



**LATVIJAS
SARKANĀ**
GRĀMATA

Sējuma galvenais redaktors: Dr. biol. Viesturs Ķerus¹

Redaktori: Jēkabs Dzenis², Dr. biol. Gunta Čekstere-Muižniece³

Teksta autori: Viesturs Ķerus (2., 3. nodaļa), Andris Avotiņš^{1, 4} (2., 3. nod.), Ainārs Auniņš^{1, 4} (3. nod.), Antra Stipniece^{1, 3} (3. nod.), Jēkabs Dzenis (1., 2. nod.), Gunta Čekstere-Muižniece (1. nod.), Dmitrijs Teļnovs³ (1. nod.)

Sugu aprakstu zinātniskā recenzente: Ieva Mārdega¹

Latviešu valodas redaktore: Vija Znotiņa²

Latviešu un angļu valodas korektūra: SIA "Skrivanek Baltic" un Rob Sikorski⁵

Tulkojumi angļu valodā: Ilgonis Krištopāns⁵

Vāka un maketa dizains: Kristīna Bondare², Jēkabs Dzenis

Ilustrācijas: Kristīna Bondare

Kartes: Jānis Ukass²

Makets: Kristīna Bondare, Daiga Segliņa², Zane Rubene²

Grāmatas izstrādes tehniskie asistenti: Kristīne Kenigsvalde³, Anete Dzērve², Madara Katrīna Eihe³

¹ – Latvijas Ornitoloģijas biedrība; ² – Dabas aizsardzības pārvalde; ³ – Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts;

⁴ – Latvijas Universitātes MDZF Ekoloģijas katedra; ⁵ – SIA "Skrivanek Baltic"

Citēšanas piemēri:

sējumam – Ķerus, V. (red.) 2025. Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni. Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts, Sigulda, 399 lpp.

nodaļai – Ķerus, V., Avotiņš, A., Dzenis, J. 2025. 2. nodaļa. Ievads – Putni. Grām.: Ķerus, V. (red.) Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni. Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts, Sigulda, 37–52.

sugas aprakstam – Ķerus, V., Avotiņš, A. 2025. Grišļu kauķis *Acrocephalus paludicola* (Vieillot, 1817). Grām.: Ķerus, V. (red.) Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni. Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts, Sigulda, 68–69.

visam izdevumam – Čekstere-Muižniece, G., Dzenis, J. (red.). 2025. Latvijas Sarkanā grāmata, 1.–6. sējums. Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts, Sigulda.

Izdevēji: Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Ornitoloģijas biedrība un Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts. Grāmatas izdošana apstiprināta saskaņā ar 2025. gada 4. decembra LU Medicīnas un dzīvības zinātņu fakultātes Domes lēmumu Nr. 23-4/212.

Iespējamie: SIA "Jelgavas tipogrāfija" uz FSC sertificēta papīra (vāks – Geltex Escarlata SEDA 115 g/m², priekšlapas – Geltex Escarlata LS 115 g/m², iekšlapas – Arctic Volume white, 100 g/m²)



Grāmatas elektroniskā versija pieejama: www.sarkanagramata.lu.lv un www.daba.gov.lv

© Dabas aizsardzības pārvalde, 2025

© Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 2025

© LU MDZF Bioloģijas institūts, 2025

© Fotografiju un attēlu autori, 2025 (fotografiju un attēlu pārpublicēšana nav atļauta bez to autoru piekrišanas)

© Teksta autori, 2025

ISBN 978-9934-657-02-3



Projekts "Apdraudētas sugas Latvijā: uzlabotas zināšanas un kapacitāte, informācijas aprīte un izpratne" (Nr. LIFE19 GIE/LV/000857) jeb projekts LIFE FOR SPECIES ir īstenots ar Eiropas Komisijas LIFE programmas, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas un projekta partneru finansiālu atbalstu. Šis materiāls satur tikai projekta LIFE FOR SPECIES īstenotāju viedokli. Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildāģentūra un Eiropas Komisija nav atbildīgas par šeit sniegto informāciju un tās iespējamo izmantojumu.

Latvijas Sarkanā grāmata

6. sējums

PUTNI

2025

Priekšvārds

Ilona Mendziņa

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

Dabas aizsardzības departamenta direktora vietniece, Eiropas Savienības LIFE programmas nacionālais kontaktpunkts

Sugu LIFE jeb projekts LIFE FOR SPECIES, ko īstenoja Latvijas Universitāte sadarbībā ar partneriem – Dabas aizsardzības pārvaldi, Daugavpils Universitāti un Latvijas Ornitoloģijas biedrību –, ir daļa plašā dabas aizsardzības iniciatīvu kopuma, kas 2015.–2025. gadā Latvijā tika īstenots ar Eiropas Savienības (ES) un valsts budžeta finansējuma atbalstu. Ar ES struktūrfondu atbalstu tika veikta *Dabas skaitīšana* – nozīmīgs darbs, lai apzinātu Eiropas Savienības nozīmes sauszemes biotopu izplatību un kvalitāti. Savukārt ES LIFE programma atbalstīja gan *Sugu LIFE* projektu, gan jūras sugu un biotopu izpēti, kas tika īstenota Dabas aizsardzības pārvaldes vadībā.

Sugu izzušanas riska izvērtējums tika veikts, pamatojoties uz Starptautiskās Dabas un dabas resursu aizsardzības savienības (IUCN) izstrādātajiem kritērijiem. Tas nodrošina, ka Latvijas dati ir salīdzināmi ar citu valstu vērtējumiem. Sarkanajā grāmatā iekļautā informācija ir zinātniski pamatota un sniedz ieskatu sugu ekoloģijā un sastopamībā, identificē apdraudējuma faktorus un nosaka nepieciešamos aizsardzības pasākumus.

Iepriekšējais Sarkanās grāmatas izdevums tika publicēts pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā – laikā pirms būtiskām normatīvo aktu pārmaiņām un pirms ES struktūrfondu atbalstītas saimnieciskās darbības intensificēšanās. Atjaunotais sugu izvērtējums ir skaidrs gan ārējo apstākļu radītu izmaiņu, gan mūsu rīcības, bezdarbības, panākumu un neveiksmju apliecinājums. Tā, piemēram, iepriekšējā Sarkanās grāmatas izdevumā lidvāvere tika novērtēta kā apdraudēta suga, jaunākajā vērtējumā – kā reģionāli izzudusi suga. Jaunajā apdraudēto sugu sarakstā iekļautas arī iepriekš samērā plaši izplatītas zivju sugas (lasis, lucītis). Savukārt iepriekš kā apdraudēti novērtētie pelēkais ronis un ūdrs tagad novērtēti kā neapdraudētas sugas. Ne visas grāmatā minētās sugas ir jāiekļauj īpaši aizsargājamo sugu sarakstos, taču katra no tām vēsta par vietējām vai globālām, tostarp cilvēku izraisītām, izmaiņām dabā.

Šis izdevums nāk klajā brīdī, kad tiek uzsākts darbs pie jauniem nacionālās attīstības plānošanas dokumentiem, kas noteiks sabiedrības un saimnieciskās darbības virzienus nākamajiem 5–10 gadiem. Izmantojot Sarkanās grāmatas sugu sarakstus, mēs laikus varam novērtēt plānoto darbību ietekmi uz apdraudētajām sugām un rast labākus risinājumus cilvēku saimnieciskās darbības ietekmes uz vidi mazināšanai. Bet ne mazāk svarīgi – Sarkanā grāmata kalpos par būtisku un nozīmīgu informācijas avotu skolēniem un studentiem, dabas aizsardzības aktivistiem un visiem interesentiem.

Liels paldies visiem Sarkanās grāmatas tapšanā iesaistītajiem zinātniekiem un ekspertiem! Paldies visiem *Sugu LIFE* projekta īstenošanā iesaistītajiem!

Redaktoru priekšvārds

Gunta Čekstere-Muižniece

Latvijas Universitātes MDZF Bioloģijas institūts, projekta LIFE FOR SPECIES vadītāja

Jēkabs Dzenis

Dabas aizsardzības pārvalde, projekta LIFE FOR SPECIES koordinators

Bioloģiskā daudzveidība ir viens no dzīvības pamatelementiem uz Zemes, kas nodrošina ekosistēmu stabilitāti un cilvēces labklājību. Katrs dzīvais organisms – no mikroskopiskām sūnām un sēnēm līdz majestātiskiem zīdītājiem – ir daļa sarežģītas ekoloģiskās sistēmas, kurā katrai sugai ir sava funkcija un nozīme. Biologs Edvards O. Vilsons ir uzsvēris: “*Katra suga ir meistardarbs, kas radīts ar īpašu rūpību un ģenialitāti.*” Šī atziņa ir arī Latvijas Sarkanās grāmatas (LSG) pašreizējā jeb 3. izdevuma pamatā – apzināt, novērtēt un saglabāt Latvijas bioloģiskās daudzveidības vērtības – dabas “zaļos dārgumus”.

LSG ir zinātnisks reģistrs un datu krātuve, kurā ir apkopota informācija par Latvijā izzudušām, apdraudētām un retām sugām. Tā kalpo ne tikai kā pētniecības instruments, bet arī kā būtisks resurss dabas aizsardzības plānošanā, politikas veidošanā un sabiedrības izglītošanā par bioloģiskās daudzveidības nozīmi.

Šis izdevums tapis Eiropas Savienības (ES) LIFE programmas projekta LIFE FOR SPECIES ietvaros un ir līdz šim visaptverošākais. Sešos sējumos aprakstīti **1069 taksoni** (sugas, pasugas utt.), sākot no reģionāli izzudušiem līdz tādiem, par kuriem trūkst pietiekamas informācijas objektīvai to stāvokļa novērtēšanai. Tas ir ievērojams progress, salīdzinot ar LSG 2. izdevumu, kas tika publicēts pirms vairāk nekā 20 gadiem un iekļāva **681 sugu**. Pirmo reizi LSG ir iekļautas arī sūnu, glotsēņu un mieturaļģu grupas, un arī pārējās grupās **45%** šajā izdevumā iekļauto sugu LSG kontekstā ir jaunas – tās nebija minētas iepriekšējā LSG izdevumā. Šie rādītāji atspoguļo arī pētniecības attīstību, datu pieejamības uzlabošanos un pieaugošo interesi par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

Latvijā sastopamo sugu kopskaits LSG pārstāvētajās grupās tiek lēsts ap 26 000, savukārt LSG 3. izdevuma izstrādē izvērtēti **1624** taksoni un putnu populācijas. Lai gan tas veido mazāk nekā 7% kopējā sugu skaita, izvērtēšanā tika iekļautas galvenokārt īpaši aizsargājamo sugu sarakstā esošās, LSG 2. izdevumā minētās, kā arī citas Latvijā potenciāli retas vai apdraudētas sugas.

Lai arī tieša salīdzināšana starp LSG izdevumiem nav pilnībā objektīva metodoloģisko atšķirību dēļ, pozitīvi vērtējams tas, ka **76 jeb 13%** sugu, kuras LSG 2. izdevumā bija iekļautas 1.–3. kategorijā, saskaņā ar IUCN (Starptautiskās Dabas un dabas resursu aizsardzības savienības) metodiku šobrīd nav apdraudētas. Šajā grupā ir iekļauts, piemēram, sams *Silurus glanis*, pelēkais ronis *Halichoerus grypus* un zivju dzenītis *Alcedo atthis*. Tāpat **17 sugas**, kas iepriekš tika uzskatītas par izzudušām, pēdējās desmitgadēs ir atkārtoti konstatētas Latvijā, tostarp milzu skropstzvaigzne *Geastrum melanocephalum*, garlapu cefalantēra *Cephalanthera longifolia* un skujkoku dižkoksngrauzis *Tragosoma depsarium*.

2021.–2023. gadā sugu izvērtēšana bija daudzposmu process, kurā piedalījās vairāk nekā **55 sugu eksperti** no Latvijas un Igaunijas. Darbā iesaistījās četras projekta LIFE FOR SPECIES partnerorganizācijas – Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, Dabas aizsardzības pārvalde, Daugavpils Universitāte un Latvijas Ornitoloģijas biedrība, kā arī vairāku citu institūciju un brīvprātīgie eksperti. Sugu vērtējumus recenzēja un apspriedēs piedalījās **37 ārvalstu eksperti** no astoņām Eiropas valstīm, pārstāvēt 14 zinātniskās, vides aizsardzības u. c. institūcijas. Tika rīkotas gan ekspertu sanāksmes, gan publiskas diskusijas, kurās varēja iesaistīties arī plašāka sabiedrība. Savukārt šajā izdevumā iekļautos sugu aprakstus recenzēja 15 attiecīgo sugu grupu zinātnieki un eksperti no Latvijas.

Grāmatas tapšanā piedalījās dažādu paaudžu pētnieki – gan tie, kuri strādāja pie LSG 2. izdevuma, gan jaunie speciālisti, kuri sugu pētniecību uzsākuši pēdējā desmitgadē. Savā pieredzē dalījās arī vairāki LSG 1. izdevuma veidotāji. Šī sadarbība apliecina pētniecības pēctecību un uzsver, ka bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir ilgtermiņa process, kurā nepieciešama gan pieredze, gan jaunas zinātniskas pieejas.

Šī izdevuma izstrādē izmantotā IUCN metodika ir pasaulē atzīts standarts sugu izzušanas riska novērtēšanai, kas nodrošina datu salīdzināmību gan nacionālā, gan starptautiskā mērogā. Līdz ar to LSG 3. izdevums sniedz nozīmīgu ieguldījumu arī Eiropas mēroga sugu pētniecības un aizsardzības novērtējumos. Latvija līdz šim bija viena no pēdējām ES dalībvalstīm, kur šāda apjoma sugu izvērtēšana saskaņā ar IUCN metodiku vēl nebija veikta. Šobrīd šis uzdevums ir īstenots, un iegūtie rezultāti jau tiek izmantoti dabas aizsardzības plānošanā, zinātniskajos pētījumos, izglītībā un praktiskajā biotopu apsaimniekošanā.

Ir būtiski turpināt darbu pie sugu aizsardzības, īpašu uzmanību veltot šajā izdevumā norādīto draudu mazināšanai, – aizsargājot sugu populācijas un atradnes, apsaimniekojot un atjaunojot dzīvotnes atbilstoši ekoloģiskajām prasībām, kā arī īstenojot citus nepieciešamos aizsardzības pasākumus. Domājot par nākamo LSG izdevumu, ir jāpilnveido datu pieejamība un kvalitāte, lai nodrošinātu vēl ātrāku, precīzāku un visaptverošāku sugu izzušanas riska novērtēšanu. Ņemot vērā klimata pārmaiņu un mūsu saimniecisko un citu darbību straujo un pieaugošo ietekmi, nākamajam visaptverošajam sugu izzušanas riska vērtējumam būtu jānotiek ievērojami agrāk nekā pēc divām desmitgadēm.

2025. gads ir simbolisks – aprit **500 gadi**, kopš iespiesta pirmā grāmata latviešu valodā un **40 gadi** kopš iznāca LSG 1. izdevums. LSG ir ne tikai nozīmīgs zinātnisks darbs un liecība par mūsu šī laika zināšanām par dzīvo dabu, bet tā arī veicina sabiedrības izpratni un attieksmi pret bioloģisko daudzveidību, ietekmējot arī sabiedrisko domu un kultūru.

Lai šī grāmata kalpo kā iedvesmas avots, zināšanu krātuve un praktisks rīks ikvienam – pētniekam, skolotājam, skolēnam, studentam, dabas mīlotājam, zemes īpašniekam un apsaimniekotājam, dabas aizsardzībā iesaistītajam un politikas veidotājam! Tikai kopīgiem spēkiem ir iespējams saglabāt Latvijas unikālo un daudzveidīgo dzīvo dabu.

Pateicības

Latvijas Sarkanās grāmatas 6. sējuma izveidē vislielākā pateicība ir visiem darba procesā iesaistītajiem sugu ekspertiem – izzušanas riska vērtētājiem un aprakstu autoriem: Aināram Auniņam, Antrai Stīpniecei un Andrim Avotiņam.

Esam pateicīgi arī visiem tiem, kuri dalījās sugu izplatības datos un informācijā, jo īpaši putnu monitoringu programmu dalībniekiem, portāla "Dabasdati.lv" lietotājiem un Latvijas Gredzenošanas centram (LU MDZF Bioloģijas institūts), un sniedza komentārus sugu izzušanas riska vērtējumu pilnveidei, tostarp, bet ne tikai – Mārtiņam Kalniņam, Gaidim Grandānam, Uģim Bergmanim, Jānim Ķuzem, Aigaram Kalvānam, Otaram Opermanim, Oskaram Keišam, Mārim Strazdam.

Paldies par sniegtajiem ieteikumiem attiecībā uz izzušanas riska vērtējumiem recenzentiem no Lietuvas Dabas izpētes centra – Ph. D. Mindaugam Daģim (*Mindaugas Dagys*) –, Zviedrijas Lauksaimniecības zinātņu universitātes – Mikaelam Svenssonam (*Mikael Svensson*) – un Vesterbotenā lēnes administratīvās padomes – Jūnasam Grānam (*Jonas Grahn*).

Liels paldies šī grāmatas sējuma sugu aprakstu recenzentei – Ievai Mārdegai.

Grāmatas izstrāde nebūtu iespējama arī bez dažādiem sugu izplatības telpisko datu apstrādes un karšu veidošanas risinājumiem, ar ko dažādos darba posmos palīdzējuši ĢIS speciālisti Viktors Lipskis (+), Edijs Haberkorns, Mārtiņš Ērglis, Brita Laura Ābelkoka un Liene Zilvere.

Visu grāmatas veidotāju vārdā izsakām visdziļāko pateicību ikvienam, kurš ir piedalījies šīs grāmatas tapšanā, tostarp, bet ne tikai, Daigai Segliņai, Zanei Rubenei, Ievai Lazdiņai, Ilzei Reinikai, Ivonnai Kalniņai, Ingai Strautmanei, Evijai Zubovai, Laurai Āboliņai, Jānim Vēberam, Līgai Jankevicai, Leili Kerimovai. Pateicamies arī Latviešu valodas aģentūrai par ieteikumiem un materiāliem, kas palīdzēja uzlabot grāmatas manuskriptu.

Liela pateicība visiem sugu un biotopu fotoattēlu autoriem, kuri atļāva izmantot savus esošos fotoattēlus LSG 6. sējuma veidošanai, bet jo īpaši tiem, kuri speciāli devās dabā trūkstošo fotoattēlu ieguvei.

Projekts LIFE FOR SPECIES ir īstenots un Latvijas Sarkanās grāmatas 3. izdevums ir izstrādāts ar Eiropas Komisijas LIFE programmas, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas un projekta partneru finansiālu atbalstu.

Saturs

Grāmatā lietotie saīsinājumi	13
Grāmatā iekļauto sugu aprakstu uzbūve (Jēkabs Dzenis, Viesturs Ķerus, Gunta Čekstere-Muižniece)	14
Summary of the Red Data Book of Latvia (Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis)	17

1. nodaļa. Ievads	19
1.1. Sarkanās grāmatas vēsture pasaulē un Latvijā (Jēkabs Dzenis, Gunta Čekstere-Muižniece)	20
1.2. Sarkanās grāmatas nozīme dabas aizsardzībā (Jēkabs Dzenis)	24
1.3. Sugu juridiskā aizsardzība Latvijā (Jēkabs Dzenis)	25
1.4. Sugu izžušanas riska vērtēšana, veidojot Latvijas Sarkanās grāmatas 3. izdevumu (Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis, Dmitrijs Teļnovs)	28
1.5. Sugu izžušanas riska vērtēšanas rezultātu pārskats (Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis)	32

2. nodaļa. PUTNI – ievads	37
2.1. Putnu sugu izžušanas riska vērtēšanas metodika (Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš)	38
2.2. Latvijas putnu fauna un to ietekmējošie faktori (Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš)	40
2.3. Putnu sugu izžušanas riska novērtējuma kopsavilkums (Viesturs Ķerus)	43
2.4. Putnu sugu juridiskā aizsardzība Latvijā (Jēkabs Dzenis, Viesturs Ķerus)	51

3. nodaļa. PUTNI – sugu apraksti (Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Ainārs Auniņš, Antra Stīpniece)	53
--	----

RE – reģionāli izzudušās sugas	53
Baltacis <i>Aythya nyroca</i> (Güldenstädt, 1770)	54
Brūnkakla gārgale <i>Gavia stellata</i> (Pontoppidan, 1763)	56
Parastais šņibītis <i>Calidris alpina</i> (Linnaeus, 1758)	58
Terekija <i>Xenus cinereus</i> (Güldenstädt, 1775)	60
Vidējais ērglis <i>Clanga clanga</i> (Pallas, 1811)	62
Lielais piekūns <i>Falco peregrinus</i> Tunstall, 1771	64
Melnpiers čakste <i>Lanius minor</i> Gmelin, 1788	66
Grīšļu kauķis <i>Acrocephalus paludicola</i> (Vieillot, 1817)	68

CR – kritiski apdraudētās sugas	71
Baltirbe <i>Lagopus lagopus</i> (Linnaeus, 1758)	72
Stellera pūkpīle <i>Polysticta stelleri</i> (Pallas, 1769)	74
Garknābja gaura <i>Mergus serrator</i> Linnaeus, 1758	76
Lielgalvis <i>Netta rufina</i> (Pallas, 1773)	79
Brūnkaklis <i>Aythya ferina</i> (Linnaeus, 1758)	81
Ķerra <i>Aythya marila</i> (Linnaeus, 1761)	84
Platknābis <i>Spatula clypeata</i> (Linnaeus, 1758)	87
Baltvēderis <i>Mareca penelope</i> (Linnaeus, 1758)	90
Garkaklis <i>Anas acuta</i> Linnaeus, 1758	93
Ragainais dūkuris <i>Podiceps auritus</i> (Linnaeus, 1758)	96
Melnkakla dūkuris <i>Podiceps nigricollis</i> Brehm, 1831	99
Melnkakla gārgale <i>Gavia arctica</i> (Linnaeus, 1758)	101
Melnais stārķis <i>Ciconia nigra</i> (Linnaeus, 1758)	104
Melnā puskuitala <i>Limosa limosa</i> (Linnaeus, 1758)	107
Gugatnis <i>Calidris pugnax</i> (Linnaeus, 1758)	110
Mazais ķiris <i>Hydrocoloeus minutus</i> Pallas, 1776	113
Mazais zīriņš <i>Sternula albifrons</i> (Pallas, 1764)	116
Plīvurpūce <i>Tyto alba</i> (Scopoli, 1769)	118
Mājas apogs <i>Athene noctua</i> (Scopoli, 1769)	120

Purva pūce <i>Asio flammeus</i> (Pontoppidan, 1763)	122
Ūpis <i>Bubo bubo</i> (Linnaeus, 1758)	124
Čūskērglis <i>Circaetus gallicus</i> (Gmelin, 1788)	127
Klinšu ērglis <i>Aquila chrysaetos</i> (Linnaeus, 1758)	130
Lauku lija <i>Circus cyaneus</i> (Linnaeus, 1766)	132
Vistu vanags <i>Accipiter gentilis</i> (Linnaeus, 1758)	134
Zaļā vārņa <i>Coracias garrulus</i> Linnaeus, 1758	137
Zaļā dzilna <i>Picus viridis</i> Linnaeus, 1758	140
Purva piekūns <i>Falco columbarius</i> Linnaeus, 1758	142
Cekulainais cīrulis <i>Galerida cristata</i> (Linnaeus, 1758)	144
Ūdensstrazds <i>Cinclus cinclus</i> (Linnaeus, 1758)	146
Stepes čipste <i>Anthus campestris</i> (Linnaeus, 1758)	148

EN – stipri apdraudētās sugas 151

Mežirbe <i>Tetrastes bonasia</i> (Linnaeus, 1758)	152
Mednis <i>Tetrao urogallus</i> Linnaeus, 1758	155
Cekulpīle <i>Aythya fuligula</i> (Linnaeus, 1758)	158
Priekške <i>Spatula querquedula</i> (Linnaeus, 1758)	161
Pelēkvaigu dūkuris <i>Podiceps grisegena</i> (Boddaert, 1783)	164
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i> Linnaeus, 1758	166
Jūraszāgata <i>Haematopus ostralegus</i> Linnaeus, 1758	168
Smilšu tārtiņš <i>Charadrius hiaticula</i> Linnaeus, 1758	171
Vistilbe <i>Limnodytes minimus</i> (Brünnich, 1764)	173
Tumšā tilbīte <i>Tringa erythropus</i> (Pallas, 1764)	175
Lielā tilbīte <i>Tringa nebularia</i> (Gunnerus, 1767)	177
Pļavu tilbīte <i>Tringa totanus</i> (Linnaeus, 1758)	179
Dīķu tilbīte <i>Tringa stagnatilis</i> (Bechstein, 1803)	181
Melnspārnu kaija <i>Larus marinus</i> Linnaeus, 1758	183
Baltvaigu zīriņš <i>Chlidonias hybrida</i> (Pallas, 1811)	185
Jūras zīriņš <i>Sterna paradisaea</i> Pontoppidan, 1763	187
Melnais alks <i>Cephus grylle</i> (Linnaeus, 1758)	190
Bikšainais apogs <i>Aegolius funereus</i> (Linnaeus, 1758)	192
Ausainā pūce <i>Asio otus</i> (Linnaeus, 1758)	195
Stepes lija <i>Circus macrourus</i> (Gmelin, 1770)	198
Sarkanā klija <i>Milvus milvus</i> (Linnaeus, 1758)	200
Melnā klija <i>Milvus migrans</i> (Boddaert, 1783)	202
Bikšainais klijāns <i>Buteo lagopus</i> (Pontoppidan, 1763)	204
Peļu klijāns <i>Buteo buteo</i> (Linnaeus, 1758)	206
Bišu dzenis <i>Merops apiaster</i> Linnaeus, 1758	208
Titīņš <i>Jynx torquilla</i> Linnaeus, 1758	210
Trīspirkstu dzenis <i>Picoides tridactylus</i> (Linnaeus, 1758)	212
Plukšķis <i>Turdus iliacus</i> Linnaeus, 1766	215
Tumšā čakstīte <i>Saxicola torquatus</i> (Linnaeus, 1766)	217
Dzeltenā cielava <i>Motacilla flava</i> Linnaeus, 1758	219
Pelēkā cielava <i>Motacilla cinerea</i> Tunstall, 1771	221
Priežu krustknābis <i>Loxia pytyopsittacus</i> Borkhausen, 1793	223
Lielā stērste <i>Emberiza calandra</i> Linnaeus, 1758	225

VU – jutīgās sugas 227

Paipala <i>Coturnix coturnix</i> (Linnaeus, 1758)	228
Rubenis <i>Lyrurus tetrix</i> (Linnaeus, 1758)	230
Mazā gaura <i>Mergellus albellus</i> (Linnaeus, 1758)	233
Mazais dūkuris <i>Tachybaptus ruficollis</i> (Pallas, 1764)	235
Parastā ūbele <i>Streptopelia turtur</i> (Linnaeus, 1758)	237

Gredzenūbele <i>Streptopelia decaocto</i> (Frivaldszky, 1838)	239
Grieze <i>Crex crex</i> (Linnaeus, 1758)	241
Mazais ormanītis <i>Zapornia parva</i> (Scopoli, 1769)	244
Mazais dumpis <i>Ixobrychus minutus</i> (Linnaeus, 1766)	246
Upes tārtiņš <i>Charadrius dubius</i> Scopoli, 1786	248
Ķīvīte <i>Vanellus vanellus</i> (Linnaeus, 1758)	250
Lietuvainis <i>Numenius phaeopus</i> (Linnaeus, 1758)	253
Kuitāla <i>Numenius arquata</i> (Linnaeus, 1758)	255
Sarkanā puskuitala <i>Limosa lapponica</i> (Linnaeus, 1758)	258
Līkšņibītis <i>Calidris ferruginea</i> (Pontoppidan, 1763)	260
Gaišais šņibītis <i>Calidris alba</i> (Pallas, 1764)	262
Ķikuts <i>Gallinago media</i> (Latham, 1787)	264
Purva tilbīte <i>Tringa glareola</i> Linnaeus, 1758	267
Lielais ķīris <i>Larus ridibundus</i> Linnaeus, 1766	269
Baltspārnu zīriņš <i>Chlidonias leucopterus</i> (Temminck, 1815)	272
Upes zīriņš <i>Sterna hirundo</i> Linnaeus, 1758	274
Apodziņš <i>Glaucidium passerinum</i> (Linnaeus, 1758)	277
Ķīķis <i>Pernis apivorus</i> (Linnaeus, 1758)	280
Niedru lija <i>Circus aeruginosus</i> (Linnaeus, 1758)	282
Pļavu lija <i>Circus pygargus</i> (Linnaeus, 1758)	285
Jūras ērglis <i>Haliaeetus albicilla</i> (Linnaeus, 1758)	287
Mazais dzenis <i>Dryobates minor</i> (Linnaeus, 1758)	290
Lauku piekūns <i>Falco tinnunculus</i> Linnaeus, 1758	293
Kukaiņu piekūns <i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1766	295
Brūnā čakste <i>Lanius collurio</i> Linnaeus, 1758	297
Purva zīlīte <i>Poecile palustris</i> (Linnaeus, 1758)	299
Pelēkā zīlīte <i>Poecile montanus</i> (Conrad von Balenstein, 1827)	301
Upes ļauķis <i>Locustella fluviatilis</i> (Wolf, 1810)	303
Kārklū ļauķis <i>Locustella naevia</i> (Boddaert, 1783)	305
Svirlītis <i>Phylloscopus sibilatrix</i> (Bechstein, 1793)	307
Lakstīgala <i>Luscinia luscinia</i> (Linnaeus, 1758)	309
Lukstu čakstīte <i>Saxicola rubetra</i> (Linnaeus, 1758)	311
Citroncielava <i>Motacilla citreola</i> Pallas, 1776	313
Dārza stērste <i>Emberiza hortulana</i> Linnaeus, 1758	315
Mazais gulbis <i>Cygnus columbianus</i> (Ord, 1815)	317

NT – gandrīz apdraudētās sugas	319
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i> (Linnaeus, 1758)	320
Melngalvas zoss <i>Branta bernicla</i> (Linnaeus, 1758)	323
Meža zoss <i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	325
Gaigala <i>Bucephala clangula</i> (Linnaeus, 1758)	327
Sāmsalas dižpīle <i>Tadorna tadorna</i> (Linnaeus, 1758)	330
Pelēkā pīle <i>Mareca strepera</i> (Linnaeus, 1758)	332
Cekuldūkuris <i>Podiceps cristatus</i> (Linnaeus, 1758)	335
Lielais dumpis <i>Botaurus stellaris</i> (Linnaeus, 1758)	337
Dzeltenais tārtiņš <i>Pluvialis apricaria</i> (Linnaeus, 1758)	339
Kajaks <i>Larus canus</i> Linnaeus, 1758	341
Lielais zīriņš <i>Hydroprogne caspia</i> (Pallas, 1770)	343
Zivjērglis <i>Pandion haliaetus</i> (Linnaeus, 1758)	345
Pupuķis <i>Upupa epops</i> Linnaeus, 1758	348
Vālodze <i>Oriolus oriolus</i> (Linnaeus, 1758)	351
Lielā čakste <i>Lanius excubitor</i> Linnaeus, 1758	353
Riekstrozis <i>Nucifraga caryocatactes</i> (Linnaeus, 1758)	355
Klusais ļauķis <i>Iduna caligata</i> (Lichtenstein, 1823)	357

Niedru strazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i> (Temminck & Schlegel, 1847)	359
Garastīte <i>Aegithalos caudatus</i> (Linnaeus, 1758)	361
Dzīlnītis <i>Sitta europaea</i> Linnaeus, 1758	363
Zilrīklīte <i>Cyanecula svecica</i> (Linnaeus, 1758)	365
Mazais mušķērājs <i>Ficedula parva</i> (Bechstein, 1792)	367
Sārtgalvītis <i>Regulus ignicapilla</i> (Temminck, 1820)	369
Zaļžubīte <i>Chloris chloris</i> (Linnaeus, 1758)	371
DD – sugas, par kurām trūkst datu	373
Laukirbe <i>Perdix perdix</i> (Linnaeus, 1758)	374
Kriklis <i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758	376
Ūdensvistiņa <i>Gallinula chloropus</i> (Linnaeus, 1758)	378
Laucis <i>Fulica atra</i> Linnaeus, 1758	380
Upes tilbīte <i>Actitis hypoleucos</i> (Linnaeus, 1758)	382
Grāmatā lietoto specifisko terminu skaidrojums	384
Sugu nosaukumu latviešu valodā rādītājs	386
Sugu zinātnisko nosaukumu rādītājs	388
1. pielikums. Izzušanas riska kategorijas un kritēriji izvērtētajām putnu populācijām (RE-DD kategorijas)	390
2. pielikums. Putnu sugas, kurām izzušanas riska vērtējums Latvijā nav piemērojams (NA)	397

Grāmatā lietotie saīsinājumi

AOO – sugas apdzīvotā platība (*Area of Occupancy*)

CR – kritiski apdraudēta suga (*Critically Endangered*)

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde

DDPS – Dabas datu pārvaldības sistēma

DD – suga, par kuru trūkst datu (*Data Deficient*)

EN – stipri apdraudēta suga (*Endangered*)

EOO – sugas sastopamības apgabals (*Extent of Occurrence*)

ES – Eiropas Savienība

HES – hidroelektrostacija

IUCN – Starptautiskā Dabas un dabas resursu aizsardzības savienība
(*International Union for Conservation of Nature*)

IĪAS – ierobežoti izmantojama īpaši aizsargājama suga

ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija

ĪAS – īpaši aizsargājama suga

LC – nav apdraudēta (suga) (*Least Concern*)

LOB – Latvijas Ornitoloģijas biedrība

LR – Latvijas Republika

LSG – Latvijas Sarkanā grāmata

LU – Latvijas Universitāte

LU MDZF – Latvijas Universitātes Medicīnas un dzīvības zinātņu fakultāte

MK – Ministru kabinets

ML – mikroliegums vai suga, kurai veidojams mikroliegums

NA – vērtējums nav piemērojams (*Not Applicable*)

NE – nav vērtēta (suga) (*Not Evaluated*)

NT – gandrīz apdraudēta suga (*Near Threatened*)

RE – reģionāli izzudusi suga (*Regionally Extinct*)

VU – jutīga suga (*Vulnerable*)

Z, D, A, R, DA utt. – attiecīgās debespuses, piemēram, A daļā jeb austrumdaļā,
DR robeža jeb dienvidrietumu robeža utt.

Grāmatā iekļauto sugu aprakstu uzbūve

Jēkabs Dzenis, Viesturs Ķerus,
Gunta Čekstere-Muižniece

Latvijas Sarkanās grāmatas izdevuma 6. sējumā ir iekļauti putnu sugu apraksti (3. nodaļa). Lai pilnvērtīgāk izprastu sugu aprakstos iekļauto informāciju, pirms to lasīšanas aicinām iepazīties ar grāmatas vispārīgo ievadu (1. nodaļa) un ievadu par putnu sugu grupu (2. nodaļa). Papildus turpinājumā ir sniegts arī ieskats būtiskākajās sugu aprakstu uzbūves niansēs.

Sugu apraksti pamatojas uz sugu izzušanas riska izvērtējuma laikā apkopoto informāciju. Jāņem vērā, ka līdz grāmatas publicēšanas brīdim ir konstatēti jauni novērojumi un publicēti pētījumi, kas nebija zināmi sugu izzušanas riska vērtēšanas laikā.

Sugu apraksti ir sakārtoti pēc izzušanas riska kategorijām, sākot ar reģionāli izzudušām sugām (RE), turpinot ar sugām ar augstāko izzušanas risku (CR – kritiski apdraudētas) līdz sugām, kuru izzušanas riska izvērtēšanai trūkst datu (DD). Kategoriju ietvaros sugas sakārtotas sistemātiskā secībā atbilstoši “BirdLife International” apstiprinātajai taksonomijai (HBW and BirdLife International 2021).

Jāņem vērā, ka dažādām vienas sugas populācijām (ligzdojošā, ziemojošā, caurceļojošā) izzušanas riska vērtējums tiek veikts atsevišķi un to vērtējumi nereti atšķiras. Tāpēc sugu aprakstos blakus sugas fotoattēlam ir norādīts, kura sugas populācija atbilst grāmatā ietvertajām izzušanas riska kategorijām, un sugas aprakstā sniegta informācija galvenokārt par šo populāciju (piemēram, sadaļās **Populācijas lielums un tā pārmaiņas, Apdraudējums** u. c.). Tām sugām (14), kurām divas populācijas atbilst grāmatā iekļautajām izzušanas riska kategorijām, ir sniegts viens apraksts, kurā norādītas abas populācijas un to kategorijas, un, kas ir balstīts uz abu populāciju izzušanas riska vērtējumiem. Šādu sugu apraksti ir iekļauti augstākā izzušanas riska kategorijā, piemēram, melnkakla gārgales *Gavia arctica* apraksts iekļauts starp kritiski apdraudētajām sugām, jo tās ligzdojošā popu-

lācija ir kritiski apdraudēta (CR) un ziemojošā – gandrīz apdraudēta (NT).

Sugas nosaukums. Zinātniskie nosaukumi izmantoti atbilstoši “BirdLife International” apstiprinātajai taksonomijai (HBW and BirdLife International 2021). Nosaukumi latviešu valodā norādīti atbilstoši LOB padomes lēmumam (Bušs 2022).

Sugas fotoattēls. Pie katra attēla norādīts autors un, ja attiecināms, arī attēla lietošanas licences numurs.

Morfoloģija un bioloģija. Aprakstītas nozīmīgākās sugas noteikšanas pazīmes un fakti par sugas bioloģiju. Jāņem vērā, ka šajā sadaļā norādīti ticamie Latvijas populācijas ziemošanas apgabali, savukārt sadaļā **Izplatība** ziemošanas apgabali norādīti par sugas Eiropas vai pasaules populāciju.

Ligzdošanas biotopa fotoattēls. Sniegts tikai sugām, kuru apraksts ir par ligzdojošo populāciju. Grāmatā iekļauti tikai Latvijā zināmās šo sugu ligzdošanas vietās uzņemtie fotoattēli.

Pamatinformācija par sugu. Gadījumos, ja kādi pamatinformācijas laukā norādītie dati ir attiecināmi uz konkrētu populāciju nevis sugu kopumā, tas ir norādīts ar apzīmējumiem [*L* – ligzdojošā populācija, *Z* – ziemojošā populācija, *C* – caurceļojošā populācija] pēc attiecīgajiem datiem. Pamatinformācijas laukā (*sugas aprakstā izcelts pelēkā krāsā*) ir sniegta turpmāk minētā informācija:

- **Citi biežāk lietotie nosaukumi** – zinātnisko nosaukumu sinonīmi norādīti saskaņā ar IUCN Sarkano sarakstu (IUCN 2021–2024).
- **Dzimta** – dzimtas nosaukums saskaņā ar “BirdLife International” apstiprināto taksonomiju (HBW and BirdLife International 2021).
- **Kategorija un kritēriji Latvijā** – sugas izzušanas riska kategorija Latvijā, piemērotie IUCN kritēriji un vērtējuma gads. Plašāk par metodiku aprakstīts 1.4. apakšnodaļā.

- **Kategorija globāli, Eiropā** – sugas izzušanas riska kategorija pasaulē un Eiropā pēc IUCN datiem (IUCN 2021–2024) un vērtējuma gads.
- **Statuss tuvējās valstīs** – sugas izzušanas riska vērtējums pēc IUCN metodikas un vērtējuma veikšanas gads Latvijai tuvējās valstīs: Igaunijā (eElurikkus 2022), Lietuvā (Rašomavičius 2021), Somijā (Juutinen et al. 2019), Zviedrijā (ArtDatabanken 2021–2024) un Krievijā (Павлов 2021).
- **Biotopi, Draudi un Aizsardzības pasākumi** – sugai nozīmīgākie biotopi, galvenie draudi un nepieciešamie aizsardzības pasākumi, kas identificēti sugas izzušanas riska vērtēšanas laikā atbilstoši attiecīgajiem IUCN klasifikatoriem: *IUCN – CMP Unified Classification of Direct Threats. Version 3.2; IUCN – CMP Unified Classification of Conservation Actions Needed. Version 2.0; IUCN Habitats Classification Scheme. Version 3.1.*
- **Konvenciju pielikumi un Putnu direktīvas pielikumi** – Bernes, CITES un Bonnas konvenciju un Putnu direktīvas pielikumi, kuros suga iekļauta (plašāk skatīt 1. nodaļas 1.1. tabulā).
- **Aizsardzības statuss Latvijā** – ar ĪAS apzīmētas Latvijā īpaši aizsargājamās sugas, ar IIĪAS – ierobežoti izmantojamās īpaši aizsargājamās sugas (MK 2000), ar ML – sugas, kuru aizsardzībai ir iespējams veidot mikrolieģumus (MK 2012).

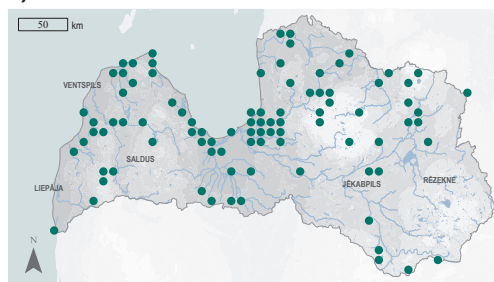
- **LSG iepriekšējie izdevumi** – sugai piešķirtā kategorija (0.–4.) Latvijas Sarkanās grāmatas 1. un 2. izdevumā (Andrušaitis 1985, 2000) (skatīt 2.3. apakšnodaļu).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

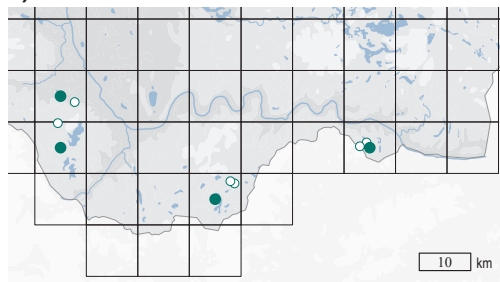
Sniegts populācijas lieluma un tā pārmaiņu tendenču raksturojums pasaulē, Eiropā un Latvijā. Ilgtermiņa un īstermiņa tendences ir norādītas atbilstoši Putnu direktīvas 12. panta ziņojumam: ilgtermiņa – no 1980. gada vai šim periodam iespējami tuvākā periodā; īstermiņa – pēdējie 12 gadi vai šim periodam iespējami tuvākā periodā (European Environmental Agency 2021–2023).

Kartes. Sugas izplatības kartēs (skatīt attēlu turpmāk) attēlota sugas izplatība 10 x 10 km kvadrātu tīklā – ar punktiem norādot to kvadrātu tīkla šūnu centrus, kur reģistrēts vismaz viens par ticamu atzīts novērojums 2012.–2021. gadā (plašāk skatīt 2. nodaļā). Līdz ar to jāņem vērā, ka (1) viens punkts var apzīmēt vairākus novērojumus vienā kvadrātā, un (2) punkti, kas apzīmē kvadrātu tīkla šūnas valsts pierobežā vai Baltijas jūras, vai Rīgas līča piekrastē, var atrasties ārpus Latvijas sauszemes teritorijas. Kartes pamatnē tumšākajā pelēkāajā tonī ir attēlotas zemiens un gaišākajā tonī augstienes, norādītas arī lielākās ūdensteces, ūdenstilpes un atsevišķas pilsētas. Kartes pamatnei izmantoti atvasināti SIA “Envirotech” ĢIS Latvija 10.2 dati un Dabas aizsardzības pārvaldes DDPS “Ozols” dati.

a)



b)



Sugas izplatības karšu veidošanas ilustrācija:

a) sugas aprakstā iekļautās kartes piemērs;

b) kartes apgabala pietuvinājums ar norādītiem sugas novērojumiem (○zaļi apli ar baltu centru) un attiecīgo 10 x 10 km kvadrātu tīklu šūnu centrus (●zaļi punkti).

Aizsardzība. Sadaļā sniegti galvenie priekšlikumi sugas turpmākai aizsardzībai, tostarp, juridiskā aizsardzības statusa saglabāšanai vai maiņai, izpētes virzieniem un nepieciešamajiem dzīvotņu apsaimniekošanas pasākumiem. Nav minēti visi konkrētai sugai nepieciešamie aizsardzības pasākumi, bet iezīmēti būtiskākie virzieni.

Novērtējais. Norādīts sugas apraksta un izzušanas riska novērtējuma autors. Ja izvērtējumu veikusi autoru grupa, kā pirmais minēts galvenais sugas apraksta autors un izzušanas riska vērtētājs.

Summary. Kopsavilkums angļu valodā. Sugu nosaukumi angļu valodā sniegti atbilstoši "BirdLife International" lietotajiem vispārzināmajiem nosaukumiem (BirdLife International 2025).

Literatūras saraksts. Iekļauti nozīmīgākie literatūras avoti, kas izmantoti konkrētās sugas apraksta izstrādē. Tajā nav atkārtoti dublēti šeit minētie literatūras avoti, kas izmantoti tikai laukā **Pamatinformācija par sugu**.

Literatūras saraksts

- Andrušaitis, G. (red.) 1985. Latvijas PSR Sarkanā grāmata. Rīga: Zinātne, 526.
- Andrušaitis, G. (red.) 2000. Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni un zīdītāji. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 274.
- ArtDatabanken 2021–2024. SLU Species Data Bank. <https://www.slu.se/artdatabanken/> [skatīts 2021–2024].
- BirdLife International 2025. DataZone by BirdLife International. <https://datazone.birdlife.org/search> [skatīts 09.01.2025.].
- Bušs, A. 2022. Latvijas putnu nosaukumi. Putni dabā, 90 (2022/1): 50–54.
- eElurikkus 2022. Estonian eBiodiversity Portal. <https://elurikkus.ee/app/taxonomy/taxon/6988> [skatīts 2021–2024].
- European Environmental Agency 2021–2023. Reference portal for reporting under Article 12 of the Birds Directive. https://cdr.eionet.europa.eu/help/birds_art12 [skatīts 2021–2023].
- HBW and BirdLife International 2021. Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 6: http://datazone.birdlife.org/userfiles/file/Species/Taxonomy/HBW-BirdLife_Checklist_v6_Dec21.zip [skatīts 08.07.2025.].
- IUCN 2021–2024. The IUCN Red List of Threatened Species. <https://www.iucnredlist.org/> [skatīts 2021–2024].
- Juutinen, R., Syrjänen, K., Korvenpää, T., Laitinen, T., Ahonen, I., et al. (eds.) 2019. The 2019 Red List of Finnish Species. Ministry of the Environment & Finnish Environment Institute. Helsinki. P. 157–181.
- MK 2000. Ministru kabineta 2000. gada 14. novembra noteikumi Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu". Latvijas Vēstnesis, 413/417, 17.11.2000. <https://likumi.lv/ta/id/12821> [skatīts 2021–2025].
- MK 2012. Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu". Latvijas Vēstnesis, 203/28, 28.12.2012. <https://likumi.lv/ta/id/253746> [skatīts 2021–2025].
- Rašomavičius, V. (ed.) 2021. Red Data Book of Lithuania. Animals, plants, fungi. Vilnius, 683.
- Павлов Д.С. (ред.) 2021. Красная книга Российской Федерации, том «Животные». 2-ое издание. М.: ФГБУ «ВНИИ Экология», 1128.

Summary of the Red Data Book of Latvia

Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis

The third edition of the Latvian Red Data Book aims to improve the knowledge of everyone interested in extinct and endangered species in Latvia. To inform and promote the protection and research of specific species, the book also includes information about species that are Near Threatened (NT) or for which data are lacking to assess the risk of their extinction (DD). **The book consists of six volumes** (almost 3000 pages), each of which is dedicated to one or more groups of species: 1. Fungi, lichens and slime moulds; 2. Bryophytes and charophytes; 3. Vascular plants; 4. Invertebrates; 5. Fish, amphibians, reptiles and mammals; 6. Birds.

For the first time in Latvia, the species regional extinction risk assessment was carried out for all main species groups in accordance with the guidelines developed by the International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) in 2021–2023 within the framework of the LIFE FOR SPECIES project. The species assessment was a multi-stage process, in which more than 55 species experts from Latvia and Estonia participated, representing not only the four partner organisations of the project – the Institute of Biology of the University of Latvia, the Nature Conservation Agency, Daugavpils University and the Latvian Ornithological Society – but also other institutions, as well as volunteer species experts. Thirty-seven foreign experts from eight European countries (Lithuania, Estonia, Poland, Germany, France, the United Kingdom, Sweden and Finland) representing 14 different scientific, nature protection and other institutions reviewed the species assessments and participated in joint discussions. Discussions were organised also with Latvian experts for each species group. Public meetings were also held, in which anyone interested could participate.

A total of 1,624 taxa were assessed, 69 of which are considered Regionally Extinct (RE) in Latvia. The total number of threatened taxa and bird populations is 754, of which 146 are Critically Endangered (CR), 365 are Endangered

(EN), and 248 are Vulnerable (VU). 158 taxa and populations are currently considered Near Threatened (NT), but data are lacking for the assessment of the risk of extinction of 127 taxa and populations (DD). A summary of the results can be seen in Figure 1.8 (1.8. attēls) in the subsection 1.5 of this book.

The book includes descriptions of species included in the RE, CR, EN, VU, NT and DD categories. In total, 1,069 species (taxa) descriptions have been prepared and published in the book: 121 fungi, 5 slime moulds, 83 lichens, 140 bryophytes, 2 charophytes, 315 vascular plants, 207 invertebrates, 31 fish, 6 amphibians, 5 reptiles, 13 mammals and 141 bird species. The species descriptions have been reviewed by 15 Latvian scientists and species experts in the relevant fields.

Each volume of the book consists of several parts:

1. Preface and acknowledgements.
2. Information about the structure of the species descriptions included in the book.
3. Table of contents.
4. Explanation of abbreviations used in the book.
5. General introduction (common to all six volumes). It includes information on the history of the Red Data Book in the world and in Latvia; the importance of the Red Data Book in nature protection; legal protection of species in Latvia; overview of the species extinction risk assessment methodology and general results.
6. Introduction to the species groups included in each volume of the book: species diversity and habitat, threats, protection, principles of assessing the risk of extinction for a specific species group, and summary of results sections depending on the species group.
7. Species descriptions, which include:
 - Latvian and scientific name, extinction risk category of particular species (in case of birds – for particular population/-s);
 - Species photography and its author.

- Basic information about the species, including other more frequently or previously used species names or synonyms, family, IUCN category and criteria used in Latvia; information about the IUCN category globally and in Europe; status (extinction risk category according to the IUCN or country-specific methodology) in countries close to Latvia; habitats, threats and conservation action codes used in the species assessment according to the IUCN methodology (except for descriptions of bryophytes where habitats are indicated according to the classifier of protected habitats in Latvia); information on the inclusion of the species in the Bern, CITES and CMS Conventions and the Habitats or Bird Directives; lists of Latvian protected species and species for which micro-reserves can be created; species category in the previous editions of the Red Data Book of Latvia.
 - Descriptions of morphology and biology, distribution, population size and its changes, inhabited habitats and ecology, use and trade, identified threats, existing protection and proposals for the conservation of the species.
 - A map of the distribution of the species in Latvia in which each dot represents a 10 x 10 km grid cell with at least one locality or observation of the species. Data included in the calculations of the species' extent of occurrence (EOO) and the area of occupancy (AOO) are used to prepare the maps.
 - Author(s) of the description and/or assessment.
 - A summary in English.
 - A list of used literature.
8. Explanation of terms used in the particular volume of the book.
 9. Index of scientific names of species and names in Latvian.
 10. Overview of species extinction risk assessments (except volume 5 where this information is included in the introductions to the species groups).

We hope that the publication will be a valuable source of information for anyone interested in endangered species in Latvia, as well as for those involved in conservation, research or habitat management. It is also intended for those working in education and science, nature lovers and landowners. The book aims to promote the practical conservation of the species it features, as well as nature in general.

We express **our deepest gratitude** to all those involved in the creation of the book – the project team, external experts, and volunteers who participated in species risk assessment and development of species descriptions, shared species distribution data and photographs, and provided suggestions for improving the content quality of the book. Equal thanks should go to the consultants, layout designers, language editors, proofreaders, and everyone who helped prepare the book's six volumes.

The third edition of the Latvian Red Data Book has been prepared in the framework of the LIFE programme project "Threatened species in Latvia: improved knowledge, capacity, data and awareness" (LIFE FOR SPECIES, LIFE19 GIE/LV/000857, 2020–2025) with the financial support of the European Commission and the Ministry of Smart Administration and Regional Development of the Republic of Latvia, as well as the project partners. The information reflects only the LIFE FOR SPECIES project beneficiaries' view and the European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency is not responsible for any use that may be made of the information contained therein.

1. nodaļa

IEVADS

1. NODAĻA. IEVADS

1.1. Sarkanās grāmatas vēsture pasaulē un Latvijā

Jēkabs Dzenis, Gunta Čekstere-Muižniece

Sarkanās grāmatas vai Sarkanie saraksti jeb reģistri tiek veidoti, lai izceltu globālā, reģionālā vai nacionālā mērogā apdraudētas un retas sugas, lai veicinātu to saglabāšanu, izpēti un sabiedrības izpratni par tām un dabas daudzveidību. Mūsdienās Sarkanā grāmata galvenokārt ir sistemātisks informācijas apkopojums un analīze par retām un apdraudētām sugām, kas atkarībā no tās izdevēja iespējām un izdošanas mērķiem satur vairāk vai mazāk detalizētu informāciju par šo sugu sistemātisko piederību, bioloģiju, ekoloģiju, izplatību, populāciju, apdraudējumiem un aizsardzību.

Dabas pētniekiem izsenis bijusi īpaša interese par retāk sastopamajām sugām. Tāpēc precīzu laiku, kad aizsākās apdraudēto sugu sarakstu veidošana, nav iespējams noteikt. Jau 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā dažādos kontinentos tika nesaistīti izdotas vairākas publikācijas par izzūdošām sugām, kurās gan sākotnēji lielāka vērība bija pievērsta jau izzudušajām sugām. Par vienu no idejas par visaptverošu apdraudēto sugu sarakstu veidošanas pamatlicējiem un virzītājiem uzskata amerikāņu dabas pētnieku Džonu Filipšu, kura līdzdibinātā Amerikas Starptautiskā savvaļas sugu aizsardzības komiteja (*American Committee for International Wild Life Protection*) 20. gs. 40.–50. gados publicēja vairākus dažādu ģeogrāfisko mērogu apdraudēto un izzūdošo zīdītāju un putnu sarakstus (Fitter, Fitter 1987; IUCN 2014).

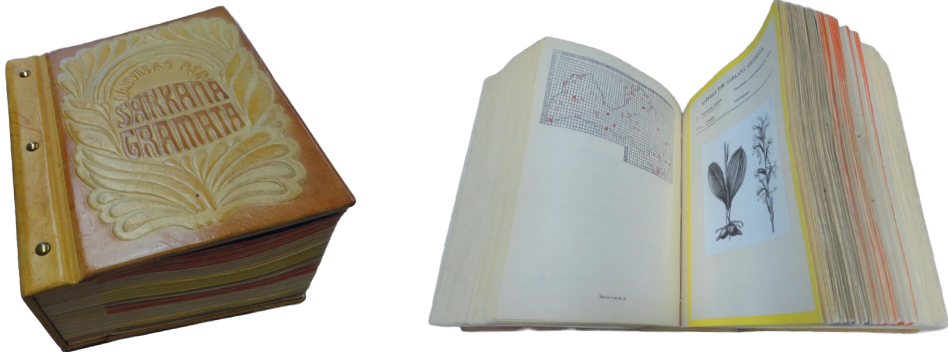
Daļa šo sarakstu tapšanā iesaistīto pētnieku turpināja apdraudēto sugu sarakstu izveides darbu 1948. gadā dibinātās Starptautiskās Dabas un dabas resursu aizsardzības savienības (*International Union for Conservation of Nature, IUCN*) paspārnē. 1964. gadā IUCN publicēja savu pirmo Sarkano sarakstu, kurā bija iekļautas 204 zīdītāju un 312 putnu sugas no visas pasaules (Scott 1964). Turpmākajos gados tika izdoti arī abinieku, rāpuļu, ziedaugu un zivju sugu Sarkanie saraksti, kuros katrai sugai bija īss un tehnisks apraksts. Šo sarakstu mērķauditorija bija nozares

speciālisti, tādēļ pēc britu dabas pētnieka Pitera Skota ierosinājuma 1966. gadā tika uzsākta un nākamajā desmitgadē izdota pirmā IUCN Sarkanās grāmatas versija piecos sējumos un arī atsevišķu sējumu populārzinātniskā versija (Fitter, Fitter 1987; IUCN 2014). Turpmākajās desmitgadēs IUCN Sarkano sarakstu iniciatīva turpināja augt un attīstīties, pilnveidojot un aprobežot sugu vērtēšanas metodiku, izvērtējot aizvien vairāk sugu un padarot informāciju par tām pieejamāku aizvien plašākai sabiedrībai. Lai gan arī kritizēta (Bachman et al. 2019), mūsdienās IUCN metodika ir pasaulē plašāk lietotā metodika sugu izzušanas riska vērtēšanai. Globālā mērogā saskaņā ar to ir izvērtēts vairāk nekā 169 400 sugu (tostarp vairāk nekā 47 000 novērtētas kā apdraudētas) un sagatavoti vairāki desmiti reģionāla mēroga Sarkanie saraksti, piemēram, Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Somijā. Taču Sarkano sarakstu veidošana neaprobežojas ar to, un vairākas valstis un organizācijas turpina izmantot arī citas pieejas (skatīt, piemēram, Lončarevič et al. 2024).

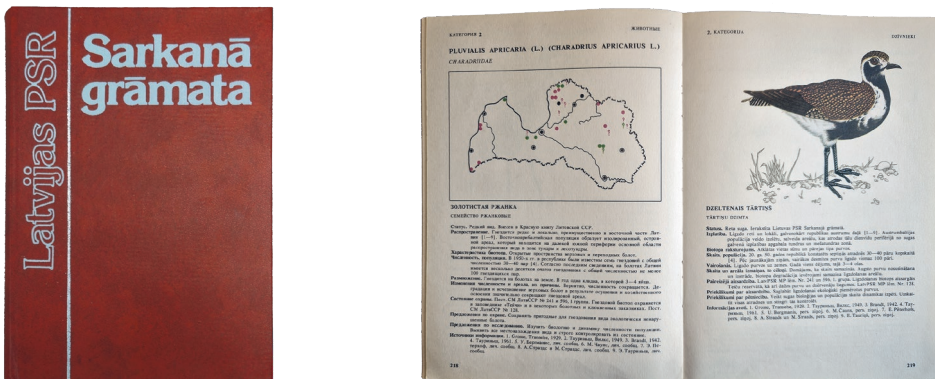
Par Latvijas Sarkanās grāmatas (turpmāk – LSG) sākumu var uzskatīt Latvijas PSR Ministru Padomes 1977. gada 15. aprīļa lēmumu, ar kuru Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Bioloģijas institūtam (mūsdienās – Latvijas Universitātes Medicīnas un dzīvības zinātņu fakultātes Bioloģijas institūts – LU MDZF Bioloģijas institūts) tika deleģēts izstrādāt Latvijas teritorijā sastopamo reto un iznīkstošo augu un dzīvnieku sarakstu jeb Latvijas PSR Sarkano grāmatu. Sarkanās grāmatas izveides mērķis bija gādāt, lai tiktu saglabāts valsts (tolaik – republikas) teritorijā sastopamo augu un dzīvnieku ģenofonds, aizsargātas un savairotas retās un iznīkstošās sugas, kā arī tiktu veicināta sarūkošo sugu izpēte un aizsardzība (Aigare u. c. 1985). Lai lemtu par sugu iekļaušanu LSG vai izslēgšanu no tās, tika dibināta arī LSG padome. LSG 1. izdevuma galvenie sagatavotāji bija Vita Aigare, Juris Lipsbergs, Ilona Lodziņa, Laima Tabaka, Gunārs Andrušaitis, kurš bija arī grāmatas galvenais redaktors. Sugu aprakstu sagatavošanā piedalījās vēl vairāk nekā 20 dažādu bioloģijas nozaru pētnieki. Kategorijas sugu grupēšanai daļēji pamatojās uz tā laika IUCN izmantoto pieeju, un sugas tika iedalītas piecās kategorijās (1.4. attēls).

LSG 1. izdevumā iekļaujamo sugu saraksts tika apstiprināts 1980. gadā. Šī LSG izdevuma oriģināls bija veidots manuāli – teksts rakstīts mašīnrakstā, sugu attēli zīmēti ar roku, pārфотографēti un ielīmēti sugas šķirklī, kartes – ar roku zīmētas uz tipogrāfijā iespiestām veidlapām (1.1. attēls). Visas grāmatas lapas bija sastiprinātas ar skavām, lai nākotnē informāciju varētu ērti aktualizēt. Grāmata bija izveidota dažos eksemplāros, viens no

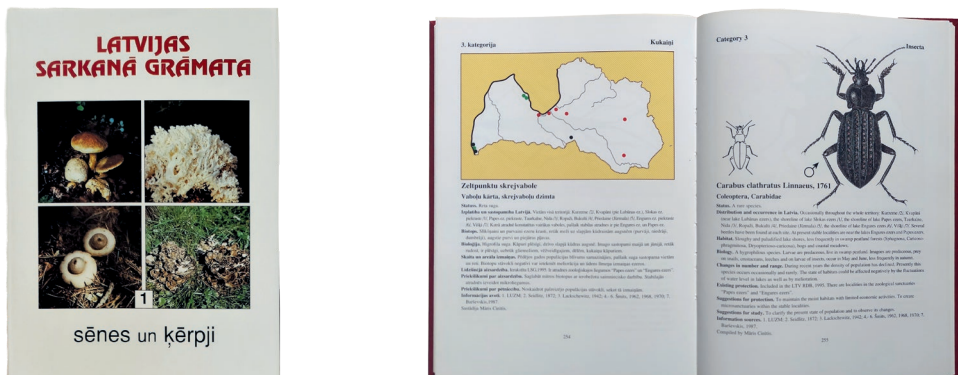
tiem glabājas LU MDZF Bioloģijas institūtā, bet pārējo liktenis nav zināms. LSG 1. izdevums drukātā veidā tika publicēts 1985. gadā (1.2. attēls). Lai veicinātu sabiedrības izpratni par apdraudētajām sugām, 1990. gadā tika izdota tā populārzinātniskā versija par dzīvniekiem un 1992. gadā par augiem. LSG 1. izdevumā bija ierakstīti 231 vaskulāro augu, putnu, abinieku, rāpuļu, bezmugurkaulnieku un zīdītāju suga.



1.1. attēls. Latvijas Sarkanās grāmatas 1. izdevuma oriģināls (1980). Foto: Gunta Čekstere-Muižniece.



1.2. attēls. Latvijas Sarkanās grāmatas 1. izdevuma drukas versija (1985). Foto: Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis.



1.3. attēls. Latvijas Sarkanās grāmatas 2. izdevums (1996–2003). Foto: Gunta Čekstere-Muižniece, Kristīna Bondare.

LSG 1. izdevuma sagatavošanas periods bija salīdzinoši īss, tāpēc nebija iespējams izvērtēt visas sugas, kuras, iespējams, bija apdraudētas vai kurām nepieciešama aizsardzība (Andrušaitis cit. pēc Vimbas, Piterāna 1996). Tādējādi vairākas organismu grupas – sēnes, ķērpji, sūnas, zivis – grāmatā nebija iekļautas vai kā bezmugurkaulnieki – pārstāvētas nelielā skaitā. Tāpēc darbs tika turpināts, lai no dažādiem avotiem, pētījumiem un lauku darbiem gūtu informāciju par sugu sastopamību un apdraudētību un izstrādātu jaunu un pilnīgāku LSG izdevumu. LSG aktualizēšanu sekmēja arī Latvijas neatkarības atjaunošana. 1994. gadā LZA Bioloģijas institūta Zinātniskā padome pieņēma LSG nolikumu, kurā kā grāmatas sagatavošanas mērķis ir noteikts *“gādāt, lai tiktu saglabāta Latvijas teritorijā sastopamo augu un dzīvnieku sugu daudzveidība, sugu dabiskais genofonds, pētītas, aizsargātas un saglabātas izzūdošās un retās sugas, kā arī lai tiktu pastiprināta sarūkošo sugu izpēte un to resursu aizsardzība”*. Tika izveidota LSG padome, iekļaujot pārstāvjus no lielākajām valsts zinātniskajām institūcijām, aizsargājamo dabas teritoriju administrācijām, Vides un reģionālās attīstības ministrijas un nozares nevalstiskajām organizācijām. Padomes uzdevums bija pieņemt lēmumu par sugu iekļaušanu LSG, izslēgšanu no tās vai kategorijas maiņu (Andrušaitis cit. pēc Vimbas, Piterāna 1996). Jāatzīmē, ka tieši 1994. gadā IUCN uzsāka pāreju uz mūsdienās pazīstamo kategoriju un kritēriju sistēmu (Mace et al. 2008; IUCN 2014), līdz ar to LSG 2. izdevumā lietotās kategorijas tikai daļēji pamatojās uz IUCN līdz tam laikam izmantoto pieeju (1.4. attēls).

LSG 2. izdevumā kopumā tika iekļauta 681 suga (1.4. attēls), bet tā veidošanas ietvaros tika vērtētas aptuveni 1000 sugas (Andrušaitis cit. pēc Vimbas, Piterāna 1996). 1996.–2003. gadā tika izdoti pieci tās sējumi: 1. – sēnes un ķērpji (1.3. attēls); 3. – vaskulārie augi; 4. – bezmugurkaulnieki; 5. – zivis, abinieki un rāpuļi; 6. – putni un zidītāji. Grāmatas 2. sējums bija plānots par sūnām un aļģēm, taču dažādu apstākļu dēļ tas netika publicēts. Grāmatā katrai sugai bija savs šķirklis, kas iekļāva informāciju par sugas apdraudētību, sastopamību un izplatības karti, morfoloģisko aprakstu un bioloģiju (barošanas, vairošanas u. c.), biotopa jeb raksturīgās

dzīvesvietas aprakstu, priekšlikumus sugas aizsardzībai un speciālista biologa sugas oriģinālzmējumu. Informācijas detalizācijas pakāpe starp sējumiem gan atšķīrās.

Arī LSG 2. izdevuma galvenais redaktors bija ilggadējais LZA Bioloģijas institūta direktors Gunārs Andrušaitis. Savukārt būtisku ieguldījumu sugu vērtēšanā un aprakstu sagatavošanā snieguši vairāk nekā 50 attiecīgo nozaru zinātnieki (botāniķi, mikologi, lihenologi, ornitologi, entomologi, ihtiologi u. c.): Ģertrūde Gavrilova, Biruta Cepurīte, Irēna Fatare, Laima Tabaka, Edgars Vimba, Alfons Piterāns, Zandis Spuris, Voldemārs Spunģis, Nikolajs Savenkovs, Māris Plikšs, Ēriks Aleksejevs, Arnis Bērziņš, Juris Lipsbergs, Jānis Viksne, Valdis Pilāts, Gunārs Pētersons u. c. (Vimba, Piterāns 1996; Barševskis u. c. 1998; Bergmanis u. c. 2000; Baroniņa u. c. 2003; Plikšs u. c. 2003). Jāatzīmē, ka šis LSG izdevums tika izstrādāts Latvijā pirmā Eiropas Kopienas LIFE programmas projekta ietvaros, kas arī nākamajās desmitgadēs bijis nozīmīgs instruments sugu aizsardzības pasākumu plānošanā un īstenošanā Latvijā.

Mūsu zināšanas par sugu ekoloģiju, izplatību un apdraudējumiem arvien ir augušas, vienlaikus attīstoties un mainoties arī pieejai un iespējām sugu izzušanas riska vērtēšanai. Tāpēc sugām piešķirto kategoriju vai sugu skaita izmaiņas LSG izdevumos ir jāvērtē kritiski, jo ir atšķīrušies vairāki apstākļi, kas ir ietekmējuši LSG izdevumu tapšanu. Īpaši strauji šajā laikā ir pieaugušas iespējas gūt informāciju par sugu izplatību, piemēram, konstatēšanas metožu attīstības, pētījumu skaita pieauguma, sabiedrības un ekspertu plašākas iesaistes un dalīšanās dātos dēļ. Tāpēc svarīgi uzsvērt, ka lielāks ierakstu skaits sugu izplatības kartēs biežāk reprezentē zināšanu, pētnieku un sabiedrības intereses, iespēju un datu pieaugumu, nevis reālas pārmaiņas šo sugu izplatībā un sastopamībā, populāciju lielumā vai apdraudētībā.

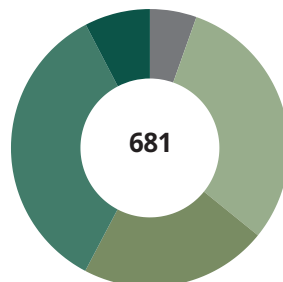
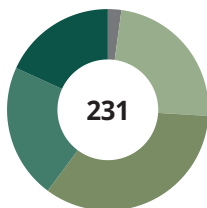
1. izdevums

0. kategorija	Acīmredzot iznīkušas sugas , kuras nav sastaptas dabā vairākus gadus, taču, iespējams, saglabājušās atsevišķās vietās vai arī nebrīvē vai kultūrā; nepieciešama īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
1. kategorija	Sugas, kurām draud iznīkšana , to turpmākā eksistence nav iespējama bez sevišķu pasākumu veikšanas; nepieciešama īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
2. kategorija	Retas sugas , kurām nedraud iznīkšana, bet tās sastopamas tik nelielā skaitā vai arī pēc platības tik ierobežotās un tik specifiskās dzīvesvietās, ka var ātri iznīkt; nepieciešama īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
3. kategorija	Sugas, kuru indivīdu skaits samazinās un areāls sašaurinās vairākus gadus dabisku cēloņu dēļ vai cilvēka darbības rezultātā, vai arī abu minēto faktoru ietekmē; nepieciešama turpmāko skaita izmaiņu kontrole un izmantošanas stingra likumiska reglamentēšana.
4. kategorija	Nepietiekami pētītas sugas ; iespējams, ka tām draud iznīkšana, bet ziņu trūkuma dēļ pagaidām nevar precīzi novērtēt to pašreizējo stāvokli; nepieciešama pastiprināta izpēte.

2. izdevums

Izzudušās sugas – kuras nav atrastas pēdējo 50 gadu laikā, taču iespējams, ka vēl saglabājušās atsevišķās vietās dabā, nebrīvē vai kultūrā un kurām nepieciešama īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
Izzūdošās sugas – kurām draud iznīkšana, tās ir ļoti retas, jo to skaits ir samazinājies līdz kritiskajai robežai un to turpmākā eksistence nav iespējama bez sevišķu aizsardzības pasākumu veikšanas; tām nepieciešama īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
Sarūkošās sugas – kuru indivīdu skaits samazinās un areāls sašaurinās gadu gaitā dabisku cēloņu dēļ, cilvēka darbības rezultātā vai arī abu minēto faktoru ietekmē; tām nepieciešama indivīdu skaita izmaiņu kontrole un īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
Retās sugas – kurām nedraud iznīkšana, bet kuras sastopamas tik nelielā skaitā, vai arī pēc platības tik ierobežotās un tik specifiskās vietās, ka var ātri iznīkt; tām nepieciešama īpaša valsts aizsardzība likumdošanas veidā.
Maz pazīstamas vai nepietiekami izpētītas sugas , kurām, iespējams, draud iznīkšana, bet ziņu trūkuma dēļ pagaidām nevar precīzi novērtēt šo sugu stāvokli; tām nepieciešama papildus izpēte.

Sugu skaits:



	0.	1.	2.	3.	4.	
Vaskulārie augi	4	27	28	35	18	(112)
Bezmugurkaulnieki	1	10	1	1		(13)
Abinieki		1	3		1	(5)
Rāpuļi		1	1	1		(3)
Putni		13	29	12	18	(72)
Zīdītāji		3	17	1	5	(26)
Zīvis						
Sēnes						
Ķērpji						
KOPĀ	(5)	(55)	(79)	(50)	(42)	

	0.	1.	2.	3.	4.	
Vaskulārie augi	16	113	83	89	18	(319)
Bezmugurkaulnieki	7	38	34	63	21	(163)
Abinieki		1	3	1	1	(6)
Rāpuļi	1	1		1		(3)
Putni	4	19	16	35	5	(79)
Zīdītāji	1	3	2	13	5	(24)
Zīvis	1		1	12	1	(15)
Sēnes	5	14	6	12	1	(38)
Ķērpji	2	18	4	10		(34)
KOPĀ	(37)	(207)	(149)	(236)	(52)	

1.4.attēls. Latvijas Sarkanās grāmatas 1. un 2. izdevumā izmantotās kategorijas un abos izdevumos iekļauto sugu kopskaits un sadalījums pa kategorijām un organismu grupām.

1.2. Sarkanās grāmatas nozīme dabas aizsardzībā

Jēkabs Dzenis

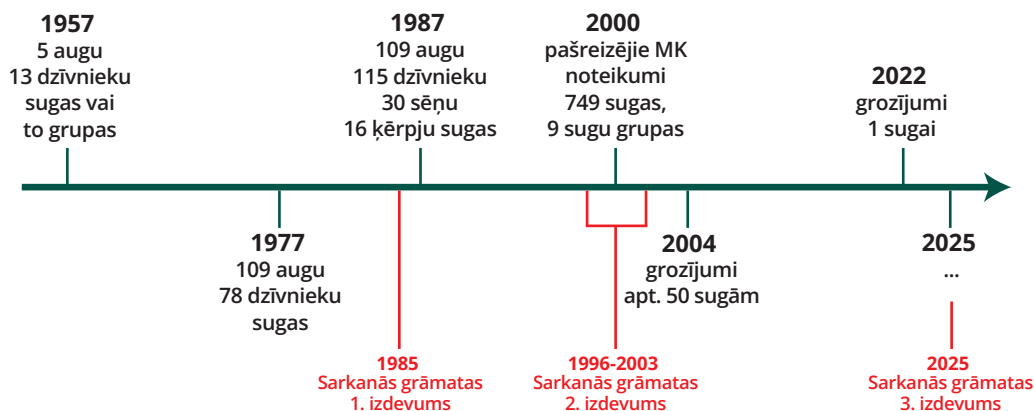
Pasaulē Sarkanie saraksti ir būtisks instruments dabas aizsardzības pasākumu un pētījumu prioritizēšanā, sabiedrības informēšanā, politikas un tiesību aktu plānošanā, īstenošanā un efektivitātes mērīšanā (Mace et al. 2008). Piemēram, daļa kritēriju sugu iekļaušanai CITES konvencijas (1.1. tabula) pielikumos līdzinās IUCN sugu izžušanas riska vērtēšanas kritērijiem (CITES Res. Conf. 9.24 2016). Tāpēc, lai atvieglotu priekšlikumu sagatavošanu un izvērtēšanu jaunu sugu iekļaušanai konvencijas pielikumos vai to pārskatīšanai, iesaka izmantot sugu izžušanas riska izvērtējumus (CITES Res. Conf. 14.8 2022). Tos izmanto arī atļauju izsniegšanas procedūrās. Atbilstoši IUCN Vadlinijām veiktos izvērtējumus izmanto, gatavojot priekšlikumus un lemjot par sugu iekļaušanu vai izslēgšanu arī no Bonnas konvencijas pielikumiem (UNEP/CMS/Resolution 13.7. 2020). Jāatzīmē, ka šajās konvencijās Sarkanos sarakstus novērtējumi tiek kombinēti ar citiem kritērijiem, lai atlasītu sugas, kuru saglabāšanai konkrētās konvencijas praktiskie aizsardzības instrumenti ir nepieciešami un lietderīgi, un, ņemot vērā, ka sugu izžušanas riska vērtējumi ne vienmēr ir pieejami. Tā CITES konvencijā globālie novērtējumi ir tikai aptuveni 25% sugu un 42% to ir apdraudētas (CR, EN, VU) (CITES CoP19 Inf.74 2022).

Uz sugu izžušanas riska vērtējumiem balstīto Sarkanos sarakstus indeksu izmanto, vērtējot Apvienoto Nāciju Organizācijas Ilgtspējīgas attīstības mērķu (15.5. apakšmērķis – *veikt steidzamus un nozīmīgus pasākumus, lai mazinātu dabisko dzīvotņu degradāciju, apturētu bioloģiskās daudzveidības izžušanu un aizsargātu apdraudētās sugas un novērstu to iznīkšanu*) sasniegšanas sekmes globālā un nacionālā mērogā (United Nations 2023, 2025). Sarkanos sarakstus indeksu izmanto arī Riodežaneiro konvencijas ietvaros 2022. gadā noslēgtā Kuņminas un Monreālas nolīguma mērķu (4. mērķis – *apturēt sugu izmiršanu, aizsargāt ģenētisko daudzveidību un pārvaldīt cilvēku un savvaļas dzīvnieku konfliktus*) sasniegšanas uzraudzībā (CBD 2025). Arī ES Biodaudzveidības stratēģijā (Eiropas Komisija 2020) un Dabas atjaunošanas regulā (Eiropas

Parlaments un Padome 2024) Sarkanie saraksti un sugām konstatētie draudi integrēti rezultatīvajos rādītājos un definējot sugas, uz kurām attiecināmi specifiski pasākumi.

Arvien vairāk apzinoties dabas daudzveidības lomu arī ekonomikas ilgtspējā, Sarkanie saraksti pēdējās desmitgadēs tiek izmantoti dažādu biznesu projektu plānošanas un ieviešanas stadijās, apzinot, novēršot un uzraugot to potenciālo ietekmi uz dabu (Bennun et al. 2018). Sarkanie saraksti ir integrēti Pasaules Bankas grupā iekļautās Starptautiskās finanšu institūcijas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ilgtspējīgas dzīvās dabas resursu izmantošanas standartā ar mērķi mazināt investīciju piesaisti projektiem, kuri varētu negatīvi ietekmēt apdraudētās sugas jaunattīstības valstīs (IFC 2012). Savukārt Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) Sarkanos sarakstus izmanto, lai novērtētu valsts politikas un ekonomikas ietekmi uz dabas daudzveidības saglabāšanu (OECD 2025).

Lai sasniegtu LSG 1. izdevuma izdošanas mērķi – nodrošinātu tajā iekļauto sugu saglabāšanu –, tās visas kopā ar vēl 30 sēņu un 16 ķērpju sugām ar Latvijas PSR Ministru Padomes lēmumu 1987. gadā tika iekļautas aizsargājamo dabas objektu sarakstā (MP 1987; 1.5. attēls). Lai gan šo sugu juridisko aizsardzību noteica minētais Ministru Padomes lēmums, nevis iekļaušana LSG pati par sevi, kopā ar aktīvo Sarkanās grāmatas informatīvo kampaņu veidojās iespaids, ka starp Sarkanos grāmatu un aizsargājamo sugu sarakstu ir liekama vienādības zīme. Lai gan arī pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas aizsargājamo sugu saraksts tiek noteikts ar Ministru kabineta (MK) noteikumiem un atšķiras no Sarkanās grāmatas sugu saraksta, daļā sabiedrības šī pārliecība ir iesakņojusies vēl mūsdienās. Vienlaikus tas demonstrē Sarkanās grāmatas nozīmi un potenciālo lietojumu sabiedrības interesēs un iesaistes veicināšanā dabas aizsardzībā. Arī projekta LIFE FOR SPECIES 2021. gadā veiktajā sabiedriskās domas aptaujā noskaidrots, ka, lai gan vairākums (75%) Latvijas iedzīvotāju savas zināšanas par apdraudētām sugām vērtē kā sliktas, Sarkanā grāmata tiem ir zināma (84% zina, kas tā ir, un vēl 11% ir dzirdējuši par to).



1.5. attēls. Latvijā aizsargājamo sugu skaita izmaiņu un Latvijas Sarkanās grāmatas izdevumu publicēšanas laika grafiks.

LSG ir tikai informatīvs raksturs, taču par tajā iekļauto sugu saglabāšanu un pētniecību ir radusies lielāka interese un iespējas. LSG iekļautās sugas tiek sevišķi izceltas, veidojot īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) dabas aizsardzības plānus, un tajās plānotie pasākumi nereti ir pielāgoti arī šo sugu aizsardzībai. Tām tiek pievērsta īpaša vērība sugu un biotopu aizsardzības jomā sertificēto ekspertu atzinumos un inventarizējot aizsargājamās biotopus. Savukārt kompetentās iestādes informāciju par LSG iekļautajām sugām ņem vērā, pieņemot lēmumus par dažādu darbību saskaņošanu, tostarp, izvirzot nosacījumus, lai sekmētu to saglabāšanu.

Lai gan Sarkanie saraksti ir nozīmīgs indikators un instruments sugu aizsardzības pasākumu plānošanā un prioritizēšanā, tas nebūt nav vienīgais, un svarīga ir to precīza lietošana un interpretēšana (Possingham et al. 2002; Mace et al. 2008; IUCN 2022), kā arī regulāra aktualizēšana. Kā jau minēts piemēros par CITES un Bonnas konvencijām, izžušanas riska vērtējumi ir kombinējami ar citiem kritērijiem, prioritizējot sugas aizsardzības pasākumu veikšanai vai juridiskā aizsardzības statusu noteikšanai (IUCN 2022). Ne visu apdraudēto sugu aizsardzībai ir lietderīgi noteikt tām aizsardzības statusu, un pretēji – tas, ka suga nav apdraudēta, nenozīmē, ka tās saglabāšanai nav nepieciešami īpaši pasākumi (Mace et al. 2008). Arī projekta LIFE FOR SPECIES ietvaros tika izstrādāta jauna pieeja Latvijas īpaši aizsargājamo sugu saraksta aktualizēšanai, kurā sugas izžušanas riska vērtējums ir tikai viens no kritērijiem sugas

iekļaušanai aizsargājamo sugu sarakstā un tai nepieciešamo aizsardzības pasākumu atlasei (Teļnovs u. c. 2023). Citi nozīmīgi kritēriji ir, piemēram, saistība ar apdraudētām dzīvotnēm, reģionālās populācijas nozīme sugas saglabāšanā Eiropā, aizsardzības pasākumu nepieciešamība un lietderība, starptautiskās saistības.

1.3. Sugu juridiskā aizsardzība Latvijā

Jēkabs Dzenis

Sugu aizsardzība ir pasākumu kopums, kas ir nepieciešams to populāciju saglabāšanai vai atjaunošanai optimālā stāvoklī (LR Saeima 2000). Praksē šādi pasākumi ir individu ieguves un traucēšanas ierobežojumi, dzīvotņu aizsardzība, biotopu apsaimniekošana un atjaunošana, sabiedrības izglītošana u. c. Tos var iedalīt arī *in situ* jeb aizsardzības pasākumos sugas dabiskajā vidē (piemēram, dzīvotņu aizsardzība un atjaunošana) un *ex situ* jeb pasākumos, kas tiek veikti kontrolētos apstākļos ārpus sugas dabiskās dzīves vides (piemēram, apdraudēto augu sugu pavairošana botāniskajos dārzos un dzīvnieku – zooloģiskajos dārzos). Nereti *in situ* un *ex situ* aizsardzības pasākumi tiek kombinēti, piemēram, Eiropas zūša *Anguilla anguilla* mazuļus pēc nozvejošanas Atlantijas okeānā vairākus mēnešus audzē zivjaudzētavās un atkal ielaiž no migrācijas šķēršļiem brīvos iekšzemes ūdeņos, tādējādi mazinot mirstību juvenilajā stadijā.

Latvijā sugu aizsardzību galvenokārt reglamentē nacionālie tiesību akti (likumi, MK noteikumi u. c.), kuros iekļautās prasības izriet no valsts politikas un sugu aizsardzības vēstures, kā arī no ES tiesību aktiem un starptautiskajiem līgumiem (VARAM 2025). Vienkāršojot – starptautiskajos līgumos noteiktās apņemšanās sugu aizsardzības jomā ir pārņemtas ES tiesību aktos ar tā saucamajām dabas direktīvām. Savukārt šo direktīvu prasības valsts līmenī ievieš ar nacionālajiem tiesību aktiem. ES tiesību aktos un starptautiskajos līgumos noteiktajiem sugu sarakstiem ir atšķirīgs juridiskais statuss un praktiskā nozīme (1.1. tabula). Piemēram, Biotopu direktīvas II pielikumā uzskaitītajām sugām ir jāveido ĪADT, savukārt sugas iekļaušana CITES konvencijas pielikumos nenozīmē, ka tās atradnes ir aizsargājamas.

Latvijā nozīmīgākais tiesību akts sugu aizsardzības jomā ir Sugu un biotopu aizsardzības likums (LR Saeima 2000), taču sugu saglabāšanai nozīmīgi nosacījumi izriet arī no likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (LR Saeima 1993), Vides aizsardzības likuma (2006), likuma “Par ietekmi uz vidi” (1998), Meža likuma (2000) u. c. Īpaši aizsargājamo sugu sarakstu nosaka MK noteikumi Nr. 396 (MK 2000), kuros šī LSG izdevuma tapšanas laikā ir iekļautas 723 sugas, un 23 sugas ir ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamas. Ir aizliegta īpaši aizsargājamo sugu ieguve, traucēšana un dzīvotņu postīšana; var tikt ierobežota sugu apdraudošo darbību veikšana teritorijā, kā arī noteikti citi ierobežojumi. Zemes īpašniekiem un lietotājiem ir pienākums veicināt sugu daudzveidības saglabāšanos, paredzētas arī kompensācijas par īpaši aizsargājamo sugu nodarītiem postījumiem un sugu aizsardzības nolūkā ieviestiem saimnieciskās darbības ierobežojumiem (LR Saeima 2000).

Pamatojoties uz likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (LR Saeima 1993), arī sugu aizsardzībai veido ĪADT – dabas rezervātus (līdz 2025. gadam izveidoti četri rezervāti), nacionālos parkus (4), dabas liegumus (372), dabas parkus (42), aizsargājamo ainavu apvidus (10), biosfēras rezervātus (1) un aizsargājamās jūras teritorijas (7). Nozīmīga loma sugu saglabāšanā ir arī aizsargājamajiem dabas pieminekļiem, piemēram,

aizsargājamajiem kokiem jeb dižkokiem (>15 500), dendroloģiskajiem stādījumiem (83), alejām (63), ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem objektiem, avotiem, akmeņiem u. c. (174) (DAP 2025d). Daļa ĪADT ir iekļauta ES nozīmes aizsargājamo teritoriju tīklā “Natura 2000”. Lai sabalansētu dabas aizsardzības prasības un citas teritorijas izmantošanas intereses, plānotu dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus, tiek veidoti ĪADT dabas aizsardzības plāni (DAP 2025b), kas ir arī nozīmīgs informācijas avots par teritorijā sastopamajām apdraudētajām sugām un to saglabāšanai nepieciešamo rīcību.

Konkrētas sugas (vai biotopa) aizsardzībai Latvijā var veidot arī mikroliegumus. Tās ir teritorijas 0,1–200 ha platībā, kurās ir atļautas tikai darbības, kas neapdraud tā izveidošanas mērķsugu (MK 2012). Šīs darbības nosaka ne tikai MK noteikumi, vērā tiek ņemts arī sertificēta sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta atzinums. Atšķirībā no ĪADT lēmumu par mikrolieguma izveidi pieņem nevis LR Saeima vai MK, bet gan kompetentās valsts iestādes – Valsts meža dienests, Dabas aizsardzības pārvalde un Zemkopības ministrija. Mikroliegumus var izveidot ātrāk nekā ĪADT, un tas ir nozīmīgs, efektīvs, bet ne plaši lietots rīks sugu aizsardzībai Latvijā. Mikroliegumus var veidot 298 sugām (MK 2012), taču līdz 2025. gadam tie izveidoti tikai 97 sugām, tostarp 62 sugām izveidoti 1–3 mikroliegumi (DAP 2025c).

Sugu un biotopu aizsardzības likumā noteiktā nepieciešamība veikt pastāvīgu monitoringu un citus pētījumus sugu aizsardzības jomā ir pamats Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmai (DAP 2025a). Monitoringa programmas mērķis attiecībā uz īpaši aizsargājamajām sugām ir sniegt informāciju par to stāvokli un izmaiņām “Natura 2000” teritorijās, populāciju lielumu un izmaiņu tendencēm valstī kopumā, kā arī noteikt dabisko un antropogēno faktoru ietekmi uz tām. Iegūtie dati tiek izmantoti, lai novērtētu sugu aizsardzības statusu un plānotu nepieciešamos aizsardzības pasākumus, tostarp tie ir izmantoti šī LSG izdevuma veidošanai.

Labvēlīgs sugas aizsardzības statuss ir apstākļu kopums, kas nodrošina ilgstošu sugas eksistenci, tās dabiskā izplatības areāla

saglabāšanos šobrīd un pārskatāmā nākotnē un pietiekamu dzīvotņu lielumu optimāla indivīdu skaita uzturēšanai (LR Saeima 2000). Nereti labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai ir jāsabalansē dažādas intereses un sugas aizsardzības pasākumi jāintegrē dažādu tautsaimniecības nozaru politikā. Daļā gadījumu sugu saglabāšanai izstrādā sugu aizsardzības plānus, kuros identificē un apraksta veicamos pasākumus (DAP 2025e). Šie plāni nav juridiski saistoši, taču kalpo par pamatu praktisko darbu plānošanai un veikšanai, nozaru politikas un tiesību aktu pilnveidei. Līdz 2025. gadam aizsardzības plāni ir

izstrādāti tikai 21 sugai un trim sugu grupām (kopā 15 sugām), taču daļai jau ir noslēdzies to darbības termiņš, un šie plāni ir jāaktualizē.

Aizsargājamo sugu un biotopu izplatības dati, informācija par ĪADT un mikroliegumiem un citi dabas aizsardzībai nozīmīgi ģeotelpiskie dati tiek glabāti Valsts informācijas sistēmā DDPS "Ozols", ko uztur Dabas aizsardzības pārvalde (DAP 2025c). Sistēmā uzturētie dati bija nozīmīgākais datu avots sugu izžušanas riska vērtēšanai, veidojot šo LSG izdevumu, un uz tās pamata izstrādātie risinājumi tika izmantoti sugu izplatības karšu veidošanai.

1.1. tabula. Sugu aizsardzībai nozīmīgākie starptautiskie līgumi un ES tiesību akti un to pielikumu skaidrojums. Tabulā nav iekļauta Biotopu direktīva, kas tieši neattiecas uz šajā sējumā iekļautajām sugām.

1992. gada **RIODEŽANEIRO konvencijas par bioloģisko daudzveidību** mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, tās elementu ilgtspējīga izmantošana un ģenētisko resursu izmantošanas ieguvumu godīga sadale. Dalībvalstīm ir jāveic pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, piemēram, jāveido aizsargājamās teritorijas, jāievieš apdraudēto sugu aizsardzības pasākumi, jāintegrē dabas saglabāšanas prasības nacionālajā politikā utt. Tā nenosaka konkrētu sugu kopu, kuru saglabāšanai jāievieš īpaši pasākumi.

1979. gada **BERNES konvencijas par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību** mērķis ir aizsargāt Eiropas savvaļas augu un dzīvnieku sugas un to dzīves vidi. Īpaša uzmanība veltīta sugām, kurām draud izžušana un kuru indivīdu skaits strauji samazinās. Konvencijā noteiktas darbības, kuras aizliegts veikt ar pielikumos iekļautajām sugām – piemēram, augu vākšana un izrakšana, dzīvnieku tīša ieguve un traucēšana.

I pielikums – aizsargājamās augu sugas, kuras un kuru dzīves vidi dalībvalstīm jāaizsargā.

II pielikums – aizsargājamās dzīvnieku sugas, kuras un kuru dzīves vidi dalībvalstīm jāaizsargā.

III pielikums – sugas, kuras atļauts iegūt un izmantot komerciāli, nosakot ieguves nosacījumus (medību termiņus, ieguves limitus u. c.). Tajā ir iekļautas gandrīz visas Eiropas zidītāju, putnu, rāpuļu un abinieku sugas, kas nav iekļautas II pielikumā.

1979. gada **BONNAS konvencijas par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību** mērķis ir sauszemes un jūras ekosistēmās dzīvojošo migrējošo dzīvnieku sugu saglabāšana, ilgtspējīga izmantošana un to dzīves vides aizsardzība. Tās izpratnē migrējošās sugas ir tādas, kas cikliski un nemainīgi šķērso vienu vai vairāku valstu robežas, kā rezultātā to saglabāšanai ir svarīga starpvalstu sadarbība.

I pielikums – apdraudētās migrējošās sugas, kuru saglabāšanai jāveic konkrēti aizsardzības pasākumi.

II pielikums – migrējošās sugas, kurām ir nelabvēlīgs aizsardzības statuss un kuru saglabāšanu varētu veicināt starptautiskā sadarbība, noslēdzot līgumus konkrētu sugu vai sugu grupu aizsardzībai.

1973. gada Vašingtonas jeb **CITES konvencijas par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām** mērķis ir nodrošināt apdraudēto sugu aizsardzību, reglamentējot to starptautisko tirdzniecību. Tās dalībvalstis ar atļauju sistēmu uzrauga, ka tirdzniecībā nenonāk tādi apdraudēto sugu indivīdi (dzīvi, nedzīvi un no tiem iegūti izstrādājumi), kuru ieguves veids apdraud šo sugu saglabāšanu savvaļā. Konvenciju ES ievieš ar tieši piemērojamām regulām, nevis dabas direktīvām.

I pielikums – sugas, kurām draud izžušana un kaitē vai var kaitēt tirdzniecība ar tām. Šo sugu tirdzniecība lielākoties iespējama tikai to aizsardzības nolūkā, piemēram, *ex situ* aizsardzības programmās.

II pielikums – sugas, kurām vēl nedraud izžušana, bet kuras var kļūt apdraudētas, ja tirdzniecība ar tām netiks stingri kontrolēta. Tirdzniecība ir atkarīga no šo sugu apdraudētības, ieguves valsts un vides.

III pielikums – sugas, kuras ir aizsargātas kādā no dalībvalstīm un kuru tirdzniecības kontrolei un monitoringam nepieciešama sadarbība ar citām dalībvalstīm.

PUTNU direktīva jeb Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra direktīva 2009/147/EK *par savvaļas putnu aizsardzību* mērķis ir aizsargāt visas savvaļas putnu sugas un to svarīgākos apdzīvotos biotopos. Dalībvalstīm jāaizsargā īpaši apdraudētas sugas un migrējošajiem putniem svarīgākās vietas, pievēršot īpašu uzmanību starptautiskas nozīmes mitrājiem. Tā nosaka arī ierobežojumus visu savvaļas putnu sugu ieguvei.

I pielikums – sugas, kuru saglabāšanai jāpiemēro īpaši dzīvotņu aizsardzības pasākumi, t. i., jāveido aizsargājamas dabas teritorijas.

II pielikums – sugas, kuras drīkst medīt saskaņā ar attiecīgo valstu tiesību aktiem.

1.4. Sugu izzušanas riska vērtēšana, veidojot Latvijas Sarkanās grāmatas 3. izdevumu

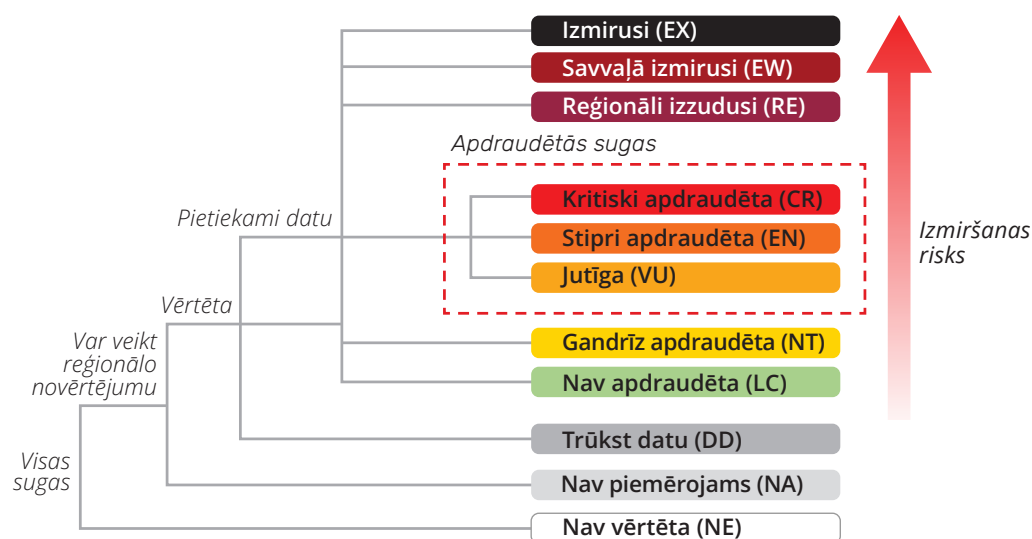
Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis, Dmitrijs Teļnovs

LSG 3. izdevuma sagatavošanai sugu izzušanas riska izvērtēšana noritēja 2021.–2023. gadā, izmantojot 2012. un 2019. gadā apstiprinātās IUCN vadlīnijas un ieteikumus (IUCN 2012a, b; IUCN Standards ... 2019). Jāatzīmē, ka IUCN regulāri papildina un koriģē kritēriju lietošanas aprakstus. Kopš 2022. gada spēkā ir vadlīniju versija Nr. 15.1 (IUCN Standards ... 2022), kurā kategorijas nav mainījušās, bet ir papildināti kritēriju apraksti, paskaidrojumi un nedaudz mainīties to lietojums. Kaut arī Latvija oficiāli nav pievienojusies IUCN, tās izstrādātās metodes var izmantot ikviens valsts un tās pārstāvji. IUCN sugu reģionālo vērtējumu metodikas pilnvērtīgai izprašanai un interpretēšanai ir jāiepazīstas ar visiem IUCN publicētajiem materiāliem un vadlīnijām, kas skaidro metodikas lietošanu, terminus utt. Savukārt šajā apakšnodaļā sniedzam tikai īsu ieskatu atsevišķās būtiskākajās metodikas niansēs, kas lasītājam ļaus labāk izprast sugu aprakstos sniegto informāciju.

Sugu novērtējums saskaņā ar IUCN pieeju iekļauj apdraudējuma un izzušanas riska

izvērtēšanu pēc noteiktiem kritērijiem un pamatinformācijas sagatavošanu par sugu. Izzušanas riska izvērtēšana ir vairāku posmu process (1.6. attēls). Tā pirmajos posmos ir jānovērtē, vai reģionālo novērtējumu ir iespējams veikt, piemēram, vai suga reģionā (valstī) nav uzskatāma par maldu viesi, kļūdaini uzskaitīta sastopamo sugu sarakstos vai arī tās reģionālā populācija tikai nupat ir sākusi veidoties, – tādām sugām izzušanas riska vērtējums nav piemērojams (NA). Nākamajā posmā vērtē, vai ir pietiekami datu sugas izvērtējuma veikšanai, turpinot sugas izvērtēšanu vai pretējā gadījumā iekļaujot sugu kategorijā “trūkst datu” (DD). Praksē, nereti padziļinātāk iepazīstoties ar datiem, to kvalitāti un citu informāciju, sugu var pārcelt uz kategoriju “trūkst datu” (DD) arī vēlākos izvērtējuma posmos.

Pamatojoties uz reģionālā izvērtējuma rezultātiem un informāciju, sugas tiek iedalītas izzušanas riska kategorijās (1.6. attēls). Vērtējot sugas reģionālajā līmenī, papildus “izmirušu” (EX) un “savvaļā izmirušu” (EW) sugu kategorijām lieto arī kategoriju “reģionāli izzudusi suga” (RE), ko attiecina uz sugām, kuru pēdējais potenciāli vairoties spējīgais indivīds reģionā ir miris vai izzudis no savvaļas. Kategorijām “jutīgas” (VU), “stipri apdraudētas” (EN) un “kritiski apdraudētas” (CR) atbilstošas sugas kopā tiek apzīmētas kā “apdraudētas sugas”.



1.6. attēls. Sugu vērtēšanas posmu attēlojums un IUCN kategoriju struktūra.

Lai noteiktu sugas piederību kādai no IUCN apdraudēto sugu kategorijām (kritiski apdraudēta, stipri apdraudēta vai jutīga), tiek izmantoti pieci *kritēriji* (A–E), kas ir saistīti ar reģionālās populācijas tendenci, populācijas lielumu, ģeogrāfisko izplatību un ar citiem sugas izzušanas riska indikatoriem (1.2. tabula).

A kritēriji – populācijas lieluma mazināšanās (pagātnē, tagadnē un (vai) prognozēta nākotnē). Jāņem vērā, ka laika periods, kādā vērtē populācijas lieluma pārmaiņas, ir atkarīgs arī no konkrētās sugas paaudzes ilguma.

B kritēriji – izplatības kā sastopamības apgabala (EOO) un (vai) apdzīvotās platības (AOO) lielums un tā mazināšanās un (vai) apdraudējuma ietekmes apgabalu skaits, kā arī populācijas pieaugušo indivīdu skaita mazināšanās un (vai) tās ekstrēmas svārstības.

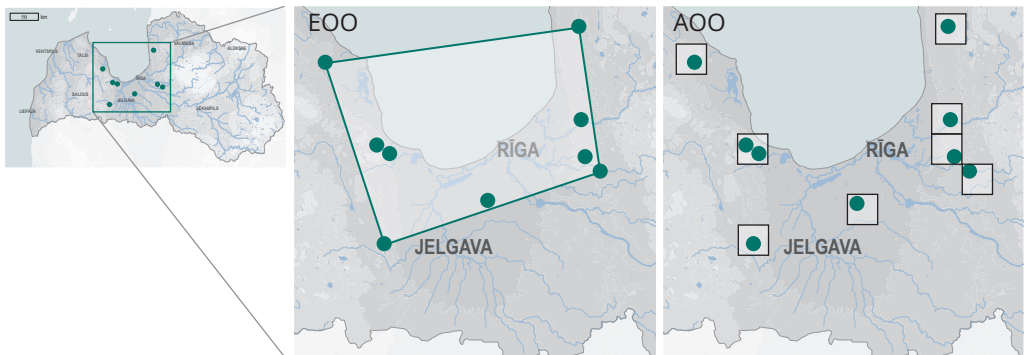
C kritēriji – attiecas uz nelielām populācijām, kurās pieaugušo indivīdu skaits savvaļā nepārsniedz 10 000 indivīdu, ja vienlaikus ir novērota, novērtēta vai prognozēta indivīdu skaita mazināšanās un svārstības.

D kritēriji – attiecas uz ļoti mazām vai ierobežotām populācijām, kurās pieaugušo indivīdu skaits savvaļā nepārsniedz 250 indivīdus vai jutīgām sugām – 1000 un vienlaikus ir ļoti maza apdzīvotā platība vai apdraudējuma ietekmes apgabalu skaits.

E kritēriji – tiek piemērots, ja kvantitatīvās analīzes norāda uz sugas izzušanas varbūtību savvaļā (sugas izzušanas varbūtība tiek noteikta, pamatojoties uz zināmajām dzīves vides prasībām, dzīves ciklu, apdraudošajiem faktoriem un apsaimniekošanas pasākumiem).

Jāņem vērā, ka vairums kritēriju iekļauj arī apakškritērijus un nosacījumus, kuriem arī jāizpildās, lai sugu iekļautu konkrētā apdraudēto sugu kategorijā. Sugas izzušanas riska kategorija un kritēriju pilnais pieraksts ļauj precīzi izsekot, uz kuru kritēriju pamata suga iekļauta konkrētā kategorijā. Piemēram, pieraksts “EN B2ab(v)” nozīmē, ka suga ir novērtēta kā stipri apdraudēta (EN), jo tās apdzīvotā platība (AOO) ir mazāka nekā 500 km² (B2) un ir stipri sadrumstalota (a), kā arī novērota nepārtraukta pieaugušo indivīdu skaita mazināšanās (b(v)). Jāatzīmē, ka populācijas stāvokļa novērtēšanā tiek izmantota tikai informācija par vairoties spējīgiem pieaugušiem indivīdiem.

Tāpat jāņem vērā ģeogrāfiskās izplatības rādītāju – sastopamības apgabala (EOO) un apdzīvotās platības (AOO) – aprēķināšanas nianšes. EOO ir teritorija, kuru ietver iedomāta īsākā līnija, iekļaujot visas zināmās, pieņemtās vai potenciālās atradnes, kur suga sastopama (1.7. attēls). Līdz ar to Latvijā EOO var pārsniegt valsts sauszemes teritorijas platību, jo iedomātā īsākā līnija var iekļaut kaimiņvalstu teritorijas daļas un Baltijas jūras vai Rīgas līča ūdeņus. Savukārt apdzīvotā platība (AOO) ir platība sastopamības apgabalā, kur sastopami attiecīgās sugas indivīdi. To aprēķina, saskaitot visu 2 x 2 km tīkla šūnu platības, kuros reģistrētas vai prognozētas sugas atradnes vai novērojumi (1.7. attēls). Līdz ar to šis rādītājs nav uzskatāms par sugas patieso apdzīvoto (aizņemto) teritoriju. Piemēram, augu sugai, par kuru precīzi zināms, ka tā savvaļā sastopama tikai vienā atradnē 10 m² platībā, AOO rādītāja vērtība ir 4 km².



1.7. attēls. Sastopamības apgabala (EOO) un apdzīvotās platības (AOO) aprēķināšanas ilustratīvi piemēri (AOO aprēķina ilustrācijas veidošanai nav izmantots 2 x 2 km kvadrātu tīkls).

Ja suga pēc izvērtējuma atbilst vairākiem kritērijiem, tai tiek noteikta augstākā izzušanas riska kategorija. Savukārt atbilstoši IUCN “piecu gadu likumam” sugu uz zemāku kategoriju pārvieto tikai tad, ja piecos gados nav pārsniegts augstākas izzušanas riska kategorijas sliekšnis.

Vienā no pēdējiem novērtēšanas posmiem ir jāizpēta vērtējamās sugas populāciju esība un to statuss ārpus reģiona (šajā gadījumā Latvijas teritorijas), jo tas var ietekmēt izzušanas risku reģionā. Ja tiek konstatēts, ka ārpus reģiona esošās populācijas var ietekmēt reģionālo izzušanas risku, sugas novērtējuma sākotnējā kategorija ir jāmaina uz piemērotāku līmeni. Piemēram, indivīdu migrācija no blakus reģioniem (kaimiņvalstīm) var pazemināt sugas izzušanas risku Latvijā. Tāpat, ja reģions ir neliels un nav izolēts no apkārtnējiem reģioniem ar, piemēram, ģeogrāfiskajiem šķēršļiem, ir iespējams sākotnējo kategoriju pazemināt pat par diviem līmeņiem. Izņēmuma gadījumos pazeminājums var būt arī lielāks nekā divi līmeņi (IUCN 2012a). Savukārt, ja reģionālās populācijas pastāvēšana ir tieši atkarīga no citas reģionālās populācijas, kura savukārt mazinās, izzušanas riska kategorija ir jāpaaugstina. Sugai, kurai izzušanas riska kategorija ir paze-

mināta vai paaugstināta, ņemot vērā reģionālās populācijas stāvokli kaimiņvalstīs, kategorijas pieraksts ir papildināts ar simbolu “o”.

Gandrīz apdraudētu sugu kategorijā (NT) iekļauj sugas, kas ir tuvu, lai kvalificētos kādai no apdraudēto sugu kategorijām vai varētu tām kvalificēties tuvā nākotnē ņemot vērā identificētos apdraudējumus, populācijas vai izplatības tendences u. c. apstākļus.

Savukārt kategorijā “nav apdraudēta” (LC) iekļauj sugas, kas nekvalificējas (un nav tuvu tam, lai atbilstu) apdraudēto sugu kategorijām. Jāatceras, ka šīm sugām pašlaik ir mazāks izzušanas risks, bet tas nenozīmē, ka to saglabāšanai nav svarīga aizsardzība. Atbilstība šai kategorijai var būt arī efektīvu aizsardzības pasākumu rezultāts, un to pārtraukšana var sugas izzušanas risku paaugstināt.

Sugas izvērtējums saskaņā ar IUCN kritērijiem un metodēm ir bagātīgs informācijas avots par sugas ietekmējošiem faktoriem un ekoloģiskajām prasībām sugas apdzīvotajā teritorijā. Izvērtējumā iekļauta arī informācija par nepieciešamajiem vai īstenotajiem saglabāšanas pasākumiem, un to var izmantot, lai mazinātu sugas izzušanas risku.

1.2. tabula. IUCN reģionālo vērtējumu A-E kritēriju kopsavilkums sugas atbilstības apdraudēto sugu kategorijām (CR, EN, VU) novērtēšanai (IUCN Standards ... 2019).

A. Populācijas mazināšanās (izmantojot ilgāko laika periodu – 10 gadi vai 3 paaudzes), kas pamatojas uz kādu no kritērijiem A1–A4			
	Kritiski apdraudēta	Stipri apdraudēta	Jūtīga
A1	≥ 90%	≥ 70%	≥ 50%
A2, A3 un A4	≥ 80%	≥ 50%	≥ 30%
A1. Novērots, novērtēts, secināts populācijas samazinājums vai ir aizdomas par šādu samazinājumu pagātnē, kura cēloņi ir atgriezeniski UN saprasti, UN novērsti. A2. Novērots, novērtēts, secināts populācijas samazinājums vai ir aizdomas par šādu samazinājumu, kura cēloņi nav novērsti VAI nav saprasti, VAI var nebūt atgriezeniski. A3. Populācijas samazinājums, kas prognozēts, secināts vai pielauts kā iespējams nākotnē (ne vairāk kā 100 gadu) ((a) neattiecas uz A3). A4. Novērots, novērtēts, secināts, prognozēts populācijas samazinājums vai ir aizdomas par šādu samazinājumu, kas iekļauj gan pagātni, gan nākotni (ne vairāk kā 100 gadu) un kura cēloņi nav novērsti VAI nav saprasti, VAI var nebūt atgriezeniski. <i>Pamatojoties uz kādu no labajā pusē minētajiem:</i> (a) Tieši novērojumi (izņemot A3). (b) Taksonam atbilstošs populācijas indekss. (c) Apdzīvotās platības (AOO), sastopamības apgabala (EOO) un (vai) biotopa kvalitātes mazināšanās. (d) Pašreizējais vai iespējamais izmantošanas līmenis. (e) Ieviesto sugu, hibrizācijas, patogēnu, piesārņotāju, konkurentu vai parazītu ietekme.			

1.2. tabulas turpinājums

B. Ģeogrāfiskā izplatība kā B1 (sastopamības apgabals, EOO) un (vai) B2 apdzīvotā platība (AOO)			
	Kritiski apdraudēta	Stipri apdraudēta	Jutīga
B1. Sastopamības apgabals (EOO)	< 100 km ²	< 5000 km ²	< 20 000 km ²
B2. Apdzīvotā platība (AOO)	< 10 km ²	< 500 km ²	< 2000 km ²
UN vismaz 2 no 3 kritērijiem			
(a) Stipri sadrumstalots VAI apdraudējuma ietekmes apgabalu skaits.	= 1	≤ 5	≤ 10
(b) Novērota, novērtēta, secināta vai prognozēta nepārtraukta (i) sastopamības apgabala; (ii) apdzīvotās platības; (iii) biotopa platības, apjoma vai kvalitātes; (iv) apdraudējuma ietekmes apgabalu vai apakšpopulāciju skaita vai (v) pieaugušo indivīdu skaita mazināšanās.			
(c) Ekstrēmas (i) sastopamības apgabala; (ii) apdzīvotās platības; (iii) apdraudējuma ietekmes apgabalu vai apakšpopulāciju skaita; (iv) pieaugušo indivīdu skaita svārstības.			
C. Neliela populācija un mazināšanās			
	Kritiski apdraudēta	Stipri apdraudēta	Jutīga
Pieaugušo indivīdu skaits	< 250	< 2500	< 10 000
UN vismaz viens no C1 vai C2			
C1. Novērota, novērtēta vai prognozēta nepārtraukta mazināšanās (ne vairāk kā 100 gadu tālā nākotnē) vismaz:	25% 3 gados vai 1 paaudzes laikā (kurš periods ilgāks)	20% 5 gados vai 2 paaudžu laikā (kurš periods ilgāks)	10% 10 gados vai 3 paaudžu laikā (kurš periods ilgāks)
C2. Novērota, novērtēta, prognozēta vai secināta nepārtraukta mazināšanās UN vismaz 1 no 3 kritērijiem			
(a) (i) Pieaugušo indivīdu skaits katrā apakšpopulācijā	≤ 50	≤ 250	≤ 100
(ii) Pieaugušo indivīdu % vienā apakšpopulācijā	90–100%	95–100%	100%
(b) Ekstrēmas pieaugušo indivīdu skaita svārstības			
D. Ļoti mazas vai ierobežotas populācijas			
	Kritiski apdraudēta	Stipri apdraudēta	Jutīga
D. Pieaugušo indivīdu skaits	< 50	< 250	D1. < 1000
D2. Attiecas tikai uz kategoriju "Jutīga". Ierobežota apdzīvotā platība vai apdraudējuma ietekmes apgabalu skaits ar ticamu apdraudējumu nākotnē, kas taksonu īsā laikā var kritiski apdraudēt vai pakļaut izžušanai.	-	-	D2. Parasti: AOO < 20 km ² vai apdraudējuma ietekmes apgabalu skaits ≤ 5
E. Kvantitatīvās analīzes			
	Kritiski apdraudēta	Stipri apdraudēta	Jutīga
Uzrāda izžušanas varbūtību savvaļā	≥ 50% 10 gados vai 3 paaudžu laikā – kurš periods ilgāks (ne vairāk kā 100 gadu)	≥ 20% 20 gados vai 5 paaudžu laikā – kurš periods ilgāks (ne vairāk kā 100 gadu)	≥ 10% 100 gados

1.5. Sugu izžušanas riska vērtēšanas rezultātu pārskats

Gunta Čekstere-Muižniece, Jēkabs Dzenis

Sugu izžušanas riska izvērtēšanai pēc IUCN metodikas visās sugu grupās sākotnēji kopā atlasīti **1624** taksoni (sugas, sīksugas un pasugas) un putnu populācijas (ligzdojošās, ziemojošās un caurceļojošās, kuras atbilstoši metodikai tiek vērtētas atsevišķi) (1.8. attēls). Tomēr 156 atlasītājiem taksoniem un putnu populācijām izžušanas riska vērtējums nebija piemērojams (NA), vairums no tām (122) bija putnu grupā, piemēram, maldu viesi vai neregulāri ligzdotāji. Savukārt **1468** taksoniem un putnu populācijām veikts tālāks izvērtējums. Visas Latvijā dabiski sastopamās sugas izvērtētas abinieku un rāpuļu grupā (kopā 21). Vismazākā proporcija (apt. 1,8%) no Latvijā sastopamo sugu skaita novērtēta sugu skaita ziņā visbagātākajā – bezmugurkaulnieku grupā, taču vienlaikus par to lielāks izvērtēto taksonu skaits bija tikai vaskulāro augu grupā (345). Jāpiebilst, ka, lai gan vairākām sugām nav piešķirtas atbilstošās kategorijas (NA, DD, LC), tās daļēji ir novērtētas sugu atlases laikā.

Par Latvijā reģionāli izzudušiem (RE) uzskatāmi 69 izvērtētie taksoni un putnu populācijas. Visvairāk to ir sūnu sugu grupā – 30 jeb 43,5% no kopējā RE taksonu un populāciju skaita. Apdraudētie taksoni un populācijas kopā ir gandrīz puse jeb 754 (47,5%); no tiem kritiski apdraudēti (CR) ir 146, stipri apdraudēti (EN) ir 365, bet jutīgi (VU) – 248 (attiecīgi 9,0%, 22,5% un 15,3% no kopējā izvērtēto taksonu un populāciju skaita). Savukārt 158 (9,7%) taksoni un putnu populācijas uzskatāmi par gandrīz apdraudētiem (NT), bet 127 (7,8%) izžušanas riska novērtēšanai trūkst datu (DD). Vairāk nekā piektdaļa (21,9%) jeb 355 taksoni un populācijas atbilstoši IUCN metodikai nav apdraudēti (LC). Visvairāk (114) jeb aptuveni trešdaļa LC kategorijā iekļauto taksonu ir bezmugurkaulnieki. LSG 3. izdevuma sešos sējumos kopumā sagatavoti un publicēti apraksti par **1069** taksoniem (RE, CR, EN, VU, NT, DD kategorijas).

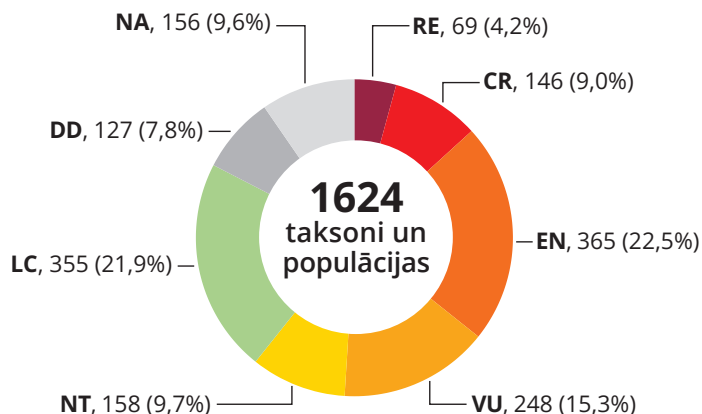
Vairākās sugu grupās (sēņu, glotsēņu, ķērpju, sūnu, vaskulāro augu) apdraudēto taksonu skaita lielais īpatsvars no izvērtētajiem

skaidrojams ar to sākotnējo atlasīto izvērtēšanai – prioritāri tie bija LSG 2. izdevumā vai īpaši aizsargājamo sugu sarakstā iekļautie un tie, kuri potenciāli varētu būt reti vai apdraudēti Latvijā. Tāpat jāmin, ka, lai gan ir lietota vienota IUCN metodika, starp sugu grupām atšķiras starptautiski pieņemtie metodikas pielāgojumi, kas šķietami līdzīgās situācijas dažādās sugu grupās var novest pie atšķirīgiem vērtējumiem.

Jāatgādina, ka atšķirīgo lietoto vērtēšanas metodiku (tai skaitā kategoriju), pieejas sugu atlasēi un citu apstākļu dēļ (plašāk skatīt 1.1. un 1.4. apakšnodaļu), nav iespējama sugu skaita un sastāva tieša salīdzināšana starp LSG izdevumiem. Taču atsevišķi kvantitatīvi un arī kvalitatīvi salīdzinājumi ir iespējami. Piemēram, kvantitatīvi salīdzinot rezultātus starp sugu grupām (sēnes, ķērpji, vaskulārie augi, bezmugurkaulnieki, zivis, abinieki, rāpuļi, zidītāji un putni), kas iekļautas gan LSG 2. izdevumā, gan LSG 3. izdevumā (1.3. tabula), redzams, ka:

- taksonu skaits LSG 3. izdevumā (922) ir par aptuveni trešdaļu jeb 36% lielāks nekā LSG 2. izdevumā (681). Taču jāņem vērā, ka arī vērtēto taksonu skaits veidojot LSG 3. izdevumu (apt. 1300, neskaitot sūnas, glotsēnes un mieturaļģes) ir bijis lielāks nekā veidojot LSG 2. izdevumu (apt. 1000);
- vairums jeb 509 taksoni (55% LSG 3. izdevumā iekļauto un 75% LSG 2. izdevumā iekļauto) ir iekļauti abos LSG izdevumos;
- 413 jeb 45% LSG 3. izdevumā iekļauto taksonu nebija iekļauti LSG 2. izdevumā;
- 25% LSG 2. izdevumā iekļauto taksonu nav iekļauti LSG 3. izdevumā. Tie galvenokārt ir novērtēti kā neapdraudēti (LC) vai vērtējums tiem nav piemērojams (NA), piemēram, daļa to izrādījušies kļūdaini noteikti un Latvijā nav sastopami. Daļa LSG 2. izdevumā iekļauto taksonu netika vērtēti speciālistu trūkuma dēļ.

a)



b)

Sugu grupa	RE	CR	EN	VU	NT	LC	DD	NA	Vērtējumu skaits	Sugu skaits Latvijā ¹
Sēnes	0	16	42	56	0	18	7	0	139	4000
Ķērpji	1	28	27	14	11	3	2	0	86	680
Ģļotsēnes	0	3	2	0	0	0	0	0	5	300
Sūnas	30	12	29	40	44	20	15	0	190	648
Mieturalģes	0	0	0	1	1	0	0	0	2	25
Vaskulārie augi	16	45	170	47	24	30	13	12	357	2200
Bezmugurkaulnieki	10	3	50	42	42	114	60	4	325	18 000
Zivis	1	3	4	4	4	18	15	4	53	69
Abinieki	0	0	1	2	3	7	0	0	13	13
Rāpuļi	0	1	1	0	1	3	2	0	8	8
Zīdītāji	3	2	2	1	2	20	3	14	47	77
Putnu populācijas: ligzdojošā	8	27	29	34	21	96	3	122	340	379
ziemojošā	0	4	5	2	3	10	0	0	24	
caurceļojošā	0	2	3	5	2	16	7	0	35	
Kopā:	69	146	365	248	158	355	127	156	1624	

1.8. attēls. Novērtēto taksonu un putnu populāciju sadalījums IUCN kategorijās: **(a)** visās sugu grupas kopā un **(b)** katrā grupā atsevišķi. RE – reģionāli izzudusi, CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, LC – nav apdraudēta, DD – trūkst datu, NA – vērtējums nav piemērojams.

¹ Vairākās sugu grupās precīzs Latvijā sastopamo sugu skaits nav zināms un pieejamas tikai aptuvenas to skaita aplēses.

1.3. tabula. Taksonu skaita salīdzinājums starp LSG 2. un 3. izdevumu.

Sugu grupa	LSG 2. izdevums		LSG 3. izdevums		Iekļauti tikai LSG 3. izdevumā		Iekļauti abos LSG izdevumos		Iekļauti tikai LSG 2. izdevumā	
	Skaits		Skaits	% ¹	Skaits	% ²	Skaits	% ³	Skaits	% ⁴
Sēnes	38		121	318,4	97	80,2	24	19,8	14	36,8
Ķērpji	34		83	244,1	55	66,3	28	33,7	6	17,7
Vaskulārie augi ⁵	319		315	98,8	36	11,4	279	88,6	40	12,5
Bezmugurkaulnieki	163		207	127,0	127	61,4	80	38,7	83	50,9
Zivis	15		31	206,7	20	64,5	11	35,5	4	26,7
Abinieki	6		6	100,0	0	0,0	6	100,0	0	0,0
Rāpuļi	3		5	166,7	2	40,0	3	60,0	0	0,0
Zīdītāji	24		13	54,2	0	0,0	13	100,0	11	45,8
Putni	79		141	178,5	76	53,9	65	46,1	14	17,7
Kopā:	681		922	135,4	413	44,8	509	55,2	172	25,3

^{1,4} salīdzinājumā ar taksonu skaitu LSG 2. izdevumā attiecīgajā sugu grupā;

^{2,3} īpatsvars no kopējā LSG 3. izdevumā attiecīgajā sugu grupā iekļauto taksonu skaita.

⁵ ņemot vērā jaunākos taksonomijas pētījumus, atsevišķi LSG 2. izdevumā minētie taksoni LSG 3. izdevumā ir sadalīti divos vai trijos atsevišķos taksonos, savukārt atsevišķi citi LSG 2. izdevumā minētie taksoni jaunākajā izdevumā ir apvienoti vienā taksonā.

76 taksoni, kuri LSG 2. izdevumā bija iekļauti 1.–3. kategorijā, atbilstoši IUCN metodikai izzušanas risks šobrīd nedraud (LC). Visvairāk (29) šādu taksonu bija bezmugurkaulnieku grupā, bet neviens starp abiniekiem un rāpuļiem. Atsevišķām sugām populāciju stāvoklis dabā tik tiešām ir uzlabojies (piemēram, pelēkajam ronim *Halichoerus grypus*, dzērvei *Grus grus* u. c.). Tomēr biežāk šīs vērtējumu atšķirības skaidrojamas ar pieaugušām zināšanām par sugu sastopamību un apdraudējumiem, kā arī izmantoto vērtēšanas metodiku atšķirībām.

19 taksoni, kuri LSG 2. izdevumā bija iekļauti 4. kategorijā, šobrīd atbilst neapdraudēto sugu kategorijai (LC). Visvairāk šādu sugu ir vaskulāro augu sugu grupā – 10, bet neviena – zivju, abinieku un rāpuļu sugu grupās.

15 taksoni un putnu populācijas (visvairāk vaskulārajiem augiem – 10) abos pēdējos LSG izdevumos iekļauti kā reģionāli izzuduši. 17 sugas (no tām visvairāk 8 – bezmugurkaulnieku) un trīs putnu populācijas, kas LSG 2. izdevumā atbilda 1.–4. kategorijai, šobrīd novērtētas kā reģionāli izzudušas (RE). Piemēram, lielais purvraibenis *Boloria frigga*, esparsetu zilenītis *Polyommatus damon*, meža jāņegļīte *Pedicularis sylvatica*, Alpu kreimule *Pinguicula alpina*, birztaļas gundega

Ranunculus nemorosus, lidvāvere *Pteromys volans*, Eiropas ūdele *Mustela lutreola*, vidējais ērglis *Clanga clanga* (ligzdadojošā populācija) u. c. Jāatzīmē, ka vairumam to putnu sugu, kas kā ligzdotājas atzītas par reģionāli izzudušām, Latvijā joprojām ir novērojamas ziemojošās vai caurceļojošās populācijas.

Iepriecinoši, ka 17 sugas, kas bija atzītas kā izzudušas LSG 2. izdevumā, pēdējās desmitgadēs Latvijā ir atkārtoti konstatētas, un LSG 3. izdevumā tās iekļautas lielākoties kādā no apdraudēto sugu kategorijām. Tādas sugas ir, piemēram, milzu skropstzvaigzne *Gastrum melanocephalum*, garlapu cefalantēra *Cephalanthera longifolia*, sānziedu mēringija *Moehringia lateriflora*, skujkoku dižkoksngrauzis *Tragosoma depsarium*, cilindriskais tuntuļgliemezis *Truncatellina cylindrica* u. c.

Literatūras saraksts

- Aigare, V., Andrušaitis, G., Lipsbergs, J., Lodziņa, I., Tabaka, L. 1985. Latvijas PSR Sarkanā grāmata. Rīga: Zinātne, 1985.
- Bachman, S.P., Field, R., Reader, T., Raimondo, D., Donaldson, J., Schatz, G.E., Lughadha, E.N. 2019. Progress, challenges and opportunities for Red Listing. *Biological Conservation*, 234: 45–55.
- Baroniņa, V., Čepurīte, B., Cinovskis, R., Eglīte, Z., Fatare, I., Gavrilova, G., Kabucis, I., Rēriha, I., Šmite, D., Šulcs, V., Tabaka, L. 2003. Latvijas Sarkanā grāmata. 3. sējums. Vaskulārie augi. Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, Rīga, 691.
- Barševskis, A., Ciniņš, M., Ozoliņš, K., Parele, E., Pilāte, D., Piterāns, A., Poikāns, M., Rudzīte, M., Savenkovs, N., Spunģis, V., Spuris, Z., Šternbergs, M. 1998. Latvijas Sarkanā grāmata. 4. sējums. Bezmugurkaulnieki. Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, Rīga, 388.
- Bennun, L., Regan, E.C., Bird, J., van Bochove, J.-W., Katariya, V., Livingstone, S., Mitchell, R., Savy, C., Starkey, M., Temple, H., Pilgrim, J.D. 2018. The Value of the IUCN Red List for Business Decision-Making. *Conservation Letters*, January/February 2018, 11(1): 1–8.
- Bergmanis, M., Keišs, O., Lebusis, R., Lārmanis, V., Lipsbergs, J., Opermanis, O., Pētersons, G., Petriņš, A., Pilāts, V., Račinskis, E., Stīpniece, A., Strazds, M. 2000. Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni un zīdītāji. Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, Rīga, 274.
- CBD 2025. Kunming – Montreal Biodiversity Framework. Target 4: halt species extinction, protect genetic diversity, and manage human-wildlife conflicts. <https://www.cbd.int/gbif/targets/4> [skatīts 20.03.2025.].
- CITES Res. Conf. 14.8 (Rev. CoP19) 2022. Periodic review of species included in Appendices I and II. <https://cites.org/sites/default/files/documents/COP/19/resolution/E-Res-14-08-R19.pdf> [skatīts 23.07.2025.].
- CITES Res. Conf. 9.24 (Rev. CoP17) 2016. Criteria for amendment of Appendices I and II. <https://cites.org/sites/default/files/documents/COP/19/resolution/E-Res-09-24-R17.pdf> [skatīts 23.07.2025.].
- DAP 2025a. Bioloģiskās daudzveidības monitorings. Dabas aizsardzības pārvalde. <https://www.daba.gov.lv/lv/biologiskas-daudzveidibas-monitorings> [skatīts 23.07.2025.].
- DAP 2025b. Dabas aizsardzības plāni. Dabas aizsardzības pārvalde. <https://www.daba.gov.lv/lv/dabas-aizsardzibas-plani> [skatīts 23.07.2025.].
- DAP 2025c. Dabas datu pārvaldības sistēma “Ozols”. Dabas aizsardzības pārvalde. <https://ozols.gov.lv/> [skatīts 23.07.2025.].
- DAP 2025d. Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Dabas aizsardzības pārvalde. <https://www.daba.gov.lv/lv/par-ipasi-aizsargajamam-dabas-teritorijam> [skatīts 23.07.2025.].
- DAP 2025e. Sugu un biotopu aizsardzības plāni. Dabas aizsardzības pārvalde. <https://www.daba.gov.lv/lv/sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani> [skatīts 23.07.2025.].
- Eiropas Komisija 2020. Komisijas paziņojums Nr. COM/2020/380 Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. ES Biodaudzveidības Stratēģija 2030. gadam. Atgriezīsim savā dzīvē dabu. Brisele, 20.05.2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A52020DC0380> [skatīts 20.03.2025.].
- Eiropas Kopienų padome 1992. Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 206, 22.07.1992. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1992/43/oj> [skatīts 20.03.2025.].
- Eiropas Parlaments un Padome 2024. Eiropas Parlaments un Padomes regula (ES) 2024/1991 par dabas atjaunošanu un ar ko groza Regulu (ES) 2022/869. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 29.07.2024. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401991 [skatīts 20.03.2025.].
- Fitter, M., Fitter, R.S.R. 1987. The road to extinction: problems of categorizing the status of taxa threatened with extinction. Proceedings of a symposium held by the Species Survival Commission. Madrid, 7 and 9 November 1984. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 121. <https://portals.iucn.org/library/node/5867> [skatīts 23.07.2025.].
- IFC 2012. Performance Standard 6: Biodiversity Conservation and Sustainable Management of Living Natural Resources. Washington, DC: International Finance Corporation, 9.
- IUCN 2012a. Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional and National Levels: Version 4.0. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 41.
- IUCN 2012b. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. Second edition. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 32. <https://www.iucnredlist.org/technical-documents/categories-and-criteria> [skatīts 23.07.2025.].
- IUCN 2014. Annual Report of the Species Survival Commission and the Global Species Programme. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/Species%20no.56.pdf> [skatīts 23.07.2025.].
- IUCN 2022. Guidelines for Appropriate Uses of IUCN Red List Data (Version 4.0). Incorporating as Annexes, the (1) Guidelines for Reporting on Proportion Threatened (ver. 1.2), (2) Guidelines on Scientific Collecting of Threatened Species (ver. 1.1), (3) Guidelines for the Appropriate Use of the IUCN Red List by Business (ver. 1.1) and (4) Guidelines for the Appropriate Use of IUCN Red List Data in Harvesting of Threatened Species (ver. 1.0). Approved by the IUCN Red List Committee. Downloadable from: <https://www.iucnredlist.org/resources/guidelines-for-appropriate-uses-of-red-list-data> [skatīts 23.07.2025.].
- IUCN Standards and Petitions Committee 2019. Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria. Version 14. Prepared by the Standards and Petitions Committee. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 16.
- IUCN Standards and Petitions Committee 2022. Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria. Version 15.1. Prepared by the Standards and Petitions Committee. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 20.
- Lončarevič, N., Liu, U., Stefanaki, A., Carapeto, A., Ensslin, A. et al. 2024. Database of European vascular plants red lists as a contribution to more coherent plant conservation. *Scientific Data*, 11, 1138 (2024).
- LR Saeima 1993. Likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”. Latvijas Vēstnesis, 5, 25.03.1993. <https://likumi.lv/ta/id/59994> [skatīts 23.07.2025.].
- LR Saeima 2000. Sugu un biotopu aizsardzības likums. Latvijas Vēstnesis, 121/122, 05.04.2000. <https://likumi.lv/ta/id/3941> [skatīts 23.07.2025.].
- Mace, G.M., Collar, N.J., Gaston, K.J., Hilton-Taylor, C., Akcakaya, H.R., Leader-Williams, N., Milner-Gulland, E.J., Stuart, S.N. 2008. Quantification of extinction risk: IUCN's system for classifying threatened species. *Conservation Biology*, 22: 1424–1442.
- MK 2000. Ministru kabineta 2000. gada 14. novembra noteikumi Nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”. Latvijas Vēstnesis, 413/417, 17.11.2000. <https://likumi.lv/ta/id/12821> [skatīts 23.07.2025.].
- MK 2012. Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu parikšanu”. Latvijas Vēstnesis, 203/28, 28.12.2012. <https://likumi.lv/ta/id/253746> [skatīts 23.07.2025.].

- MP 1987. Latvijas PSR Ministru Padomes 1987. gada 10. aprīļa lēmums Nr. 107 "Par īpaši aizsargājamiem dabas objektiem Latvijas PSR teritorijā".
- OECD 2025. Threatened species. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/threatened-species.html> [skatīts 23.07.2025.].
- Plikšs, M., Aleksejevs, Ē., Roze, A., Bērziņš, A., Bērziņa, I., Zvirgzds, J. 2003. Latvijas Sarkanā grāmata. 5. sējums. Zivis, abinieki, rūpuļi. Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, Rīga, 144.
- Possingham, H.P., Andelman, S.J., Burgman, M.A., Medellin, R.A., Master, L.L., Keith, D.A. 2002. Limits to the use of threatened species lists. *Trends in Ecology & Evolution*, 17(11): 503–507.
- Scott, P. (ed.). 1964. The Launching of a New Ark: First Report of the World Wildlife Fund. London: Collins, 237. <https://www.iucnredlist.org/resources/iucn-1964> [skatīts 23.07.2025.].
- Teļnovs, D., Ķerus, V., Dzenis, J., Strazdiņa, L., Auniņa, L., Bajinskis, J., Čeirāns, A., Pilāts, V., Dāniele, I., Meiere, D., Čekstere-Muižniece, G. 2023. Pamatprincipi kritēriju izstrādei un kategoriju dalījumam nacionālajam īpaši aizsargājamo sugu sarakstam. <https://sarkanagramata.lv/par-projektu/materiali/> [skatīts 23.07.2025.].
- UNEP/CMS/Resolution 13.7. 2020. Guidelines for Preparing and Assessing Proposals for the Amendment of CMS Appendices. <https://www.cms.int/en/document/guidelines-preparing-and-assessing-proposals-amendment-cms-appendices-1> [skatīts 23.07.2025.].
- United Nations 2023. SDG indicator metadata – Indicator 15.5.1: Red List Index. <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-15-05-01.pdf> [skatīts 20.03.2025.].
- United Nations 2025. Sustainable development goals: 15. Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss. <https://sdgs.un.org/goals/goal15#overview> [skatīts 20.03.2025.].
- VARAM 2025. Daudzpusējie sadarbības līgumi dabas aizsardzībā. Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija. <https://www.varam.gov.lv/lv/daudzpusējie-sadarbibas-ligumi-dabas-aizsardziba> [skatīts 23.07.2025.].
- Vimba, E., Piterāns, A. 1996. Latvijas Sarkanā grāmata. 1. sējums. Sēnes un ķērpji. Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, Rīga, 202.

2. nodaļa **PUTNI**



Gaišais šņibītis *Calidris alba*. Foto: Jānis Ukass.

2. nodaļa. Ievads PUTNI

2.1. Putnu sugu izžušanas riska vērtēšanas metodika

Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš

Sugu izžušanas riska vērtēšana bija vairākposmu darbs, kuru 2021.–2023. gadā īstenoja Latvijas Ornitoloģijas biedrība (LOB) projekta LIFE FOR SPECIES ietvaros. Tā tika veikta putnu sugu grupas vadītāja ornitologa Dr. biol. Viestura Ķerus vadībā, vērtēšanā piedaloties Dr. biol. Aināram Auniņam, Dr. biol. Andrim Avotiņam jun. un Mg. biol. Antrai Stīpniecei.

Sagatavotos sugu vērtējumus recenzēja un kopīgās apspriedēs piedalījās trīs attiecīgās nozares ārvalstu zinātnieki: Ph. D. Mindaugs Daģis (*Mindaugas Dagys*) (Lietuvas Dabas izpētes centrs), Jūnass Grāns (*Jonas Grahn*) (Vesterbotenā lēnes administratīvā padome, Zviedrija) un Mikāels Svensons (*Mikael Svensson*) (Zviedrijas Lauksaimniecības zinātņu universitāte).

Iegūtie rezultāti tika apspriesti gan ar nozares ekspertiem, piemēram, citiem LOB biedriem, gan arī tika rīkota publiska sanāksme, kurā piedalīties varēja ikviens interesents. Latvijas Sarkanās grāmatas (LSG) 3. izdevumā iekļauto putnu sugu aprakstu zinātniskā recenzente ir Ieva Mārdega.

Putnu sugu izžušanas risks vērtēts atbilstoši vispārējai IUCN metodikai un kritērijiem (skatīt 1.4. apakšnodaļu), taču ir vairākas metodikas īpatnības, kas attiecas tieši uz putniem, un tās šeit ir aplūkotas sīkāk.

Izvērtējamo sugu un populāciju atlase

Sākotnējai izvērtēšanai tika atlasītas putnu sugas, kas Latvijas teritorijā ir reģistrētas no 20. gs. sākuma līdz 2021. gadam. Atsevišķos gadījumos, ja tas būtiski maina sugas novērtējumu, ņemti vērā arī novērojumi 2022. un 2023. gadā.

Sugām, kas Latvijā ir maldu viesi vai neregulāri ieceļotāji, izžušanas riska vērtējums nebija piemērojams (NA).

Atbilstoši IUCN vadlīnijām (IUCN 2012b) reģionālā (nacionālā) līmenī ligzdojošās un neligzdojošās populācijas vērtēšanas atsevišķi. Prioritāri vērtētas ligzdojošās populācijas, taču tās sugas, kas kopš 20. gs. sākuma nav ligzdojošas Latvijā vismaz desmit gadus pēc kārtas (vai nu saskaņā ar reģistrētiem novērojumiem vai pēc ekspertu vērtējuma), klasificētas kā nevērtējamās (NA).

Neligzdojošās populācijas vērtētas tikai tad, ja tās ir skaidri nodalāmas no ligzdojošajām populācijām. No neligzdotājiem primāri vērtētas ziemojošās populācijas. Caurceļojošās populācijas vērtētas tikai tad, ja suga nav regulāra ziemotāja vai ziemojošās populācijas lielums nepārsniedz vērtēšanai noteikto sliekšni. Sliekšnis populāciju vērtēšanai noteikts tikai attiecībā uz neligzdojošām (ziemojošām un caurceļojošām) populācijām. Vērtētas tikai tās sugas, kuru Latvijas populācija pārsniedz 0,3% Eiropas kopējās populācijas. Šāds sliekšnis noteikts, ņemot vērā to, ka Latvijas platība ir 0,6% Eiropas kopējās platības. Tātad nav vērtētas tās neligzdojošās sugas, kuru populācija ir mazāka nekā puse Latvijā sagaidāmās populācijas vienmērīgās izplatības gadījumā.

Populācijas lielums

Atbilstoši IUCN vadlīnijām (IUCN 2012a) populācijas lielumu nosaka pēc pieaugušo indivīdu skaita (nevis pēc attiecībā uz putniem daudz biežāk lietotā rādītāja – ligzdojošo pāru skaita). Līdz ar to ligzdojošā populācija tika iegūta, sarezinot ligzdojošo pāru skaitu ar divi. Savukārt attiecībā uz neligzdojošām populācijām, izņemot ūdensstrazdu *Cinclus cinclus*, tiek uzskatīts, ka pieaugušie indivīdi veido 2/3 kopējā indivīdu skaita, atbilstoši metodiskajai pieejai vērtējot putnu sugu izžušanas risku Eiropā (BirdLife International 2021).

Attiecībā uz ligzdojošajām populācijām izmantoti populāciju vērtējumi, kas ir sniegti Putnu direktīvas 12. panta ziņojumā (European Environment Agency 2020), tos nepārreķinot. Tikai dažos gadījumos pēc ekspertu ieteikuma izmantoti jaunāki populācijas lieluma vērtējumi.

Ziemojošo populāciju lielums aprēķināts, pēc ziemojošo ūdensputnu monitoringa (Stīpniece 2021) un jūras aviouzskaīšu (Auniņš 2021) datiem.

Attiecībā uz caurceļojošām sugām atlasīti novērojumi no portāla “Dabasdati.lv” par 2012.–2021. gadu. Saskaitīts gadā ziņoto novēroto indivīdu skaits un pieņemts, ka caurceļojošās populācijas lielums ir vismaz tikpat liels kā maksimālais vienā gadā reģistrēto putnu skaits. Taču, ņemot vērā šīs informācijas lielo nenoteiktību, faktiski tika uzrādīts populācijas lielums atbilstoši IUCN kritērijos noteiktajam skaita sliekšņu vērtībām.

Svarīgi ņemt vērā, ka atbilstoši IUCN kritērijiem gadījumos, kad populācijas lieluma vērtējums ir intervāls, atbilstošie kritēriji nosakāmi pēc zemākās populācijas lieluma robežas (IUCN Standards and Petitions Committee 2019). Piemēram, ja ligzdojošā populācija ir 5–50 pāru, vērtējot kritēriju atbilstību, pieņemts, ka populācijā ir desmit pieauguši indivīdi.

Populācijas pārmaiņas

Lai gan IUCN kritēriji pieļauj populācijas pārmaiņu vērtēšanu arī pēc izplatības pārmaiņām, šajā gadījumā (ar retiem izņēmumiem) izmantotas tikai skaita pārmaiņas, jo izplatības pārmaiņu aprēķinus lielā mērā ietekmē atšķirības teritorijas apsekotībā.

Sugām, kurām pieejami monitoringu (dienas putnu, naktsputnu lauksaimniecības zemēs, plēsīgo putnu) dati, izmantota informācija par stāvokli 2021. gada beigās. Populāciju pārmaiņu apjoma vērtēšanā izmantots MSI rīks (Soldaat et al. 2017), ar kuru veiktas 10 000 Markova ķēdes Monte Karlo procedūras nenoteiktības par populācijas pārmaiņu trajektoriju kvantificēšanai ar log-lineārā un lokāli svērtā kvadrātiskā (LOESS) modeļa palīdzību. LOESS modeli par svarošanas intervālu izmantots sugas paaudzes ilgums. Katrs no iegūtajiem 10 000 iznākumiem 2021. gadam attiecināts pret populācijas lielumu atskaites gadā un klasificēts atbilstoši IUCN A2 un C1 kritēriju populācijas samazinājuma sliekšņa līmeņiem. Par apdraudējuma kategoriju noteikta tā, kurai ir iegūts vismaz 50% (no 10 000 iznākumiem) atbalsts sugai specifiski izvēlētajam modelim. Izvēlē starp log-lineāro un LOESS modeli izmantota populācijas relatīvā lieluma gadu indeksu sadalījuma forma – monotonu pārmaiņu gadījumā priekšroka dota log-lineārajam modelim, pārējos gadījumos – LOESS.

Savukārt attiecībā uz ligzdojošajām sugām, par kurām monitoringi nesniedz pietiekami daudz informācijas populācijas pārmaiņu aprēķinam, populāciju pārmaiņas aprēķinātas, izmantojot IUCN rīku populāciju pārmaiņu aprēķināšanai (IUCN 2018), kā izejas datus izmantojot populāciju lielumus, kas izmantoti Putnu direktīvas 12. panta ziņojumā (European Environment Agency 2020).

Izšķirošs rādītājs populāciju lielumu pārmaiņu aprēķināšanai atbilstoši IUCN kritērijiem ir paaudzes ilgums. Informācija par paaudzes ilgumu iegūta no Eiropas putnu Sarkanā saraksta (BirdLife International 2021). Atbilstoši IUCN metodikai periods, kādā rēķinātas populācijas pārmaiņas, dažādām sugām atšķiras, un tāpēc arī populācijas pārmaiņu apjoms lielākoties nesakrīt ar Putnu direktīvas 12. ziņojumā minēto.

Izplatība

Putnu sugu populāciju izplatības analīzei izmantoti punktveida novērojumi, kas ir pieejami portālā “Dabasdati.lv” un Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas datu pārvaldības sistēmā “Ozols” no 2012. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim. Atsevišķos gadījumos izmantoti arī 2022. un 2023. gada novērojumi. Izplatības analīze veikta kā vairāku darbību procedūra.

1. Atsijāti dublikātnovērojumi starp datubāzēm un to iekšienē, priekšroku dodot novērojumiem, kas reģistrēti portālā “Dabasdati.lv”, jo tajā ir pieejams plašāks apraksts un konkrētai analīzei piemērotāka datu struktūra.
2. Izmantoti novērojumi, kuri saistāmi ar ligzdošanu (ligzdotāju populācijai), vai visi novērojumi (ziemotāju un caurceļotāju populācijām), jebkurā gadījumā pārskatot to atbilstību vispārīgajai sugas ligzdošanas sezonai (LOB 1998, 1999, 2002). Izmantoti novērojumi, kas ziņoti par periodu, kas ir īsāks nekā 30 dienas.
3. Atsevišķām sugu grupām ar plašiem barošanās lidojumiem (piemēram, plēsīgajiem putniem un kaijām) vai sarežģītu ligzdošanas bioloģiju (piemēram, kolonijās ligzdojošajiem putniem un bridējputniem)

izmantoti novērojumi, kas ļauj klasificēt kā vismaz ticamas ligzdošanas pēc ligzdojošo putnu atlantu pazīmju pakāpēm (Ķerus u. c. 2021).

4. Katra novērojuma atrašanās vieta pārbaudīta attiecībā uz sugas izmantotajiem ekosistēmu veidiem (no Corine Land Cover 2018), atsijājot neapšaubāmi neprecīzos ziņojumus.
5. Iegūtie rezultāti izsūtīti ekspertiem pārbaudei un aicinājumam ziņot trūkstošos novērojumus, kuri ievietoti analīzes datubāzē, vienlaikus norādot uz novērojumiem, kuriem nepieciešama iekļaušanas kritēriju pārskatīšana.
6. Novērojumu pārskatīšana pēc ekspertu ieteikumiem.
7. Izplatības aprēķini (AOO un EOO), kā arī to klasifikācija atbilstoši IUCN kritērijiem programmas R pakotnē ConR (Dauby et al. 2017).

Izzušanas riska kategorijas mazināšana

Ņemot vērā to, ka putni ir ļoti kustīgi organismi un lielākajā daļā gadījumos to Latvijas populācijas nav izolētas no kaimiņvalstu populācijām, šīs grupas gadījumā īpaši aktuāla ir IUCN vadlīnijās (IUCN 2012b) norādītā izzušanas riska kategorijas mazināšana, ja konkrētā reģiona populācijas saglabāšanos var sekmēt blakus reģionu populācijas. Vispārējā gadījumā novērtētā izzušanas riska kategorija samazināta, ja kaimiņvalstu populācijas ir stabilas vai augošas. Atkāpes konkrētos gadījumos (piemēram, ja suga ir izteikts nometnieks) paskaidrotas attiecīgo sugu aprakstos. Samazinātās izzušanas riska kategorijas atzīmētas ar ° simbolu (piemēram, VU° D).

Draudi

Par lielāko daļu putnu sugu trūkst Latvijā veiktu pētījumu par tās apdraudzošajiem faktoriem. Turklāt Latvijā sastopamās populācijas ietekmē arī apstākļi ārpus Latvijas (piemēram, attiecībā uz ligzdojošajiem gājputniem – ziemošanas vietās un ceļā uz tām). Minēto iemeslu dēļ apdraudējumu apraksts lielākoties pamatojas uz Eiropas putnu sarkanajā

sarakstā (BirdLife International 2021) minēto, izvērtējot, kuri no draudiem varētu būt aktuāli Latvijas populācijai.

Zinātniskie nosaukumi

Zinātniskie nosaukumi izmantoti atbilstoši “BirdLife International” apstiprinātajai taksonomijai (HBW and BirdLife International 2021). Zinātnisko nosaukumu sinonīmi norādīti pēc IUCN Sarkanā saraksta (IUCN 2021–2025).

2.2. Latvijas putnu fauna un to ietekmējošie faktori

Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš

Latvijā sastopamās ekosistēmas nosacīti var iedalīt septiņās lielās grupās: meži, lauksaimniecības zemes, iekšzemes ūdeņi, purvi, jūras piekraste un smiltāji, urbāni biotopi, jūra. Latvijas putnu fauna un to ietekmējošie faktori turpinājumā aplūkoti šo ekosistēmu griezumā, beigās atzīmējot citus faktorus, kas ietekmē putnu populācijas.

Jūra. Latvijā nav jūras salu, tāpēc jūrai ir maza nozīme kā putnu ligzdošanas dzīvotnei (lai gan mākslīgā sala, uz kuras uzcelta Kolkas bāka, ir vienīgā šobrīd zināmā lielā alka ligzdošanas vieta). Taču jūra ir būtiska putnu barošanās vieta gan ligzdošanas sezonā, gan, vēl jo lielākā mērā, caurceļošanas un ziemošanas laikā. Caurceļošanas un ziemošanas laikā jūrā novērojama putnu skaits ir lielāks nekā ligzdošanas sezonā (attiecībā uz ziemošanu gan tas ir atkarīgs no ledus stāvokļa jūrā). Vairākas putnu sugas, piemēram, kākulis *Clangula hyemalis*, tumšā pīle *Melanitta fusca*, melnais alks *Cephus grylle*, sastopamas tikai (vai gandrīz tikai) jūrā un Latvijā neligzdo. Ziemošanas un caurceļošanas laikā jūrā nereti novērojamas arī melnkakla gārgales *Gavia arctica* un brūnkakla gārgales *Gavia stellata*, kas kādreiz Latvijā arī ligzdojušas purvos, bet mūsdienās kā ligzdotājas izzudušas (brūnkakla gārgale) vai iespējami izzudušas (melnkakla gārgale).

Jūrā putni var iet bojā zvejnieku tīklos vai piesārņojuma dēļ. Savukārt kuģu satiksme var radīt tiem traucējumu. Potenciāls drauds nepareizas plānošanas gadījumā jūras putniem

var būt atkrastes vējparki, kas var radīt gan putnu mirstību, gan dzīvotnes zudumus (HELCOM 2023).

Meži. Dabiskos apstākļos meži būtu dominējošā ekosistēma Latvijā, un arī mūsdienās tie klāj apmēram pusi valsts teritorijas (Valsts meža dienests 2025a), tāpēc meži ir ļoti nozīmīga dzīvotne putniem. Jāņem vērā, ka dažādām putnu sugām ir atšķirīga dzīvotnes izvēle, līdz ar to arī atšķiras gan saistības pakāpe ar mežiem, gan tas, kādus tieši mežus suga izmanto. Piemēram, mežirbe *Tetrastes bonasia* un bikšainais apogs *Aegolius funereus* ir izteiktas meža speciālistu sugas, t. i., parasti ārpus meža neuzturas. Savukārt, piemēram, dzilnītis *Sitta europaea* un tītiņš *Jynx torquilla* apdzīvo gan mežus, gan dārzus un parkus, savukārt jūras ērglis *Haliaeetus albicilla* ligzdo mežos, bet barojas ārpus meža dažādos ūdeņos. Tāpat dažādas sugas dod priekšroku atšķirīgiem mežiem – vālodze *Oriolus oriolus* apdzīvo galvenokārt lapu koku audzes, bet trīspirkstu dzenis *Picoides tridactylus* – egļu un melnalkšņu mežus.

20.–21. gs. Latvijas mežu apsaimniekošana ir piedzīvojusi būtiskas pārmaiņas, līdz ar to mainoties arī pašiem mežiem. Intensīvas mežizstrādes un atmežošanas dēļ Latvijas mežainības zemākais punkts bija 20. gs. 20.–30. gados, bet pēc tam tas sāka pieaugt, mazinoties mežizstrādes intensitātei un aizaugot pamestām lauksaimniecības zemēm (Saliņš 1999). Zemās mežizstrādes intensitātes dēļ pakāpeniski pieauga arī ciršanas vecumu pārsniegušu mežu īpatsvars (Matīss, Saliņš 1986; Centrālā statistikas pārvalde 2025b). 20. gs. 90. gados mežizstrādes intensitāte atkal tika kāpināta, ar katru desmitgadi pieaugot kopējiem mežizstrādes apjomiem (Saliņš 1999; Valsts meža dienests 2001, 2025b). Ņemot vērā mežu vecuma struktūru un dabas aizsardzības pasākumus, 100 gadu vecumu pārsniegušu mežu platība nedaudz turpināja pieaugt, bet strauji samazinājās vidēja vecuma mežu sastopamība, strauji pieaugot jaunaudžu platībai (Jansons, Šņepsts 2024; Valsts meža dienests 2025b). No 20. gs. 80. līdz 21. gs. 20. gadiem mainījās arī mežu sastāvs, mazinoties skujkoku mežu īpatsvaram un pieaugot lapu koku mežu īpatsvaram (Jansons, Šņepsts 2024; Valsts meža dienests 2025b).

Iepriekšminēto pārmaiņu rezultātā vismazāk cieta tās putnu sugas, kam nav ļoti specifisku prasību meža dzīvotnēm. Ar skujkoku, it īpaši vidēja vecuma, mežiem saistīto sugu dzīvotņu pieejamība mazinājās, bet pieauga piemērotās platības sugām, kas apdzīvo jaunus lapu koku mežus.

Taču mežsaimnieciskās darbības ietekme ir kompleksa. Būtiskākā tās negatīvā izpausme ir dzīvotņu zudums, sadrumstalošana un degradācija. Taču mežsaimnieciskā darbība, it īpaši, ja notiek ligzdošanas laikā, var radīt būtisku traucējumu jutīgām putnu sugām – piemēram, melnā stārķa *Ciconia nigra* ligzdošanas sekmes ievērojami mazinās, ja mežsaimnieciskā darbība notiek ligzdu tuvumā (Strazds 2011). Mežizstrādes rezultātā iet bojā arī putnu ligzdas (Strazds, Ķerus 2017). Turklāt mežsaimnieciskās darbības radītās pārmaiņas dzīvotnēs var ietekmēt starpsugu attiecības – plēsonību (Rodríguez et al. 2001) un konkurenci (Hakkarainen et al. 2004).

Lauki. Lauksaimniecības zemes iekļauj plašu dažādu dzīvotņu spektru, un līdz ar to arī ar tām ir saistītas dažādas putnu sugas. Slapjos zālājus var apdzīvot dažādas bridējputnu sugas, piemēram, pļavu tilbite *Tringa totanus*, ķikuts *Gallinago media*, gugatnis *Calidris pugnax*. Lauksaimniecības zemes, kas jau sākušas aizaugt, var izmantot lukstu čakstīte *Saxicola rubetra*, kārklu ļauķis *Locustella naevia* un brūnā čakste *Lanius collurio* (šīm sugām piemērotas dzīvotnes var būt arī izcirtumi). Ķīvīte *Vanellus vanellus* un laukirbe *Perdix perdix* var apdzīvot salīdzinoši intensīvi apsaimniekotas lauksaimniecības zemes, tostarp aramzemi, taču arī šīs sugas var ciest no pārlietu intensīvas lauksaimniecības.

20. gs. 90. gadu sākumā lauksaimniecības intensitāte kritās, nosacīti zemāko punktu sasniedzot 90. gadu vidū. Pēc tam lauksaimniecības intensitāte pieaugusi, taču kāpums nebija vienāds visās jomās. Kopējā izmantoto lauksaimniecības zemju platība palielinājās samērā nedaudz, mūsdienās joprojām būtiski atpaliekot no 20. gs. 80. gadu līmeņa. Liellopu skaits un līdz ar to pļavu un ganību platības arī kopš 90. gadu vidus palielinājušās minimāli, kamēr graudaugiem atvēlētā platība strauji pieaugusi. Kopumā lauksaimniecības zemes kļuvušas vienveidīgākas, pieaugot aramzemes

dominancei (Centrālā statistikas pārvalde 2025a).

Īpaši jutīgi pret pārmaiņām lauksaimniecības zemju apsaimniekošanā ir putni, kas saistīti ar slapjajiem zālājiem (piemēram, ķikuts, melnā puskuita *Limosa limosa*, gugatnis), jo šādi zālāji ir grūti apsaimniekojami. Līdz ar to tie ir vai nu pamesti un aizauguši, vai nosusināti, nereti pārvēršot tos par aramzemi (Rūsiņa u. c. 2017).

Sugas ar plašāku ekoloģisko nišu, piemēram, grieze *Crex crex*, lukstu čakstīte un kārklu ķauķis, piedzīvoja populācijas pieaugumu 20. gs. 90. gados, taču, pieaugot lauksaimniecības intensitātei, arī šo sugu populācijas mazinājās (Auniņš, Mārdega 2024).

Iekšzemes ūdeņi. Daudzām putnu sugām nozīmīgi ir dažādi dabiski (upes, ezeri) un mākslīgi (diķi) iekšzemes ūdeņi. Tie var būt nozīmīgas dzīvotnes gan ligzdojošām sugām (piemēram, brūnkaklim *Aythya ferina*, lielajam dumpim *Botaurus stellaris* un upes zīriņam *Sterna hirundo*), gan caurceļotājiem (piemēram, mazajam gulbim *Cygnus columbianus*, gugatnim, baltvēderim *Mareca penelope*), gan ziemotājiem (piemēram, ūdensstrazdam).

Par ūdeņus ietekmējošo faktoru pārmaiņām laika gaitā dati nav pietiekami, lai objektīvi novērtētu šo faktoru ietekmi uz putnu populāciju pārmaiņām. Taču nav šaubu, ka būtiska loma, it īpaši stāvošu ūdeņu gadījumā, ir eitrofikācijai, kas notiek gan dabiskās sukcesijas, gan lauksaimniecības noteces rezultātā. Turklāt ezeru un upju piekrastes zālāji, kas ir nozīmīga ligzdošanas un arī barošanās vieta caurceļošanas laikā daudzām ar ūdeņiem saistītām putnu sugām, aizaug arī apsaimniekošanas trūkuma dēļ (Vīksne et al. 2010).

Papildus dzīvotņu zudumam eitrofikācijas un apsaimniekošanas trūkuma dēļ nozīmīgs faktors, kas negatīvi ietekmē daļu ūdensputnu sugu (piemēram, brūnkakli un platknābi *Spatula clypeata*) ir invazīvo sugu plēsēji (it īpaši Amerikas ūdele *Neogale vison*, kā arī jenotsuns *Nyctereutes procyonoides*) (Vīksne et al. 2010).

Purvi. Zemos purvus var apdzīvot sugas, kas saistītas arī ar iekšzemes ūdeņiem (ezeru piekrasti u. tml.), taču augstajos purvos ligzdo vairākas sugas, kam tieši šī ir galvenā vai pat vienīgā ligzdošanas dzīvotne (piemēram, dzeltenais tārtiņš *Pluvialis apricaria*, lietuvainis *Numenius phaeopus*, purva tilbīte *Tringa glareola*). Purvi var būt nozīmīga nakšņošanas vieta arī caurceļojošām sugām.

Būtisku negatīvu ietekmi uz purviem ir radījusi kūdras ieguve, kuras rezultātā purvi tikuši iznīcināti vai būtiski degradēti. Purvi nosusināti un norakti arī lauksaimniecības, mežsaimniecības un citiem mērķiem (Kalniņa 2018). Ja purvi netiek norakti, bet tos ietekmē meliorācija, degradācija notiek pakāpeniski, purviem aizaugot ar kokiem (Priede 2017).

Purvi ilgstoši ir bijuši cilvēku maz apmeklētas teritorijas (it īpaši putnu ligzdošanas sezonā), taču mūsdienās negatīvu ietekmi uz purvu putniem, it īpaši ligzdotājiem, var atstāt apmeklētāju radītais traucējums (Leivits et al. 2009; Avotiņš jun. 2019).

Jūras piekraste un smiltāji. Jūras piekraste un citi smiltāji (sēres upēs, karjeri) ir ligzdošanas vieta vairākām sugām – jūrasžagatai *Haematopus ostralegus*, smilšu tārtiņam *Charadrius hiaticula*, mazajam zīriņam *Sternula albifrons*, jūras zīriņam *Sterna paradisaea*, stepes čipstei *Anthus campestris* u. c. Piekraste ir arī nozīmīga barošanās vieta caurceļotāju sugām, piemēram, parastajam šņibītim *Calidris alpina*. Specifiska dzīvotne ar smiltājiem saistītām putnu sugām, it īpaši stepes čipstei, ir Ādažu militārais poligons.

Būtiskākās ietekmes, kas skārušas piekrastes putnu dzīvotnes, ir tūrisma un rekreācijas slodzes pieaugums un vietām arī piekrastes biotopu aizaugšana (Opermanis u. c. 1996). Daļa sugu, piemēram, upes zīriņš, šīs slodzes ietekmi mazinājusi, putniem sākot izmantot citus biotopus, piemēram, ēku jumtus (Vīksne, Janaus 2009), taču, piemēram, mazais zīriņš nav spējis šīm pārmaiņām pielāgoties, tāpēc tā populācija strauji sarukusi (Matrozis 2024).

Urbāni biotopi. Lai gan lielākā daļa pilsētās un citās apdzīvotās vietās sastopamo putnu sugu pamatā izmanto citus biotopus, tomēr ir nedaudz sugu, kuras vismaz Latvijā var

uzskatīt par urbānu biotopu “speciālistiem”. Apbūvētu teritoriju platība pieaug (Valsts digitālās attīstības aģentūra 2025), taču trūkst informācijas par to, kā mainās ligzdošanas un barošanās vietu pieejamība putniem. No vienas puses, pilsētās putnu barība var būt vairāk pieejama, no otras, – šīs barības kvalitāte var būt zemāka nekā ārpus pilsētām un tās ieguve saistīta ar vairākiem riskiem. Daļai sugu urbānā ainava var piedāvāt drošākas ligzdošanas vietas, piemēram, uz ēku jumtiem, kur prognozējams mazāks plēsonības risks (Kubetzki, Garthe 2007). Tajā pašā laikā ar pilsētām saistās arī dažādi draudi – stikla virsmas, infrastruktūras objekti, mājdzīvnieki, intensīva satiksme, – kas var palielināt putnu mirstību (Loss et al. 2015). Turklāt ciest var ne tikai putni, kas pilsētās uzturas pastāvīgi, bet arī putni, kas migrācijas laikā lido cauri pilsētām.

No apdraudētajām sugām ar urbānu vidi saistīta gredzenūbele *Streptopelia decaocto*, tomēr nav informācijas, ka tās skaita lejupslīde varētu būt saistīta ar pilsētu apsaimniekošanu.

Klimata pārmaiņas un citi faktori. Lai gan specifisku pētījumu par klimata pārmaiņu ietekmi uz Latvijas putniem trūkst, ticami, ka tās būtiski ietekmē Latvijas putnu populācijas. Par to liecina, piemēram, sugu Eiropas areāla pārbīdes atbilstoši tam, kādas prognozētas klimata pārmaiņu ietekmē, un daļai sugu šīs plašāka mēroga areāla pārbīdes atstājušas iespaidu uz sugu izplatību Latvijā, piemēram, baltirbes *Lagopus lagopus*, melnākla gārgales un plukšķa *Turdus iliacus* izplatības areāls sašaurinājies no dienvidiem un rietumiem (Keller et al. 2020) un sarukušas šo sugu Latvijas populācijas.

Jāņem vērā, ka, it īpaši gājputnu gadījumā, putnu Latvijas populācijas var būtiski ietekmēt draudi ārpus Latvijas, – gan ligzdošanas vietās (ja runa ir par caurceļojošām vai ziemojošām populācijām), gan ziemošanas vietās un ceļā uz tām. Ziemeļos ligzdojošo sugu dzīvotnes ietekmē ne tikai klimata pārmaiņas, bet arī cilvēka izraisīta dzīvotņu degradācija, tostarp piesārņojums (IUCN 2021–2025). Vairākām sugām (piemēram, mazajam dūkurim *Tachybaptus ruficollis*, mazajam ormanītim *Zapornia parva*, vistilbei *Lymnocyptes minimus*) būtisks drauds ir mitrāju nosusināšana gan Latvijā, gan tālākajā ceļā uz ziemošanas vietām

(IUCN 2021–2025). Sugas, kas pārzīmo Āfrikā, apdraud gan dzīvotņu degradācija un sausums ziemošanas vietās (Vickery et al. 2014), gan Sahāras tuksneša izplešanās (Strandberg et al. 2009; Liu, Xue 2020). Daļēji šie draudi skaidrojami ar klimata pārmaiņām, bet būtiska nozīme ir arī cilvēka saimnieciskajai darbībai.

Putnu, it īpaši tālo migrantu, mirstību ceļā uz ziemošanas vietām pastiprina medības. Vidusjūras reģiona valstīs iet bojā arī tādu sugu putni, kuru medības Latvijā nav atļautas (Brochet et al. 2016). Taču jāatzīmē, ka arī Latvijā joprojām ir atļautas vairāku Latvijā vai Eiropā apdraudētu sugu medības (piemēram, mežirbe, platknābis, garkaklis *Anas acuta*).

Ūdensputniem nozīmīgs risks var būt putnu gripas uzliesmojumi (IUCN 2021–2025).

2.3. Putnu sugu izžušanas riska novērtējuma kopsavilkums

Viesturs Ķerušs

Ižušanas riska novērtēšana veikta 277 populācijām jeb 246 putnu sugām, no tām 30 sugām novērtētas divas populācijas (ligzdojošā un ziemojošā vai caurceļojošā) (1. pielikums). Savukārt 122 sugas klasificētas kā tādas, kurām izžušanas riska novērtējums nav piemērojams (NA) (2. pielikums).

No vērtētajām ligzdojošajām populācijām 90 (41%) atzītas par apdraudētām (CR, EN un VU) (2.2. attēls; 1. pielikums). Astoņas sugas kā ligzdotājas ir izzudušas: baltacis *Aythya nyroca*, brūnākla gārgale, parastais šnibītis, terekija *Xenus cinereus*, vidējais ērglis *Clanga clanga*, lielais piekūns *Falco peregrinus*, melnpiers čakste *Lanius minor* un grīšu kauķis *Acrocephalus paludicola*, tomēr lielākā to daļa Latvijā sastopamas kā neligzdotājas.

No ziemojošo putnu populācijām apdraudētas ir 14 (46%) (2.8. attēls), bet no caurceļojošo putnu populācijām – 10 (28%) (2.5. attēls). Caurceļotāju grupā liels īpatsvars ir tādu sugu, par kurām trūka datu izžušanas riska novērtēšanai.

Salīdzinot izžušanas risku starp dažādām populāciju grupām, jāņem vērā, ka neligzdotājiem marginālas populācijas nav vērtētas,

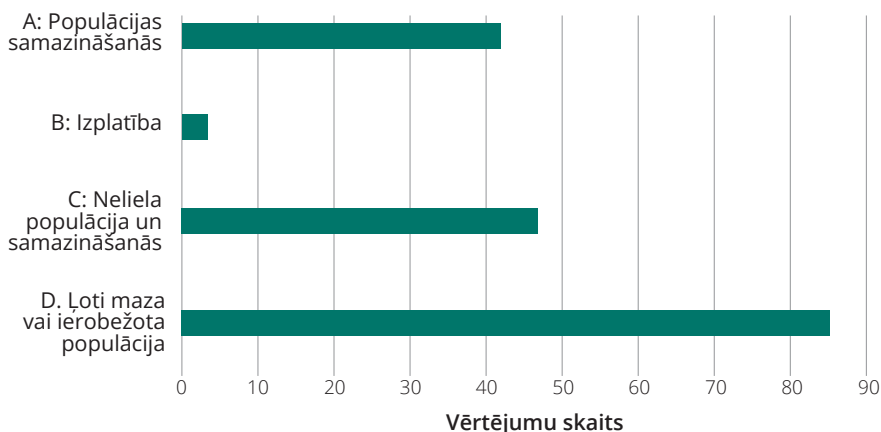
kamēr ligzdotājiem vērtētas visas sugas, ja vien kopš 20. gs. sākuma ir bijis (vai ticami, ka ir bijis) periods, kad suga ir ligzdojusi vismaz desmit gadus pēc kārtas (skatīt 2.1. apakšnodaļu).

Tāpat šeit iegūtos rezultātus nedrīkst tieši salīdzināt ar iepriekšējiem LSG izdevumiem (Andrušaitis 1985, 2000), jo, lai gan daļā gadījumu populācijās tiešām notikušas būtiskas pozitīvas vai negatīvas pārmaiņas, kopumā atšķirības izžušanas riska novērtējumā lielākoties skaidrojamas ar atšķirībām vērtējumu metodikā un datu pieejamībā.

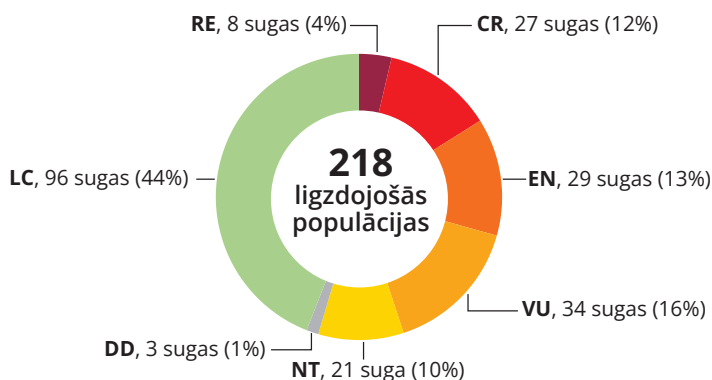
Putnu populāciju izžušanas riska novērtējumā izmantoti galvenokārt populācijas lieluma un tā pārmaiņu kritēriji (*A*, *C* un *D* kritēriji) (2.1. attēls). Lai gan ir pieejami dati par ligzdojošo putnu izplatību, ar tiem pamatotu izplatības pārmaiņu aprēķināšanu tādā precizitātē, lai noteiktu atbilstību IUCN kritērijiem, apgrūtina atšķirības Latvijas apsekotībā dažādos periodos. Tāpēc izplatības pārmaiņu jeb *B* kritēriji izmantoti tikai atsevišķos gadījumos.

Apdraudēto putnu saistība ar dažādiem biotopiem (atbilstoši IUCN kritērijiem) atspoguļota 2.3., 2.6. un 2.9. attēlā. Šie grafiki atspoguļo konkrēto biotopu nozīmi apdraudētajām sugām (paturot prātā, ka viena suga var būt sastopama vairākos biotopos). Biotopi, ar kuriem saistīts vislielākais apdraudēto sugu skaits, ir mērenās joslas zālājs, iekšzemes ezeri un boreālais mežs. Taču šos grafikus nedrīkst interpretēt kā rādītāju, kuru biotopu sugas kopumā ir vairāk apdraudētas, jo šādam novērtējumam būtu jāņem vērā arī kopējais attiecīgajā biotopā sastopamo sugu skaits.

Draudi apdraudētajām sugām atspoguļoti 2.4., 2.7. un 2.10. attēlā. Arī šie grafiki jāinterpretē piesardzīgi. Pirmkārt, jāņem vērā, ka sugu novērtējumos apkopoti draudi konkrētajām sugām visā dzīves ciklā, tostarp laikā, ko tie pavada ārpus Latvijas. Otrkārt, šeit ir apkopota informācija par visiem draudiem konkrētajām sugām, nevērtējot to būtiskumu. Piemēram, lielu daļu ligzdotāju apdraud medības un nelikumīga nogalināšana Vidusjūras reģionā ceļā uz ligzdošanas vietām, taču daudz lielāku ietekmi uz populāciju var radīt dzīvotņu degradācija ligzdošanas vietās Latvijā, taču, tā kā katru no dzīvotnēm ietekmē dažādi faktori, tie sadalās pa vairākiem draudiem, tā radot iespaidu, ka tiem ir mazāka nozīme.



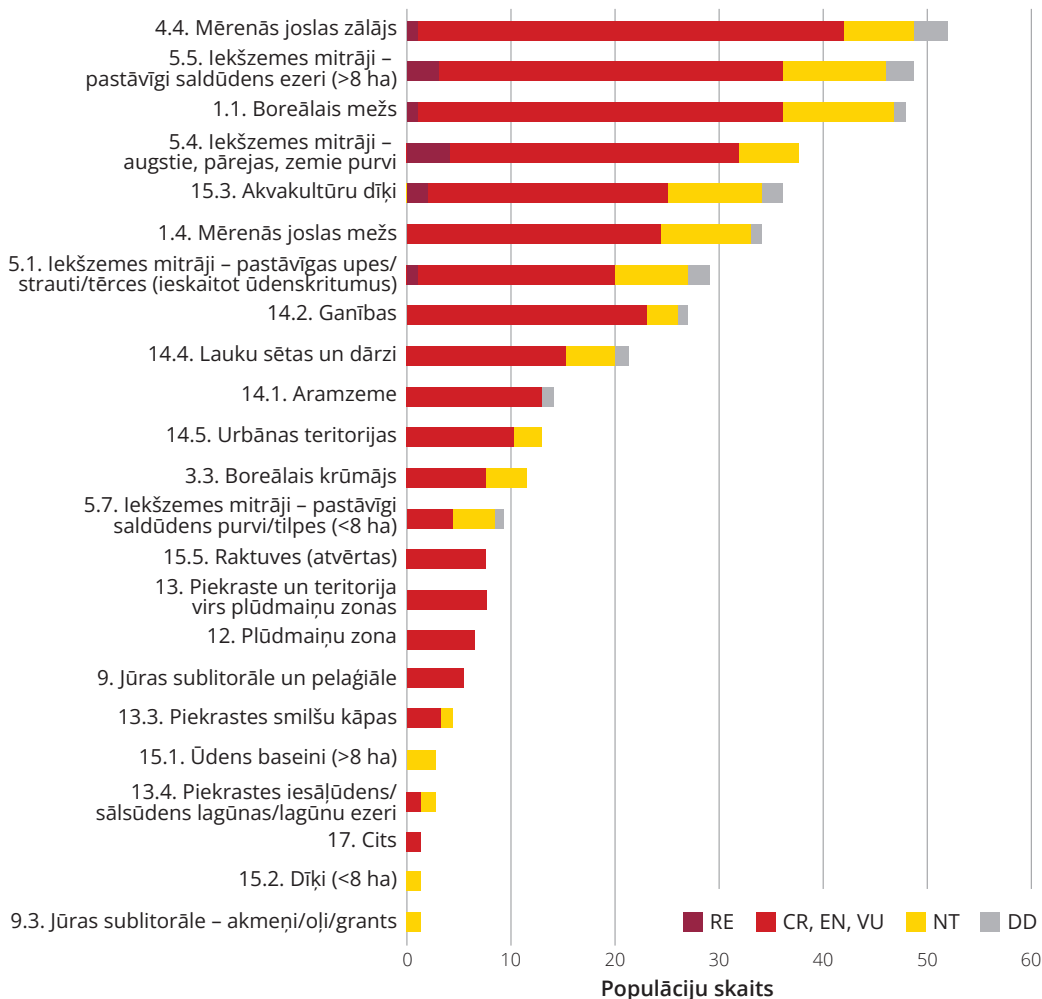
2.1. attēls. Putnu populāciju vērtēšanā izmantotie IUCN kritēriji.



2.2. attēls. Vērtēto ligzdojošo putnu populāciju (n = 218) sadalījums pa IUCN kategorijām.

RE – reģionāli izzudusi, CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, LC – nav apdraudēta, DD – trūkst datu.

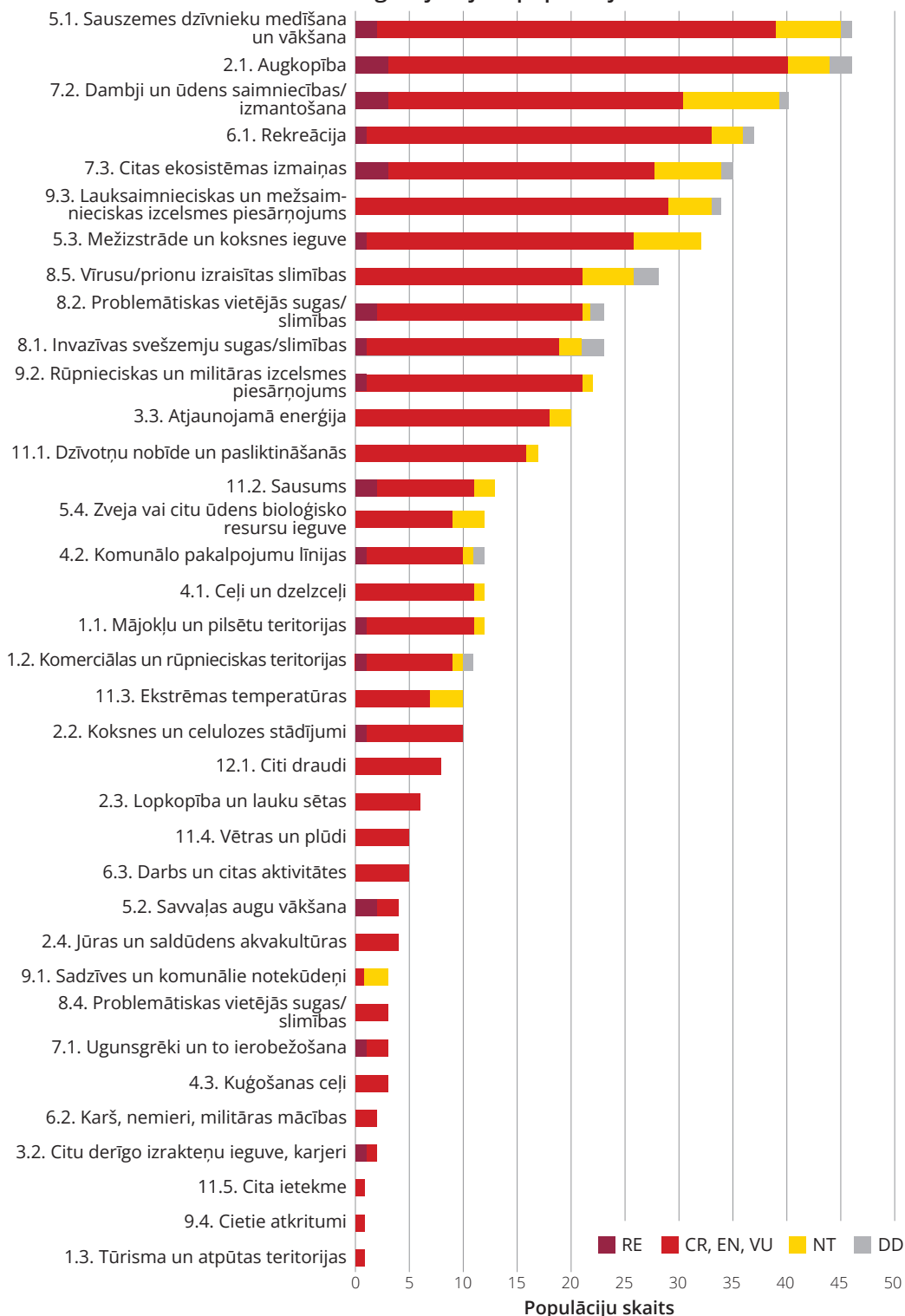
Ligzdojošo populāciju biotopi



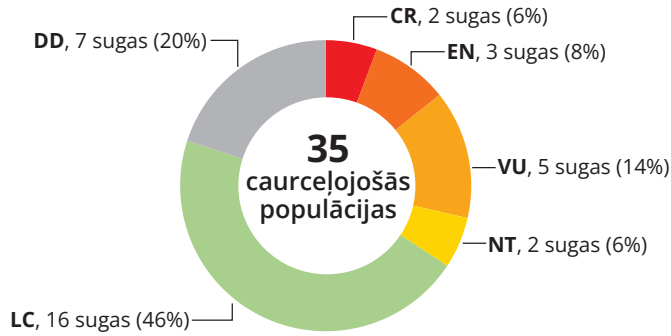
2.3. attēls. Vērtēto ligzdojošo putnu populāciju biotopi Latvijā saskaņā ar IUCN biotopu klasifikatoru.

RE – reģionāli izzudusi, CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, DD – trūkst datu.

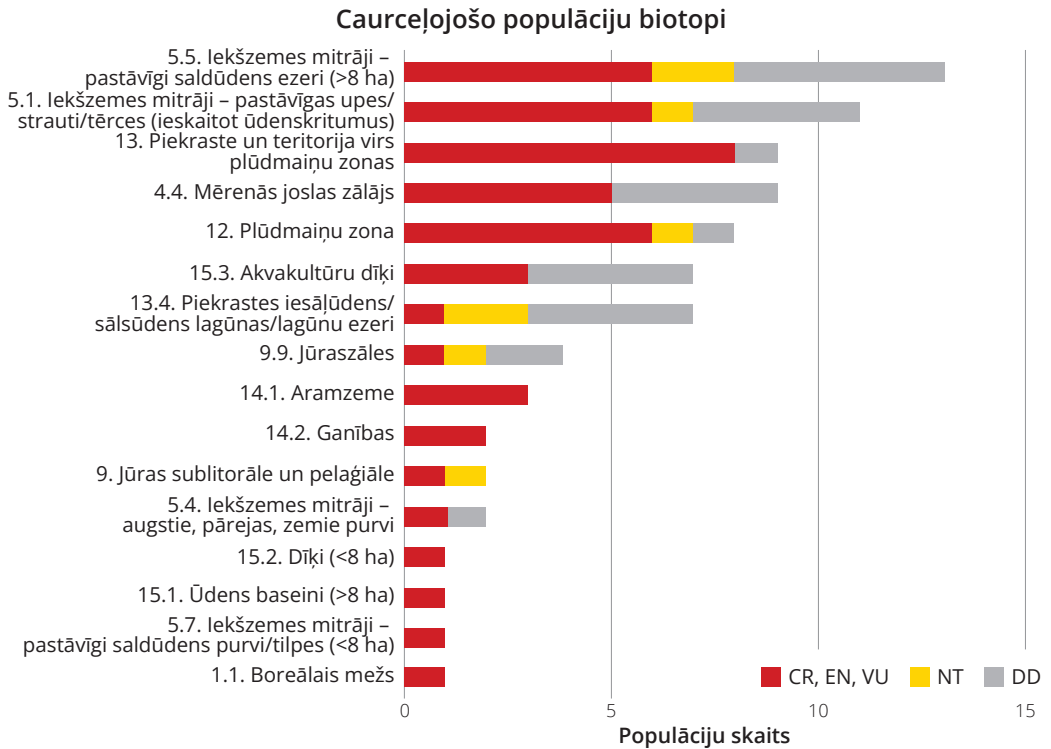
Draudi ligzdojošajām populācijām



2.4. attēls. Apdraudošie faktori jeb draudi vērtētajām ligzdojošo putnu populācijām Latvijā saskaņā ar IUCN draudu klasifikatoru. RE – reģionāli izzudusi, CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, DD – trūkst datu.

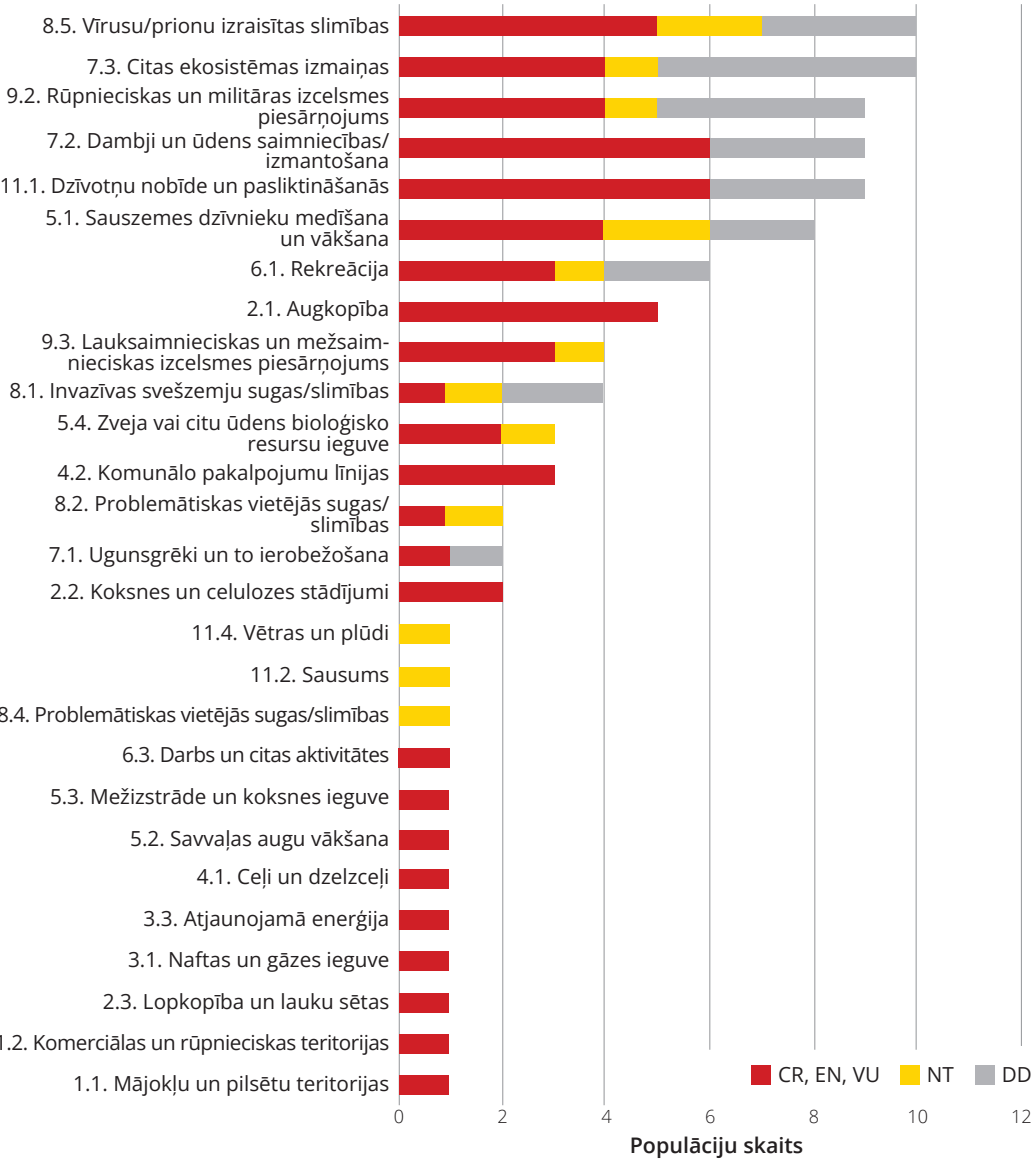


2.5. attēls. Vērtēto caurceļojošo putnu populāciju (n = 35) sadalījums pa IUCN kategorijām. CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, LC – nav apdraudēta, DD – trūkst datu.

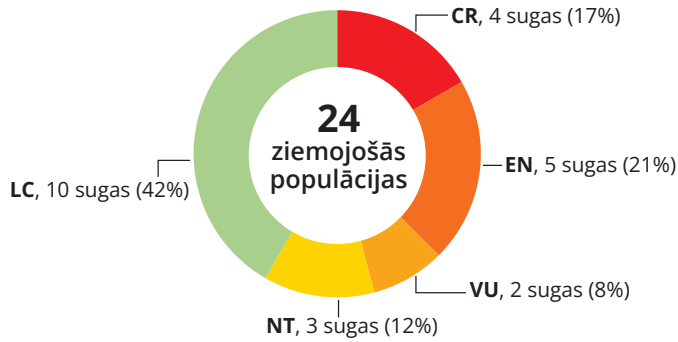


2.6. attēls. Vērtēto caurceļojošo putnu populāciju biotopi Latvijā saskaņā ar IUCN biotopu klasifikatoru. CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, DD – trūkst datu.

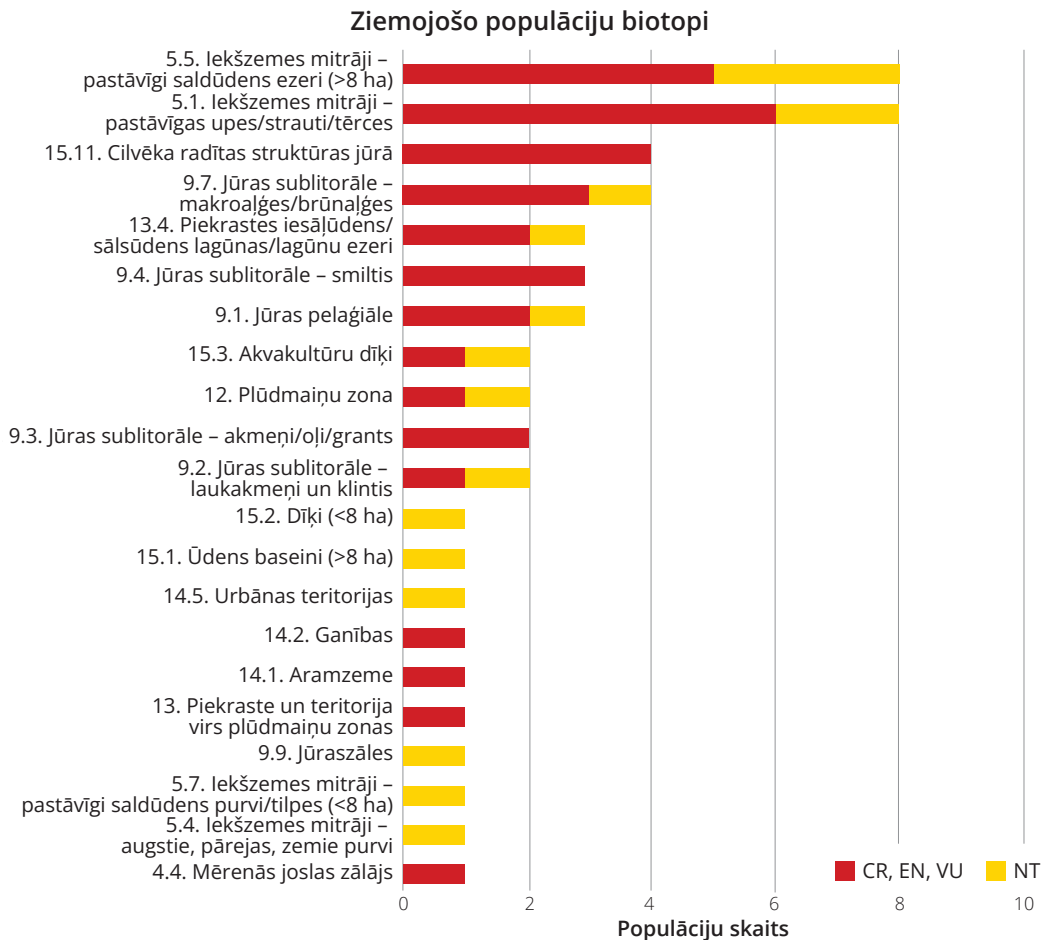
Draudi caurceļojošām populācijām



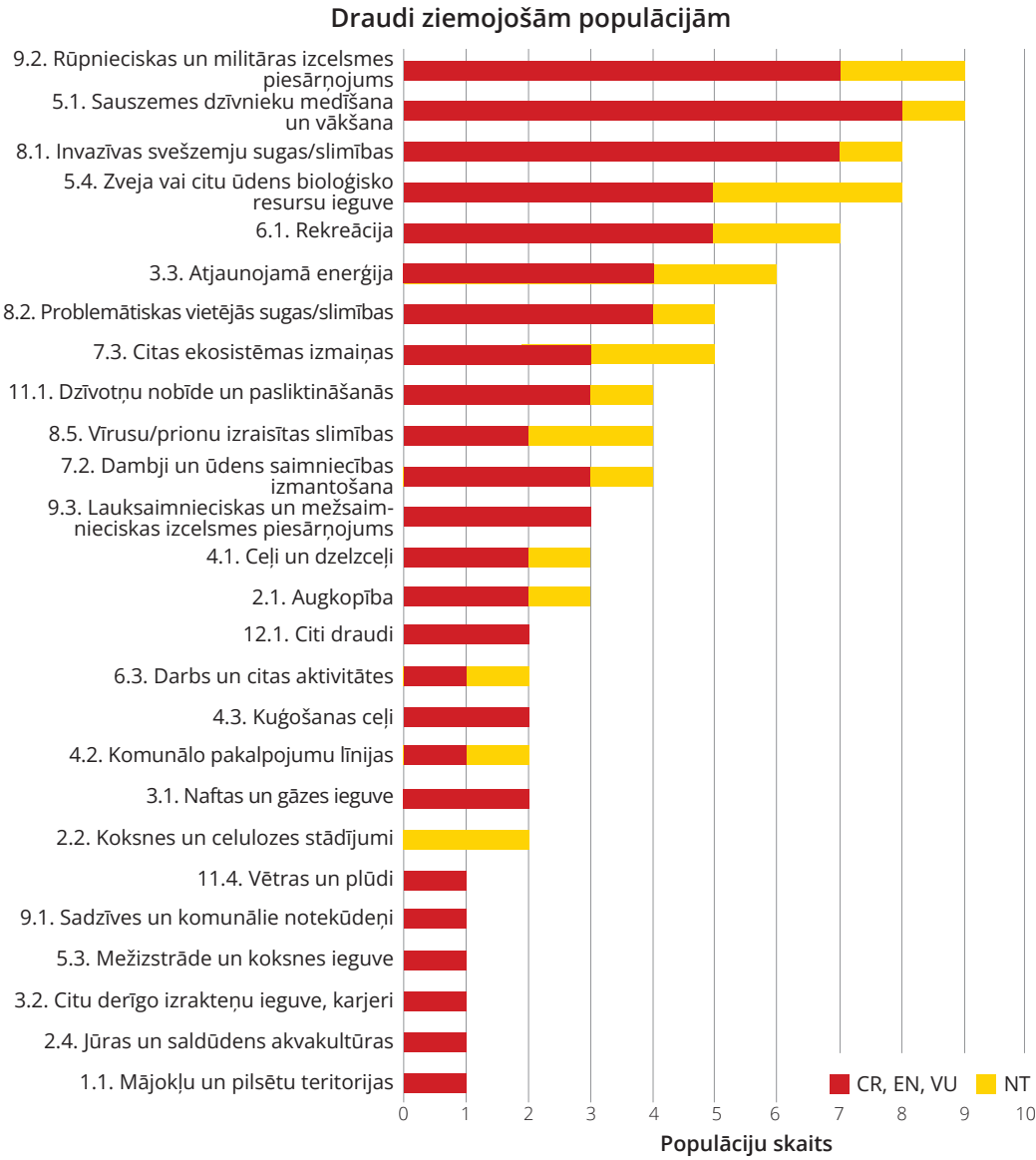
2.7. attēls. Apdraudošie faktori jeb draudi vērtētajām caurceļojošo putnu populācijām Latvijā saskaņā ar IUCN draudu klasifikatoru. CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, DD – trūkst datu.



2.8. attēls. Vērtēto ziemojošo putnu populāciju (n = 24) sadalījums pa IUCN kategorijām. CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta, LC – nav apdraudēta.



2.9. attēls. Vērtēto ziemojošo putnu populāciju biotopi Latvijā saskaņā ar IUCN biotopu klasifikatoru. CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta.



2.10. attēls. Apdraudošie faktori jeb draudi vērtētajām ziemojošo putnu populācijām Latvijā saskaņā ar IUCN draudu klasifikatoru. CR – kritiski apdraudēta, EN – stipri apdraudēta, VU – jutīga, NT – gandrīz apdraudēta.

2.4. Putnu sugu juridiskā aizsardzība Latvijā

Jēkabs Dzenis, Viesturs Ķerus

Mūsdienās Latvijā putnu sugu aizsardzībai nozīmīgi nosacījumi izriet gan no starptautiskajiem līgumiem dabas aizsardzības jomā (Bonnas, Bernes un CITES konvencijas), gan Eiropas Savienības (Putnu direktīvas) un nacionālajiem tiesību aktiem (skatīt 1.3. apakšnodaļu). Jāatzīmē, ka daļa vispārīgo nosacījumu (piemēram, aizliegumi iegūt un traucēt indivīdus) putnu sugu aizsardzībai attiecas uz visām dabiski savvaļā sastopamajām putnu sugām, nevis tikai uz aizsargājamajām.

LSG 3. izdevuma sagatavošanas laikā Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā ir iekļautas 95 putnu sugas, bet ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamas ir četras: mednis *Tetrao urogallus*, mežirbe, rubenis *Lyrurus tetrix* un meža zoss *Anser anser* (MK 2000). Savukārt mikrolieģumus var veidot 31 putnu sugas ligzdošanas vai riesta vietā (MK 2012). Līdz 2025. gadam ir izveidoti kopumā 2012 mikrolieģumi 20 putnu sugu aizsardzībai, t. i., 88% visu sugu aizsardzībai izveidoto mikrolieģumu un 65% kopējā izveidoto mikrolieģumu skaita (Dabas aizsardzības pārvalde 2025). Visvairāk mikrolieģumu ir izveidots mazā ērgļa *Clanga pomarina* (786), medņa (382) un melnā stārķa (343) aizsardzībai. Nereti

šie mikrolieģumi nodrošina arī citu sugu grupā aizsargājamām un apdraudētām sugām nepieciešamo dzīvotņu saglabāšanu. Līdzīgi, pamatojoties uz Putnu direktīvas un Rāmsaras jeb konvencijas „Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi” (Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija 2025) nosacījumiem, izveidotās ĪADT ir nozīmīgas ne tikai putnu, bet arī citu sugu un biotopu aizsardzībai.

Tomēr arī attiecībā uz putnu sugām spēkā esošie īpaši aizsargājamo sugu un mikrolieģumu sugu saraksti nav aktualizēti attiecīgi vairāk kā 20 un 10 gadus un daļā gadījumu neatspoguļo šī brīža aizsardzības pasākumu nepieciešamību un prioritāti. Tā, pamatojoties uz sugu izžušanas riska vērtējumiem un citiem projektā LIFE FOR SPECIES izstrādātajiem kritērijiem, sagatavoti priekšlikumi 69 sugu juridiskā aizsardzības statusa vai tām piemērojamo aizsardzības pasākumu maiņai. Šajā LSG izdevumā iekļautajām sugām šie priekšlikumi norādīti arī sugu aprakstos.

Jāatzīmē, ka putnu salīdzinoši privileģētais statuss juridiskās aizsardzības un izpētes ziņā nenozīmē, ka to praktiskā aizsardzība tiek nodrošināta nepieciešamajā apmērā. To atspoguļo arī šajā izdevumā iekļauto sugu apraksti.

Literatūras saraksts

- Andrušaitis, G. (red.) 1985. Latvijas PSR Sarkanā grāmata. Rīga: Zinātne, 526.
- Andrušaitis, G. (red.) 2000. Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni un zidītāji. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 274.
- Auniņš, A. 2021. Jūrā ziemojošo putnu avio uzskaites. Gala atskaite par 2021. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 92.
- Avotiņš jun., A. 2019. Apodziņa *Glucidium passerinum*, bikšainā apoga *Aegolius funereus*, meža pūces *Strix aluco*, urālpūces *Strix uralensis*, ausainās pūces *Asio otus* un ūpja *Bubo bubo* aizsardzības plāns. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 520.
- BirdLife International 2021. European Red List of Birds. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 72.
- Brochet, A.-L., Bossche, van den, W., Jbour, S., Ndong'ang'a, P.K., Jones, V.R. et al. 2016. Preliminary assessment of the scope and scale of illegal killing and taking of birds in the Mediterranean. *Bird Conserv. Int.*, 26(1): 1–28.
- Centrālā statistikas pārvalde 2025a. LAG010. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes izmantošana (tūkst. ha) 1990–2024: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG010 [skatīts 08.07.2025.].
- Centrālā statistikas pārvalde 2025b. MEM051. Mežaudžu vecuma struktūra gada sākumā (procentos) 2014–2025: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_ME_MEP/MEM051 [skatīts 08.07.2025.].
- Corine Land Cover 2018. European Union's Copernicus Land Monitoring Service information, CORINE Land Cover 2018 (vector/raster 100 m), Europe, 6-yearly. <https://land.copernicus.eu/en/products/corine-land-cover/clc2018> [skatīts 2021–2023].
- Dabas aizsardzības pārvalde 2025. Dabas datu pārvaldības sistēma “Ozols”. <https://ozols.gov.lv/> [skatīts 15.09.2025.].
- Dauby, G., Stévant, T., Droissart, V., Cosiaux, A., Deblauwe, V., Simo-Droissart, M., Sosef, M.S.M., Lowry, P.P., Schatz, G.E., Gereau, R.E., Couvreur, T.L.P., 2017. ConR: An R package to assist large-scale multispecies preliminary conservation assessments using distribution data. *Ecol. Evol.*, 7: 11292–11303.
- European Environment Agency 2020. Deliveries for Report on progress and implementation (Article 12, Birds Directive). Available: <http://rod.eionet.europa.eu/obligations/278/deliveries> [skatīts 08.07.2025.].
- Hakkarainen H., Mykrä S., Kurki S., Tornberg R., Jungell S. 2004. Competitive interactions among raptors in boreal forests. *Oecologia*, 141: 420–424.
- HBW and BirdLife International 2021. Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 6: http://datazone.birdlife.org/userfiles/file/Species/Taxonomy/HBW-BirdLife_Checklist_v6_Dec21.zip [skatīts 08.07.2025.].

- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-wintering-season/> [skatīts 29.06.2023.].
- IUCN 2021–2025. The IUCN Red List of Threatened Species. <https://www.iucnredlist.org/> [skatīts 2021–2025].
- IUCN 2012a. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. Second edition. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN. iv+32.
- IUCN 2012b. Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional and National Levels: Version 4.0. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN. iii+41.
- IUCN 2018. Criterion A Tool: Population Reduction Calculator (CriterionA_Workbook_13112018.xls): <https://www.iucnredlist.org/resources/criterion-a> [skatīts 08.07.2025.].
- IUCN Standards and Petitions Committee 2019. Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria. Version 14. Prepared by the Standards and Petitions Committee. <https://www.iucnredlist.org/documents/RedListGuidelines.pdf> [skatīts 08.07.2025.].
- Jansons, J., Šnepsts, G. 2024. Meža resursu monitoringa rezultāti. Salaspils: Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava", 45.
- Kalniņa, L. 2018. Purvi. Grām.: Ščerbinskis, V. (red.). Nacionālā enciklopēdija. Latvija. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 167–171.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Kubetzki, U., Garthe, S. 2007. Nests with a View: Distribution, Nest Habitats and Diets of Roof-Breeding Common Gulls (*Larus canus*) in Northern Germany. *Waterbirds*, 30 (4): 602–608.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 512.
- Leivits, M., Leivits, A., Aivo Klein, A., Kuus, A., Leibak, E., Merivee, M., Soppe, A., Indrek, T., Tammekänd, J., Vilbaste, E. 2009. Effects of visitor disturbance to the Golden Plover (*Pluvialis apricaria*) habitat suitability in Nigula Bog. *Hirundo*, 22: 53–63.
- Liu, Y., Xue, Y. 2020. Expansion of the Sahara Desert and shrinking of frozen land of the Arctic. *Sci. Rep.*, 10(1): 1–9.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.
- Loss, S.R., Will, T., Marra, P.P. 2015. Direct Mortality of Birds from Anthropogenic Causes. *Annu. Rev. Ecol. Evol. Syst.*, 46: 99–120.
- Matrozis, R. 2024. Par mazā zīriņa līgздоšanas vietām un populācijas stāvokli Latvijā. Putni dabā, 2024/1: 6–13.
- Matīss, J., Salinš, Z. 1986. Latvijas PSR meži skaitļos. Grām.: Vanags, J. (red.). Mežagrāmata 1986. Rīga: Avots, 151–171.
- MK 2000. Ministru kabineta 2000. gada 14. novembra noteikumi Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu". Latvijas Vēstnesis, 413/417, 17.11.2000. <https://likumi.lv/ta/id/12821> [skatīts 17.09.2025.].
- MK 2012. Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu". Latvijas Vēstnesis, 203, 28.12.2012. <https://likumi.lv/ta/id/253746> [skatīts 17.09.2025.].
- Opermanis, O., Strazds, M., Pēterhofs, E., Strazds, A. 1996. Putni Latvijas piekrastē: skaita izmaiņas, izplatība un pašreizējais stāvoklis. Putni dabā, 6(1): 3–14.
- Priede, A. (red.) 2017. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 4. sējums. Purvi, avoti un avoksnāji. Sigulda: Dabas aizsardzības pārvalde, 208.
- Rodríguez, A., Andrén, H., Jansson, G. 2001. Habitat-mediated predation risk and decision making of small birds at forest edges. *Oikos*, 95(3): 383–396.
- Rūsiņa, S., Auniņš, A., Spunģis, V. 2017. Dabisko zālāju biodaudzveidību ietekmējošie faktori un apdraudējumi. Grām.: Rūsiņa, S. (red.). Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 3. sējums. Dabiskās plāvas un ganības. Sigulda: Dabas aizsardzības pārvalde, 49–58.
- Salinš, Z. 1999. Meža izmantošana Latvijā: vēsture, stāvoklis, perspektīvas. Jelgava: LLU Meža izmantošanas katedra, 272.
- Soldaat, L.L., Pannekoek, J., Verweij, R.J.T., Turnhout, C.A.M., van Strien, A.J. 2017. A Monte Carlo method to account for sampling error in multi-species indicators. *Ecol. Indic.*, 81: 340–347.
- Stipniece, A. 2021. Piekrastē un iekšzemē ziemojošo ūdensputnu monitorings. Gala atskaite par 2021. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 48.
- Strandberg, R., Klaassen, R. G. H., Hake, M., Alerstam, T. 2010. How hazardous is the Sahara Desert crossing for migratory birds? Indications from satellite tracking of raptors. *Biol. Lett.*, 6(3): 297–300.
- Strazds, M. 2011. Conservation Ecology of the Black Stork in Latvia. Dissertation. Rīga: University of Latvia, 96.
- Strazds, M., Ķerus, V. 2017. Mežzirbes (*Bonasa bonasia*) aizsardzības plāns. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 81.
- Valsts digitālās attīstības aģentūra 2025. Zemes sadalījums zemes lietošanas veidos: <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/zemes-sadalijums-zemes-lietosanas-veidos> [skatīts 09.07.2025.].
- Valsts meža dienests 2001. Valsts meža dienesta publiskais pārskats. 2000. gads. Rīga, 41.
- Valsts meža dienests 2025a. 2024. gada publiskais pārskats. Rīga, 38.
- Valsts meža dienests 2025b. Meža statistika: <https://www.vmd.gov.lv/lv/meza-statistikas-cd> [skatīts 08.07.2025.].
- Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija 2025. Ramsāres konvencija. <https://www.varam.gov.lv/lv/ramsares-konvencija> [skatīts 09.10.2025.].
- Vickery, J.A., Ewing, S.R., Smith, K.W., Pain, D.J., Bairlein, F., Škorpilová, J., Gregory, R.D. 2014. The decline of Afro-Palaearctic migrants and an assessment of potential causes. *Ibis*, 156(1): 1–22.
- Viksne, J., Svazas, S., Czajkowski, A., Janaus, M., Mischenko, A., Kozulin, A., Kuresoo, A., Serebryakov, V. 2010. Atlas of Duck Populations in Eastern Europe. Vilnius: Akstis, 199.
- Viksne, J., Janaus, M. 2009. Kaijveidīgie putni Rīgā – agrāk, tagad un nākotnē. Putni dabā, 2009/4: 4–9.

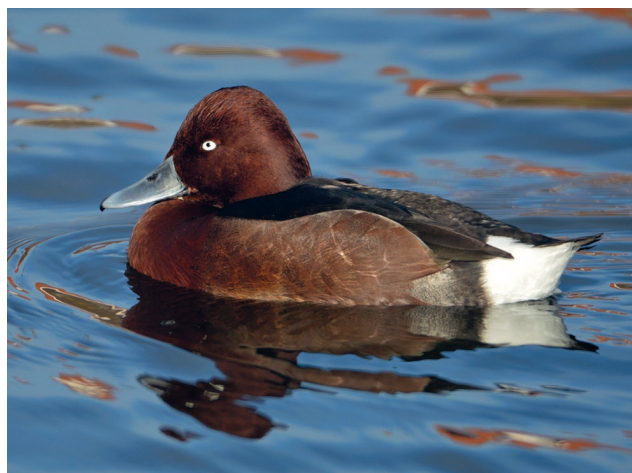
3. nodaļa

PUTNI

Sugu apraksti

RE

**Reģionāli
izzudušās
sugas**



Baltacis

Aythya nyroca

(Güldenstädt, 1770)

RE Ligzdojošā populācija

3.1. attēls. Baltacis.
Foto: Julian, CC BY-NC 4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Vidēji liela pīle. Tēviņam riesta tērpā galva, kakls, krūtis un sāni kastanbrūni, acis visos tērpos baltas. Mātīte pelēcīgāka, acis brūnas. Abiem dzimumiem spārna aizmugures daļā balta gareniska josla, spilgti balta zemaste. Mazāk sabiedriskā nekā pārējās nirpīles. Pēcligzdošanas periodā parasti uzturas vienatnē vai sīkos bariņos. Pārtiek gan no augu, gan dzīvnieku barības. Ligzdo galvenokārt slīkšņās. Latvijā atrasti tikai divi dējumi, abos bija desmit olas. Pērē un mazuļus vadā tikai mātīte. Mazuļi ligzdbēgli. Gājputns, ziemo Eiropas dienvidaustrumos (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Eiropas DR daļas līdz Mongolijas R daļai, atsevišķi fragmenti arī Ziemeļāfrikā, Turcijā, Tuvajos Austrumos un Ķīnā. Ziemeļaustrumu areāls – Vidusjūras reģionā (kur pārklājas ar ligzdošanas areālu), Sāhela zonā, Tuvajos Austrumos un Dienvidāzijā, arī Kazahstānas Z daļā (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība mazinājusies Eiropas areālā D daļā (Polijā, Ukrainā), bet pieaugusi Vidusjūras reģionā. Lai gan šis pārmaiņas šķiet reālas, noteikta nozīme varētu būt mērķtiecīgākai sugas izplatības izpētei un līdz ar to uzlabotām zināšanām (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdošana ir pierādīta tikai Engures ezerā 1972., 1973. un 1992. gadā (Celmiņš 2022). Analizētajā periodā nav novērojumu, kas ļautu aprēķināt ligzdojošās populācijas apdzīvoto platību (AOO) un sastopamības apgabalu (EOO).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife Interna-

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: NT 2019, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NA 2020), Igaunija (NA 2008), Lietuva (CR 2021), Krievija (EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha), 15.3. Akvakultūru dīķi.

Draudi: 2.1. Augkopība, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 5.2. Savvaļas augu vākšana, 6.1. Rekreācija, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 11.2. Sausums, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 2.3. Biotopu un dabisko procesu atjaunošana.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas I un II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

tional 2019). Eiropas populācijas tendence nav zināma. Krievijas Eiropas daļā, Baltkrievijā un Lietuvā populācija ilgtermiņā sarūk, bet īstermiņā populācija Lietuvā un Baltkrievijā ir stabila. Krievijā īstermiņa populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2021b). Latvijā šobrīd neligzdo. Pēdējoreiz ligzdošana ir pierādīta 1992. gadā, pēdējais reģistrētais novērojums – 2014. gadā (Celmiņš 2022).

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir stipri aizaugušas ūdenstilpes, zivju dīķi. Ceļošanas laikā arī jūras piekraste (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 4,8 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga nav medījama, taču citviet Eiropā tiek medīta.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Sugu apdraud aizaugušu seklu dīķu un citu mitrāju dzīvotņu degradācija un iznīcināšana nosusināšanas un ūdens ieguves, kūdras ieguves, eutrofikācijas, naftas produktu piesārņojuma, dambju būves, infrastruktūras izbūves palienēs un upju pārrakšanas rezultātā. Sugu apdraud arī zemes apsaimniekošanas pārmaiņas, piemēram, niedru plaušana un dedzināšana ligzdošanas laikā, slapjo plāvu pārganišana vai nepietiekama noganišana un plaušana, un pamešana vai ekstensīvi apsaimniekotu zivju dīķu intensīvāka apsaimniekošana. Dzīvotņu degradāciju ir izraisījuši arī svešzemju sugu introdukcija. Piemēram, baltā amūra *Ctenopharyngodon idella* apzināta vai neapzināta ielaišana ezeros ir mazinājusi makrofitu un ar tiem saistīto bezmugurkaulnieku biomasu. Daļā areāla sugu apdraud sausums klimata pārmaiņu rezultātā. Zvejnieku un makšķernieku laivu

radītais traucējums var izraisīt ligzdošanas vietu pamešanu. Nopietns drauds ir arī medības. Sugu apdraud saindēšanās ar svinu, niedrāju, purvu un mežu ugunsgrēki, sapīšanās un noslikšana zvejnieku tīklos un hibridizācija ar citām vietējām sugām (piemēram, cekulpīli un brūnkakli) (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” baltacis ir izveidošanas mērķsuga dabas parkā “Engures ezers”. Sugai Latvijā nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāmazina barības vielu noplūde no lauksaimniecības zemēm, jānodrošina ezeru piekrastes zālāju noganišana vai plaušana, jāveicina zivju dīķu ekstensīva apsaimniekošana, jāierobežo Amerikas ūdeles *Neogale vison* un jenotsuņa *Nyctereutes procyonoides* izplatība un jāizbeidz svina skrošu izmantošana ūdensputnu medībās.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Antra Stipniece, Ainārs Auniņš.

Summary

Ferruginous Duck – *Aythya nyroca*. In Latvia, breeding was only confirmed in Lake Engure in 1972, 1973 and 1992. During the examined period, there were no observations allowing the calculation of AOO and EOO of the breeding population. It does not currently breed in Latvia. The last confirmed breeding was recorded in 1992, and the last recorded observation – in 2014. Their breeding habitat is heavily overgrown water bodies and fishponds, as well as sea coast during the migration. The species is threatened by the degradation and destruction of overgrown shallow ponds and other wetland habitats by drainage and water withdrawal, peat extraction, eutrophication, pollution with oil products, dam building, infrastructure construction in floodplains, and riverbed excavation works. The introduction of alien species has also contributed to the degradation of the habitat. The species is threatened by drought due to climate change in some parts of its distribution range. Disturbances caused by fishermen and fishing boats can result in the abandonment of the breeding sites. Hunting also poses a serious threat. The species is threatened by lead poisoning, reedbed, mire and forest fires, entanglement and drowning in fishing nets, and hybridisation with other native species (for instance, *A. fuligula* and *A. ferina*). The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The conservation of the species requires reducing the nutrient runoff from agricultural land, grazing or mowing of lakeshore grasslands, promoting the extensive management of fishponds, limiting the spread of *Neogale vison* and *Nyctereutes procyonoides* and ensuring the effective control of the ban on lead ammunition in wetlands.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Aythya nyroca*. The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22680373A152620862. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-3.RLTS.T22680373A152620862.en>. [skatīts 03.06.2022.]
- BirdLife International 2021. *Aythya nyroca*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680373A166204665. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680373A166204665.en>. [skatīts 03.06.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Baltacis *Aythya nyroca*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/aytnyr.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.

Brūnkakla gārgale

Gavia stellata

(Pontoppidan, 1763)

RE Ligzdojošā populācija



3.2. attēls. Brūnkakla gārgale.
Foto: Igors Deņisovs.

Morfoloģija un bioloģija. Liels ūdensputns. Pavasarī galva un kakla sāni pelēki, kakla priekšpusē sarkans laukums. Mugurpuse vienmērīgi tumša. Ziemā mugura tumša, vēderpuse, kakla priekšpuse un galvas sāni gaiši (Baumanis, Klimpiņš 1997). Migrācijas laikā un ziemošanas vietās var veidot lielus barus. Pārtiek galvenokārt no zivīm (BirdLife International 2021). Latvijā parasta caurceļošanas laikā. Ziemu jūrā. Iekšzemē novērojama reti (Celmiņš 2022).

Izplatība. Cirkumpolārs ligzdošanas areāls iekļauj Eirāzijas un Ziemeļamerikas tundras un boreālo zonu. Ziemu Klusā un Atlantijas okeāna Z daļas piekrastē (arī Baltijas jūrā), Vidusjūrā, Melnajā jūrā un Kaspijas jūrā (BirdLife International 2018). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā nedaudz pieaugusi (Keller et al. 2020).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2018). Eiropā ligzdojošās populācijas tendence nav zināma. No Latvijas kaimiņvalstīm ligzdo tikai Krievijā, kur populācijas tendence nav zināma. Ziemujošā populācija Lietuvā īstermiņā stabila, ilgtermiņa tendence nav zināma (BirdLife International 2021). 20. gs. pirmajā pusē Latvijā suga bija ļoti reti sastopama, bet regulāra ligzdotāja. Kopš 20. gs. 50. gadu beigām ligzdošana vairs nav konstatēta (Виксне 1983).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: gārgaļu Gaviidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (LC 2019), Igaunija (RE [L], VU [C], LC [Z] 2019).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi, 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha).

Draudi: 3.2. Citu derīgo izrakteņu ieguve, karjeri.

Aizsardzības pasākumi: –.

Konvenciju pielikumi: –.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (1985), 0. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Kad suga kā ligzdotāja nebija izzudusi, tās ligzdošanas biotops bija augsto purvu ezeriņi (Виксне 1983). Paaudzes ilgums: 8,3 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Literatūrā ir norādīts, ka sugas izzušanas cēloņi varētu būt traucējums un dzīvotņu zudums kūdras ieguves rezultātā (Виксне 1983), taču ticami, ka tie nav vienīgie cēloņi.

Aizsardzība. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.

Summary

Red-throated Diver – *Gavia stellata*. In the first half of the 20th century, the species was a regular but very rare breeder in Latvia. Since the late 1950s, breeding has not been recorded. The species bred in raised bog lakes when it was not yet extinct as a breeder. The literature suggests that disturbance and habitat loss due to peat extraction could be the reasons for the extinction of the species, but these are unlikely to be the only causes. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- Baumanis, J., Klimpiņš, V. 1997. Putni Latvijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 298.
- BirdLife International 2018. *Gavia stellata*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22697829A131942584. <https://www.iucnredlist.org/species/22697829/131942584>. [skatīts 03.11.2022.]
- BirdLife International 2021. *Gavia stellata*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22697829A166326588. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22697829A166326588.en>. [skatīts 03.11.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Brūnkakla gārgale *Gavia stellata*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/gavste.htm>. [skatīts 23.03.2022.].
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Виксне, Я. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224.



Parastais šņibītis

Calidris alpina

(Linnaeus, 1758)

RE Ligzdojošā populācija

EN Caurceļojošā populācija

3.3. attēls. Parastais šņibītis.
Foto: Jānis Ukass.

Morfoloģija un bioloģija. Neliels bridējputns ar vidēji garu knābi un kājām. Pavasarī mugurpuse brūnganmelni raibumota, uz vēdera melns laukums. Pēcrista tērpā un jaunajiem putniem melnā laukuma nav (Baumanis, Klimpiņš 1997). Ligzda ir bedrīte zemē, reizēm uz ciņa, apslēpta ar veģetāciju. Ligzdošanas laikā pārtiek no dažādiem bezmugurkaulniekiem un arī augu sēklām (BirdLife International 2021). Latvijā parasts caurceļošanas laikā (pasuga *C. a. alpina*), bet kā ligzdotājs (pasuga *C. a. schinzii*) izzudis (Celmiņš 2022; Ķerus u. c. 2021).

Izplatība. Cirkumpolārs ligzdošanas areāls, kas iekļauj galvenokārt tundras zonu. Eiropā izplatība sniedzas līdz Baltijas jūras dienvidiem. Ziemeļrietumos, Vidusjūras piekrastē, Ziemeļāfrikas piekrastē, Dienvidāzijā un Ziemeļamerikas A un R piekrastē (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā ievērojami mazinājusies, īpaši areāla D daļā (Keller et al. 2020). Latviju caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 712 km², sastopamības apgabals (EOO) – 64 051 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk, bet ne tik strauji, lai sugu atzītu par apdraudētu (BirdLife International 2019). Eiropas populācijas tendence nav zināma. Igaunijā populācija īstermiņā stabila, bet ilgtermiņā sarūk. Krievijā populācija ilgtermiņā stabila, bet īstermiņā tendence nav zināma. Lietuvā populācija sarūk. Baltkrievijā suga ir izzudusi (BirdLife International 2021). Jau 19. gs. beigās un

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: sloku Scolopacidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023 [L], DD, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (*C. a. schinzii* EN, *C. a. alpina* NT 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (*C. a. schinzii* CR, *C. a. actites* VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 4.4. Mērenās joslas zālājs [L], 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus) [C], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [C], 12. Plūdmaiņu zona [C], 13. Piekraste un teritorija virs plūdmaiņu zonas [C].

Draudi: 6.1. Rekreācija [C], 5.2. Savvaļas augu vākšana [C], 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana [C], 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas [L, C], 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības [C], 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās [C], 9.2. Rūpnieciskās un militārās izcelsmes piesārņojums [C].

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS (*C. a. schinzii*).

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (*C. a. schinzii* 1985), 1. kat. (*C. a. schinzii* 2000).

20. gs. sākuma avotos par pašreizējās Latvijas teritorijas putniem minēts kā rets ligzdotājs (Виксне 1983) un vēl 20. gs. beigās lēsts, ka ligzdojošā populācija ir 1–5 pāri (Strazds u. c. 1994), taču 21. gs. ligzdošana vairs nav konstatēta (Ķerus u. c. 2021). Caurceļojošās populācijas lielums nav zināms, ir aizdomas, ka tā ir mazāka nekā 10 000 pieaugušu indivīdu. Populācijas tendence arī nav zināma.

Biotopi un ekoloģija. Suga ligzdoja piejūras zālajos un piejūras ezeru piekrastes plāvēs (Baumanis, Klimpiņš 1997). Caurceļošanas

laikā sastopama galvenokārt jūras piekrastē, bet arī pie iekšzemes ūdeņiem. Paaudzes ilgums: 6,6 gadi (BirdLife International 2021).

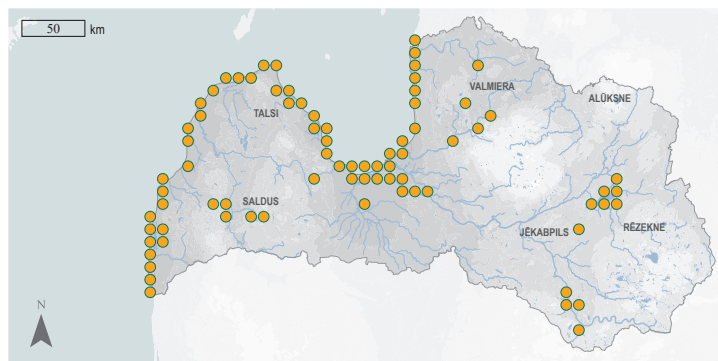
Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Ticami, ka galvenais sugas izzušanas cēlonis bija dzīvotņu degradācija, jo piejūras zālāju apsaimniekošana tika pārtraukta un tie aizauga ar niedrēm un kokaugiem (Ķerus u. c. 2021). Eiropā kopumā sugu apdraud mitrāju nosusināšana, kūdras ieguve, niedru pļaušana un dedzināšana, zālāju pamešana, ļaujot tiem aizaugt ar krūmiem un niedrēm, un naftas noplūdes. Suga ir jutīga pret traucējumu, kā arī pret putnu gripas vīrusu un

var ciest no slimības uzliesmojumiem nākotnē (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Parastais šņibītis (pasuga *C. a. schinzii*) ir izveidošanas mērķsuga Teiču dabas rezervātā, dabas parkā “Pape”, dabas liegumos “Liepājas ezers”, “Ziemepe”, “Daugava pie Kaibalas”. Parastais šņibītis nav mērķsuga nevienā putniem nozīmīgajā vietā (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāierobežo traucējums atpūtas vietās.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Ainārs Auniņš.



3.4. attēls. Parastā šņibīša caurceļojošās populācijas izplatība.

Summary

Dunlin – *Calidris alpina*. The species was mentioned as a rare breeder in the present-day territory of Latvia in the written sources on birds dating back to as early as the 19th and early 20th centuries. In the late 20th century, the breeding population was estimated at 1–5 pairs, while in the 21st century, breeding has no longer been recorded. The species used to breed in coastal grasslands and grasslands on the shores of coastal lakes. It is likely that the main cause of the disappearance of the species was habitat degradation through the overgrowth of coastal grasslands as a result of abandonment. The AOO of the migrating population is 712 km², the EOO – 64,051 km². The size of the population migrating through Latvia is unknown, but it is suspected to be less than 10,000 adult individuals. The population trend is also unknown. During transit, the species is mainly found along the sea coast, but it also occurs along inland water bodies. The species is threatened by the drainage of wetlands, peat extraction, cutting and burning of reeds, and abandonment of grasslands, which resulted in overgrowth with bushes and reeds, and oil spills. The species is sensitive to disturbance. The species is also susceptible to avian influenza virus and may suffer from future outbreaks of the disease. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Limiting of disturbances at staging sites is required to protect the species.

Literatūras saraksts

- Baumanis, J., Klimpiņš, V. 1997. Putni Latvijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 298.
- BirdLife International 2019. *Calidris alpina* (amended version of 2017 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22693427A155480296. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22693427A155480296.en>. [skatīts 04.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Calidris alpina*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22693427A166257283. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22693427A166257283.en>. [skatīts 04.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Parastais šņibītis *Calidris alpina*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/calalp.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Strazds, M., Priednieks, J., Vāverinš, G. 1994. Latvijas putnu skaits. Putni dabā, 4: 3–18.
- Виксне, Я. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224.

Terekija

Xenus cinereus

(Güldenstädt, 1775)

RE Ligzdojošā populācija



3.5. attēls. Terekija.
Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Aptuveni mājas strazda lieluma ūdensputns, paīsam dzeltenām kājām un uz augšu uzliektu knābi. Mugurpuse pelēcīga ar divām tumšām gareniskām svītrām. Pārtiek no sīkiem bezmugurkaulniekiem. Ligzda – bedrīte uz zemes, izklāta augu saknītēm un sausu zāli. Dējumā parasti četras olas, gadā viens perējums. Perē abi pieaugušie putni. Gājputns, ziemo Āfrikā, Arābijas pussalā un Dienvidāzijā (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Eiropas A daļas līdz Čukotkai Krievijā. Ziemo Āfrikas piekrastē (galvenokārt pie Indijas okeāna), Dienvidāzijas un Austrālijas piekrastē (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā ir pieaugusi (Keller et al. 2020).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk, bet ne tik strauji, lai sugu atzītu par apdraudētu (BirdLife International 2019). Sarūk arī Eiropas populācija. Krievijas populācijas ilgtermiņa tendence nav zināma, bet īstermiņā populācija sarūk. Baltkrievijā īstermiņa tendence stabila, bet ilgtermiņā populācija pieaug (BirdLife International 2021). Pirmoreiz Latvijā konstatēta 1980. gadā zivju dīķos pie Lubāna. Iespējams, kopš tā laika arī ligzdoja, bet ligzdošana pirmoreiz pierādīta 1987. gadā (Baumanis 1989). Atsevišķos gados, iespējams, ligzdoja pat pieci pāri, taču kopš 20. gs. 90. gadu vidus novērojumu skaits ir mazinājies un ligzdošana vairs nav pierādīta. Vairākkārt atsevišķi īpatņi novēroti ārpus

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: sloku Scolopacidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Somija (CR 2019).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 15.3. Akvakultūru dīķi.

Draudi: –.

Aizsardzības pasākumi: –.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: 3. kat. (2000).

Lubāna apkārtnes, bet bez aizdomām par ligzdošanu (Celmiņš 2022).

Biotopi un ekoloģija. Suga ligzdoja ūdenskultūru dīķos, kad vēl nebija izzudusi kā ligzdotāja. Paaudzes ilgums: 4,2 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Sugas kā ligzdotājas izzušanas cēloņi nav zināmi.

Aizsardzība. Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.6. attēls. Terekijas ligzdošanas biotops.
Foto: Andris Klepers.

Summary

Terek Sandpiper – *Xenus cinereus*. First recorded in Latvia in 1980 in fish ponds near Lake Lubāns. Probably breeding since then, but first confirmed in 1987. In some years, up to five pairs may have been breeding, but since the mid-1990s, the number of records declined, and breeding is no longer documented. On several occasions, single individuals have been observed outside the Lake Lubāns area but without evidence of breeding. The species nested in aquaculture ponds when it was not yet extinct as a breeder. The reasons for the extinction of the species as a breeder are unknown. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia.

Literatūras saraksts

- Baumanis, J. 1989. Dīķa tilbītes un pelēkās tilbītes ligzdošana Latvijā. Putni dabā, 2: 166–171.
- BirdLife International 2019. *Xenus cinereus* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22693251A155505422. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22693251A155505422.en>. [skatīts 04.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Xenus cinereus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22693251A166251971. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22693251A166251971.en>. [skatīts 04.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Terekija *Xenus cinereus*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/xencin.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.



Vidējais ērglis

Clanga clanga

(Pallas, 1811)

RE Ligzdojošā populācija

EN Caurceļojošā populācija

3.7. attēls. Vidējais ērglis.
Foto: Koshy Koshy, CC BY 4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Gandrīz vienmērīgi tumši brūns plēsējputns. Barība daudzveidīga – gan grauzēji, gan putni, arī vārdes un zivis. Ligzdu būvē vecā kokā un izmanto to ilgus gadus. Dējumā 1–2 olas, gadā viens perējums. Mazuļi ligzdguļi. Gājputns, ziemo Āfrikā un Tuvajos Austrumos (LOB 2002).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Dienvidsomijas–Ziemeļukrainas līdz Ķīnas A daļai. Ziemeļ Dienvidēiropā, Dienvidāzijā un Āfrikā (BirdLife International 2021a). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā pieaugusi, taču Eiropas areāla D daļā un arī Latvijā suga izzudusi (Keller et al. 2020). Retās sastopamības dēļ izplatības pārmaiņas Latvijā starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu nav iespējams objektīvi novērtēt. Pēc 2000. gada ligzdošana vairs nav pierādīta (Ķerus u. c. 2021). Latviju caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 24 km², sastopamības apgabals (EOO) – 23 111 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija mazinās (BirdLife International 2021a). Arī Eiropas populācija sarūk. Igaunijā populācija sarūk. Lietuvā populācija stabila, bet niecīga – 1–5 pāri. Baltkrievijā populācija īstermiņā stabila, bet ilgtermiņa tendence nav zināma. Krievijā populācija īltermiņā sarūk, bet īstermiņa tendence nav zināma (BirdLife International 2021b). Latvijā suga kā ligzdotāja ir izzudusi. Latviju caurceļojošās populācijas lielums nav zināms, bet ir aizdomas, ka tā ir mazāka nekā 50 pieaugušu indivīdu. Arī populācijas tendence nav zināma, bet, ņemot vērā populācijas tendences kaimiņvalstīs, ticami, ka tā mazinās.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: *Aquila clanga* Pallas, 1811.

Dzimta: vanagu Accipitridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023 [L], CR D, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: VU 2021, VU 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Somija (CR 2019), Igaunija (CR 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (EN 2021)

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus), 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi, 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha).

Draudi: 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 1.2. Komerčiālas un rūpnieciskas teritorijas, 2.1. Augkopība, 2.2. Koksnes un celulozes stādījumi, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (1985), 1. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir galvenokārt veci, netraucēti palieņu mežu masīvi, kas robežojas ar purviem, ezeriem, upēm un citām ūdenstilpēm (LOB 2002). Caurceļotāji novērojami dažādos biotopos. Paaudzes ilgums: 9,2 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek iegūta, taču Eiropas līmeņa novērtējumā ir norādīts, ka tiek iegūta (BirdLife International 2021b).



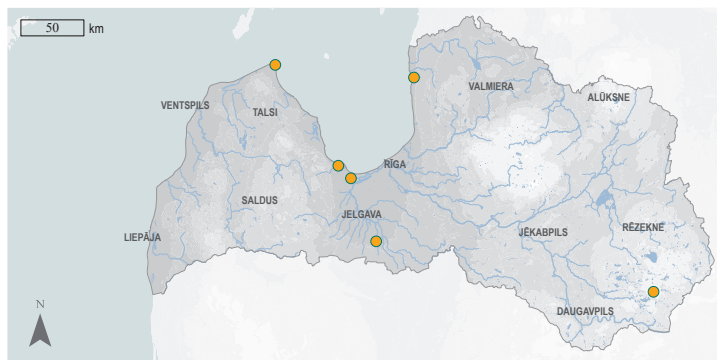
3.8. attēls. Vidējā ērgļa ligzdošanas biotops.
Foto: Aivars Petriņš.

Apdraudējums. Negatīvu ietekmi uz sugu atstāj slapjo mežu nosusināšana un upju un ezeru ūdenslīmeņa mākslīga regulēšana (Petriņš u. c. 1996), taču tas nevarētu būt vienīgais sugas izzušanas cēlonis. Kopumā Eiropā sugu apdraud dzīvotņu iznīcināšana,

traucējums, malumedības un bojāeja elektrolinijās. Dzīvotnes kvalitāti ir mazinājusi lauksaimniecības intensifikācija. Mezsaimnieciskā darbība ir būtisks traucējuma cēlonis. Sugu areālu pārkļāšanās zonā notiek hibridizācija ar mazo ērgli *Clanga pomarina* (BirdLife International 2021b).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” vidējais ērglis ir viena no izveidošanas mērksugām dabas liegumos “Orlovas (Ērgļu) purvs” un “Lubāna mitrājs”. Vidējais ērglis ir viena no mērksugām putniem nozīmīgajā vietā “Pededzes lejtece un Pārabaine” (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.9. attēls. Vidējā ērgļa caurceļojošās populācijas izplatība.

Summary

Greater Spotted Eagle – *Clanga clanga*. Since the 1980s, the distribution in Europe has increased, however, the species has become extinct in the southern part of its range and in Latvia. Since 2000, breeding has not been documented. The AOO of the population migrating through Latvia is 24 km², the EOO – 23,111 km². The size of the migratory population is unknown, but it is suspected to be less than 50 adult individuals. The population trend is also unknown, but given the population trends in neighbouring countries, it is likely to be declining. The breeding habitat mainly consists of old, undisturbed floodplain forests bordering wetlands, lakes, rivers and other water bodies, while migrating birds are found in a variety of habitats. Drainage of wet forests and the artificial regulation of water levels in rivers and lakes have had a negative impact on the species, but this is unlikely to be the only reason for its disappearance. In Europe as a whole, the species is threatened by habitat destruction, disturbance, poaching and death on power lines. Increasing agricultural intensity has been contributing to the deterioration of habitat quality. Forestry activities are a major cause of disturbance. Hybridisation with *Clanga pomarina* is occurring in the range overlap zone. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Clanga clanga*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696027A203868747. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696027A203868747.en>. [skatīts 23.12.2022.]
- BirdLife International 2021b. *Clanga clanga* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696027A166302380. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696027A166302380.en>. [skatīts 23.12.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanesi, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.
- Petriņš, A., Stražds, M., Bergmanis, U. 1996. Vidējais ērglis *Aquila clanga* Latvijā laika ritumā. Putni dabā, 6(3): 7–14.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.

Liels piekūns

Falco peregrinus

Tunstall, 1771

RE Ligzdojošā populācija



3.10. attēls. Liels piekūns.
Foto: Igors Deņisovs.

Morfoloģija un bioloģija. Vidēji liels, masīvs piekūns. Mātīte izteikti lielāka nekā tēviņš – apmēram vārnas lielumā. Ķermeņa virspuse tumšpelēka, apakšpuse balta ar tumšām šķērsvītrām (Svensons u. c. 2021). Pārtiek galvenokārt no putniem (BirdLife International 2021b). Ligzdo klintīs vai uz zemes, arī ēkās. Dējumā 3–4 (retāk 2–6) olas. Gadā viens perējums. Perē mātīte. Mazuļi ligzduļi (Harrison, Castell 2002). Kādreiz Latvijā ligzdoja, bet šobrīd regulāri caurceļo nelielā skaitā (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ļoti plašs areāls – ligzdo visos kontinentos, izņemot Antarktīdu. Ziemošanas areāls daļēji pārklājas ar ligzdošanas areālu, bet Z daļā ligzdojošās populācijas ir gājputni (BirdLife International 2021b). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā stipri palielinājusies – gan Skandināvijā, gan centrālajā un R daļā (Keller et al. 2020), tas liek domāt, ka nākotnē suga varētu atgriezties kā ligzdotāja arī Latvijā.

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija pieaug (BirdLife International 2021a). Pieaug arī Eiropas populācija. Lietuvas populācija ilgtermiņā pieaug, bet pagaidām ir ļoti niecīga. Krievijas populācija īstermiņā stabila, bet ilgtermiņa tendence nav zināma (BirdLife International 2021b). 20. gs. pirmajā pusē liels piekūns Latvijā bija rets ligzdotājs, bet pēdējoreiz ligzdošana pierādīta 1974. gadā (Виксне 1983).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: piekūnu Falconidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (RE 2019), Lietuva (CR 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi.

Draudi: –.

Aizsardzības pasākumi: –.

Konvenciju pielikumi: CITES I, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (1985), 0. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Augstie purvi bija galvenais ligzdošanas biotops Latvijā, kad suga vēl nebija izzudusi (Виксне 1983). Paaudzes ilgums: 6 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Sugas kā ligzdotājas izzušanas cēloņi nav droši zināmi, taču ir ticami, ka tie bija līdzīgi kā citviet Eiropā – mērķtiecīga vajāšana un piesārņojums ar pesticīdiem (BirdLife International 2021b).

Aizsardzība. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.11. attēls. Lielā piekūna ligzdošanas biotops.
Foto: Kārlis Vilks.

Summary

Peregrine Falcon – *Falco peregrinus*. It was already a rare breeder in Latvia, but the last breeding record was made in 1974. Raised bogs were the main breeding habitat in Latvia when the species was not yet extinct. The reasons why the species disappeared as a breeder are not known for certain; however, it is likely that threats that are common for this species in Europe as a whole – targeted persecution and pesticide pollution – played an important role. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Falco peregrinus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T45354964A206217909. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T45354964A206217909.en>. [skatīts 13.01.2023.]
- BirdLife International 2021b. *Falco peregrinus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T45354964A166455186. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T45354964A166455186.en>. [skatīts 13.01.2023.]
- Celmiņš, A. 2022. Lielais piekūns *Falco peregrinus*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/falper.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Harrison, C.J.O., Castell, P. 2002. Bird Nests, Eggs and Nestlings of Britain and Europe with North Africa and the Middle East. London: HarperCollins Publishers, 474.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvānova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Svensons, L., Malernijs, K., Seterstrems, D. 2021. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 447.
- Виксне, Я. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224.

Melnpieres čakste

Lanius minor

Gmelin, 1788

RE Ligzdojošā populācija



3.12. attēls. Melnpieres čakste.
Foto: Igors Deņisovs.

Morfoloģija un bioloģija. Mazliet lielāka un drūknāka nekā brūnā čakste. Pieaugušam putnam mugurpuse un galvas virsa zilganpelēka, piere, acs apvidus un seja – melna. Spārni melni ar raksturīgu baltu laukumu, aste melna ar baltām malām. Rīkle un vaigi balti. Krūtis un vēderpuse tēviņam viegli sārta. Bieži medī no novērošanas posteņa. Pārtiek galvenokārt no lieliem kukaiņiem, bet ēd arī citus sīkus dzīvniekus. Ligzdu būvē dažādu koku un krūmu zaru žāklēs. Dējumā 4–7 olas, gadā viens perējums. Gājputns, ziemo Āfrikā (LOB 1998). Agrāk Latvijā bijusi sastopama biežāk, bet šobrīd tikai reta iecelotāja (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Dienvideiropas līdz Altaja kalniem (ziemeļos – līdz Baltkrievijai) (BirdLife International 2021). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatības areāls Eiropā ir mazinājies, it īpaši areāla R daļā, bet arī atkāpjoties uz dienvidiem (Keller et al. 2020).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2021). Arī Eiropas populācija sarūk. Krievijā un Lietuvā populācija sarūk. Baltkrievijā populācija stabila (BirdLife International 2021). Vēl 20. gs. sākumā melnpieres čakste tika uzskatīta par parastu ligzdotāju toreizējās Kurzemes guberņas teritorijā (Виксне 1983), taču pēc Otrā pasaules kara reģistrēti tikai seši novērojumi un ligzdošana nav pierādīta (Celmiņš 2022; Ķerus u. c. 2021).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: čakstu Laniidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: –.

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: –.

Draudi: –.

Aizsardzības pasākumi: –.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 0. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Suga apdzīvo lauku ainavu ar atsevišķiem kokiem, koku grupām vai krūmiem (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 2,9 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Sugas kā ligzdotājas izzušanas cēloņi nav zināmi.

Aizsardzība. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.

Summary

Lesser Grey Shrike – *Lanius minor*. At the beginning of the 20th century, the *L. minor* was considered a common breeder in the territory of the Kurzeme province of the time, while after the Second World War, only six observations were recorded, and no breeding has been confirmed. The species inhabits the countryside in individual trees, groups of trees or shrubs. The reasons for the extinction of the species as a breeder in Latvia are unknown. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021. *Lanius minor* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22705038A166333515. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22705038A166333515.en>. [skatīts 20.01.2023.]
- Celmiņš, A. 2022. Melnpierses čakste *Lanius minor*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/lanmin.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Виксне, Я. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224.



Grīšļu ķauķis

Acrocephalus paludicola

(Vieillot, 1817)

RE Ligzdojošā populācija

3.13. attēls. Grīšļu ķauķis.
Foto: Paulo Domingues, CC BY-NC 4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Ceru ķauķa lielumā. Pieaugušam putnam ķermeņa virspuses pamatkrāsa sinepju dzeltena, muguras vidus un pleci ar melnām svītrām. Vēderpuse pelēcīgi balta ar izteiktām tumšām garensvītrijām uz sāniem un krūtīm. Uz melnās galvas virsas balo dzeltena, nepārtraukta svītra. Pārtiek galvenokārt no kukaiņiem. Polīgāms – sekmīgam tēviņam var būt vairākas mātītes. Ligzdu būvē, perē un mazuļus baro mātīte viena pati. Ligzda rūpīgi paslēpta grīšļu cerā. Dējumā 4–6 olas, gadā divi perējumi. Gājputns, ziemo Āfrikā (LOB 1999).

Izplatība. Ļoti neliels zināmais ligzdošanas areāls – iekļauj Poliju, Lietuvu, Baltkrieviju un Ukrainas Z daļu. Iespējams, ligzdošanas areāls ir plašāks un iekļauj arī Eiropas DA daļu un Krievijas DR daļu, bet par to trūkst datu. Arī zināmais ziemošanas areāls neliels: Āfrikas ZR daļā – Senegālā, Mauritanijā, Mali un Burkinafaso (BirdLife International 2022). Izplatība Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem ir mazinājusies (Keller et al. 2020). Latvijā no 2012. līdz 2021. gadam nav ar ligzdošanu saistītu novērojumu.

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Suga ligzdo tikai Eiropā, tāpēc līdz ar Eiropas populācijas sarukumu sarūk arī pasaules populācija (BirdLife International 2021; 2022). Krievijā, Baltkrievijā un Lietuvā populācija ilgtermiņā sarūk. Lietuvā populācija īstermiņā pieaug, Krievijā īstermiņa tendence nav zināma, Baltkrievijā – mazinās (BirdLife International 2021). Pirmo un vienīgo reizi ligzdošana Latvijā pierādīta 1940. gadā.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: kāpelētājķauķu Acrocephalidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: RE, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: VU 2022, VU 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Lietuva (VU 2021), Krievija (CR 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi.

Draudi: 2.1. Augkopība, 5.2. Savvaļas augu vākšana, 7.1. Ugunsgrēki un to ierobežošana, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 11.2. Sausums.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 2.3. Biotopu un dabisko procesu atjaunošana.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas I.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (2000).

Iespējamās ligzdošanas gadījumi reģistrēti 2000.–2002. un 2004. gadā. Pārējie zināmie novērojumi galvenokārt ir jaunie putni, kas vasarā un rudenī noķerti gredzenošanai Papes un Liepājas ezerā (Celmiņš 2022). Pilnībā izslēgt ligzdošanu Latvijā nevar, taču, ja suga ligzdo, tad niecīgā skaitā.

Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo plašus, klajus, ciņainus zemos purvus, kuros ir ļoti maz krūmu vai to nav vispār, galvenokārt upju palienēs vai pie ezeriem (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 2,3 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –



3.14. attēls. Grīšļu ķauķa ligzdošanas biotops.
Foto: Pēteris Daknis.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas limeņa novērtējumā minētie draudi. Būtiskākie draudi sugai ir ligzdošanas dzīvotņu zudums nosusināšanas dēļ, palieņu norobežošana ar dambjiem un upju iztaisnošana. Dzīvotnes degradāciju veicina arī tradicionālās zemo purvu noganīšanas un pļaušanas pārtraukšana, ļaujot tiem aizaugt

ar niedrēm un krūmiem. Ugunsgrēki pavasarī un vasarā var iznīcināt putnus un to ligzdas un izdedzināt augstāko kūdras slāni. Ziemošanas vietās potenciāli draudi ir lauksaimniecība, apūdeņošana, sausums, mitrāju nosusināšana, intensīva ganīšana, aizaugšana ar krūmiem, pārtuksnešošanās un apūdeņoto augšņu sasāļošanās (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” grīšļu ķauķis ir viena no izveidošanas mērķsugām dabas parkā “Pape” un dabas liegumā “Liepājas ezers”. Grīšļu ķauķis ir viena no mērķsugām putniem nozīmīgajā vietā “Liepājas ezers” (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā un atbilstoši jāapsaimnieko slapjās pļavas un zemie purvi, tostarp, pļaujot vēlu.

Novērtējumi: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.

Summary

Aquatic Warbler – *Acrocephalus paludicola*. The first and only breeding record in Latvia was made in 1940. Cases of possible breeding were recorded in 2000–2002 and 2004. Other known observations mainly involve young birds caught for ringing in Lake Pape and Lake Liepāja in the summer-autumn season. Breeding in Latvia cannot be completely ruled out; however, if breeding of the species occurs, the number of breeding birds is small. The species inhabits vast, open fens with tussocks, with little or no shrubs, mainly in floodplains of rivers or near lakes; the threats have not been studied in Latvia, but the threats mentioned in the European assessment are described here. The most important threats to the species are loss of breeding habitat due to drainage, enclosure of floodplains by dams, unfavourable water management and straightening of rivers. The cessation of traditional management of fens, allowing them to overgrow with reeds and shrubs, also contributes to habitat degradation. Fires in spring and summer can destroy birds and their nests and burn the upper peat layer. Potential threats to wintering areas include agriculture, irrigation, drought, drainage of wetlands, intensive grazing, overgrowth with shrubs, desertification and salinisation of irrigated soils. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The conservation of the species requires the preservation and appropriate management of wet grasslands and fens, including late mowing.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021. *Acrocephalus paludicola* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22714696A166375063. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22714696A166375063.en>. [skatīts 26.01.2023.]
- BirdLife International 2022. *Acrocephalus paludicola*. The IUCN Red List of Threatened Species 2022: e.T22714696A176687364. <https://www.iucnredlist.org/species/22714696/176687364>. [skatīts 26.01.2023.]
- Celmiņš, A. 2022. Grīšļu ķauķis *Acrocephalus paludicola*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/acrola.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.

PUTNI

Sugu apraksti

CR

**Kritiski
apdraudētās
sugas**



Baltirbe

Lagopus lagopus

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

3.15. attēls. Baltirbe.
Foto: loan_1221, CC BY-NC 4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Par balodi nedaudz lielāks putns. Vasarā mugurpuse rūsganbrūni melnbalti raiba, vēders un spārni balti. Ziemā apspalvojums pilnīgi balts, izņemot melno asti (Svensons u. c. 2021). Pieaugušie putni pārtiek no dažādiem augiem – ziemā barojas ar kārklu un bērzu zariņiem un pumpuriem, bet no pavasara līdz rudenim liela nozīme ir melleņu, zīleņu un visteņu lapām un ogām. Mazuļi barojas ar kukaiņiem. Ligzda ir sekla bedrīte uz zemes, tās izklājumā ir nedaudz augu. Dējumā 8–11 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Nometnieks (BirdLife International 2021).

Izplatība. Sugai ir cirkumboreāla izplatība – tā sastopama gan Ziemeļamerikas, gan Eirāzijas Z daļā. Āzijā izplatības areāls uz dienvidiem sniedzas līdz Mongolijas R daļai (BirdLife International 2021), bet Eiropā suga nav sastopama tālāk uz dienvidiem par Baltkrievijas centrālo daļu, turklāt izplatības areāla D robeža apliec Skandināvijas D daļu un lielā mērā arī Baltijas valstis (Keller et al. 2020). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatības areāls Eiropā ir sašaurinājies, sugai izzūdot galvenokārt no areāla R un D daļas (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība šķietami mazinājusies jau starp 1980.–1984. un 1985.–1989. gadu, taču salīdzinājumu apgrūstina atšķirības teritorijas apsekoībā. 2000.–2004. gadā suga konstatēta tikai divās vietās, 2013.–2017. gadā – vienā. Ticama vai pierādīta ligzdošana 21. gs. nav reģistrēta (Ķerus u. c. 2021). Kopš 2012. gada suga reģistrēta tikai vienā vietā, tāpēc tās apdzīvotā platība (AOO) ir 4 km², bet sastopamības apgabalu (EOO) nav iespējams aprēķināt.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: fazānu Phasianidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR B1ab(v)+2ab(v); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (CR 2019), Krievija (*L. l. rossicus* EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi.

Draudi: 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes III.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (1985), 1. kat. (2000).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija sarūk, taču ne tik strauji, lai populāciju uzskatītu par apdraudētu (BirdLife International 2016). Eiropā populācija ir stabila (BirdLife International 2021). Igaunijā un Lietuvā populācija īstermiņā mazinās, bet Baltkrievijā un Krievijas Eiropas daļā ir stabila (BirdLife International 2021). Latvijas ligzdojošā populācija tiek vērtēta kā 0–1 pāris (0–2 pieauguši indivīdi). Īstermiņā populācija ir stabila (ņemot vērā, ka suga jau ilgāku laiku ir gandrīz izzudusi), bet ilgtermiņā populācija sarūk (Ķerus u. c. 2021).

Biotopi un ekoloģija. Suga sastopama augstajos, pārejas un zemajos purvos (Priednieks u. c. 1989). Paaudzes ilgums: 3,4 gadi (BirdLife International 2021).



3.16. attēls. Baltirbes ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Kuze.

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pēti, taču Eiropas kopējās tendences liek domāt, ka notiek areāla pārbīde klimata pārmaiņu rezultātā (BirdLife International 2021).



3.17. attēls. Baltirbes ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Willow Grouse – *Lagopus lagopus*. In Latvia, it seems that the distribution was already declining between 1980–1984 and 1985–1989, but comparisons are hampered by significant differences in surveying the area. In the period from 2000 to 2004, the species was only recorded at two sites, and in 2013–2017 – at one site. No probable or confirmed breeding has been registered in the 21st century. Since 2012, the species has only been recorded at one site; therefore, its AOO is 4 km², while the EOO cannot be calculated. The breeding population is estimated to be 0–1 pairs (0–2 adult individuals). The population is stable in the short term (given the fact that the species has almost been extinct for a long period of time), but it is declining in the long term. The species is found in raised bogs, transitional mires and fens. Current threats to the Latvian population could include: ecosystem degradation due to habitat shift and climate change. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. A targeted inventory of raised bogs, especially in the eastern part of Latvia, is needed to clarify the population size of the species. The conservation of these bogs and the prevention of disturbance must be ensured.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2016. *Lagopus lagopus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22679460A89520690. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22679460A89520690.en>. [skatīts 17.12.2021.]
- BirdLife International 2021. *Lagopus lagopus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22679460A166186602. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22679460A166186602.en>. [skatīts 16.12.2021.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Priednieks, J., Strazds, M., Strazds, A., Petriņš, A. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlants 1980–1984. Rīga: Zinātne, 352.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Svensons, L., Malernijs, K., Seterstremis, D. 2021. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 447.

Stellera pūkpīle

Polysticta stelleri

(Pallas, 1769)

CR Ziemujošā populācija



3.18. attēls. Stellera pūkpīle.
Foto: Igors Deņisovs, Dabasdati.lv.

Morfoloģija un bioloģija. Par meža pīli mazāka pīle. Tēviņš rieta tērpā balts, oranži bēši sāni, krāsa uz vēdera satumst kastanbrūna. Mugura melna. Pakausī zaļš, apaļš spalvu pušķītis. Mātīte tumšbrūna, zils spārns spogulis ar izteiktām baltām malām (Svensons u. c. 2021). Barojas galvenokārt ar gliemjiem, vēžveidīgajiem un citiem jūras bezmugurkaulniekiem (BirdLife International 2021). Latvijā reta caurceļotāja un ziemotāja (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ligzdošanas areāls ir Krievijas ziemeļos un Aļaskā. Ziemu galvenokārt ligzdošanas areālā, bet arī Baltijas jūrā un Klusā okeāna Z daļā (BirdLife International 2018). Latvijā ziemujošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 16 km², sastopamības apgabals (EOO) – 8824 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2018). Eiropā neligzdo, bet ziemujošā populācija sarūk (BirdLife International 2021). Arī Baltijas jūrā ziemujošā populācija sarūk (HELCOM 2023). Latvijā ziemujošā populācija ir 0–10 indivīdu (0–7 pieauguši indivīdi) (European Environmental Agency 2020). Populācijas tendence nav zināma.

Biotopi un ekoloģija. Suga apdzīvo jūras piekrastes zonu. Paaudzes ilgums: 7,7 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek mērķtiecīgi iegūta, taču tā tiek medīta citur Eiropā (BirdLife International 2021).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: VU 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Igaunija (EN [Z, C] 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 9.4. Jūras sublitorāle – smiltis, 15.11. Cilvēka radītas struktūras jūrā.

Draudi: 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības sugas, 3.1. Naftas un gāzes ieguve, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 4.1. Ceļi un dzelzceļi.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

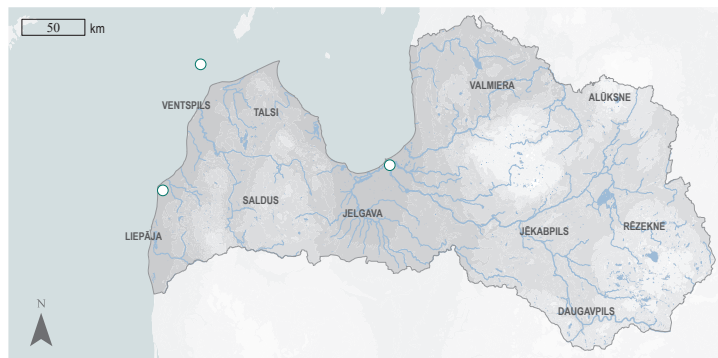
LSG iepriekšējie izdevumi: 4. kat. (2000).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijā ziemujošai populācijai. Sibīrijā suga tiek pārmērīgi medīta, turklāt cieš no saindēšanās ar svinu. Arvien lielāka cilvēku skaita apmešanās arktiskajos reģionos palielina arī kraukļu *Corvus corax* un lielo kaiju sastopamību, kas rada lielākus plēsības riskus. Arktiskās dzīvotnes ietekmē arī klimata pārmaiņas. Dzīvotnes zudumus rada arī fosilo resursu ieguve. Pieaugoša tankkuģu satiksme rada naftas noplūdes draudus (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” Stelleras pūkpīle ir viena no izveidošanas mērķsugām dabas parkā “Pape”. Stelleras pūkpīlei nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Tās aizsardzības juridiskais

statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu su-
gu, ir jāaizsargā ziemošanas vietas.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš,
Antra Stīpniece, Ainārs Auniņš.



3.19. attēls. Stelleras pūkpīles ziemojošās populācijas izplatība.

Summary

Steller's Eider – *Polysticta stelleri*. AOO of the population wintering in Latvia is 16 km², and EOO – 8,824 km². The wintering population in Latvia is 0–10 individuals (0–7 adult individuals). The population trends are unknown. The species inhabits the sea coastal zone. In Siberia, the species is overhunted and suffers from lead poisoning. Increasing human settlement in the Arctic regions also increases the abundance of *Corvus corax* and large *Laridae* spp., which, consequently, increases predation risks. Arctic habitats are also affected by climate change. Habitat loss is also caused by fossil resource extraction. Increased tanker traffic poses a threat of oil spills. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Protection of wintering sites is necessary for the conservation of the species.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Polysticta stelleri*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22680415A132527232. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22680415A132527232.en>. [skatīts 30.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Polysticta stelleri* (Europe assessment) (errata version published in 2022). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680415A223059785. <https://www.iucnredlist.org/species/22680415/223059785>. [skatīts 30.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Stelleras pūkpīle *Polysticta stelleri*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/polste.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- European Environmental Agency 2020. Deliveries for Report on progress and implementation (Article 12, Birds Directive): <https://rod.eionet.europa.eu/obligations/278/deliveries>. [skatīts 30.12.2022.]
- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-wintering-season/>. [skatīts 29.06.2023.]
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Svensons, L., Malernijs, K., Seterstrems, D. 2021. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 447.

Garknābja gaura

Mergus serrator

Linnaeus, 1758

CR Ligzdojošā populācija

EN Ziemejošā populācija



3.20. attēls. Garknābja gaura.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Par lielo gauru mazāks, slaidis ūdensputns ar garu, šauru sīkzobainu knābi. Uz spārniem balti laukumi, spārnu gali tumši. Muguras lejasdaļa un sāni pelēki, mātītei – pelēkbrūni. Vēders balts. Tēviņam rieta tērpā galva zaļi melna, izspūrušu cekulu, kakls apakšdaļā balts. Krūtis gaišbrūnas ar tumšākiem raibumiem. Mugura tumša. Mātītei galva un kakla augšdaļa brūna, krūtis, guza un sāni brūnpelēki, mugura brūnraiba. Pārtiek no zivīm. Ligzda uz zemes, parasti biežā augājā vai iedobumā. Dējumā 5–15 olas. Gadā viens perējums. Mazuļi ligzdbēgļi. Perē un mazuļus vadā tikai mātīte. Tēviņš pamet perējošo mātīti un dodas uz spalvu maiņas vietām, nereti tālu no ligzdošanas vietas. Latvijā ligzdo, caurceļo un ziemo (LOB 1999). Putni, kas aizceļo no Latvijas, pārzīemo Rietumeiropā.

Izplatība. Plašs cirkumpolārs ligzdošanas izplatības areāls, galvenokārt boreālajā zonā. Ziemo okeānu piekrastē uz dienvidiem no ligzdošanas areāla (ar noteiktu pārklāšanos), arī Vidusjūras un Melnās jūras piekrastē (BirdLife International 2018). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā mazliet mazinājusies, īpaši areāla R un D daļā (Keller et al. 2020). Latvijā sugas retās sastopamības dēļ objektīvs ligzdošanas izplatības pārmaiņu novērtējums nav iespējams (Ķerus u. c. 2021). Analizētajā periodā nav novērojumu, kas ļautu aprēķināt ligzdojošās populācijas apdzīvoto platību un sastopamības apgabalu. Latvijā ziemojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 140 km², sastopamības apgabals (EOO) – 22 068 km².

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023 [L], EN D, 2023 [Z].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, NT 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (NT 2019), Igaunija (LC [C, Z] 2019), Lietuva (RE 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus) [L], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L], 9.2. Jūras sublitorāle – laukakmeņi un klintis [Z], 9.3. Jūras sublitorāle – akmeņi/olī/grants [Z], 9.7. Jūras sublitorāle – makroalģes/brūnāļģes [Z].

Draudi: 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 9.2. Rūpnieciskās un militārās izcelsmes piesārņojums, 5.1. Sauszemes dzīvnieku mēdīšana un vākšana, 5.4. Zveja vai citu ūdens bioloģisko resursu ieguve, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (2000).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija ir stabila (BirdLife International 2018). Eiropas populācija sarūk. Krievijas Eiropas daļā ligzdojošā populācija ilgtermiņā sarūk. Baltkrievijā populācija ir stabila, Igaunijā un Lietuvā – ilgtermiņā sarūk, bet īstermiņā ir stabila (BirdLife International 2021). Baltijas jūras reģiona kopējā populācija mazinās (HELCOM 2023). Latvijas ligzdojošā populācija ir 0–1 pāris (0–2 pieauguši indivīdi). Īstermiņā populācija ir stabila, bet ilgtermiņa tendence nav zināma (Ķerus u. c. 2021). Valstī ziemojošā populācija ir vidēji 81 pieaudzis indivīds un tā aug.



3.21. attēls. Garknābja gauras ligzdošanas biotops. Foto: Antra Stīpniece.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir upes ezeri, ziemo galvenokārt jūrā (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 5,4 gadi (BirdLife International 2021).

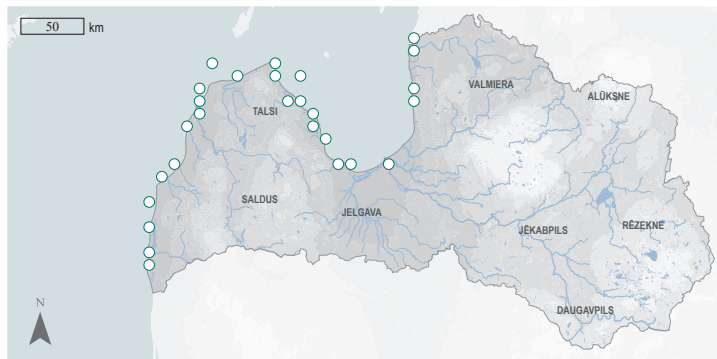
Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga nav iekļauta medijamo sugu sarakstā, taču tiek medīta citviet Eiropā.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Sugu vajā un, iespējams, šauj makšķernieki un zivjaudzētāji, kuri uzskata, ka suga noplicina zivju krājumus.

To apdraud arī sapīšanās un noslikšana zvejniņu tīklos. Citi būtiski draudi ir ligzdošanas dzīvotņu pārveidošana, būvējot dambjus un izcērtot mežus, un dzīvotnes degradācija ūdens piesārņojuma rezultātā. Suga ir jutīga pret putnu gripu, tāpēc to var apdraudēt slimības uzliesmojumi nākotnē. Suga tiek medīta Dānijā, lai gan tā nav populārs medījums (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” neligzdojošo garknābja gauru aizsardzība ir mērķis aizsargājamām jūras teritorijām “Nida-Pērkone”, “Akmensrags”, “Irbes šaurums”, “Rīgas līča rietumu piekraste”, “Selga uz rietumiem no Tūjas”, “Ainaži-Salacgrīva”. Ligzdojošo garknābja gauru aizsardzība nav nevienas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas mērķis. Sugai nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta. Notiek ziemojošās populācijas monitorings (Stīpniece 2021). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Antra Stīpniece, Ainārs Auniņš.



3.22. attēls. Garknābja gauras ziemojošās populācijas izplatība.

Summary

Red-breasted Merganser – *Mergus serrator*. In Latvia, due to the rare occurrence of the species, an objective assessment of distribution changes of the breeding population is impossible. During the examined period, there were no observations allowing the calculation of the area of occupancy of the breeding population and its extent of occurrence. The breeding population is estimated at 0–1 pairs (0–2 adult individuals). The population is stable in the short term, while the long-term population trend is unknown. The AOO of the wintering population is 140 km², the EOO – 22,068 km². The population wintering in Latvia is estimated at an average of 81 adult individuals. The population is growing. The breeding habitat includes rivers and lakes; the species mainly winters at sea. The species is not included on the list of game species in Latvia, but it is hunted elsewhere in Europe. The species is persecuted and, possibly, shot by anglers and aquaculture farm personnel, who believe that it is depleting fish stocks. It is also at risk of entanglement and drowning in fishing nets. Other major threats include the conversion of breeding habitats by building dams and deforestation, as well as habitat degradation as a result of water pollution. The species is susceptible to avian influenza and may be vulnerable to future outbreaks of the disease. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Mergus serrator*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22680485A132053220. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22680485A132053220.en>. [skatīts 23.05.2022.]
- BirdLife International 2021. *Mergus serrator*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680485A166211173. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680485A166211173.en>. [skatīts 23.05.2022.]
- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the breeding season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-breeding-season>. [skatīts 29.06.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Stīpniece, A. 2021. Piekrastē un iekšzemē ziemojošo ūdensputnu monitorings. Gala atskaite par 2021. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 48.



Lielgalvis

Netta rufina

(Pallas, 1773)

CR Ligzdojošā populācija

3.23. attēls. Lielgalvis.
Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Drukna nīrpīle ar lielu galvu. Tēviņam rieta tērpā galva rūsganbrūna, knābis sarkans, mugurpuse tumši brūna, kakls, krūtis un vēders melni, sāni balti, virsaste, zemaste un aste melna. Mātīte dzeltenīgi brūna ar pelēkiem vaigiem, kas kontrastē ar tumši brūno galvas virsu, knābja gals sarkans. Abiem dzimumiem uz spārna visā tā garumā plata balta josla. Pārtiek galvenokārt no augu barības, dažkārt ēd arī kukaiņus, sīkas zivtiņas, varžu ikrus un kurkuļus. Ligzdo sliksnās. Dējumā 6–12 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Pārziemo Rietumeiropā, Vidusjūras piekrastē (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areāls koncentrēts galvenokārt Centrālāzijā, Mongolijā un Ķīnas ZR daļā, bet iesniedzas arī Eiropā. Ziemeļ Indijā, Vidusjūras reģionā un Rietumeiropā (BirdLife International 2016). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā stipri pieaugusi (Keller et al. 2020). Latvijā 20. gs. 80. gados nav reģistrēti ar ligzdošanu saistīti novērojumi. Iespējama ligzdošana konstatēta gan 2000.–2004., gan 2013.–2017. gadā (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 12 km², sastopamības apgabals (EOO) – 28 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2016). Eiropas populācija sarūk. Krievijas Eiropas daļā populācija ilgtermiņā pieaug, bet īstermiņā mazinās. Pārējās Latvijas kaimiņvalstīs suga neliigzdo (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 1–3 pāri (2–6 indivīdi).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NA 2020), Igaunija (NA 2008).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha), 15.3. Akvakultūru dīķi.

Draudi: 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 9.3. Lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās izcelsmes piesārņojums, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

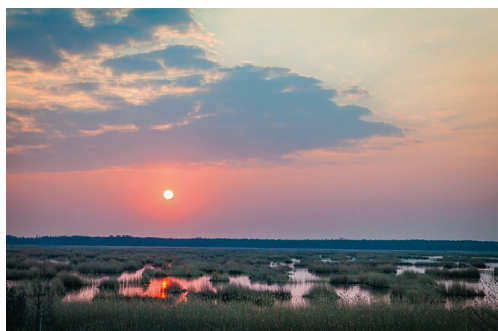
LSG iepriekšējie izdevumi: –.

Ilgtermiņa tendence nav zināma, bet īstermiņā populācija ir stabila (Ķerus u. c. 2021).

Biotopi un ekoloģija. Suga apdzīvo dažāda lieluma galvenokārt sekla ūdenstilpes ar bagātīgu veģetāciju (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 6,1 gads (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga nav iekļauta medijamo sugu sarakstā, taču tiek medīta citviet Eiropā.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas ligzdojošajai populācijai. Galvenie draudi sugai ir dzīvotņu degradācija zemes lietojuma maiņas dēļ un medības. Nopietns drauds ir dzīvotnes



3.24. attēls. Lielgalvja ligzdošanas biotops.
Foto: Māriete Melņika.

zudums mitrāju nosusināšanas dēļ. Suga cieš no saindēšanās ar svinu. Suga ir jutīga pret putnu gripu, tāpēc to var apdraudēt slimības uzliesmojumi (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Iespējamās vai pierādītās ligzdošanas gadījumi 21. gs. bijuši īpaši aizsargājamās dabas teritorijās – Ķemeru Nacionālajā parkā, dabas liegumos “Sātiņu diķi” un “Lubāna mitrājs” (Celmiņš 2022). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.25. attēls. Lielgalvja ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Red-crested Pochard – *Netta rufina*. No breeding was recorded in Latvia in the 1980s. Possible breeding was recorded between 2000–2004 and 2013–2017. AOO of the population breeding in Latvia is 12 km², EOO – 28 km². The breeding population is estimated at 1–3 pairs (2–6 individuals). The long-term trend is unknown, but the population is stable in the short term. The species mainly inhabits shallow water bodies with abundant vegetation. The main threats are posed by habitat degradation due to changes in land use and hunting. Habitat loss due to wetland drainage is also a serious threat. The species also suffers from lead poisoning. The species is susceptible to avian influenza and may be vulnerable to outbreaks of the disease. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2016. *Netta rufina*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22680348A86012189. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22680348A86012189.en>. [skatīts 25.05.2022.]
- BirdLife International 2021. *Netta rufina*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680348A166203300. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680348A166203300.en>. [skatīts 27.05.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Lielgalvis *Netta rufina*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/netruf.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.



Brūnkaklis

Aythya ferina

(Linnaeus, 1758)

CR Ziemeļosā populācija

EN Ligzdojošā populācija

3.26. attēls. Brūnkaklis.
Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Vidēja lieluma pīle. Tēviņam rieta tērpā galva un kakls kastaņbrūns, krūtis melnas, pārējais ķermenis pelēcīgs, aste, virsaste un zemastē melna. Acis sarkanas. Mātītei galva un ķermeņa priekšdaļa brūngana, pārējais apspalvojums pelēcīgi brūns. Lidojumā abiem dzimumiem uz spārniem redzama pelēcīga josla. Rieta laikā tēviņi uzturas bariņos, kas pavada vēl nesapārojušās mātītes. Pēcligzdošanas laikā sabiedrīks, pulcējas baros. Pārtiek gan no augu, gan dzīvnieku valsts barības. Ligzdo galvenokārt slišķnās, parasti ūdens tuvumā. Dējumā 6–9 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Perē un mazuļus vadā tikai mātīte. Gājputns, ziemo Rietumeiropā (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Pireneju pussalas un Britu salām pāri Eirāzijai līdz Mongolijai un Ķīnas ZA daļai. Ziemo Rietumeiropā, Vidusjūras reģionā, Austrumāfrikā un no Indijas līdz Japānai (BirdLife International 2021a). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā nav būtiski mainījusies (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir būtiski mazinājusies un turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 332 km², sastopamības apgabals (EOO) – 57 904 km². Latvijā ziemojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 108 km², sastopamības apgabals (EOO) – 43 291 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife Inter-

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: EN A2b; C1+2a(ii), 2023 [L], CR D, 2023 [Z].

Kategorija globāli, Eiropā: VU 2021, VU 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (EN 2020), Somija (CR 2019), Igaunija (EN [L], NT [C], NA [Z] 2019), Lietuva (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 4.4. Mērenās joslas zālājs [L], 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus) [Z], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L, Z], 13.4. Piekrastes iesālūdens/sālsūdens lagūnas/lagūnu ezeri [Z], 15.3. Akvakultūru dīķi [L, Z].

Draudi: 9.3. Lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes piesārņojums, 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 12.1. Citi draudi, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 6.1. Rekreācija, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 5.4. Zveja vai citu ūdens bioloģisko resursu ieguve.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 2.2. Invazīvu/problemātisku sugu ierobežošana, 2.3. Biotopu un dabisko procesu atjaunošana.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

national 2021a). Populācija sarūk arī Eiropā. Ligzdojošā populācija sarūk arī visās Latvijas kaimiņvalstīs – Igaunijā, Krievijā, Baltkrievijā un Lietuvā (BirdLife International 2021b). Latvijas ligzdojošā populācija ir 500–600 pāru (1000–1200 pieaugušu indivīdu). Gan īstermiņa, gan ilgtermiņa populācijas tendence ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 74%. Baltijas jūrā ziemojošā populācija sarūk (HELCOM 2023). Latvijā ziemojošā populācija



3.27. attēls. Brūnkaļķa ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Viksne.

ir mazāka nekā 50 pieaugušu indivīdu. Populācijas tendence nav zināma.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir lielākas, seklas, aizaugušas ūdenstilpes un zivju dīķi (LOB 1999). Ziemu upēs, ezeros, dīķos un jūras piekrastē. Paaudzes ilgums: 5,5 gadi (BirdLife International 2021b).

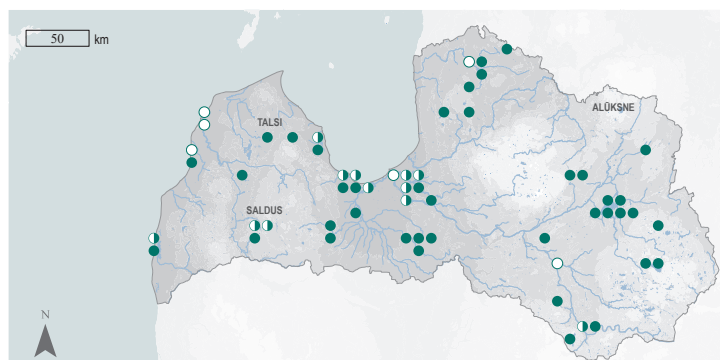
Izmantošana un tirdzniecība. Kopš 2019. gada brūnkaļķi nav medījami. Pēdējās trijās sezonās, kad medības bija atļautas, nomediti vidēji 187,3 putni sezonā (Valsts meža dienests 2021).

Apdraudējums. Latvijā sugu apdraud mieturālģu *Chara* spp. un glīveņu *Potamogeton* spp. izzušana, samazināta bentosa biomasa un ligzdošanas vietu aizaugšana, ko izraisa veģetācijas sukcesija eitrofos ezeros un ezeru piekrastes zālāju neapsaimniekošana.

Nozīmīgi draudi ir arī lielo ķiru koloniju izzušana un palielināta Amerikas ūdeles *Neogale vison* un jenotsuņa *Nyctereutes procyonoides* plēsonība (Viksne et al. 2010). Eiropā kopumā kā draudi minēta arī medību ietekme, rekreācijas slodze uz ūdeņiem un pilsētu attīstības radītais traucējums. Arī ziemošanas vietās to apdraud ūdeņu eitrofikācija, ko daļēji izraisa barības vielu noplūde no lauksaimniecības zemēm. Putni cieš arī no saindēšanās ar svinu, norijot mitrājos nonākušās svina skrotis (BirdLife International 2021b).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” brūnkaļķis ir izveidošanas mērķsuga dabas liegumos “Augstroze”, “Babītes ezers”, “Vecdaugava”, “Sātiņu dīķi”, dabas parkos “Silene”, “Dridža ezers”, “Engures ezers”, “Dvietes paliene”. Brūnkaļķim Latvijā nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. Lai aizsargātu sugu, ir jāmazina barības vielu noplūde no lauksaimniecības zemēm, jānodrošina ezeru piekrastes zālāju noganīšana vai pļaušana, jāierobežo Amerikas ūdeles un jenotsuņa izplatība un jānodrošina efektīva svina municijas lietošanas aizlieguma mitrājos kontrole, jāizstrādā sugas aizsardzības plāns.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Ainārs Auniņš, Antra Stipniece.



3.28. attēls. Brūnkaļķa izplatība.

- Ligzdojošā populācija
- Ziemujošā populācija
- Ligzdojošā un ziemujošā populācija

Summary

Common Pochard – *Aythya ferina*. In Latvia, the breeding distribution considerably declined between 1980–1984 and 2000–2004; the decline continued between 2000–2004 and 2013–2017. The AOO of the breeding population is 332 km², the EOO – 57,904 km². The breeding population is estimated at 500–600 pairs (1,000–1,200 adult individuals). The short-term as well as long-term population trend is negative. Over three generations, the population has declined by 74%. The AOO of the wintering population is 108 km², the EOO – 43,291 km². The wintering population is estimated to be fewer than 50 adult individuals. The population trends are unknown. Their breeding habitat includes larger, shallow, overgrown water bodies and fish ponds. They winter in rivers, lakes, ponds and along the sea coast. Since 2019, *A. ferina* have not been game animals. In Latvia, the species is threatened by the disappearance of aquatic plants *Chara* spp. and *Potamogeton* spp., reduced benthic biomass and overgrowth of breeding sites caused by vegetation succession in eutrophic lakes, and the failure to manage lakeside grasslands. The collapse of *Larus ridibundus* colonies and increased predation by *Neogale vison* and *Nyctereutes procyonoides* also pose significant threats. Threats in Europe as a whole include the impact of hunting, recreational pressure on waters and disturbance caused by urban development. In wintering areas, it is also threatened by water eutrophication, which is partly caused by nutrient runoff from agricultural lands. The birds also suffer from lead poisoning. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia. To protect the species, it is necessary to reduce nutrient runoff from agricultural land, ensure the grazing or mowing of lakeside grasslands, limit the spread of *N. vison* and *N. procyonoides* and efficiently enforce the ban on use of lead shot in the hunting of waterfowl.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Aythya ferina*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680358A205288455. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680358A205288455.en>. [skatīts 27.05.2022.]
- BirdLife International 2021b. *Aythya ferina*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680358A166203854. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680358A166203854.en>. [skatīts 27.05.2022.]
- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-wintering-season/>. [skatīts 29.06.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Valsts meža dienests 2021. Medijamo dzīvnieku populācija: <https://www.vmd.gov.lv/lv/statistikas-parskati>. [skatīts 14.12.2021.]
- Viksne, J., Svazas, S., Czajkowski, A., Janaus, M., Mischenko, A., Kozulin, A., Kuresoo, A., Serebryakov, V. 2010. Atlas of Duck Populations in Eastern Europe. Vilnius: Akstis, 199.



Kerra

Aythya marila
(Linnaeus, 1761)

CR Ziemujošā populācija

3.29. attēls. Kerra.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Vidēji liela pīle. Tēviņam rieta tērpā melna galva ar zaļu spīdumu, dzeltenas acis, melnas krūtis un pakalģals, balti sāni, pelēcīgi balta mugura. Mātīte blāvi brūna, brūnpeleķi sāni un mazliet tumšāka mugura, uzkrītoša plata balta josla ap knābja pamatu (Svensons u. c. 2021). Ārpus ligzdošanas sezonas uzturas baros. Suga ir visēdāja, bet ziemā tās galvenā barība ir dažādi gliemji (BirdLife International 2018). Latvijā parasta caurceļotāja. Atrastas trīs ligzdas – 1949. gadā Babītes ezerā un 1962. un 1963. gadā Engures ezerā. Nelielā skaitā sastopama arī ziemā jūrā vai piejūras ezeros un Daugavā lejpus Rīgas HES, reti tālāk iekšzemē (Celmiņš 2022).

Izplatība. Cirkumpolārs ligzdošanas areāls, kas iekļauj boreālās zonas Z daļu un arktisko zonu. Ziemošanas areāls tālāk uz dienvidiem, galvenokārt okeānu un jūru piekrastē (BirdLife International 2018). Ligzdošanas izplatība Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem ir mazinājusies, jo nelielais izplatības pieaugums Baltijas jūras reģionā neatsver zudumus Skandināvijas kalnos Norvēģijā un Zviedrijā (Keller et al. 2020). Latvijā ziemujošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 128 km², sastopamības apgabals (EOO) – 47 545 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija mazinās, taču ne tik strauji, lai sugu klasificētu kā apdraudētu (BirdLife International 2018). Eiropas ligzdojošā populācija mazinās, bet ne tik strauji, lai sugu klasificētu kā apdraudētu. Eiropā

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (EN 2020), Somija (EN 2019), Igaunija (CR [L, C, Z] 2019).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/straumes (ieskaitot ūdenskritumus), 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha), 9.4. Jūras sublitorāle – smiltis, 13.4. Piekrastes iesāļūdens/sālsūdens lagūnas/lagūnu ezeri, 15.11. Cilvēka radītas struktūras jūrā.

Draudi: 3.1. Naftas un gāzes ieguve, 5.4. Zveja vai citu ūdens bioloģisko resursu ieguve, 9.2. Rūpnieciskās un militārās izcelsmes piesārņojums, 2.4. Jūras un saldūdens akvakultūras, 3.3. Atjaunojamā enerģija, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 9.1. Sadzīves un komunālie notekūdeņi, 9.3. Lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās izcelsmes piesārņojums.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

ziemojošā populācija pieaug. Somijā, Igaunijā un Krievijas Eiropas daļā ligzdojošā populācija sarūk (īstermiņā Igaunijā tā gan ir stabila, bet ļoti neliela). Ziemujošā populācija Igaunijā pieaug, bet Baltkrievijā un Lietuvā ziemujošās populācijas tendences nav zināmas (BirdLife International 2021). Baltijas jūrā ziemujošā populācija sarūk (HELCOM 2023). Latvijā ziemujošā populācija ir vidēji 42 indivīdi (28 pieauguši indivīdi). Populācijas tendence ir neskaidra (Stīpniece 2021).

Biotopi un ekoloģija. Ziemo galvenokārt jūrā un piejūras ūdeņos. Paaudzes ilgums: 5,1 gads (BirdLife International 2021).

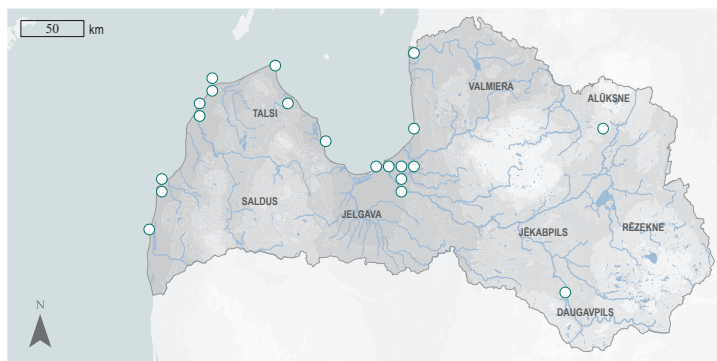
Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga ir nelimitēti medījama no 20. augusta līdz 14. septembrim trešdienā, sestdienā un svētdienā, bet no 15. septembra līdz 15. decembrim – katru dienu. No 2016./2017. līdz 2020./2021. gada sezonai vidēji nometāti 55,6 indivīdi sezonā (Valsts meža dienests 2021), taču 2019./2020. gada sezonā nometītais skaits – 174 putni – šķiet ievērojami pārspīlēts.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas ziemojošajai populācijai. Suga ir jutīga pret naftas produktu piesārņojumu spalvu maiņas un ziemošanas vietās, un to apdraud arī hloru saturošo organisko vielu piesārņojums. Sugai raksturīgā pulcēšanās ziemā ap kanalizācijas izplūdes vietām piekrastē rada riskus arī no citiem piesārņojuma veidiem.

Naftas un gāzes izpēte radījusi dzīvotnes zudumus Krievijas Eiropas daļā. Iespējami draudi ir barošanās iespēju zudums dažās ziemošanas vietās, ko ir izraisījusi gliemju pārzveja, eutrofikācija un atkrastes vējparki. Lielā skaitā noslikst, sapinoties zvejnieku tīklos. Suga ir jutīga pret putnu gripu, tāpēc to var apdraudēt šīs slimības uzliesmojumi. Vairākās valstīs (arī Latvijā) suga tiek medīta un cieš no medību radītā traucējuma. Zviedrijā, Stokholmas arhipelāgā, sugas sarūkšanā varētu būt vainojama Amerikas ūdele *Neogale vison* (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” ķerras aizsardzība ir viens no dabas lieguma “Babītes ezers” izveidošanas mērķiem. Ķerrai Latvijā nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Notiek ziemojošās populācijas monitorings (Stīpniece 2021). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Antra Stīpniece, Ainārs Auniņš.



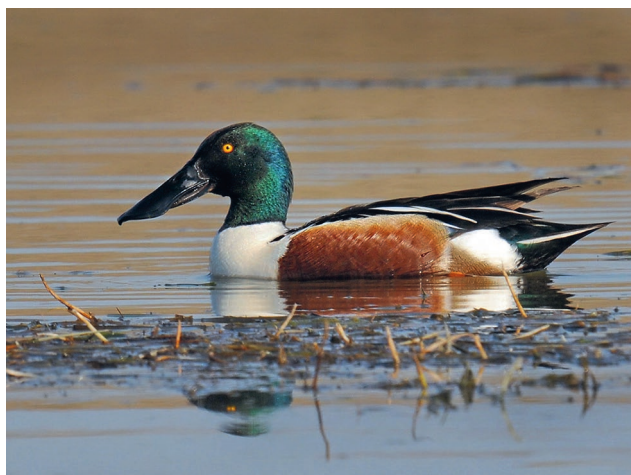
3.30. attēls. Ķerras ziemojošās populācijas izplatība.

Summary

Greater Scaup – *Aythya marila*. AOO of the population wintering in Latvia is 128 km², EOO – 47,545 km². The average wintering population in Latvia is 42 individuals (28 adult individuals). The population trends are unclear. It mainly winters at sea and in coastal waters. The species is sensitive to oil pollution at moulting and wintering sites and is also threatened by organochloride pollution. The characteristic winter aggregation of the species around sewage outfalls along the coast also puts it at risk from other forms of pollution. Loss of feeding opportunities in some wintering areas due to the overfishing of mussels, eutrophication and offshore wind farms are also potential threats. They often drown in large numbers due to entangling in fishing nets. The species is susceptible to avian influenza and may be vulnerable to outbreaks of this disease. The species is being hunted in several countries (including Latvia) and suffers from disturbance caused by hunting. Monitoring of the wintering population is ongoing. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Aythya marila*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22680398A132525108. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22680398A132525108.en>. [skatīts 03.06.2022.]
- BirdLife International 2021. *Aythya marila*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680398A166206177. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680398A166206177.en>. [skatīts 08.06.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Ķerra *Aythya marila*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/aytmar.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-wintering-season/>. [skatīts 29.06.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Stīpniece, A. 2021. Piekrastē un iekšzemē ziemojošo ūdensputnu monitorings. Gala atskaite par 2021. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 48.
- Svensons, L., Malernijs, K., Seterstremis, D. 2021. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 447.
- Valsts meža dienests 2021. Medijamo dzīvnieku populācija: <https://www.vmd.gov.lv/lv/statistikas-parskati>. [skatīts 08.06.2022.]



Platknābis

Spatula clypeata

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

DD Caurceļojošā populācija

3.31. attēls. Platknābis.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Vidēja lieluma drukna pīle ar īsu kaklu un lielu, platu knābi. Tēviņam rieta tērpā tumši zaļa galva, balts kakls un krūtis, brūns vēders un sāni, gaiši zilas spārnu priekšpusēs. Mātīte brūnganpelēki raibumota. Jūnijā tēviņi pulcējas baros, lai dotos uz spalvu maiņas vietām. Barībā galvenokārt dzīvnieki – gliemeži, planktona vēži, trīsulodu kāpuri –, tomēr ēd arī ūdensaugu sēklas un dzinumus. Ligzda uz zemes, rūpīgi paslēpta. Dējumā 8–11 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Perē un mazuļus vadā tikai mātīte. Gājputns, ziemo Rietumeiropā un Āfrikas ZR daļā (LOB 1999).

Izplatība. Sugai ir holarktisks ligzdošanas areāls, kas iekļauj lielāko daļu Eirāzijas un Ziemeļamerikas. Ziemeļamerikas areāls iekļauj Ziemeļamerikas D daļu un Dienvidamerikas Z daļu, Vidusjūras reģionu, Nīlas ieleju un Sāhela zonu, Āzijas D un DA daļu (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā ir palielinājusies, it īpaši Pireneju pussalā (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir būtiski mazinājusies un turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 316 km², sastopamības apgabals (EOO) – 57 521 km². Latviju caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 896 km², sastopamības apgabals (EOO) – 74 245 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk, bet ne tik strauji,

Citi biežāk lietotie nosaukumi: *Anas clypeata* Linnaeus, 1758.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C2a(ii), 2023 [L], DD, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2019, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (LC 2019), Igaunija (VU [L], LC [C] 2019), Lietuva (NT 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 4.4. Mērenās joslas zālājs, 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus), 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha), 15.3. Akvakultūru dīķi.

Draudi: 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 2.1. Augkopība, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 2.2. Invazīvu/problemātisku sugu ierobežošana, 2.3. Biotopu un dabisko procesu atjaunošana.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

lai sugu klasificētu kā apdraudētu (BirdLife International 2019). Populācija sarūk arī Eiropā. Baltkrievijā, Krievijas Eiropas daļā un Igaunijā ligzdojošā populācija sarūk, bet Lietuvā – pieaug (BirdLife International 2021). Latvijas ligzdojošā populācija ir 70–300 pāru (140–600 pieaugušu indivīdu). Ilgtermiņa populācijas tendence nav zināma, īstermiņa tendence ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 53%. Latviju caurceļojošās populācijas lielums nav zināms, bet ir aizdomas, ka tā ir mazāka



3.32. attēls. Platknābja ligzdošanas biotops.
Foto: Ilze Priediece.

nekā 10 000 pieaugušu indivīdu. Populācijas tendence arī nav zināma, taču, ņemot vērā ligzdojošo populāciju sarukumu valstīs uz ziemeļiem no Latvijas, iespējams, tā mazinās.

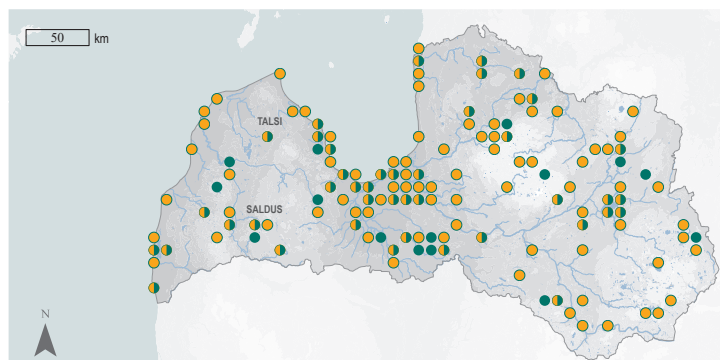
Biotopi un ekoloģija. Ligzdo atklātos lielu ezeru krastos un salās, dīķos, arī upju piekrastes pļavās, ceļošanas laikā sastopams galvenokārt lielajos aizaugušajos ezeros un zivju dīķos (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 4,8 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga ir nelimitēti medījama no 15. septembra līdz 30. novembrim. No 2016./2017. līdz 2020./2021. gada sezonai vidēji nomedīti 241,8 indivīdi sezonā (Valsts meža dienests 2021).

Apdraudējums. Baltijas valstīs par galveno populācijas mazināšanās cēloni tiek uzskatīta ligzdošanas dzīvotņu aizaugšana ar krūmiem un niedrēm, mainoties zemes lietojumam. Vairākās galvenajās ligzdošanas vietās sugu negatīvi ietekmē arī Amerikas ūdele *Neogale vison* un jenotsuns *Nyctereutes procyonoides* (Viksne et al. 2010). Eiropā kopumā sugu apdraud arī dzīvotņu nosusināšana un sadursmes ar elektrolīnijām. Suga ir jutīga pret putnu gripu un botulismu, tāpēc to var apdraudēt šo slimību uzliesmojumi. Putni mēdz iet bojā, saindējoties ar svinu. Suga tiek arī medīta (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” platknābis ir izveidošanas mērķsuga dabas parkā “Dridža ezers”. Platknābim Latvijā nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. Lai aizsargātu sugu, ir jānodrošina ezeru piekrastes zālāju noganišana vai pļaušana, jāierobežo Amerikas ūdeles un jenotsuņa izplatība un jānodrošina efektīva svina municijas lietošanas aizlieguma mitrājos kontrole.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.33. attēls. Platknābja izplatība.

- Ligzdojošā populācija
- Caurceļojošā populācija
- Ligzdojošā un caurceļojošā populācija

Summary

Northern Shoveler – *Spatula clypeata*. In Latvia, the breeding distribution declined considerably between 1980–1984 and 2000–2004; the decline continued between 2000–2004 and 2013–2017. The AOO of the breeding population is 316 km², the EOO – 57,521 km². The breeding population is estimated at 70–300 pairs (140–600 adult individuals). The long-term population trend is unknown, while the short-term trend is negative. Over three generations, the population has declined by 53%. The AOO of the migrating population is 896 km², the EOO – 74,245 km². The size of the population migrating through Latvia is unknown, but it is suspected to be less than 10,000 adult individuals. The population trend is also unknown, however, given the decline of breeding populations in the countries located to the north of Latvia, it is likely to be declining. It breeds on the open shores and islands of large lakes, ponds and riverside grasslands. During migration, it is mainly found in large, overgrown lakes and fish ponds. In the Baltic states, the overgrowth of breeding habitats with shrubs and reeds as land use changes is considered to be the main reason for the population decline. The species is also negatively affected by *Neogale vison* and *Nyctereutes procyonoides* at several key breeding sites. In Europe as a whole, drainage of habitats and collisions with power lines also pose a threat to the species. The species is susceptible to avian influenza and botulism and may be threatened by outbreaks of these diseases. Birds tend to die from lead poisoning. The species is also being hunted. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia. Conservation of the species requires the grazing or mowing of lakeshore grasslands, limiting the spread of *N. vison* and *N. procyonoides*, and ensuring the effective control of the ban on lead ammunition in wetlands.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Spatula clypeata*. The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22680247A153875944. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-3.RLTS.T22680247A153875944.en>. [skatīts 05.08.2022.]
- BirdLife International 2021. *Spatula clypeata*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680247A166200605. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680247A166200605.en>. [skatīts 08.08.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanesi, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Kerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Valsts meža dienests 2021. Medījamo dzīvnieku populācija: <https://www.vmd.gov.lv/lv/statistikas-parskati>. [skatīts 14.12.2021.]
- Viksne, J., Svazas, S., Czajkowski, A., Janaus, M., Mischenko, A., Kozulin, A., Kuresoo, A., Serebryakov, V. 2010. Atlas of Duck Populations in Eastern Europe. Vilnius: Akstis, 199.

Baltvēderis

Mareca penelope

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

DD Caurceļojošā populācija



3.34. attēls. Baltvēderis.
Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Vidēji liela pīle ar baltu ķermeņa apakšpusi. Tēviņam rieta tērpā sarkanbrūna galva un krūtis, raksturīga dzeltenbrūna piere, pelēka mugura. Stāvošam vai peldošam putnam labi redz baltu svītru sānos un melnu zemasti, kas kontrastē ar balto vēderu. Lidojumā redzams uzkrītoši balts plecu laukums. Mātīte brūnganpelēki raibumota. Caurceļošanas laikā, kad pulcējas lielākos baros, bieži dzirdama raksturīgā tēviņa balss. Atpūtas vietā baros var būt vairāki tūkstoši putnu. Barojas galvenokārt ar augiem. Ligzda uz zemes vai peldošā sliksnā. Dējumā parasti 8–9 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Perē un mazuļus vadā tikai mātīte. Gājputns, ziemo Eiropas DR daļā un Ziemeļāfrikā (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Islandes caur Ziemeļeiropu plašā zonā līdz pat Kamčatkas pussalai. Ziemošanas areāls – Eiropas DR daļa, Ziemeļāfrika, Nīlas ieleja, Āzijas D un DA daļa. Ziemā ieceļo arī Ziemeļamerikā (BirdLife International 2017). Ligzdošanas izplatība Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem nav būtiski mainījusies (Keller et al. 2020). Latvijā starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ligzdošanas izplatība nav būtiski mainījusies. Starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu tā ir šķietami mazinājusies, taču tas varētu būt skaidrojams arī ar novērojumu interpretāciju (attiecināšanu uz ligzdošanu vai nē) (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 224 km², sastopamības apgabals (EOO) – 63 995 km². Latviju caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 1620 km², sastopamības apgabals (EOO) – 80 257 km².

Citi biežāk lietotie nosaukumi: *Anas penelope* Linnaeus, 1758.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C2a(i,ii); D, 2023 [L], DD, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (VU 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (EN [L], VU [C], NA [Z] 2019).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotoņi: 4.4. Mērenās joslas zālājs [L, C], 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strausti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus) [C], 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi [L], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L, C], 9.9. Jūras zāles (daļēji iegrimušas) [C], 13.4. Piekrastes iesāļūdens/sālsūdens lagūnas/lagūnu ezeri [C], 15.3. Akvakultūru dīķi [L, C].

Draudi: 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 6.1. Rekreācija, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija sarūk, bet ne tik strauji, lai sugu uzskatītu par apdraudētu (BirdLife International 2017). Arī Eiropas populācija sarūk. Ļoti nelielā Baltkrievijas ligzdojošā populācija ir stabila. Arī Krievijas Eiropas daļas populācija īstermiņā ir stabila, taču ilgtermiņā tā pieaug. Igaunijā ligzdojošā populācija sarūk (BirdLife International 2021). Latvijas ligzdojošā populācija ir 0–99 pāri (0–198 pieauguši indivīdi). Populācijas īstermiņa tendence nav zināma, bet ilgtermiņā tā ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās



3.35. attēls. Baltvēdera ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Viksne.

paaudzēs populācija ir samazinājusies par 43%. Latviju caurceļojošās populācijas lielums nav zināms, bet ir aizdomas, ka tā ir mazāka nekā 10 000 pieaugušu indivīdu. Populācijas tendence arī nav zināma, taču, ņemot vērā ligzdojošo populāciju sarukumu Somijā un Igaunijā, iespējams, tā mazinās.

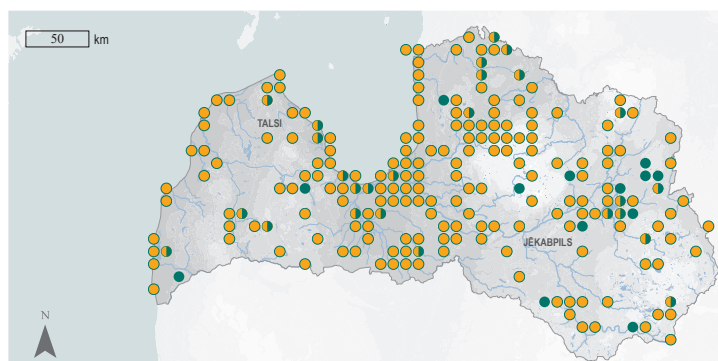
Biotopi un ekoloģija. Ligzdo augstajos purvos, aizaugušos ezeros un zivju dīkos, caurceļošanas laikā sastopams ezeros, zivju dīkos, upēs un citos mitrājos, retāk jūras piekrastē (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 4,1 gads (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga ir nelimitēti medījama no 15. septembra līdz 30. novembrim. No 2016./2017. līdz 2020./2021. gada sezonai vidēji nometīti 492,2 indivīdi sezonā (Valsts meža dienests 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav identificēti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Suga ir jutīga pret rekreācijas aktivitāšu radīto traucējumu, piesārņojumu, tostarp ar naftas produktiem, mitrāju nosusināšanu, kūdras ieguvei, pārmaiņām mitrāju apsaimniekošanā. Potenciāls drauds ir arī putnu gripa un arī saindēšanās ar svinu, norijot svina skrotis (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” baltvēderis ir izveidošanas mērķsuga dabas liegumos “Vecdaugava” un “Sedas purvs”. Baltvēderim Latvijā nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. Lai aizsargātu sugu, ir jānodrošina efektīva svina municijas lietošanas aizlieguma mitrājos kontrole.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.36. attēls. Baltvēdera izplatība.

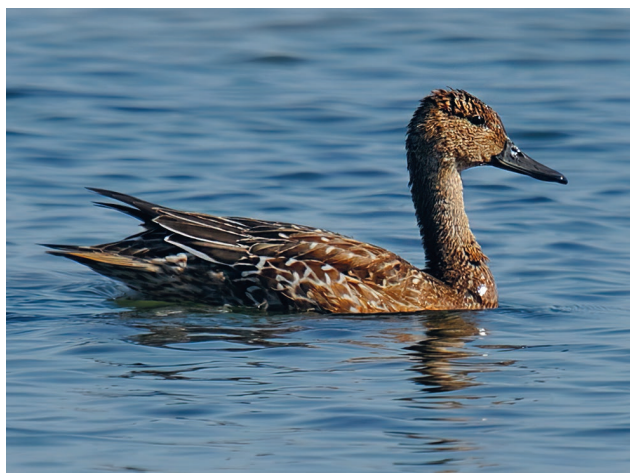
- Ligzdojošā populācija
- Caurceļojošā populācija
- Ligzdojošā un caurceļojošā populācija

Summary

Eurasian Wigeon – *Mareca penelope*. The number breeding distribution in Latvia has not changed significantly between 1980–1984 and 2000–2004. Between 2000–2004 and 2013–2017, it seems to have declined, but this could also be due to the interpretation of observations (by either attributing the observations to breeding or not). The AOO of the breeding population is 224 km², the EOO – 63,995 km². The breeding population is estimated at 0–99 pairs (0–198 adult individuals). The short-term population trend is unknown, but it is negative in the long term. Over three generations, the population has declined by 43%. The AOO of the migrating population is 1,620 km², the EOO – 80,257 km². The size of the population migrating through Latvia is unknown, but it is suspected to be less than 10,000 adult individuals. The population trend is also unknown, however, given the decline of breeding populations in Finland and Estonia, it is likely to be declining. The species breeds in raised bogs, overgrown lakes and fish ponds. During migration, it can be found in various lakes, fishponds, rivers and other wetlands, as well as, less frequently, on the sea coast. The species is sensitive to disturbance caused by recreational activities, pollution, including oil pollution, drainage of wetlands, peat extraction and changes in wetland management. Bird flu is also a potential threat, as is lead poisoning from the ingestion of lead shot. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia. The conservation of the species requires the enforcement of an effective ban on the use of lead ammunition in wetlands.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2017. *Mareca penelope* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22680157A111892532. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22680157A111892532.en>. [skatīts 09.08.2022.]
- BirdLife International 2021. *Mareca penelope*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680157A166199138. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680157A166199138.en>. [skatīts 10.08.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Kerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Valsts meža dienests 2021. Medijamo dzīvnieku populācija: <https://www.vmd.gov.lv/lv/statistikas-parskati>. [skatīts 14.12.2021.]



Garkaklis

Anas acuta

Linnaeus, 1758

CR Ligzdojošā populācija

DD Caurceļojošā populācija

3.37. attēls. Garkaklis.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Slaida pīle ar garu kaklu un nosmailotu asti. Tēviņam rieta tērpā stipri pagarinātas, melnas astes centrālās spalvas, tumšbrūna galva, baltas krūtis un kakla priekšpuse, melna zemaste. Mātīte pelēki raibumota ar gaišu vēderu, brūnganu spoguļi, pelēku knābi un kājām. Ceļošanas laikā var veidot lielus barus. Pavasarī un vasarā ēd galvenokārt dzīvnieku barību, bet ziemā pārsvarā pārtiek no ūdensaugu dzinumiem un sēklām. Ligzda uz zemes zālaugiem klātās salās vai peldošā slīkšņā. Dējumā parasti 7–10 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Perē un mazuļus vadā tikai mātīte. Gājputns, ziemo Rietum-eiropā (LOB 1999).

Izplatība. Ļoti plašs cirkumpolārs ligzdošanas areāls, kas iekļauj galvenokārt tundras un boreālos Eirāzijas un Ziemeļamerikas apgabalus. Ziemo Rietumeiropā, Vidusjūras reģionā, Āfrikā, galvenokārt uz ziemeļiem no ekvatora, Āzijas D daļā, Ziemeļamerikas D daļā un R piekrastē (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā ir mazinājusies (Keller et al. 2020). Latvijā suga sastopama pārāk reti, lai varētu objektīvi vērtēt ligzdošanas izplatības pārmaiņas, taču šķiet, ka starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu izplatība ir mazinājusies (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 24 km², sastopamības apgabals (EOO) – 29 503 km². Latviju caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 692 km², sastopamības apgabals (EOO) – 74 360 km².

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pīļu Anatidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C1+2a(i,ii); D, 2023 [L], DD, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2019, VU 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (VU 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (CR [L], VU [C] 2019), Lietuva (CR 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotoņi: 4.4. Mērenās joslas zālājs [C], 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus) [C], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L, C], 13.4. Piekrastes iesālūdens/sālsūdens lagūnas/lagūnu ezeri [C], 15.3. Akvakultūru dīķi [L, C].

Draudi: 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās, 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 3.1. Sugu apsaimniekošana.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija sarūk, bet ne tik strauji, lai sugu uzskatītu par apdraudētu (BirdLife International 2019). Populācija sarūk arī Eiropā. Lietuvā un Baltkrievijā ligzdojošā populācija ir stabila, bet Igaunijā un Krievijas Eiropas daļā sarūk (BirdLife International 2021). Latvijas ligzdojošā populācija ir 1–5 pāri (2–10 pieaugušu indivīdu). Populācijas ilgtermiņa tendence nav zināma, bet īstermiņa tendence ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 70%. Latviju caurceļojošās populācijas lielums nav zināms, bet ir aizdomas, ka tā ir mazāka



3.38. attēls. Garkakļa ligzdošanas biotops.
Foto: Ilze Priedniece.

nekā 10 000 pieaugušu indivīdu. Populācijas tendence arī nav zināma, taču, ņemot vērā ligzdojošo populāciju sarukumu Somijā un Igaunijā, iespējams, tā mazinās.

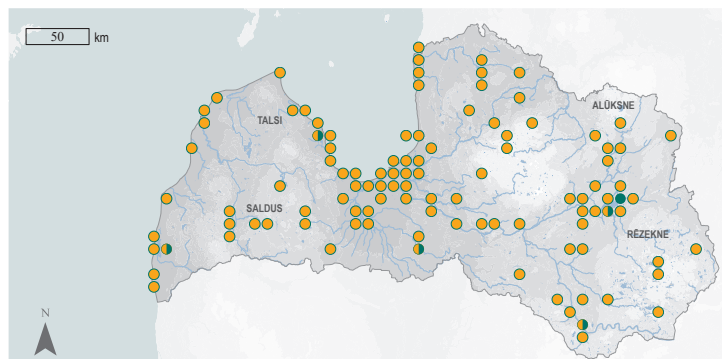
Biotopi un ekoloģija. Aizauguši ezeri un zivju dīķi, arī palieņu pļavas un dažādi seklūdeņi (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 5,7 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga ir nelimitēti medijama no 15. septembra līdz 30. novembrim. No 2016./2017. līdz 2020./2021. gada sezonai vidēji nomedīti 78,4 indivīdi sezonā (Valsts meža dienests 2021).

Apdraudējums. Latvijā par draudu sugai tiek uzskatītas klimata pārmaiņas (Viksne et al. 2010). Kopumā Eiropā sugu apdraud mitrāju zudums ligzdošanas un ziemošanas vietās un industriālā attīstība piekrastes teritorijās. Sugu apdraud arī naftas produktu piesārņojums, mitrāju nosusināšana, kūdras ieguve, pārmaiņas mitrāju apsaimniekošanā un niedru pļaušana un dedzināšana Krievijā. Eiropā suga cieš no pārmērīgas izmantošanas. Tā ir jutīga pret putnu gripu un botulismu, tāpēc to var apdraudēt šo slimību uzliesmojumi (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” garkaklis ir viena no izveidošanas mērķsugām dabas parkos “Dridža ezers”, “Dvietes paliene”, “Svētes paliene”, “Pape” un dabas liegumā “Lubāna mitrājs”. Caurceļojošo garkakļu aizsardzībai ir noteiktas divas putniem nozīmīgās vietas – “Lubāns un zivju dīķi” un “Svētes lejtece” (Račinskis 2004). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, jāsvīturo no medijamo sugu saraksta un jānodrošina efektīva svina municijas lietošanas aizlieguma mitrājos kontrole.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Ainārs Auniņš, Andris Avotiņš, Antra Stūpniece.



3.39. attēls. Garkakļa izplatība.

- Ligzdojošā populācija
- Caurceļojošā populācija
- Ligzdojošā un caurceļojošā populācija

Summary

Northern Pintail – *Anas acuta*. The species is too rare in Latvia to enable an objective assessment of changes in breeding distribution, but it seems that between 2000–2004 and 2013–2017, the distribution declined. The AOO of the breeding population is 24 km², the EOO – 29,503 km². The breeding population is estimated at 1–5 pairs (2–10 adult individuals). The long-term population trend is unknown, while the short-term trend is negative. Over three generations, the population has declined by 70%. The size of the population migrating through Latvia is unknown, but it is suspected to be less than 10,000 adult individuals. The AOO of the population migrating through Latvia is 692 km², the EOO – 74,360 km². The population trend is also unknown, however, given the decline of breeding populations in Finland and Estonia, it is likely to be declining. During migration, it inhabits overgrown lakes and fishponds, as well as floodplain grasslands and various shallow waters. In Latvia, climate change is considered a threat to the species. In Europe as a whole, the species is threatened by the loss of wetlands at breeding and wintering grounds and by industrial development in coastal areas. The species is also threatened by oil product pollution, wetland drainage, peat extraction, changes in wetland management, as well as the cutting and burning of reeds in Russia. In Europe, the species suffers from overexploitation. It is susceptible to avian influenza and botulism and may be threatened by outbreaks of these diseases. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia and removed from the list of game species, and effective control of the ban on the use of lead ammunition in wetlands should be enforced.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Anas acuta*. The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22680301A153882797. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-3.RLTS.T22680301A153882797.en>. [skatīts 10.08.2022.]
- BirdLife International 2021. *Anas acuta*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22680301A166201297. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22680301A166201297.en>. [skatīts 10.08.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoģijas biedrība, 176.
- Valsts meža dienests 2021. Medījamo dzīvnieku populācija: <https://www.vmd.gov.lv/lv/statistikas-parskati>. [skatīts 14.12.2021.]
- Viksne, J., Svazas, S., Czajkowski, A., Janaus, M., Mischenko, A., Kozulin, A., Kuresoo, A., Serebryakov, V. 2010. Atlas of Duck Populations in Eastern Europe. Vilnius: Akstis, 199.

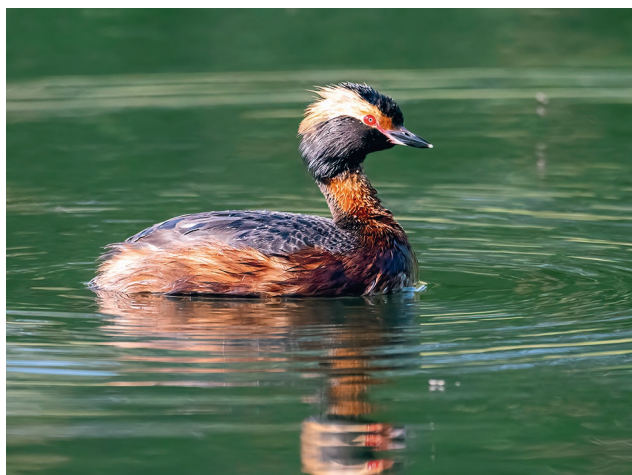
Ragainais dūkuris

Podiceps auritus

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

CR Caurceļojošā populācija



3.40. attēls. Ragainais dūkuris.
Foto: Iveta Pērkone.

Morfoloģija un bioloģija. Neliels, apmēram krīkļa lielumā. Vasarā apspalvojums tumšs, galva melna, kakls sarkanbrūns. Galvas sānos saglaustu, pagarinātu, oranžu spalvu pušķi. Acis sarkanas. Pēcrista tērps pelēcīgāks. Galvas virsa melna, pazode un galvas sāni balti. Ne tik piesardzīgs kā mazais dūkuris, biežāk redzams atklātā ūdenī. Pārtiek no ūdens bezmugurkaulniekiem un sīkām zivtiņām. Starp virsūdens augu stublājiem no ūdensaugiem būvē peldošu ligzdu. Dējuma 3–8 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Gājputns, ziemo Eiropas R un D daļā (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Eiropas Z daļas līdz Krievijas austrumiem, arī Ziemeļamerikas Z daļā. Ziemu Ziemeļamerikas, Eiropas un Japānas piekrastē (BirdLife International 2018). Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība kopumā nav būtiski mainījusies, bet areāls sašaurinājies D daļā un paplašinājies Z daļā (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdošanas izplatība starp 1980.–1984. un 2013.–2017. gadu ir mazinājusies (Ķerus u. c. 2021). Apdzīvotā platība (AOO) ir 20 km², sastopamības apgabals (EOO) – 27 126 km². Latvijā caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 32 km², sastopamības apgabals (EOO) – 40 137 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk, tāpēc suga ir atzīta par apdraudētu (BirdLife International 2018). Arī Eiropas populācija sarūk, bet ne tik strauji, lai suga būtu apdraudēta. Baltkrievijā populācija ir stabila, Igaunijā un Krievijā sarūk, bet Lietuvā – svārstās (BirdLife Interna-

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: dūkuru Podicipedidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; C1+2a(i,ii); D, 2023 [L], CR D, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: VU 2018, NT 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (EN 2019), Igaunija (VU [L], LC [Z] 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L, C], 9. Jūras sublitorāle un pelāģiāle [C], 15.3. Akvakultūru dīķi [L, C].

Draudi: 2.1. Augkopība, 2.2. Koksnes un celulozes stādījumi, 5.4. Zveja vai citu ūdens bioloģisko resursu ieguve, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 6.3. Darbs un citas aktivitātes.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (2000).

tional 2021). Latvijas ligzdojošā populācija ir 0–3 pāri (0–6 pieauguši indivīdi). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 99,6%. No 2012. līdz 2021. gadam caurceļošanas laikā novēroto indivīdu skaits nepārsniedz desmit, tas ļauj uzskatīt, ka caurceļojošā populācija ir mazāka nekā 50 pieaugušu indivīdu. Populācijas tendence nav zināma, bet, ņemot vērā populāciju sarukumu valstīs uz ziemeļiem no Latvijas, ticami, ka arī Latviju caurceļojošā populācija sarūk.



3.41. attēls. Ragainā dūkura ligzdošanas biotops.
Foto: Andris Klepers.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdo seklos, aizaugušos ezeros un dīķos, caurceļošanas laikā sastopams arī jūrā (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 4,8 gadi (BirdLife International 2021).

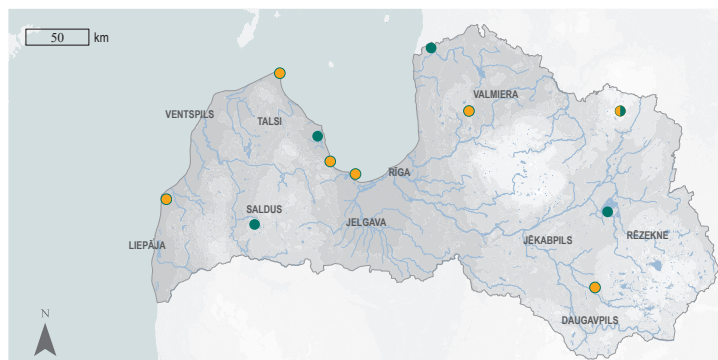
Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli

Latvijas populācijai. Galvenie draudi sugai ir traucējums, mežsaimnieciskā darbība ligzdošanas vietu apkārtnē, ūdenslīmeņa svārstības un varavīksnes foreļu *Salmo gairdneri* audzēšana ezeros, radot konkurenci par ūdens bezmugurkaulniekiem. Suga nereti iet bojā zvejnieku tīklos un ir ļoti jutīga pret naftas noplūdēm jūrā ziemā (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” ragainais dūkuris ir izveidošanas mērķsuga Teiču dabas rezervātā, Ķemeru Nacionālajā parkā, dabas parkos “Engures ezers”, “Pape”, dabas liegumos “Liepājas ezers”, “Babītes ezers”, “Jaunciems”, “Lubāna mitrājs”. Ragainais dūkuris ir viena no mērķsugām putniem nozīmīgajās vietās “Engures ezers” un “Lubāns un zivju dīķi” (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.42. attēls. Ragainā dūkura izplatība.

- Ligzdojošā populācija
- Caurceļojošā populācija
- Ligzdojošā un caurceļojošā populācija

Summary

Horned Grebe – *Podiceps auritus*. In Latvia, the breeding distribution declined between 1980–1984 and 2013–2017. The AOO is 20 km², the EOO – 27,126 km². The breeding population is estimated at 0–3 pairs (0–6 adult individuals). The population is declining in the long term, as well as in the short term. Over three generations, the population has declined by 99.6%. The AOO of the migrating population is 32 km², the EOO – 40,137 km². From 2012 to 2021, the number of individuals observed during migration did not exceed 10, which suggests that the migrating population is less than 50 adult individuals. The population trend is unknown, but given the dwindling populations in the countries north of Latvia, it is likely that the population migrating through Latvia is also declining. Breeds in shallow, overgrown lakes and ponds; the species is also found at sea during migration. The main threats to the species are disturbance, forestry activities in the vicinity of breeding sites, water level fluctuations and the breeding of *Salmo gairdneri* in lakes, which creates competition for aquatic invertebrates. The species is often killed in fishing nets and is highly vulnerable to oil spills at sea during winter. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Podiceps auritus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22696606A132066871. <https://www.iucnredlist.org/species/22696606/132066871>. [skatīts 18.08.2022.]
- BirdLife International 2021. *Podiceps auritus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696606A166313266. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696606A166313266.en>. [skatīts 14.10.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.



Melncakla dūkuris

Podiceps nigricollis

Brehm, 1831

CR Ligzdojošā populācija

3.43. attēls. Melncakla dūkuris.
Foto: Igors Deņisovs, Dabasdati.lv.

Morfoloģija un bioloģija. Neliels, nedaudz mazāks nekā krīklis. Vasarā apspalvojums ļoti tumšs, galva un kakls melns. Galvas sānos izspūrušu un nokarenu pagarinātu, zeltainu spalvu pušķi. Acis sarkanas. Pēcrista tērps pelēcīgāks. Galvas virsa un vaigu augšdaļa aiz acs melna, pazode un galvas sāni balti. Ne tik piesardzīgs kā mazais dūkuris, biežāk redzams atklātā ūdenī. Barojas ar ūdens bezmugurkaulniekiem un sīkām zivtiņām. Starp virsūdens augu stublājiem no ūdensaugiem būvē peldošu ligzdu. Dējumā 3–6 olas. Mazuļi ligzdbēgļi. Gājputns, ziemo Eiropas R un D daļā (LOB 1999).

Izplatība. Ligzdošanas areālu veido trīs apgabali (attiecīgi – trim pasugām): no Rietumeiropas līdz Āzijas vidienēi (atsevišķs fragments Ķīnas A daļā), Ziemeļamerikas R daļā un Dienvidāfrikā. Eiropas populācija ziemo Eiropas R piekrastē un Vidusjūras reģionā (BirdLife International 2018). Kopumā Eiropā izplatība kopš 20. gs. 80. gadiem ir mazliet palielinājusies, samazinoties Centrāleiropā, bet pieaugot R daļā (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2013.–2017. gadu ir mazinājusies (Ķerus u. c. 2021). Apdzīvotā platība (AOO) ir 28 km², sastopamības apgabals (EOO) – 80 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2018). Eiropas populācija sarūk. Baltkrievijā populācija stabila, Krievijā un Lietuvā sarūk (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 0–5 pāri (0–10 pieaugušu individu).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: dūkuru Podicipedidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; C1+2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, VU 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (EN 2020), Lietuva (DD 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.7. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens purvi/tilpes (<8 ha), 15.3. Akvakultūru dīķi.

Draudi: 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 6.1. Rekreācija, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 11.3. Ekstrēmas temperatūras.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 2.2. Invazīvu/problēmātisku sugu ierobežošana.

Konvenciju pielikumi: Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (2000).

Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 99,8%.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdo seklos, aizaugušos ezeros un dīķos (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 5,1 gads (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, bet Eiropas kopējā novērtējumā ir atzīmēts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt



3.44. attēls. Melnkakla dūkura ligzdošanas biotops.
Foto: Ruslans Matrozis.

aktuāli Latvijas populācijai. Suga ir jutīga pret naftas piesārņojumu ziemošanas vietās. Tā ir uzņēmīga pret putnu holēru, erizipeloidu un putnu botulismu, tāpēc sugu apdraud turpmāki šo slimību uzliesmojumi. Populācijas iepriekš piedzīvojušas strauju lejupslīdi, mazinoties barības pieejamībai ziemošanas vietās jūras virsmas uzsilšanas dēļ. Sugu apdraud arī rekreācijas radītais traucējums, bojāeja elektrolīnijas un Amerikas ūdele *Neogale vison* (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Melnkakla dūkuris nav izveidošanas mērķsuga nevienai ĪADT vai putniem nozīmīgajai vietai, taču lielākā daļa zināmo novērojumu ir reģistrēta dabas liegumā “Lubāna mitrājs”. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.45. attēls. Melnkakla dūkura ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Black-necked Grebe – *Podiceps nigricollis*. In Latvia, the distribution decreased between 1980–1984 and 2013–2017. AOO is 28 km², EOO – 80 km². The breeding population in Latvia is estimated at 0–5 pairs (0–10 adult individuals). The population is declining in the long term, as well as in the short term. Over three generations, the population has declined by 99.8%. Breeds in shallow, overgrown lakes and ponds. The species is sensitive to oil pollution in wintering areas. It is susceptible to avian cholera, erysipeloid and avian botulism, and is therefore threatened by further outbreaks of these diseases. Populations have previously experienced a sharp decline due to reduced food availability at wintering sites due to the warming of the sea surface. The species is also threatened by the disturbance caused by recreation, mortality on power lines and the invasive species *Neogale vison*. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Podiceps nigricollis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22696610A132584321. <https://www.iucnredlist.org/species/22696610/132584321>. [skatīts 24.10.2022.]
- BirdLife International 2021. *Podiceps nigricollis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696610A166313934. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696610A166313934.en>. [skatīts 24.10.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.



Melncakla gārgale

Gavia arctica

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

NT Ziemujošā populācija

3.46. attēls. Melncakla gārgale.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Liels ūdensputns. Pavasarī galva un kakla mugurpuse pelēka, kakla priekšpusē melns laukums. Kakla sānos un gužas apvidū melnbaltas garensvītras. Mugurpusē kontrastains melni balts ornaments. Ziemā putniem apspalvojums bez izteiktiem ornamentiem – mugurpuse tumša, vēderpuse gaiša (Baumanis, Klimpiņš 1997). Pārtiek galvenokārt no zivīm (BirdLife International 2021). Latvijā parasta caurceļošanas laikā, pavasarī lielākā skaitā nekā rudenī. Ziemā jūrā, atsevišķos gadījumos iekšzemē (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ligzdošanas areāls no Eiropas Z daļas sniedzas pāri visai Āzijai, dienvidos līdz Kazahstānai un Mongolijai. Ziemā Atlantijas okeāna A un Klusā okeāna R piekrastē, arī Baltijas jūrā, Vidusjūrā, Melnajā jūrā un Kaspijas jūrā (BirdLife International 2018). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā ir nedaudz mazinājusies, īpaši Baltijas valstīs (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdošanas izplatība starp 1980.–1984. un 2013.–2017. gadu samazinājusies (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 4 km², sastopamības apgabalu (EOO) nav iespējams aprēķināt. Latvijā ziemujošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 88 km², sastopamības apgabals (EOO) – 47 788 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2018). Arī Eiropas populācija sarūk. Krievijā un Igaunijā ligzdojošā populācija sarūk, bet Lietuvas un Baltkrievijas populācija ir stabila. Ziemujošās populācijas

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: gārgaļu Gaviidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; C1+2a(i,ii); D, 2023 [L], NT^o D1, 2023 [Z].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (LC 2019), Igaunija (CR [L], LC [C, Z] 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi [L], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L, Z], 9.2. Jūras sublitorāle – laukakmeņi un klintis [Z], 9.7. Jūras sublitorāle – makroalģes/brūnālģes [Z].

Draudi: 2.2. Koksnes un celulozes stādījumi, 5.4. Zveja vai citu ūdens bioloģisko resursu ieguve, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 3.3. Atjaunojamā enerģija, 6.1. Rekreācija, 8.5. Virusu/prionu izraisītas slimības, 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (1985), 1. kat. (2000).

tendence ir zināma tikai Baltkrievijā, kur populācija ir stabila (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 0–2 pāri (0–4 pieauguši indivīdi) (European Environmental Agency 2020). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 87%. Baltijas jūrā ziemujošā populācija ir stabila (HELCOM 2023). Latvijā ziemujošā populācija ir vidēji 447 indivīdi (298 pieauguši indivīdi) un tā pieaug.

CR



3.47. attēls. Melnkakla gārgales ligzdošanas biotops. Foto: Viesturs Vintulis.

Biotopi un ekoloģija. Sugas ligzdošanas biotops ir augsto purvu ezeriņi (Baumanis, Klimpiņš 1997). Ziemu galvenokārt jūrā. Paaudzes ilgums: 9,8 gadi (BirdLife International 2021).

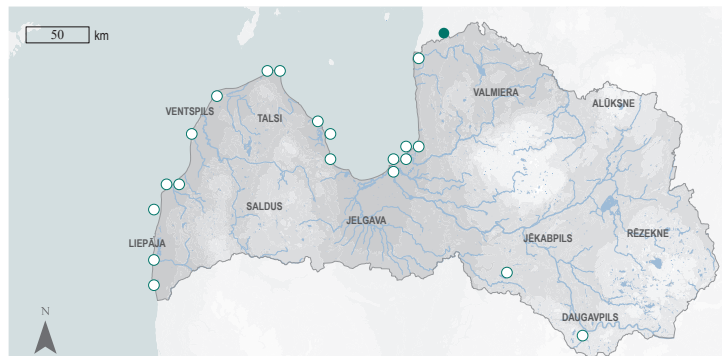
Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Ligzdošanas vietās, it

īpaši perēšanas laikā, sugu apdraud ūdeņu paskābināšanās, smago metālu piesārņojums un ūdenslīmeņa svārstības. Tā cieš arī no traucējuma un no ligzdošanas biotopu apmežošanas. Ziemšanas laikā suga ir ļoti jutīga pret naftas noplūdēm piekrastē. Tā nereti iet bojā zvejnieku tīklos. Suga ir jutīga pret vējparku radīto traucējumu. Suga ir uzņēmīga pret putnu gripas vīrusu, tāpēc to var apdraudēt slimības uzliesmojumi nākotnē (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” melnkakla gārgale ir viena no izveidošanas mērķsugām 18 ĪADT. Ziemujošās melnkakla gārgales ir viena no mērķsugām putniem nozīmīgajās vietās “Irbes jūras šaurums”, “Piekraste no Ziemupes līdz Rīvai”, neligzdotāji – “Selga uz rietumiem no Tūjas” (Račinskis, Stīpniece 2000). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Antra Stīpniece, Ainārs Auniņš.



3.48. attēls. Melnkakla gārgales izplatība.

● Ligzdojošā populācija
○ Ziemujošā populācija

Summary

Arctic Loon – *Gavia arctica*. In Latvia, the breeding distribution declined between 1980–1984 and 2013–2017. The AOO of breeding birds is 4 km², the EOO cannot be calculated. The breeding population is estimated at 0–2 pairs (0–4 adult individuals). Over three generations, the population has declined by 87%. The AOO of wintering birds is 88 km², the EOO – 47,788 km². The average wintering population is estimated at 447 individuals (298 adult individuals) and growing. The breeding habitat of the species is raised bog lakes, but the species mainly winters at sea. At breeding sites, especially during the breeding season, the species is threatened by the acidification of waters, heavy metal pollution and fluctuations in water levels. It also suffers from disturbance and the afforestation of breeding habitats. During the winter, the species is highly sensitive to oil spills on the coast. It is rather common for the species to die in fishing nets. The species is sensitive to disturbance caused by wind farms. The species is susceptible to avian influenza virus and, therefore, may be vulnerable to future outbreaks of the disease. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- Baumanis, J., Klimpiņš, V. 1997. Putni Latvijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 298.
- BirdLife International 2018. *Gavia arctica*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22697834A132606505. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22697834A132606505.en>. [skatīts 07.11.2022.]
- BirdLife International 2021. *Gavia arctica*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22697834A166327249. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22697834A166327249.en>. [skatīts 07.11.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Melnkakla gārgale *Gavia arctica*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/gavarc.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- European Environmental Agency 2020. Deliveries for Report on progress and implementation (Article 12, Birds Directive): <https://rod.eionet.europa.eu/obligations/278/deliveries>. [skatīts 29.06.2023.]
- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-wintering-season/>. [skatīts 29.06.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Račinskis, E., Stipniece, A. 2000. Putniem starptautiski nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 184.



Melnais stārķis

Ciconia nigra

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

3.49. attēls. Melnais stārķis.
Foto: Andris Zariņš.

Morfoloģija un bioloģija. Nedaudz mazāks nekā baltais stārķis. Apspalvojums, izņemot balto vēderu, paduses un zemastes spalvas, melns (tuvumā – tumši brūns) ar zaļganu vai violetu spīdumu. Knābis, sejas neapspalvotā daļa un kājas sarkanas. Pārtiek galvenokārt no zivīm. Ligzdu būvē lielā, vecā kokā, parasti vainaga apakšdaļā. Ligzdu parasti izmanto daudzus gadus. Dējumā 1–5 olas. Mazuļi ligzduguļi. Gājputns, ziemo Izraēlā un Āfrikā (LOB 2002; Strazds 2011).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Rietumeiropas pāri Baltijas valstīm līdz Japānas jūrai, arī Āfrikas D daļā. Ziemo Āfrikā (lielākoties uz D no Sahāras) un Āzijas D un DA daļā. Ziemo arī Pireneju pussalā Eiropā (BirdLife International 2017). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā ievērojami paplašinājusies, galvenokārt R daļā, bet arī dienvidos (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir mazinājusies un turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 396 km², sastopamības apgabals (EOO) – 57 681 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2017). Arī Eiropas populācijas tendence nav zināma. Igaunijas un Lietuvas populācija sarūk. Baltkrievijas un Krievijas populācija ilgtermiņā pieaug. Īstermiņa tendence Krievijā nav zināma, bet Baltkrievijā populācija ir stabila (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir

Citi biežāk lietotie nosaukumi: gandr.

Dzimta: stārķu Ciconiidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C1+2a(ii), 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (RE 2020), Igaunija (CR 2019), Lietuva (EN 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 1.4. Mērenās joslas mežs.

Draudi: 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības, 11.2. Sausums, 9.3. Lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes piesārņojums, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 6.1. Rekreācija, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 3.3. Atjaunojamā enerģija.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 5.1. Tiesību akti, 5.4. Atbilstība un izpilde, 6.4. Atbalsta maksājumi.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas I.

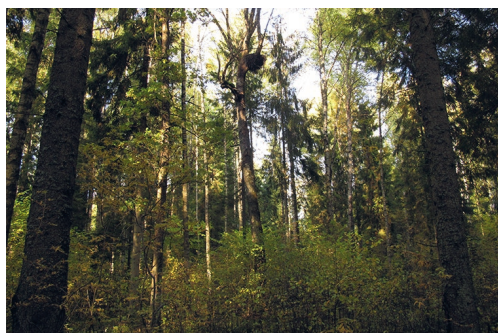
Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (1985), 3. kat. (2000).

85–140 pāru (170–280 pieaugušu indivīdu). Gan īstermiņā, gan ilgtermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija sarukusi par vairāk nekā 50%.

Biotopi un ekoloģija. Vairākums ligzdu ir vietās, kur ir vairāk vecu mežu un blīvāks hidroloģiskais tīkls. Tāpat vairākums ligzdu ir jauktos mežos, kur audzes sastāvā ir vismaz 3–4 koku sugas. Ligzdas būvei izmanto visdažādāko sugu kokus, bet, ja iespējams, dod priekšroku ozolam. Lielākā daļa ligzdu ir priekšējos ozolos un apsēs (Strazds 2011). Paaudzes ilgums: 12,5 gadi (BirdLife International 2021),



3.50. attēls. Melnā stārķa ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Kuze.

taču iespējams, ka šis paaudzes ilgums ir neatbilstošs Latvijas populācijai.

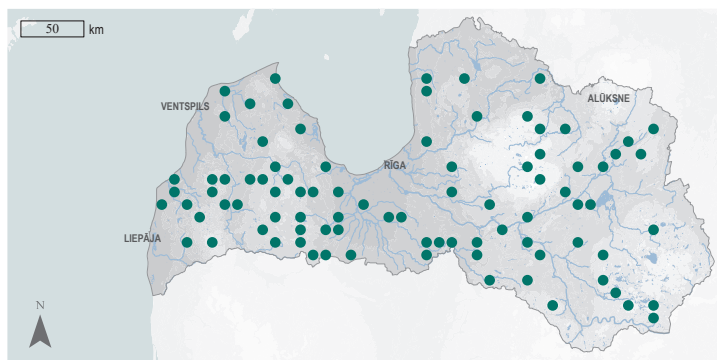
Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, bet Eiropas kopējā novērtējumā ir atzīmēts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Būtiskākais drauds Latvijā ligzdojošajai populācijai ir mežsaimnieciskā darbība, kas izpaužas gan kā piemērotas dzīvotnes platības mazināšanās un sadrumstalošana, gan traucējums ligzdošanas laikā.

Traucējums var veicināt arī ligzdu postījumus (Stražds 2011). Reģistrēti gadījumi, kad mazuļi iet bojā barības trūkuma dēļ, kas varētu būt saistīts ar sausumu (J. Kuze, mutvārdu ziņojums). Melno stārķu organismā un olās konstatēts piesārņojums – DDT (Stražds 2011) un dzīvsudrabs (Briķe 2022), bet to ietekme uz populāciju vēl nav pietiekami pētīta.

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” melnais stārķis ir starp izveidošanas mērķsugām 88 ĪADT. Melnais stārķis ir viena no mērķsugām putniem nozīmīgajās vietās “Gaujas Nacionālais parks”, “Ķemeru Nacionālais parks”, “Pededzes lejtece un Pārabaine”, “Stūru un Zvārdes purvi”, “Vecumi”, “Zvārdes meži” (Račinskis 2004). Tiek veikta sugas populācijas monitorings. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai suga aizsargātu, ir jāmazina traucējumi, pārtraucot mežsaimniecisko darbību no marta vidus līdz jūnija vidum. Ligzdošanas vietās veidojami mikrolieģumi. Jāatjauno un jāievieš sugas aizsardzības plāns.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.51. attēls. Melnā stārķa ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Black Stork – *Ciconia nigra*. In Latvia, the distribution declined between 1980–1984 and 2000–2004; the decline continued between 2000–2004 and 2013–2017. AOO of the birds breeding in Latvia is 396 km², EOO – 57,681 km². The breeding population is estimated at 85–140 pairs (170–280 adult individuals). The population is declining in the short term, as well as in the long term. The population has declined by more than 50% over three generations. Most of the nests are located in areas with a higher proportion of old forests and a denser network of surface water objects. Most nests are also found in mixed forests with at least 3 to 4 tree species. The most significant threat to the breeding population in Latvia is forestry activities, which include both the reduction and fragmentation of suitable habitat for the *C. nigra* and in disturbance during the breeding season. Disturbance can also contribute to nest damage. Cases of juveniles dying due to a lack of food have been registered, which could be due to drought. DDT and mercury contamination has been detected in the bodies and eggs of *C. nigra*, while its impact on the population remains to be determined. Monitoring of species is being conducted. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Conservation of the species requires minimising disturbance by ceasing forestry activities from mid-March to mid-June. Micro-reserves must be created at breeding sites. The conservation plan of the species needs to be updated and implemented.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2017. *Ciconia nigra* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22697669A111747857. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22697669A111747857.en>. [skatīts 08.11.2022.]
- BirdLife International 2021. *Ciconia nigra*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22697669A166325281. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22697669A166325281.en>. [skatīts 10.11.2022.]
- Briķe, Z. 2022. Piesārņojuma ar dzīvsudrabu novērtējums melnajos stārķos (*Ciconia nigra*) Latvijā. Maģistra darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 97.
- European Environmental Agency 2020. Deliveries for Report on progress and implementation (Article 12, Birds Directive): <https://rod.eionet.europa.eu/obligations/278/deliveries>. [skatīts 08.11.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Strazds, M. 2011. Conservation Ecology of the Black Stork in Latvia. Dissertation. Rīga: University of Latvia, 96.
- Павлов, Д.С. (ред.). 2021. Красная книга Российской Федерации, том «Животные». 2-ое издание. М.: ФГБУ «ВНИИ Экология», 1128.



Melnā puskuitala

Limosa limosa

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

CR

3.52. attēls. Melnā puskuitala.
Foto: Edgars Trops, Dabasdati.lv.

Morfoloģija un bioloģija. Samērā liels bridējputns ar garu, taisnu knābi. Riesta tērpā galva un kakls rūsgani, aste balta ar platu melnu jos-lu galā. Krūtis un sāni ar tumšām šķērsvītrām, vēders balts. Pēcrista tērpā galva un kakla mugurpuse, mugura un spārni pelēki, ķermeņa apakšpuse balta Barojas ar dažādiem augšnes un ūdens bezmugurkaulniekiem. Ligzdas apkārtne agresīva, bieži izdod uztraukuma saucienus. Ligzda – ar sausu zāli izklāta bedrīte uz zemes, piesegta ar zāli. Dējumā 3–5 (parasti četras) olas. Gadā viens perējums. Mazuļi ligzdbēgļi, tos vadā abi pieaugušie putni. Gājputns, ziemo Eiropas D un R daļā un Āfrikā (LOB 1998).

Izplatība. Ligzdošanas areāls no Islandes pāri Francijai un Vācijai sniedzas līdz Mongolijas R daļai. Atsevišķs sadrumstalots izplatības areāls arī Austrumāzijā. Ziemeļrietumeiropā, Vidusjūras reģionā, Āfrikā, uz dienvidiem no Sahāras, un no Tuvajiem Austrumiem līdz Austrālijai (BirdLife International 2017). Kopš 20. gs. 80. gadiem Islandes populācijas izplatība ir pieaugusi, bet kontinentālajā Eiropā – ievērojami mazinājusies (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir mazinājusies un turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 84 km², sastopamības apgabals (EOO) – 43 609 km².

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: sloku Scolopacidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; C1+2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: NT 2016, NT 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (EN 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (VU 2019), Lietuva (EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 4.4. Mērenās joslas zālājs, 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi, 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha).

Draudi: 2.1. Augkopība, 2.3. Lopkopība un lauku sētas, 5.1. Sauszemes dzīvnieku mēdīšana un vākšana, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 1.2. Komerčiālas un rūpnieciskas teritorijas, 1.3. Tūrisma un atpūtas teritorijas, 2.4. Jūras un saldūdens akvakultūras, 3.3. Atjaunojamā enerģija, 4.1. Ceļi un dzelzceļi, 7.1. Ugunsgrēki un to ierobežošana, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slīmības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 4.3. Informētība un komunikācija, 6.4. Atbalsta maksājumi.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (2000).



3.53. attēls. Melnās puskuitālas ligzdošanas biotops.
Foto: Andris Klepers.

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2017). Eiropas populācija ir stabila, taču šajā tendencē lielākā nozīme ir augošajai Islandes populācijai, kamēr vairumā valstu populācija mazinās. Ligzdojošā populācija ilgtermiņā vai īstermiņā mazinās arī visās Latvijas kaimiņvalstīs (BirdLife International 2021). Latvijas ligzdojošā populācija ir 21–51 pāris (42–102 pieauguši indivīdi). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 88%.

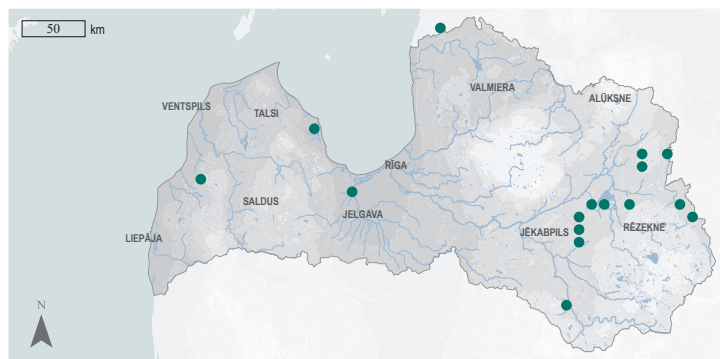
Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo dažāda mitruma pļavas ūdens tuvumā ar diezgan zemu veģetāciju ligzdošanas perioda sākumā, arī augstos purvus (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 7,8 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, taču tiek iegūta citur Eiropā (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Būtiskākais drauds ir ligzdošanas dzīvotņu zudums mitrāju nosusināšanas un lauksaimniecības intensifikācijas (tostarp, pārvēršot zālājus par aramzemēm) vai apsaimniekošanas pārtraukšanas rezultātā. Kaitīga ir arī agrāka un biežāka pļaušana, kūlas dedzināšana, dzīvotņu apbūve un izmantošana rekreācijai. Šai sugai īpašas problēmas rada dzīvotnes sadrumstalošana, jo dabiskos apstākļos vairāki pāri ligzdo vienkopus un kopīgi aizsargā ligzdošanas vietas, bet nelielos dzīvotnes fragmentos, kur vairākiem pāriem nav vietas, ir zemākas ligzdošanas sekmes. Suga tiek medīta, bet ārpus Eiropas Savienības, medību apjoms un ietekme nav zināma. Migrācijas laikā to apdraud arī piesārņojums, traucējums, dzīvotņu pārveidošana plūdmaiņas spēkstaciju un akvakultūras dīķu izveidei, zemes pārveidošana lauksaimniecībai vai apbūvei. Eiropas populāciju negatīvi var ietekmēt arī sausums ziemošanas vietās Āfrikā (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” melnā puskuitāla ir starp izveidošanas mērķsugām dabas liegumā “Lubasts”. Sugas aizsardzībai nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Tās aizsardzības juridiskais statuss Latvijā jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā mitrie zālāji, tostarp, pļaujot tos tā, lai mazinātu ligzdu un mazuļu bojāeju.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.54. attēls. Melnās puskuitālas ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Black-tailed Godwit – *Limosa limosa*. In Latvia, the distribution declined between 1980–1984 and 2000–2004; the decline continued between 2000–2004 and 2013–2017. AOO of the population breeding in Latvia is 84 km², EOO – 43,609 km². The breeding population is estimated at 21–51 pairs (42–102 adult individuals). The population is declining in the long term, as well as in the short term. Over three generations, the population has declined by 88%. Inhabits grasslands of various moisture content near water bodies with low vegetation at the beginning of the breeding season, as well as raised bogs. The most significant threat is the loss of breeding habitat due to the drainage of wetlands and intensification of agriculture (including the conversion of grassland to arable land) or abandonment. Early mowing or increased frequency of mowing, burning of old grass, real estate development and recreational uses of habitats are also harmful. Habitat fragmentation is a particular problem for this species, as under natural conditions, several pairs breed together and jointly protect their breeding sites, while in small habitat fragments with insufficient space for several pairs, breeding success decreases. The species is hunted, but the extent and impact of hunting outside the European Union is unknown. During migration, it is also threatened by pollution, disturbance, habitat conversion for the development of tidal power stations and aquaculture ponds, and land conversion for agriculture or real estate development. The European population may also be adversely affected by drought in the wintering areas in Africa. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Conservation of wet grasslands, including the organisation of mowing in a manner that minimises the destruction of nests and brood mortality, is required for the conservation of the species.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2017. *Limosa limosa* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22693150A111611637. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22693150A111611637.en>. [skatīts 24.11.2022.]
- BirdLife International 2021. *Limosa limosa*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22693150A166244428. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22693150A166244428.en>. [skatīts 24.11.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanesi, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.

Gugatnis

Calidris pugnax

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

DD Caurceļojošā populācija



3.55. attēls. Gugatnis.

Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Par mājas strazdu mazliet lielāks bridējputns ar samērā īsu knābi. Tēviņš lielāks nekā mātīte. Tēviņam riesta tērpā seja ir kaila, klāta ar oranžām kārpīņām. Seju apņem pagarinātu spalvu apkakle, kuras krāsojums variē. Pēcrista tērpā tēviņam apkakles nav. Mātītei visos tērpos un tēviņam pēcrista tērpā krūtis, galvas virsa un vaigi pelēcīgi brūnganraibi. Vēders un zemaste balti. Parasti uzturas baros, kas ceļošanas laikā var būt ļoti lieli. Pavasarī novērojams kolektīvais riests. Mātītes apmeklē riestus, kur pārojas gandrīz tikai ar dominējošajiem tēviņiem (LOB 1998). Ligzdošanas laikā barojas galvenokārt ar sauszemes un ūdens kukaiņiem, bet ārpus ligzdošanas sezonas barības sastāvs ir daudzveidīgāks – arī citi bezmugurkaulnieki, sīkas vārdes un zivis (BirdLife International 2021). Ligzda ir ar zāli izklāta bedrīte, ko no virspuses nosedz zāle. Dējumā 2–4, parasti četras olas. Gadā viens perējums. Mazuļi ligzdbēgļi. Gājputns, vairākums ziemo Āfrikā (LOB 1998).

Izplatība. Ligzdošanas areāls no Eiropas Z daļas (līdz Beļģijai un Baltkrievijai dienvidos) sniedzas pāri Eirāzijas Z daļai līdz pat Krievijas galējiem austrumiem. Krievijas centrālajā un D daļā sadrumstalots areāls. Ziemo Eiropas R daļā, bet lielākoties Āfrikā (galvenokārt uz dienvidiem no Sahāras) un Āzijas D piekrastē (BirdLife International 2016). Kopš 20. gs. 80. gadiem ligzdošanas izplatība Eiropā strauji samazinājusies, sugai izzūdot daudzviet areāla D un centrālajā daļā (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdošanas izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir

Citi biežāk lietotie nosaukumi: *Philomachus pugnax* (Linnaeus, 1758).

Dzimta: sloku Scolopacidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; B1ab(v)+2ab(v); C1+2a(i,ii); D, 2023 [L], DD, 2023 [C].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, NT 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (VU 2020), Somija (CR 2019), Igaunija (CR [L], NT [C] 2019), Lietuva (DD 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 4.4. Mērenās joslas zālājs [L, C], 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi [L], 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L, C], 12. Plūdmaiņu zona [C], 13. Piekraste un teritorija virs plūdmaiņu zonas [C].

Draudi: 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 11.1. Dzīvotņu nobīde un pasliktināšanās.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 2.3. Biotopu un dabisko procesu atjaunošana, 6.4. Atbalsta maksājumi.

Konvenciju pielikumi: Bernes III, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (2000).

samazinājusies un turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu, sugai faktiski izzūdot kā ligzdotājai (pēdējā periodā reģistrēta tikai iespējama ligzdošana) (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 8 km². Sastopamības apgabalu (EOO) nav iespējams aprēķināt, jo suga konstatēta tikai divās atradnēs. Latviju caurceļojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 1164 km², sastopamības apgabals (EOO) – 76 752 km².



3.56. attēls. Gugatņa ligzdošanas biotops.
Foto: Ainārs Auniņš.

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2016). Arī Eiropas populācija sarūk. Igaunijā un Krievijā populācija sarūk gan ilgtermiņā, gan īstermiņā, Lietuvā – tikai ilgtermiņā (īstermiņa tendence ir stabila). Baltkrievijā īstermiņā ligzdojošā populācija ir stabila, bet ilgtermiņa tendence nav zināma (BirdLife International 2021). Latvijas ligzdojošā populācija ir 0–5 pāri (0–10 pieaugušu indivīdu). Ilgtermiņā populācija mazinās, bet īstermiņa tendence nav zināma (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 97%. Latviju caurceļojošās populācijas lielums nav zināms, bet ir aizdomas, ka tas ir mazāks nekā 10 000 pieaugušu indivīdu. Ņemot vērā ligzdojošās populācijas samazinājumu Somijā, Igaunijā un Krievijā, ir ticami, ka arī Latviju caurceļojošā populācija mazinās, taču par to trūkst datu.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir mitras pļavas ar zemu augāju un dažādi

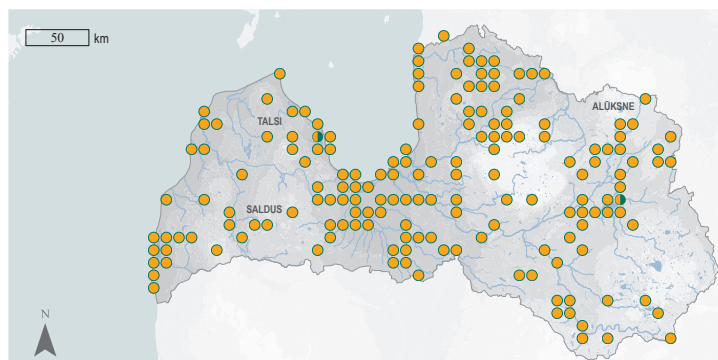
purvi, ceļošanas laikā sastopams dažādos iekšzemes mitrājos un jūras piekrastē (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 6,3 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, taču Eiropas novērtējumā ir norādīts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pēti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Sugu apdraud piesārņojums ar naftas produktiem, mitrāju un palieņu nosusināšana, kūdras ieguve, pārmaiņas apsaimniekošanā, kas izraisa aizaugšanu ar krūmiem vai niedrēm. Nākotnē sugas areāls un populācija var mazināties klimata pārmaiņu ietekmē. Suga ir jutīga pret putnu gripu, putnu botulismu un putnu malāriju, tāpēc varētu ciest no šo slimību uzliesmojumiem (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” gugatnis ir izveidošanas mērķsuga 26 ĪADT, taču lielākajā daļā no tām suga neligzdo. Ligzdojošo gugatņu aizsardzībai ir noteiktas putniem nozīmīgās vietas: “Engures ezers”, “Liepājas ezers”, “Teiču un Pelecāres purvi” un “Ziemeļu purvi” (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu gugatni, ir jāatjauno un jāsaglabā mitrie zālāji.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.57. attēls. Gugatņa izplatība.

- Caurceļojošā populācija
- Ligzdojošā un caurceļojošā populācija

Summary

Ruff – *Calidris pugnax*. In Latvia, the breeding distribution declined between 1980–1984 and 2000–2004 and continued to decline between 2000–2004 and 2013–2017, with the species effectively disappearing as a breeder (only potential breeding was recorded in the latter period). The AOO of the breeding population is 8 km². The EOO cannot be calculated because the species has only been found in two localities. The breeding population is estimated at 0–5 pairs (0–10 adult individuals). The population is declining in the long term, while the short-term trend of the population is unknown. Over three generations, the population has declined by 97%. The AOO of the migrating population is 1,164 km², the EOO – 76,752 km². The size of the migrating population is unknown, but it is suspected to be less than 10,000 adult individuals. Given the decline of the breeding population in Finland, Estonia and Russia, the population migrating through Latvia is also likely to be declining, but the data are insufficient to make conclusions. The breeding habitat is wet grasslands with low grass and various wetlands. During migration, the species occurs in various inland wetlands and along the coast. The species is threatened by oil pollution, drainage of wetlands and floodplains, peat extraction and land abandonment or changes in land management that lead to overgrowth with shrubs or reeds. In the future, the range of the species, as well as the population, may decline due to climate change. The species is susceptible to avian influenza, avian botulism and avian malaria. Therefore, it could suffer from future outbreaks of these diseases. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Restoration and conservation of wet grasslands are required for the conservation of the species.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2016. *Calidris pugnax*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22693468A86591264. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22693468A86591264.en>. [skatīts 01.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Calidris pugnax*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22693468A166259298. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22693468A166259298.en>. [skatīts 01.12.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Kerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.



Mazais ķīris

Hydrocoloeus minutus

Pallas, 1776

CR Ziemeļosā populācija

EN Līdzdojošā populācija

3.58. attēls. Mazais ķīris.
Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Neliela kaija. Pieaugušais putns balts ar gaiši zilganpelēku muguru un spārnu virspusi un melnu galvu. Ziemā balts ar tumšu pauri un ausu laukumu. Pārtiek galvenokārt no kukaiņiem un mazām zivtiņām. Sabiedrīks. Ligzdo kolonijās, bieži kopā ar lielo ķīri, upes zīriņu vai melno zīriņu. Ligzda slīkšņā vai uz zālaugiem klātas salas. Dējumā parasti trīs olas. Gadā viens perējums. Mazuļi pusligzdbēgļi. Gājputns, Latvijas populācija ziemo Eiropas R un DR daļā jūru piekrastēs, arī Baltijas jūrā tālāk no krasta (LOB 1999).

Izplatība. Sadrumstalots ligzdošanas areāls sniedzas no Skandināvijas un Baltijas valstīm līdz Ļenai Āzijas austrumos. Neliela populācija arī Ziemeļamerikas A daļā. Ziemo piekrastē Atlantijas okeāna Z daļā, Vidusjūrā, Melnajā, Kaspijas un Dzeltenajā jūrā (BirdLife International 2018). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā kopumā nedaudz pieaugusi, jo izplatības pieaugums Somijā, Zviedrijā un Norvēģijā kompensēja izplatības mazināšanos areāla D daļā (Austrumeiropā) (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdošanas izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir mazinājusies, bet starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu nav būtiski mainījusies (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 52 km², sastopamības apgabals (EOO) – 32 540 km². Latvijā ziemojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 708 km², sastopamības apgabals (EOO) – 37 504 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija pieaug (BirdLife Inter-

Citi biežāk lietotie nosaukumi: *Larus minutus* Pallas, 1776.

Dzimta: kaiju Laridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: EN C1, 2023 [L], CR A4b, 2023 [Z].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (LC 2019), Igaunija (EN [L], NT [Z], VU [C] 2019), Lietuva (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha) [L], 9.1. Jūras pelāģiāle [Z], 15.3. Akvakultūru dīķi [L].

Draudi: 6.1. Rekreācija, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana), 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 9.3. Lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes piesārņojums, 5.4. Zveja vai citu ūdens bioloģisko resursu ieguve, 4.3. Kuģošanas ceļi, 3.3. Atjaunojamā enerģija.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: –.

national 2018). Eiropas populācijas tendence nav zināma. Igaunijā, Lietuvā un ilgtermiņā arī Baltkrievijā populācija sarūk. Īstermiņā Baltkrievijas populācija ir stabila. Krievijā ligzdojošā populācija ilgtermiņā ir stabila, bet īstermiņa tendence nav zināma (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 150–400 pāru (300–800 pieaugušu indivīdu). Gan ilgtermiņa, gan īstermiņa populācijas tendence ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 39%. Latvijā



3.59. attēls. Mazā ķīra ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Viksne.

ziemojošā populācija vidēji ir 12 839 indivīdi (8559 pieauguši indivīdi). Turpinoties pašreizējai tendencei, trijās paaudzēs tā varētu samazināties par 96%.

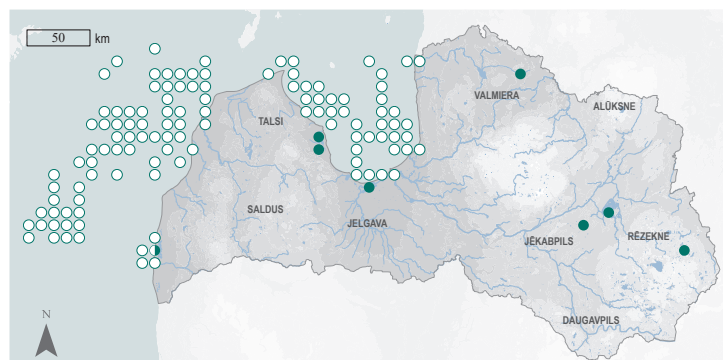
Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir ar virsūdens augāju bagāti ezeri un diķi (LOB 1999). Ziemo galvenokārt atklātā jūrā. Paaudzes ilgums: 4,9 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, taču Eiropas novērtējumā ir norādīts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Sugu apdraud dzīvotņu degradācija, tostarp hidroloģisko apstākļu pārmaiņas. Suga ir jutīga pret naftas noplūdēm un citu veidu jūras piesārņojumu, tostarp lauksaimniecības noplūdēm. Sugai ir risks iet bojā tīklos un atkrastes vējparkos. Traucējumu var radīt kuģu satiksme (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” mazais ķīris ir izveidošanas mērksuga 21 ĪADT. Ligzdojošie mazie ķīri ir viena no mērksugām putniem nozīmīgajās vietās “Engures ezers” un “Lubāns un zivju diķi” (Račinskis 2004), bet neligzdojošie – putniem nozīmīgajās vietās “Piekraste no Nidas līdz Pērkonei” un “Piekraste no Ziemupes līdz Rīvai” (Račinskis, Stīpniece 2000). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāaizsargā kolonijas, tostarp jānovērš traucējumi ligzdošanas laikā. Lai aizsargātu ziemojošo populāciju, ir jānovērš traucējums un piesārņojums ziemošanas vietās jūrā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Ainārs Auniņš, Antra Stīpniece.



3.60. attēls. Mazā ķīra izplatība.

- Ligzdojošā populācija
- Ziemujošā populācija
- Ligzdojošā un ziemojošā populācija

Summary

Little Gull – *Hydrocoloeus minutus*. In Latvia, the breeding distribution declined between 1980–1984 and 2000–2004, while no considerable change in distribution occurred between 2000–2004 and 2013–2017. The AOO of the breeding population is 52 km², the EOO – 32,540 km². The breeding population is estimated at 150–400 pairs (300–800 adult individuals). The long-term, as well as short-term population trend, is negative. Over three generations, the population has declined by 39%. The AOO of wintering birds is 708 km², the EOO – 37,504 km². The average wintering population is 12,839 individuals (8,559 adult individuals). If current trends continue, it could decline by 96% within three generations. The breeding habitat includes lakes and ponds that are rich in emergent vegetation. The species mainly winters in the open sea. The species is threatened by habitat degradation, including changes in hydrological conditions. The species is sensitive to oil spills and other types of marine pollution, including agricultural spills. The species is at risk of dying in fishing nets and at offshore wind farms. Marine vessel traffic may cause disturbance. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The protection of colonies, including the prevention of disturbances during the breeding season, is required for the conservation of the species. Prevention of disturbance and pollution at wintering sites at sea is required for the protection of the wintering population.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021. *Hydrocoloeus minutus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22694469A166278859. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22694469A166278859.en>. [skatīts 13.12.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Račinskis, E., Stipniece, A. 2000. Putniem starptautiski nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 184.

Mazais zīriņš

Sterna albifrons

(Pallas, 1764)

CR Ligzdojošā populācija



3.61. attēls. Mazais zīriņš.
Foto: Jānis Ukass.

Morfoloģija un bioloģija. Mazākais no gaišajiem zīriņiem. Knābis dzeltens ar melnu galu. Kājas dzeltenīgi oranžas. Galvas virsa melna, tikai pieres laukums balts (Baumanis, Klimpiņš 1997). Barojas galvenokārt ar mazām zivīm un vēzveidīgajiem, ēd arī kukaiņus, tārpus un gliemjus (BirdLife International 2021). Ligzda uz zemes. Gājputns, ziemo Āfrikā un Arābijas pussalā (Celmiņš 2022).

Izplatība. Sadrumstalots ligzdošanas areāls sniedzas no Ziemeļāfrikas un Rietumeiropas līdz Japānai. Ziemo Āfrikas piekrastē, Āzijas D daļā un Austrālijā (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā kopumā nav būtiski mainījusies, bet daudzviet suga izzudusi, citviet – ienākusi (Keller et al. 2020). Izplatība Latvijā kopš 20. gs. 80. gadiem nav būtiski mainījusies (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 112 km², sastopamības apgabals (EOO) – 35 609 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk, bet ne tik strauji, lai sugu atzītu par apdraudētu (BirdLife International 2019). Arī Eiropas populācija mazinās. Baltkrievijā un īstermiņā arī Igaunijā populācija stabila. Ilgtermiņā Igaunijas populācija sarūk. Sarūk arī Lietuvas un Krievijas populācija (BirdLife International 2021). Baltijas jūras populācija stabila (HELCOM 2023). Latvijā ligzdojošā populācija ir 70–100 pāru (140–200 pieaugušu indivīdu). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācijas tendence ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija samazinājusies par 72%.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: *Sterna albifrons* Pallas, 1764.

Dzimta: kaiju Laridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C1+2a(ii), 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (EN 2019), Igaunija (VU [L, C] 2019), Lietuva (VU 2021), Krievija (EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus), 9. Jūras sublitorāle un pelaģiāle, 13. Piekraste un teritorija virs plūdmaiņu zonas, 15.5. Raktuves (atvērtas).

Draudi: 6.1. Rekreācija, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 1.2. Komerčiālas un rūpnieciskas teritorijas, 9.3. Lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes piesārņojums, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums, 8.5. Vīrusu/prionu izraisītas slimības, 11.4. Vētras un plūdi.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 4.3. Informētība un komunikācija.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (1985), 2. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Suga ligzdo jūras piekrastē, Daugavā, reti – karjeros (Baumanis, Klimpiņš 1997; Ķerus u. c. 2021). Paaudzes ilgums: 9,6 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, taču Eiropas novērtējumā ir norādīts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, taču ir ticami, ka viens no galvenajiem ir



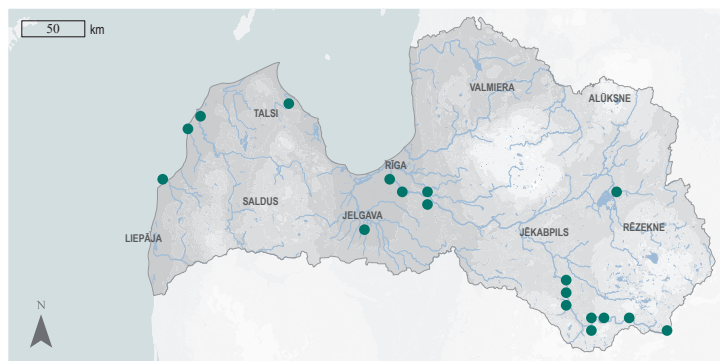
3.62. attēls. Mazā zīriņa ligzdošanas biotops.
Foto: Ruslans Matrozijs.

antropogēnās slodzes (rekreācijas) pieaugums jūras piekrastē (Ķerus u. c. 2021). Eiropas novērtējumā ir norādīts, ka sugu apdraud dzīvotņu iznīcināšana piekrastes attīstības dēļ. Ligzdošanas sekmes var ietekmēt pesticīdu

piesārņojums. Suga ir jutīga pret putnu gripu un var ciest no slimības uzliesmojumiem nākotnē (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” mazais zīriņš ir viena no izveidošanas mērksugām 17 ĪADT. Mazais zīriņš ir viena no mērksugām putniem nozīmīgajās vietās “Augšdaugava”, “Oviši”, “Piejūra” un “Randu pļavas” (Račinskis 2004). Tiek veikts ligzdojošās populācijas monitorings (Auniņš 2018). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāierobežo traucējums esošajās un potenciālajās koloniju vietās.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



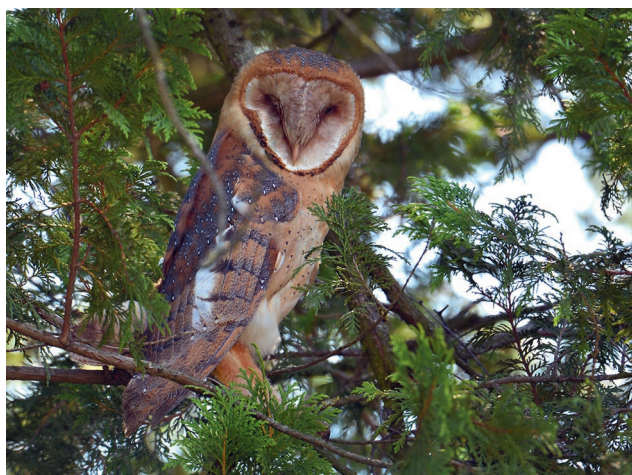
3.63. attēls. Mazā zīriņa ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Little Tern – *Sternula albifrons*. The distribution in Latvia has not changed significantly since the 1980s. AOO of the population breeding in Latvia is 112 km², EOO – 35,609 km². The breeding population is estimated at 70–100 pairs (140–200 adult individuals). The long-term as well as short-term population trend is negative. Over three generations, the population has declined by 72%. The species breeds on the seashore, in Daugava River, and, less frequently, in quarries. The threats have not been studied in Latvia, but it is likely that one of the main threats is the increase in anthropogenic pressure (recreation) on the sea coast. Breeding success can be affected by pesticide pollution. The species is susceptible to avian influenza and may suffer from future outbreaks of the disease. Monitoring of the breeding population is being conducted. The legal status of protected species needs to be maintained. Conservation of the species requires limiting disturbance at existing and potential colony sites.

Literatūras saraksts

- Auniņš, A. 2018. Piekrastē ligzdojošo putnu monitorings. Uzskaišu veikšanas metodika. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 43.
- Baumanis, J., Klimpiņš, V. 1997. Putni Latvijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 298.
- BirdLife International 2019. *Sternula albifrons* (amended version of 2018 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22694656A155476219. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22694656A155476219.en>. [skatīts 14.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Sternula albifrons* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22694656A166285129. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22694656A166285129.en>. [skatīts 14.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Mazais zīriņš *Sternula albifrons*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/stealb.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- HELCOM 2023. Abundance of waterbirds in the breeding season. HELCOM core indicator report. Online. <https://indicators.helcom.fi/indicator/waterbirds-breeding-season/>. [skatīts 29.06.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.



Plīvurpūce

Tyto alba

(Scopoli, 1769)

CR Ligzdojošā populācija

3.64. attēls. Plīvurpūce.
Foto: Bridget Spencer, CC BY-NC4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Par meža pūci mazliet mazāka, slaida, gaiša pūce ar ļoti izteiktu sirdsveida sejas plīvuru. Mugurpuse dzeltenīgi pelēka, ar sīkiem baltiem raibumiņiem. Acis melnas. Pārtiek galvenokārt no sīkiem zīdītājiem. Ligzdo ēku bēniņos, mūru drupās un nišās, baznīcu torņos un līdzīgās vietās, arī lielos vecu koku dobumos. Dējumā 4–7 (retāk 3–11) olas. Dējuma lielums variē atkarībā no barības pieejamības. Nometnieks (LOB 1998).

Izplatība. Ļoti plašs izplatības areāls (bet izsvairās no aukstiem apgabaliem) – Amerikā uz ziemeļiem no ASV–Kanādas robežas līdz pat Dienvidamerikas galējiem dienvidiem; Eiropā, izņemot Z reģionus; lielākajā daļā Āfrikas (izņemot sausākos reģionus un Kongo baseina lietusmežus) un no Indijas līdz Austrālijai (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā nav būtiski mainījusies (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) un sastopamības apgabals (EOO) ir 4 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija stabila (BirdLife International 2019). Eiropas populācija sarūk. Lietuvā populācija svārstās, Baltkrievijā – ilgtermiņā pieaug, bet īstermiņā stabila, Krievijā – pieaug (BirdLife International 2021). Vismaz 20. gs. vidū, bet ticami, ka arī līdz tam ligzdojusi Latvijā, taču 20. gs. pēdējais zināmais pierādīts ligzdošanas gadījums bija 1951. gadā, un arī novērojumu skaits pēc tam samazinājies. 21. gs. novērojumu skaits atkal pieauga, un 2022. gadā pierādīta viena pāra ligzdošana (Виксне 1983; Celmiņš 2022).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: plīvurpūču Tytonidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR B1a+2a; D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (CR 2020), Lietuva (CR 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 14.4. Lauku sētas un dārzi, 14.5. Urbānas teritorijas.

Draudi: 12.1. Citi draudi, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 9.3. Lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās izcelsmes piesārņojums, 4.1. Ceļi un dzelzceļi.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: –.

LSG iepriekšējie izdevumi: 4. kat. (1985), 4. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Sastopama apdzīvotās vietās un lauku ainavā to tuvumā, īpaši pie vecām ēkām, alejām, pilsdrupām u. tml. vietās (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 6,7 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pēti. Domājams, ka galvenais faktors, kas ierobežo populācijas pieaugumu Latvijā, ir pārāk aukstas ziemas. Ēku renovācija un drupu novākšana mazina ligzdošanas vietu pieejamību. Ņemot vērā sugas dzīvošanu cilvēka tuvumā, to var apdraudēt grauzēju indēšana un bojāeja uz autoceļiem.



3.65. attēls. Plūvurpūces ligzdošanas biotops.
Foto: Aivars Petriņš.



3.66. attēls. Plūvurpūces ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Common Barn-owl – *Tyto alba*. AOO of the population breeding in Latvia is 4 km², EOO – 4 km². At least in the mid-20th century, and, probably also before that, the species was breeding in Latvia, but the last breeding in the 20th century was documented in 1951, and the number of observations has declined since then. In the 21st century, the number of records increased again, and in 2022, one breeding pair was confirmed. Occurs in and near human settlements and in the countryside next to them, especially near old buildings, avenues, castle ruins, and similar places. The threats have not been studied in Latvia. It is believed that the main factor limiting population growth in Latvia is excessively cold winters. Building renovation and removal of debris reduce the availability of nesting sites. Given its proximity to humans, the species may be threatened by rodent control measures with the use of poisons and road mortality. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia. To protect the species, it is necessary to maintain previously used breeding sites and avoid rodent control in their vicinity.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Tyto alba* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22688504A155542941. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-3.RLTS.T22688504A155542941.en>. [skatīts 16.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Tyto alba* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22688504A166222469. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22688504A166222469.en>. [skatīts 16.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Plūvurpūce *Tyto alba*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/tytalb.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Виксне, Я. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224.

Mājas apogs

Athene noctua

(Scopoli, 1769)

CR Ligzdojošā populācija



3.67. attēls. Mājas apogs.
Foto: Iļģis Deņisovs.

Morfoloģija un bioloģija. Par strazdu nedaudz lielāka drukna pūce ar mazliet saplacinātu galvu. Apspalvojums riekstu brūns ar lieliem gaišiem raibumiem uz spārniem un sīkiem raibumiem uz galvas un muguras. Sejas plīvurs vāji izteikts. Aktīvs tumsā un krēslā. Ligzdo ēku sienu un jumta spraugās, vecu lapu koku dobumos u. tml. vietās. Dējumā 3–5 olas. Gadā viens perējums. Nometnieks (LOB 1998).

Izplatība. Izplatības areāls no Ziemeļāfrikas un Rietumeiropas sniedzas pāri Eiropai (ziemeļos – līdz Lietuvai un Baltkrievijai) un Āzijai līdz Ķīnas A daļai. Lielbritānijā suga ir introducēta (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā ir mazinājusies, īpaši areāla Z daļā (Keller et al. 2020). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 4 km², sastopamības apgabals (EOO) – 4 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija stabila (BirdLife International 2019). Eiropas populācijas tendence nav zināma. Lietuvā un Baltkrievijā stabilas populācijas, taču Lietuvā tā ir ļoti neliela – 5–10 pāri (jaunākas npublicētas ziņas liecina, ka Lietuvas populācija var būt ievērojami lielāka; A. Avotiņš jun., mutvārdu ziņojums). Krievijas populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2021). Latvijā suga bijusi biežāk sastopama 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā (Виксне 1983). Kopš 1986. gada tikai četri pierādīti sugas novērojumi, bet pēdējais no tiem – pierādīta ligzdošana (Celmiņš 2023).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pūču Strigidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR B1a+2a; D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Lietuva (CR 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 14.4. Lauku sētas un dārzi.

Draudi: 11.3. Ekstrēmas temperatūras, 1.2. Komerčiālas un rūpnieciskas teritorijas, 2.1. Augkopība, 9.3. Lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes piesārņojums, 4.1. Ceļi un dzelzceļi.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 4. kat. (1985), 3. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Suga apdzīvo lauku ainavu ar ēkām un lieliem, veciem kokiem, vistu un liellopu fermas un citas lauksaimniecības būves, vecus muižu parkus, iespējams, arī apdzīvotas vietas un pilsētu nomales (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 3,9 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pēti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Populācija var strauji mazināties pēc bargām ziemām. Daudzviet Eiropā izplatība ir samazinājusies galvenokārt dzīvotnes pārmaiņu, tostarp ligzdošanas vietu zuduma, retāk – pesticīdu izmantošanas dēļ. Intensīva lauksaimniecība mazina barības daudzumu. Putni var iet



3.68. attēls. Mājas apoga ligzdošanas biotops.
Foto: Aivars Petriņš.

bojā, arī saindējoties ar indīgām vielām, un sadursmēs uz ceļiem (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Mājas apogs nav izveidošanas mērķsuga nevienā ĪADT vai putniem nozīmīgajā vietā. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā iepriekš izmantotās ligzdošanas vietas un jāizvairās no grauzēju indēšanas to apkārtnē.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.69. attēls. Mājas apoga ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Little Owl – *Athene noctua*. AOO of the population breeding in Latvia is 4 km², EOO – 4 km². The species was more common in Latvia in the late 19th and early 20th centuries. Since 1986, only four confirmed observations have been documented, the most recent of which was a confirmed breeding record. The species inhabits rural landscapes with buildings and large old trees, chicken and cattle farms and other agricultural structures, old estate parks, and possibly also settlements and urban suburbs. Populations can decline severely after harsh winters. In many parts of Europe, the distribution declines are mainly due to habitat changes, including the loss of breeding sites, and less commonly – due to the use of pesticides. Intensive farming reduces the amount of food available. Birds can also die from poisoning and road collisions. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. To protect the species, it is necessary to maintain previously used breeding sites and avoid rodent control in their vicinity.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Athene noctua* (amended version of 2018 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22689328A155470112. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-3.RLTS.T22689328A155470112.en>. [skatīts 18.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Athene noctua* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22689328A166226777. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22689328A166226777.en>. [skatīts 18.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2023. Mājas apogs *Athene noctua*. Latvijas putni 2000–2023. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/athnoc.htm>. [skatīts 21.09.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Виксне, Я. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224.



Purva pūce

Asio flammeus

(Pontoppidan, 1763)

CR Ligzdojošā populācija

3.70. attēls. Purva pūce.
Foto: Gitte L, CC BY-NC 4.0

Morfoloģija un bioloģija. Slaida pūce ar brūnraibu apspalvojumu. Ķermeņa virspuse un rikle tumšāka, vēderpuse gaišāka ar sīkām garensvītrīnām. Sejas plīvurs netīri balts ar tumši brūniem laukumiem ap acīm. Ir mazas apaļas “austiņas”. Aktīva arī dienā. Pārtiek galvenokārt no sīkiem grauzējiem. Ligzda uz zemes, rūpīgi paslēpta. Mātīte perē un baro mazuļus. Tēviņš medī un pienes barību. Dējumā 4–6 olas. Gadā viens perējums. Gājputns, ziemo Eiropas D un DR daļā, ik gadu arī Latvijā, bet nelielā skaitā. Lielākā skaitā novērojama caurceļošanas laikā (LOB 1998; Celmiņš 2022).

Izplatība. Ļoti plašs ligzdošanas areāls, kas iekļauj Ziemeļamerikas Z daļu, Dienvidameriku, izņemot Amazones baseinu un lielāko daļu Eirāzijas (dienvidos līdz Turcijai un Mongolijai). Ziemeļošanas areāls daļēji (Dienvidamerikā – pilnībā) pārklājas ar ligzdošanas areālu, bet sniedzas tālāk uz dienvidiem – līdz Meksikai, Sāhela zonai, Indijai, Taizemei un Japānai (BirdLife International 2021b). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā kopumā nav būtiski mainījusies, lai gan daudzviet suga izzudusi, bet citviet parādījusies (Keller et al. 2020). Sugas retās sastopamības dēļ izplatības pārmaiņas Latvijā nav iespējams novērtēt (Ķerus u. c. 2021). Valstī iespējami ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 32 km², sastopamības apgabals (EOO) – 38 773 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija mazinās (BirdLife International 2021a). Eiropā populācija ir stabila.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pūču Strigidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (LC 2019), Igaunija (EN 2019), Lietuva (EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 4.4. Mērenās joslas zālājs, 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi, 14.1. Aramzeme.

Draudi: 2.1. Augkopība, 2.3. Lopkopība un lauku sētas, 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 9.3. Lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes piesārņojums, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 8.1. Invaīvas svešzemju sugas/slimības, 4.1. Ceļi un dzelzceļi, 3.3. Atjaunojamā enerģija, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 3. kat. (1985), 1. kat. (2000).

Populācijas ir stabilas vai svārstīgas visās Latvijas kaimiņvalstīs (BirdLife International 2021b). Visticamāk, suga šobrīd Latvijā neligzdo, bet, ņemot vērā iespējamās ligzdošanas gadījumus, pilnībā izslēgt ligzdošanu nevar. Populācija ir samazinājusies (Ķerus u. c. 2021), taču samazinājuma apjomu nevar noteikt.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir krūmainas palieņu pļavas, zemie purvi un līdzīgas ainavas, arī plaši izcirtumi un skujkoku jaunaudzes (LOB 1998; A. Avotiņš jun., mutvārdu ziņojums). Paaudzes ilgums: 4,8 gadi (BirdLife International 2021b).



3.71. attēls. Purva pūces ligzdošanas biotops.
Foto: Andris Klepers.

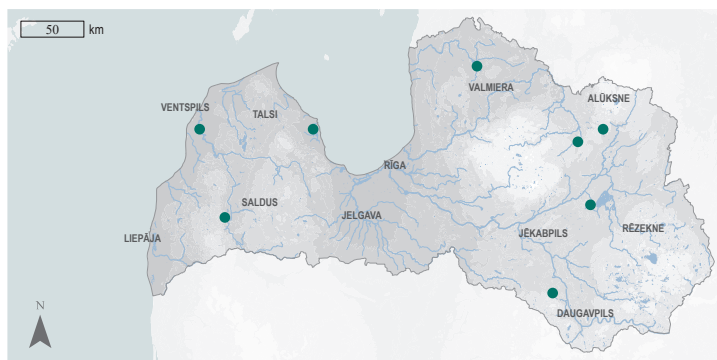
Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, bet Eiropas novērtējumā norādīts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021b).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pēti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas novērtējumā

minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Sugu apdraud dzīvotņu zudums nosusināšanas, lauksaimniecības, rekreācijas un apbūves dēļ. Sugu var ietekmēt arī vējparku attīstība. Eiropas centrālajā daļā suga tikusi apkarota. Lejupslidi var izraisīt arī saindēšanās ar rodenticīdiem. Traucējumu var radīt kaķi un suņi (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” purva pūce ir viena no izveidošanas mērksugām 17 ĪADT. Purva pūce nav mērksuga nevienā putniem nozīmīgajā vietā (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā palieņu pļavas.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.72. attēls. Purva pūces ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Short-eared Owl – *Asio flammeus*. Due to the rare occurrence of the species, the assessment of distribution changes in Latvia is impossible. AOO of the population that is probably breeding in Latvia is 32 km², EOO – 38,773 km². The species is unlikely to breed in Latvia at present, however, breeding cannot be ruled out completely, given the recorded cases of possible breeding. The population has declined, but the magnitude of the decline cannot be determined. The breeding habitat includes shrubby floodplain grasslands, fens and similar landscapes, including extensive forest clearings and young conifer forest. The species is threatened by habitat loss due to drainage, agriculture, recreation, and real estate development. The species may also be affected by the development of wind farms. Persecution of the species has been reported in central Europe. Rodenticide poisoning can also cause a decline in population. Cats and dogs can cause disturbances. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Conservation of floodplain grasslands is essential for the protection of the species.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Asio flammeus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22689531A202226582. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22689531A202226582.en>. [skatīts 20.12.2022.]
- BirdLife International 2021b. *Asio flammeus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22689531A166228510. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22689531A166228510.en>. [skatīts 20.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Purva pūce *Asio flammeus*. Latvijas putni 2000–2020. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/asifla.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.

Ūpis

Bubo bubo

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija



3.73. attēls. Ūpis.
Foto: Paul Cools, CC BY-NC 4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Lielākā pūce, lielāka nekā klijāns. Apspalvojums dzeltenbrūns ar melniem raibumiem un svītrām. Uz galvas divi labi redzami pagarināti spalvu cekuli – “ausis”. Acis oranžas (LOB 2002). Sugas klātbūtne visbiežāk konstatējama pēc balss. Tā kā lielākā daļa zināmo ūpja ligzdošanas vietu Latvijā ir saistīta ar kaiju kolonijām vai atkritumu izgāztuvēm, ligzdošanas laikā ūpja barībā dominē kaiju dzimtas putni, citi ūdensputni un žurkas. Ziemā ārpus atkritumu izgāztuvēm, visticamāk, barībā visvairāk ir sīko zīdītāju. Fakultatīvi monogāma suga. Pāra putni ārpus ligzdošanas sezonas uzturas atsevišķi. Latvijā ligzdo galvenokārt uz zemes pie lielāka koka stumbra vai zem eglītes. Reizēm ligzdo arī smilšakmens klintīs. Retos gadījumos – vecās citu plēsīgu putnu ligzdās vai pamestās ēkās. Izmanto arī mākslīgās ligzdas. Latvijā vidējais izdēto olu skaits (2000–2010) ir 2,79, vidējais izvesto mazuļu skaits sekmīgā ligzdā ir 2,09, bet pēdējos gados tas ir samazinājies līdz 1,8. Perē galvenokārt tikai mātīte. Nometnieks, visu gadu pavada ligzdošanas teritorijā (Avotiņš jun. 2019; Avotins et al. 2023).

Izplatība. Izplatības areāls aptver lielāko daļu Eirāzijas, izņemot tālākos Z un D reģionus (BirdLife International 2017). Lai gan dažviet Eiropā suga izzudusi, kopumā kopš 20. gs. 80. gadiem redzams izplatības pieaugums, it īpaši areāla R daļā (Keller et al. 2020). Latvijā kopš 20. gs. 80. gadiem būtiskas izplatības pārmaiņas nav konstatētas, taču izmantotā pārmaiņu noteikšanas metode var nebūt ūpim atbilstīga (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: pūču Strigidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C2a(i); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (VU 2020), Somija (EN 2019), Igaunija (CR 2019), Lietuva (EN 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 1.4. Mērenās joslas mežs, 4.4. Mērenās joslas zālājs, 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha), 17. Cits.

Draudi: 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 6.1. Rekreācija, 4.1. Ceļi un dzelzceļi, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 12.1. Citi draudi, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības, 8.1. Invazīvas svešzemju sugas/slimības.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 4.3. Informētība un komunikācija, 5.1. Tiesību akti, 5.4. Atbilstība un izpilde, 6.4. Atbalsta maksājumi.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (1985), 1. kat. (2000).

populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 116 km², sastopamības apgabals (EOO) – 45 129 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2017). Eiropas populācija pieaug. Igaunijā un Krievijā populācija sarūk. Baltkrievijā populācija stabila, Lietuvā – ilgtermiņā pieaug, bet īstermiņā stabila (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 8–73 pāri (16–146 pieauguši indivīdi). Populācijas ilgtermiņa tendence ir nezināma, bet īstermiņā tā sarūk (Ķerus u. c. 2021). Turpinoties populācijas sarukumam,

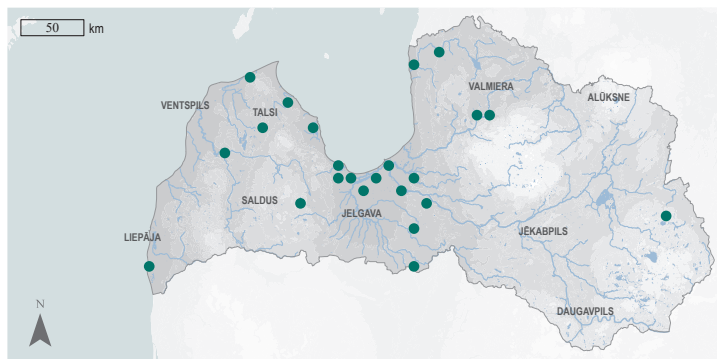


3.74. attēls. Ūpa ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Kūze.

trijās paaudzēs populācija varētu samazināties par 51%.

Biotopi un ekoloģija. Nozīmīga loma biotopa izvēlē ir barības pieejamībai – piemērotākas ir tās vietas, kas atrodas tuvāk ūdensputniem bagātām ūdenstilpēm vai atkritumu šķirošanas un glabāšanas vietām. No mežaudzēm nozīmīgākās ir vecās (pieaugušās un pārāgušās) šaurlapju audzes. Vietas līmenī nozīmīgs sastopamību ietekmējošs faktors ir ar mežsaimniecisko darbību radītie traucējumi – jo senāk šādas darbības nav notikušas, jo biotops ir piemērotāks. Mežaudzēm, kas pārsniegušas 5 m augstumu, jāveido plašas vienlaidus teritorijas. Turklāt sugai lokāli nozīmīgākās ir skrajās mežaudzes, kurās ir neliels pameža relatīvais blīvums (Avotiņš jun. 2019). Paaudzes ilgums: 13,5 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –



3.75. attēls. Ūpa ligzdojošās populācijas izplatība.

Apdraudējums. Ligzdošanas vietas negatīvi ietekmē mežsaimnieciskā darbība, kas ne tikai degradē dzīvotni, bet arī rada traucējumu. Suga ir ļoti jutīga pret traucējumiem ligzdošanas laikā. Ūpi iet bojā sadursmēs ar automobiļiem un elektrolīnijām. Lai gan droši nav zināms, ir ticami, ka izdzīvotību ziemā ietekmē grauzēju populāciju sarukums. Uz zemes ligzdojošo putnu dējumi un mazuļi cieš no lapsu *Vulpes vulpes*, jenotsuņu *Nyctereutes procyonoides* un mežacūku *Sus scrofa* postījumiem. Šos dzīvniekus var piesaistīt medijamo dzīvnieku piebarošana (Avotiņš jun. 2019).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” ūpis ir viena no izveidošanas mērksugām 19 ĪADT. Ūpis ir viena no mērksugām putniem nozīmīgajās vietās “Engures ezers” un “Gaujas Nacionālais parks” (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāiesteno sugas aizsardzības plāns, tostarp atbilstoša aizsardzības un izmantošanas režīma nodrošināšana sugas aizsardzībai prioritārās vietās, jāveido sugas ekoloģijai atbilstoši mikroliegumi un to buferzonas, jāpārtrauc mežizstrāde un jaunaudžu kopšana no 1. aprīļa līdz 30. jūnijam, piemērotās vietās jāizvieto mākslīgās ligzdas, jāturpina sugas monitorings un jāatjauno grauzēju monitorings.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.

Summary

Eurasian Eagle-owl – *Bubo bubo*. No significant changes in the distribution have been detected in Latvia since the 1980s, but the methods used to detect changes may not be appropriate for the species. The AOO of the breeding population is 116 km², and the EOO – 45,129 km². The breeding population is estimated at 8–73 pairs (16–146 adult individuals). The long-term population trend is unknown, however, the population is declining in the short term. If the decline continues, the population could decline by 51% within three generations. At the level of the landscape, the most important forest stands are old (mature and overgrown) narrow-leaved forests, probably – as foraging sites. Other important foraging areas include sites of waterbird concentration, as well as waste sorting and storage sites. At the local level, disturbance caused by forestry activities is an important factor that affects occurrence – the longer the absence of such activities, the higher the suitability of the habitat. Forest stands that have exceeded 5 m in height must create large continuous areas. Furthermore, sparse forest stands where the relative density of the understory is low, are the locally most suitable stands for the species. Breeding sites are negatively affected by forestry activities, which not only degrade the habitat but also cause disturbance. The species is very sensitive to disturbances during the breeding season. Individuals are often killed by collisions with vehicles and power lines. Although not specifically confirmed, winter survival is likely to be affected by declining rodent populations. The nests and juveniles suffer from predation by *Vulpes vulpes*, *Nyctereutes procyonoides* and *Sus scrofa*. These animals may be attracted by the feeding of game animals. The legal conservation status of the species must be maintained. A species conservation plan must be implemented to conserve the species, which includes the provision of an appropriate protection and use regime for priority areas for species protection; micro-reserves and buffer zones appropriate to the ecology of the species must be established, logging and maintenance cutting of young stands must be ceased from 1 April to 30 June, artificial nests must be installed at suitable sites, monitoring of the species must be continued, and the monitoring of small mammals must be resumed.

Literatūras saraksts

- Avotins, A., Avotins, A. Sr., Ķerus, V., Aunins, A. 2023. Numerical response of owls to the dampening of small mammal population cycles in Latvia. *Life*, 13(2): 572.
- Avotiņš jun., A. 2019. Apodziņa *Glaucidium passerinum*, bikšainā apoga *Aegolius funereus*, meža pūces *Strix aluco*, urālpūces *Strix uralensis*, ausainās pūces *Asio otus* un ūpja *Bubo bubo* aizsardzības plāns. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 520.
- BirdLife International 2017. *Bubo bubo* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22688927A113569670. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22688927A113569670.en>. [skatīts 22.12.2022.]
- BirdLife International 2021. *Bubo bubo* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22688927A166223956. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22688927A166223956.en>. [skatīts 22.12.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.



Čūskērglis

Circaetus gallicus

(Gmelin, 1788)

CR Ligzdojošā populācija

3.76. attēls. Čūskērglis.
Foto: Donald Davesne, CC BY 4.0.

Morfoloģija un bioloģija. Liels, gaišs plēsējputns ar gariem un platiem spārniem, uzkrītoši lielu galvu un lielām dzeltenām acīm. Ķermeņa mugurpuse riekstbrūna, apakšpuse – balta ar smalku svītrojumu. Pārtiek gandrīz tikai no čūskām, mazākā apjomā no ķirzakām. Ja rāpuļu trūkst, var baroties ar strupastēm, putniem un ēzēm. Latvijā ligzdas ir atrastas tikai priedēs (Strazds 2011). Dējumā viena ola, gadā viens perējums (Harrison, Castell 2002). Gājputns, ziemo Sāhela zonā Āfrikā, reizēm Dienvidēiropā (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Ziemeļāfrikas līdz Mongolijai, Eiropā galvenokārt D un A daļā, uz ziemeļiem – līdz Baltijas valstīm. Ziemo galvenokārt Sāhela zonā Āfrikā, Indijas populācija ir nometnieki (BirdLife International 2021a). Kopš 20. gs. 80. gadiem Eiropā kopumā izplatība ir palielinājusies, lai gan areāla Z daļā (tostarp Baltijas valstīs) redzams sarukums. Šķietamo pieaugumu var būt ietekmējusi arī labāka izpēte (Keller et al. 2020). Sugas retās sastopamības dēļ izplatības pārmaiņas Latvijā statistiski novērtēt nav iespējams, taču redzams, ka izplatība starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu ir mazinājusies (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 12 km², sastopamības apgabals (EOO) – 7768 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija ir stabila (BirdLife International 2021a). Eiropas populācija pieaug. Igaunijā un Lietuvā populācija ir stabila, bet ļoti niecīga. Baltkrievijā populācija

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: vanagu Accipitridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; C1+2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Igaunija (CR 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 1.4. Mērenās joslas mežs, 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi.

Draudi: 2.1. Augkopība, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 7.1. Ugunsgrēki un to ierobežošana, 9.3. Lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās izcelsmes piesārņojums, 4.1. Ceļi un dzelzceļi, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (1985), 1. kat. (2000).

ir stabila, bet Krievijā – pieaug (BirdLife International 2021b). Latvijas populācija ir 1–3 pāri (2–6 pieauguši indivīdi). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā tā mazinās (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija samazinājusies par 88%.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdo mežos lielu purvu malā vai salās (Strazds 2011). Paaudzes ilgums: 8,9 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek iegūta, taču citur Eiropā tiek šauta (BirdLife International 2021b).



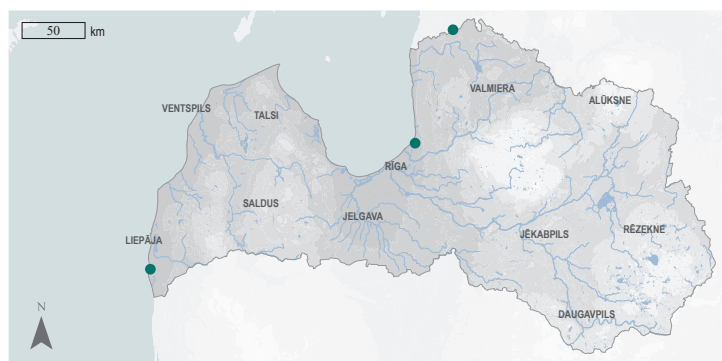
3.77. attēls. Čūskērgļa ligzdošanas biotops.
Foto: Ieva Mārdega.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Pārmaiņas lauksaimniecībā un zemes lietojumā kopumā mazinājušas barošanās biotopu platības. Lauksaimniecības intensitātes palielināšanās un apmežošanas dēļ ir samazinājies čūsku daudzums. Ugunsgrēki un ceļu būve sadrumstalo dzīvotni. Putni var iet

bojā arī elektrolīnijās un ārpus Latvijas var tikt nošauti. Būtisku negatīvu ietekmi var atstāt vējparku attīstība (BirdLife International 2021b).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” čūskērglis ir viena no izveidošanas mērķsugām dabas liegumos “Ziemeļu purvi”, “Stompaku purvi”, “Gulbju un Platpirovas purvs”, “Sārnotes purvs”, “Lielais un Pemmes purvs”, “Dzelves-Kroņa purvs”, “Ances purvi un meži”, “Lubāna mitrājs”, Ķemeru Nacionālajā parkā, dabas parkā “Pape”, aizsargājamo ainavu apvidū “Ādaži”. Čūskērglim nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāaizsargā ligzdošanas un barošanās vietas.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.78. attēls. Čūskērgļa ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Short-toed Snake-eagle – *Circaetus gallicus*. Due to the rare occurrence of the species, it is impossible to statistically assess changes in its distribution in Latvia; however, it is evident that the distribution has decreased between 2000–2004 and 2013–2017. AOO of the birds breeding in Latvia is 12 km², EOO – 7,768 km². The population is estimated at 1–3 pairs (2–6 adult individuals). The population is declining in the long term as well as in the short term. Over three generations, the population has declined by 88%. Breeds in forests at edges of large mires or on mire islets. Changes in agriculture and land use in general have reduced the area of foraging habitats. Snake populations have declined due to the increased intensity of agricultural farming and afforestation. Fires and road construction cause habitat fragmentation. Birds can also die on power lines, as well as can be shot outside Latvia. Wind farm development can have significant negative impacts. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The conservation of the species requires the protection of breeding sites and the maintenance of snake habitats.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Circaetus gallicus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22734216A203141317. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22734216A203141317.en>. [skatīts 23.12.2022.]
- BirdLife International 2021b. *Circaetus gallicus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22734216A166443230. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22734216A166443230.en>. [skatīts 23.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Čūskrēglis *Circaetus gallicus*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/cirgal.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Harrison, C.J.O., Castell, P. 2002. Bird Nests, Eggs and Nestlings of Britain and Europe with North Africa and the Middle East. London: HarperCollins Publishers, 474.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Strazds, M. 2011. Lielo līgzdu noteicējs. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 30.

Klinšu ērglis

Aquila chrysaetos

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija



3.79. attēls. Klinšu ērglis.
Foto: Jānis Jansons.

Morfoloģija un bioloģija. Liels plēsējputns ar slaidiem spārniem un samērā garu asti. Apspalvojums pārsvarā brūns, pieaugušajiem putniem pakausis zeltains. Nepieaugušiem – balta astes pamatne un uz spārniem labi redzami gareni balti laukumi. Barojas galvenokārt ar vidēja izmēra putniem un zīdītājiem. Ligzda ir masīva konstrukcija, ko parasti būvē koka galotnes daļā (Strazds 2011). Dējumā parasti divas olas, gadā viens perējums. Jaunākais mazulis parasti iet bojā. Sākumā mātīte baro mazulius ar tēviņa piegādāto barību, vēlāk barību piegādā abi pāra putni (Harrison, Castell 2002). Jaunie putni ziemā dodas uz dienvidiem, bet pieaugušie ir nometnieki (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ligzdošanas areāls ir no Aļaskas līdz Krievijas galējiem austrumiem. Areāla D robeža: Meksika–Ziemeļāfrika–Taizeme. Ziemeļosanas areāls lielākoties pārklājas ar ligzdošanas areālu, izņemot Ziemeļamerikas Z daļu, kur sastopams tikai ligzdošanas sezonā (BirdLife International 2021a). Eiropā izplatības areālu veido divas skaidri nodalītas daļas. Areāla Z daļas D robeža virzās no Skotijas līdz Baltkrievijas Z daļai. Dienvidu daļa iekļauj Pireneju pussalu un sniedzas caur Ukrainas R daļu līdz Kaukāza kalniem. Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā kopumā palielinājusies, īpaši Skandināvijā (Keller et al. 2020). Latvijā sugas retās sastopamības dēļ izplatības pārmaiņas nav iespējams novērtēt ar statistikas metodēm (Ķerus u. c. 2021), taču ticami, ka tā ir palielinājusies līdz ar populācijas lieluma pieaugumu. Ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 56 km², sastopamības apgabals (EOO) – 25 584 km².

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: vanagu Accipitridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (VU [L, Z] 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi.

Draudi: 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 3.2. Citu derīgo izrakteņu ieguve, karjeri, 6.1. Rekreācija, 3.3. Atjaunojamā enerģija.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 1. kat. (1985), 1. kat. (2000).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija ir stabila (BirdLife International 2021a). Eiropas populācija pieaug. Krievijas populācijas tendence nav zināma, Baltkrievijā populācija īstermiņā stabila, bet ilgtermiņā sarūk. Lietuvā populācija stabila, bet niecīga, Igaunijā – pieaug (BirdLife International 2021b). Latvijas ligzdojošā populācija ir 9–12 pāru (18–24 pieauguši indivīdi). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija pieaug (Ķerus u. c. 2021).

Biotopi un ekoloģija. Parasti ligzdo mežainās purvu salās vai purvmalu mežos (Strazds 2011). Paaudzes ilgums: 16,3 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. –



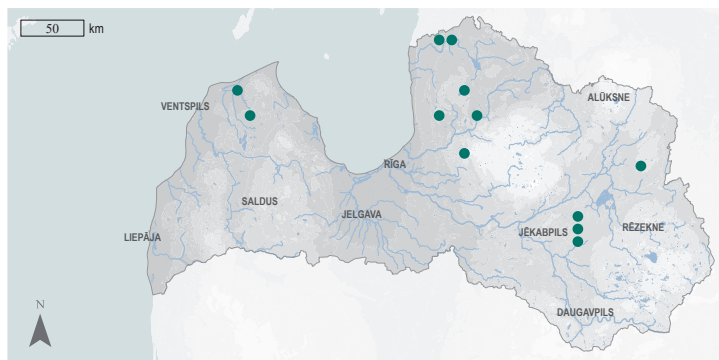
3.80. attēls. Klinšu ērgļa ligzdošanas biotops.
Foto: Jānis Ķuze.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit minētais draudu uzskaitījums pamatojas uz eksperta novērtējumu. Sugu Latvijā apdraud saindēšanās ar svinu, barojoties ar medījuma atliekām. Suga ir

jutīga pret traucējumu, tāpēc to apdraud gan mežsaimnieciskā darbība un kūdras ieguve, gan atpūtnieki. Putni, iespējams, iet bojā elektrolīnijās. Nākotnē sugu var apdraudēt arī vējparku attīstība.

Aizsardzība. Klinšu ērglis ir viena no izveidošanas mērķsugām 22 ĪADT un viena no mērķsugām piecās putniem nozīmīgajās vietās (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jānosaka mikroliegumi ligzdošanas vietās un jānovērš traucējums ligzdošanas laikā. Jāizbeidz svinu saturošas mūnīcijas izmantošana medībās.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.81. attēls. Klinšu ērgļa ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Golden Eagle – *Aquila chrysaetos*. Due to the rare occurrence of the species in Latvia, it is impossible to assess changes in distribution with the use of statistical methods; however, it is likely to have increased along with the increase in the size of the population. AOO of the birds breeding in Latvia is 56 km², EOO – 25,584 km². The breeding population in Latvia is estimated at 9–12 pairs (18–24 adult individuals). The population is increasing in the long term as well as in the short term. Usually breeds in forests on bog islets or bog edges. The species is threatened in Latvia by lead poisoning from feeding on the remains of game. The species is sensitive to disturbance and is therefore threatened by forestry and peat extraction, as well as by users of recreation services. Birds probably die on power lines. In the future, the species may also be affected by the development of wind farms. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The protection of the species requires the establishment of micro-reserves in breeding areas and the elimination of disturbances during the breeding season. The use of lead ammunition for hunting must be stopped.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Aquila chrysaetos*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696060A202078899. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696060A202078899.en>. [skatīts 28.12.2022.]
- BirdLife International 2021b. *Aquila chrysaetos* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696060A166304641. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696060A166304641.en>. [skatīts 28.12.2022.]
- Celmiņš, A. 2022. Klinšu ērglis *Aquila chrysaetos*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/aquchr.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Harrison, C.J.O., Castell, P. 2002. Bird Nests, Eggs and Nestlings of Britain and Europe with North Africa and the Middle East. London: HarperCollins Publishers, 474.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Kļavaņova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Strazds, M. 2011. Lielo ligzdu noteicējs. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 30.

Lauku lija

Circus cyaneus

(Linnaeus, 1766)

CR Ligzdojošā populācija



3.82. attēls. Lauku lija.
Foto: Igors Deņisovs.

Morfoloģija un bioloģija. Par niedru liju mazliet mazāks putns ar garu asti un samērā platiem spārniem. Pieaugušam tēviņam virspuse gaiši zilpelēka, spārnu gali melni, virsaste balta, apakšpuse, izņemot galvu un krūtis, gandrīz balta. Gar spārnu pakaļmalu tumša josla. Mātītei virspuse brūna, izņemot balto virsasti un gaišāku laukumu uz spārnu segspalvām. Apakšpuse dzeltenbrūna ar brūniem garenraibumiem. Pārsvārā pārtiek no sīkajiem grauzējiem un putniem. Ligzdu būvē uz zemes augstā veģetācijā. Dējumā 4–5 olas, gadā viens perējums. Mazuļi ligzdguļi. Ligzdošanas laikā tēviņš piegādā barību, ko nodot mātītei gaisā pie ligzdas. Gājputns, ziemo galvenokārt Eiropas centrālajā, R un D daļā, arī Mazāzijā. Latviju caurceļo populācijas no ziemeļiem (LOB 1998).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Rietumeiropas līdz Austrumāzijai, galvenokārt boreālajā zonā. Ziemšanas areāls Eiropas R daļā pārklājas ar ligzdošanas areālu, bet ziemo arī Āfrikas ZR daļā, Dienvidēiropā, Tuvajos Austrumos un joslā no Kaukāza kalniem caur Indijas ziemeļiem līdz Japānai (BirdLife International 2021a). Izplatība Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem ievērojami mazinājusies, it īpaši centrālajā daļā, nodalot Eiropas rietumu un austrumu populācijas. Samazinājums arī Skandināvijā, bet tas daļēji skaidrojams ar atšķirībām izpētē (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība šķietami palielinājusies starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu, bet mazinājusies starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu, taču grūti novērtēt, cik lielā mērā šo rezultātu ietekmējuši

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: vanagu Accipitridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C1+2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (CR 2019).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 4.4. Mērenās joslas zālājs, 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi, 5.5. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgi saldūdens ezeri (>8 ha), 14.1. Aramzeme, 14.2. Ganības.

Draudi: 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 2.1. Augkopība, 2.2. Koksnes un celulozes stādījumi, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (1985), 1. kat. (2000).

ligzdotājiem pieskaitītu caurceļojošu putnu novērojumi (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 16 km², sastopamības apgabals (EOO) – 5082 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2021a). Sarūk arī Eiropas populācija. Somijā un Igaunijā populācija sarūk, bet Krievijā un Baltkrievijā populācija īstermiņā ir stabila un ilgtermiņa tendences nav zināmas (BirdLife International 2021b). Latvijas populācija ir 0–9 mātītes (0–18 pieauguši putni). Īstermiņa populācijas tendence ir nezināma, bet ilgtermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Turpinoties populācijas samazinājumam, trijās paaudzēs tas sasniegs 74%.

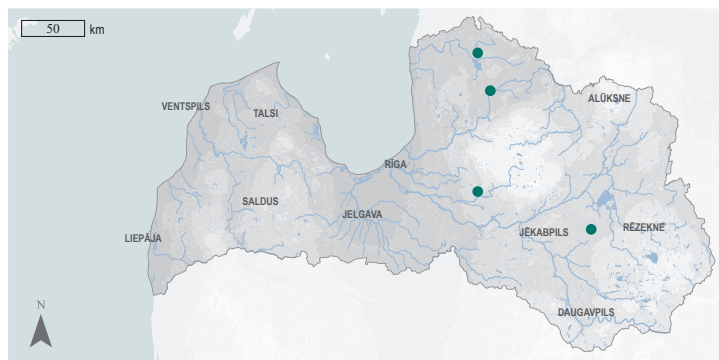
Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo galvenokārt kļaus lidzenumus, pļavas, laukus, mitrājus, zemos un pārejas purvus, arī labības laukus un purvainu ezeru malus nēdrājus (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 6,2 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek iegūta, taču citviet Eiropā tiek medīta (BirdLife International 2021b).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Galvenais drauds ir dzīvotņu pārveidošana intensīvākas lauksaimniecības rezultātā, mitrāju izžušana un apmežošana. Vietām tiek nelikumīgi medīta (BirdLife International 2021b).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” lauku līja ir viena no izveidošanas mērķsugām Teiču dabas rezervātā, Ķemeru Nacionālajā parkā, dabas parkos “Dvietes palīene”, “Pape”, “Kuja”, “Užavas lejtece”, dabas liegumos “Liepājas ezers”, “Randu pļavas”, “Rūjas palīene”, “Skrundas zivju dīķi”, “Lubāna mitrājs”, aizsargājamo ainavu apvidos “Veclaicene”, “Augšzeme”. Lauku lījai nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā un jāuztur zālāji, jo īpaši slapjie.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.83. attēls. Lauku lījas ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Hen Harrier – *Circus cyaneus*. In Latvia, the distribution appears to have increased between 1980–1984 and 2000–2004 and decreased between 2000–2004 and 2013–2017, but it is difficult to assess to what extent this result is influenced by observations of migratory birds recorded as breeders. AOO of the birds breeding in Latvia is 16 km², EOO – 5,082 km². The population in Latvia is estimated to have 0–9 females (0–18 adult individuals). The short-term population trend is unknown, but in the long-term, the population is declining. If the population decline continues, the decline will reach 74% within three generations. It mainly inhabits open plains, grasslands, fields, wetlands, fens and transitional mires, as well as cereal fields and lakeshore reedbeds. The main threats are habitat conversion due to intensified agriculture, wetland loss and afforestation. In some places, it is hunted illegally. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The conservation of the species requires the preservation and maintenance of grasslands, especially wet grasslands.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2021a. *Circus cyaneus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22727733A200497981. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22727733A200497981.en>. [skatīts 29.12.2022.]
- BirdLife International 2021b. *Circus cyaneus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22727733A166434775. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22727733A166434775.en>. [skatīts 29.12.2022.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.



Vistu vanags

Accipiter gentilis

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

3.84. attēls. Vistu vanags.

Foto: Edgars Trops, Dabasdati.lv.

Morfoloģija un bioloģija. Mātīte apmēram kraukļa lielumā, tēviņš mazāks. Ķermenis drukns un spēcīgs, spārni īsi un noapaļoti, aste gara. Mugurpuse vienmērīgi brūna, tēviņam ar zilganpelēku toni. Vēderpuse un spārnu apakša gaišpelēka ar šķērsvītrām. Pārtiek galvenokārt no baložiem, mežastrazdiem, sīļiem un citiem līdzīga lieluma putniem. Ligzdu būvē dažādu sugu kokos, izmanto to daudzus gadus. Dējumā 2–5 olas, gadā viens perējums. Mazuļi ligzdgulī. Pieaugušie putni ir nometnieki, jaunie ziemā nedaudz klejo (LOB 2002).

Izplatība. Ligzdošanas areāls aptver gandrīz visu Ziemeļameriku (izņemot galējos ziemeļus un dienvidus), visu Eiropu (izņemot Islandi un Īriju) un sniedzas līdz Āzijas galējiem austrumiem (pamata areāla D robeža ir Kazahstānas–Mongolijas ziemeļos, bet atsevišķs apgabals arī Himalajos). Ziemeļos areāls gandrīz pilnībā sakrīt ar ligzdošanas areālu (BirdLife International 2021a). Izplatība Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem nav būtiski mainījusies (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu ir mazinājusies un turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 928 km², sastopamības apgabals (EOO) – 75 128 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2021a). Eiropas populācija sarūk. Lietuvā un Baltkrievijā un īstermiņā arī Igaunijā populācija stabila.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: vanagu Accipitridae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A4b, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (NT 2019), Igaunija (VU [L], NT [C] 2019), Lietuva (NT 2021), Krievija (A. g. *albidus* VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 1.4. Mērenās joslas mežs, 14.4. Lauku sētas un dārzi, 14.5. Urbānas teritorijas.

Draudi: 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 8.2. Problemātiskas vietās sugas/slimības, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 4.3. Informētība un komunikācija, 6.4. Atbalsta maksājumi.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

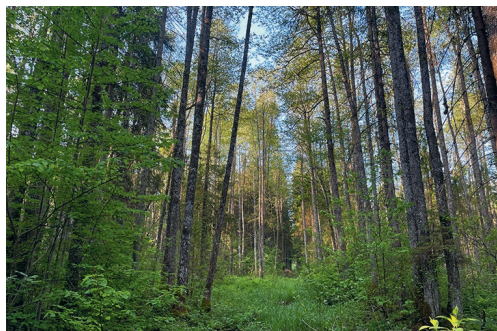
Aizsardzības statuss Latvijā: ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 4. kat. (1985).

Ilgtermiņā Igaunijā populācija sarūk. Krievijas populācija sarūk īstermiņā, bet ilgtermiņa tendence nav zināma (BirdLife International 2021b). Latvijā ligzdojošā populācija ir 428–13 272 pāri (856–26 544 pieauguši indivīdi). Ilgtermiņa populācijas tendence nav zināma, bet īstermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Lejupslīdei turpinoties, trijās paaudzēs tā varētu sasniegt 85%.

Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo dažādus mežus, kas mijas ar atklātām ainavām, arī pilsētas (LOB 2002). Paaudzes ilgums: 7,9 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. –



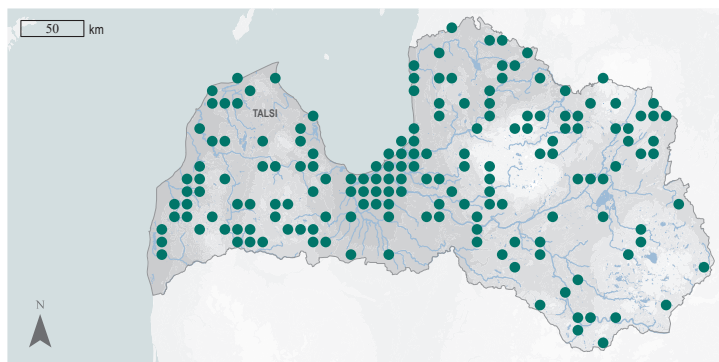
3.85. attēls. Vistu vanaga ligzdošanas biotops.
Foto: Ance Priedniece.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, bet ir ticams, ka mežos ligzdojošajai populācijai būtisks drauds ir mežsaimnieciskā darbība, – gan kā dzīvotnes degradācija, gan traucējums ligzdošanas laikā. Ticami, ka suga, tāpat kā citi lielajās ligzdās ligzdojošie putni, cieš no ligzdu postītājiem – kraukļiem, meža caunām u. c. Pilsētas populācijai būtisks mirstības cēlonis,

it īpaši jaunažiem putniem, varētu būt bojāeja stiklos (Kalvāns 2015).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” vistu vanags ir viena no izveidošanas mērķsugām dabas liegumos “Ziemeļu purvi”, “Mežole”, “Jaunciems”, “Zvārde”, “Jaunanna”, dabas parkā “Abavas senleja”, aizsargājamo ainavu apvidū “Ziemeļgauja”. Sugai nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Tiek veikts sugas populācijas lieluma pārmaiņu monitorings (Avotiņš 2021). Suga ir jāiekļauj Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, tās dzīvotņu saglabāšanai paredzot iespēju veidot mikroliegumus. Lai aizsargātu vistu vanagu, ir jāveido mikroliegumi ligzdošanas vietās, jāierobežo traucējums un pilsētās jānodrošina stiklotu virsmu redzamība.

Novērtējāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.86. attēls. Vistu vanaga ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Northern Goshawk – *Accipiter gentilis*. In Latvia, the distribution declined between 1980–1984 and 2000–2004; the decline continued between 2000–2004 and 2013–2017. The AOO of breeding population is 928 km², the EOO – 75,128 km². The breeding population is estimated at 428–13,272 pairs (856–26,544 adult individuals). The long-term population trend is unknown, while in the short term, the population is declining. If the decline continues, it could reach 85% within three generations. The species inhabits a variety of forests interspersed with open landscapes, as well as urban areas. The threats have not been studied in Latvia, but it is likely that forestry activities are a significant threat to the breeding population, both in terms of habitat degradation and disturbance during the breeding season. Like other birds nesting in large nests, the species is likely to suffer from nest predators – *Corvus corax*, *Martes martes*, etc. In urban populations, a significant cause of mortality could be death by crashing into glass structures, especially for young birds. Monitoring of the population of the species is ongoing. The species needs to be included on the list of protected species of Latvia, with the possibility of creating micro-reserves to conserve its habitats. The conservation of the species requires the creation of micro-reserves at breeding sites, limiting disturbances, and ensuring the visibility of glass surfaces in urban areas.

Literatūras saraksts

- Avotiņš, A. 2021. Plēsīgo putnu valsts (fona) monitorings. Gala atskaite par 2021. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 32.
- BirdLife International 2021a. *Accipiter gentilis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22695683A198505113. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22695683A198505113.en>. [skatīts 03.01.2023.]
- BirdLife International 2021b. *Accipiter gentilis* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22695683A166300716. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22695683A166300716.en>. [skatīts 03.01.2023.]
- Kalvāns, A. 2015. Vistu vanags *Accipiter gentilis* Rīgā. Putni dabā, 2015/2: 14–16.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.



Zaļā vārna

Coracias garrulus

Linnaeus, 1758

CR Ligzdojošā populācija

3.87. attēls. Zaļā vārna.
Foto: Igors Deņisovs.

Morfoloģija un bioloģija. Krāšņs siļa lieluma putns. Galva, kakls, vēderpuse un spārnu segspalvas gaiši zilas vai zaļganzilas. Virsaste un pleci tumši zili. Mugura brūna. Pārtiek galvenokārt no vidējiem un lieliem kukaiņiem. Bieži tup uz vadiem, stabiem un koku galotnēs, no kurienes nolūko medijumu. Dabiski ligzdo melno dzilnu kaltos u. c. dobumos, bet pašlaik Latvijā gandrīz visas zināmās ligzdas ir būros. Dējumā 2–5 olas, gadā viens perējums. Mazuļi ligzdgulī. Par mazuļiem rūpējas abi pāra putni. Gājputns, ziemo Āfrikas A un D daļā (LOB 2002).

Izplatība. Ligzdošanas areāls no Pireneju pussalas un Ziemeļāfrikas sniedzas uz austrumiem līdz Kazahstānas A daļai. Latvija ir Eiropas areāla galējie ziemeļi. Ziemo Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras (BirdLife International 2019; Keller et al. 2020). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā ievērojami mazinājusies, areālam atkāpjoties uz dienvidiem (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu būtiski mazinājusies. Tā acīmredzami turpinājusi mazināties arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu, taču tobrīd populācija jau bija pārāk neliela, lai šīs pārmaiņas novērtētu statistiski (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 116 km², sastopamības apgabals (EOO) – 1426 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2019). Sarūk arī Eiropas populācija. Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija sarūk visās Latvijas kaimiņvalstīs (BirdLife

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: zaļvārnu Coraciidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2019, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (RE 2020), Igaunija (CR 2019), Lietuva (CR 2021), Krievija (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 3.3. Boreālais krūmājs.

Draudi: 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 2.1. Augkopība, 9.3. Lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās izcelsmes piesārņojums, 1.1. Mājokļu un pilsētu teritorijas, 5.1. Sauszemes dzīvnieku medīšana un vākšana, 8.2. Problemātiskas vietējās sugas/slimības, 6.2. Karš, nemieri, militāras mācības.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība, 4.3. Informētība un komunikācija.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 3. kat. (1985), 1. kat. (2000).

International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 14–16 pāri (28–32 pieauguši indivīdi). Gan īstermiņa, gan ilgtermiņa populācijas tendence ir negatīva (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 52%.

Biotopi un ekoloģija. Ligzdošanas biotops ir skraji sausieņu priežu meži dažādu barības ieguvei piemērotu kļajumu tuvumā. Nozīmīga ligzdošanas vieta ir Ādažu militārais poligons, kur militārā darbība ir izveidojusi specifisku mežu–virsāju–smiltāju mozaiku (LOB 2002; Dabasdati.lv 2023; DAP 2023). Paaudzes ilgums: 3,6 gadi (BirdLife International 2021).



3.88. attēls. Zaļās vārnas ligzdošanas biotops.
Foto: Ieva Mārdega.

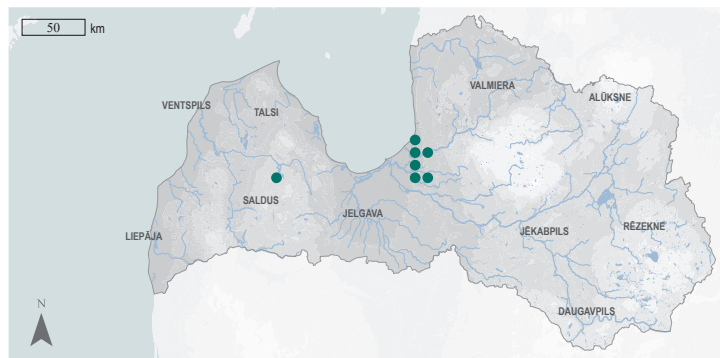
Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek iegūta, bet tā tiek medīta Vidusjūras reģionā un Arābijas pussalā (Brochet et al. 2019; BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijas populācija ir tik neliela, ka jebkura negatīva ietekme var radīt būtisku negatīvu iespaidu, piemēram, meža caunu postījumi. Līdzšinējo populācijas lejupslīdi var skaidrot ar piemērotu barošanās vietu un lielu koku zudumu, taču šobrīd galvenais, kas ierobežo populāciju, ir lielu kukaiņu trūkums. Tas savukārt varētu būt saistīts ar mirušās koksnes trūkumu sugas apdzīvotajās teritorijās. Dzīvotņu zudumu var radīt arī sugas apdzīvoto teritoriju apbūve. Lai gan militārās mācības ir nodrošinājušas sugai piemērotas dzīvotnes Ādažu poligonā, tās var

radīt arī traucējumu, kas negatīvi ietekmē sugu (Račinskis, Mārdega 2009; Finch et al. 2019; BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” zaļā vārna ir viena no izveidošanas mērķsugām Rāznas Nacionālajā parkā, dabas parkā “Pape”, dabas liegumā “Garkalnes meži”, aizsargājamo ainavu apvidū “Ādaži”. Pēdējās desmitgadēs suga reāli ligzdo tikai pēdējās divās no minētajām teritorijām. Neliela atlikušās populācijas daļa ligzdo ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām Rīgas tuvumā. Vienīgā putniem nozīmīgā vieta, kam zaļā vārna ir viena no mērķsugām, ir “Garkalnes meži” (Račinskis 2004), taču pēc pārskata sagatavošanas suga ir sākusi ligzdot arī putniem nozīmīgajā vietā “Ādaži”, kas šobrīd pēc nozīmes ir līdzvērtīga “Garkalnes mežiem”. Tiek veikts populācijas un ligzdošanas sekmju monitorings. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāturpina izlikt būrus, nodrošinot to aizsardzību pret plēsējiem. Jānovērš traucējums ligzdu tuvumā ligzdošanas laikā. Iespējams, ir jāveic pasākumi lielo kukaiņu pieejamības palielināšanai. Jāizstrādā sugas aizsardzības plāns.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.89. attēls. Zaļās vārnas ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

European Roller – *Coracias garrulus*. In Latvia, the distribution decreased significantly between 1980–1984 and 2000–2004. The decline continued between 2000–2004 and 2013–2017, but by then, the population was already too small to enable statistical evaluation. The AOO of breeding population is 116 km², the EOO – 1,426 km². The breeding population is estimated at 14–16 pairs (28–32 adult individuals). The short-term as well as long-term population trend is negative. Over three generations, the population has declined by 52%. The breeding habitat is sparse, dry pine forests in the vicinity of a variety of clearings suitable for foraging. The population of Latvia is so small that exposure to any adverse agents could have a significant negative impact, for instance, predation by *Martes martes*. The population decline that has been observed to date can be attributed to the loss of suitable foraging sites and large trees, but the lack of large insects is the main factor limiting the population at the moment. Habitat loss can also be caused by real estate development in areas inhabited by the species. Although military training has provided suitable habitats for the species at the Ādaži military training area, the training can also cause disturbances with a negative impact on the species. Monitoring of the population and breeding success is ongoing. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. To protect the species, the erection of nest boxes needs to be continued to ensure protection against predators. Disturbance in the vicinity of nests should be prevented during the breeding period. Measures aimed at increasing the availability of large insects may be required. A species conservation plan must be drawn up.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Coracias garrulus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22682860A154424974. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-3.RLTS.T22682860A154424974.en>. [skatīts 07.01.2023.]
- BirdLife International 2021. *Coracias garrulus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22682860A166216485. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22682860A166216485.en>. [skatīts 07.01.2023.]
- Brochet, A.-L., Jbour, S., Sheldon, R.D., Porter, R., Jones, V.R., Fazari, A.L., Al Saghier, O., Alkhuzai, S., Al-obeidi, L.A., Angwin, R., Ararat, K., Pope, M., Shobrak, M.Y., Willson, M.S. 2019. A preliminary assessment of the scope and scale of illegal killing and taking of wild birds in the Arabian peninsula, Iran and Iraq. *Sandgrouse*, 41: 154–175.
- Dabasdati.lv 2023. Dabas novērojumu portāls. www.dabasdati.lv. [skatīts 07.01.2023.]
- DAP 2023. Dabas datu pārvaldības sistēma "Ozols". Dabas aizsardzības pārvalde, <https://ozols.gov.lv/>. [skatīts 07.01.2023.]
- Finch, T., Branston, C., Clewlow, H., Dunning, J., Franco, A.M.A., Račinskis, E., Schwarz, T., Butler, S.J. 2019. Context-dependent conservation of the cavity-nesting European Roller. *Ibis*, 161: 573–589.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. *European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change*. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas līgздоjošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Račinskis, E., Mārdega, I. 2009. Zaļās vārns Latvijā 2005.–2008. gadā. Putni dabā, 2009/2: 13–17.

Zaļā dzilna

Picus viridis

Linnaeus, 1758

CR Ligzdojošā populācija



3.90. attēls. Zaļā dzilna.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Siļa lieluma putns ar zaļu mugurpusi un spārniem. Muguras lejasgals dzeltens. Vēders bāli pelēkzaļš. Galvas virsa un pakausis sarkans. Bieži barojas uz zemes. Pārtiek galvenokārt no skudrām. Ligzdo pašizkaltošos dobumos. Dējumā 4–9 olas, gadā viens perējums. Nometnieks (LOB 2002).

Izplatība. Ligzdo gandrīz tikai Eiropā (nedaudz arī Tuvajos Austrumos). Nav sastopama Pireneju pussalā, Islandē, Īrijā un Eiropas Z daļā. Ziemā ligzdošanas areālā (BirdLife International 2016). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā nedaudz mazinājusies, it īpaši Baltijas valstīs, Baltkrievijā un Ukrainā (Keller et al. 2020). Latvijā starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu izplatība ir samazinājusies, taču samazinājums, iespējams, ir pārspīlēts sugas noteikšanas kļūdu dēļ 1980.–1984. gadā. Izplatība ir samazinājusies arī starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošo putnu apdzīvotā platība (AOO) ir 80 km², sastopamības apgabals (EOO) – 41 081 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija pieaug (BirdLife International 2016). Eiropas populācija ir stabila. Igaunijā un Lietuvā populācija sarūk, Baltkrievijā – stabila. Populācijas tendence Krievijā nav zināma (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 1–4 pāri (2–8 pieauguši indivīdi). Populācija sarūk gan ilgtermiņā, gan īstermiņā (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs tā ir samazinājusies par 90%.

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: dzilnu Picidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR A2b; C1+2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Igaunija (CR 2019), Lietuva (VU 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 1.4. Mērenās joslas mežs, 4.4. Mērenās joslas zālājs, 14.4. Lauku sētas un dārzi.

Draudi: 2.1. Augkopība, 5.3. Mežizstrāde un koksnes ieguve, 2.2. Koksnes un celulozes stādījumi, 11.3. Ekstrēmas temperatūras.

Aizsardzības pasākumi: 1.1. Atradņu/teritoriju aizsardzība, 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS, ML.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo dažādus mežus, kas mijas ar atklātām vietām, parkus, reizēm arī apdzīvotu vietu nomales (LOB 2002). Paaudzes ilgums: 3,5 gadi (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit, pamatojoties uz Eiropas līmeņa novērtējumu un eksperta novērtējumu, ir aprakstīti draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Galvenos draudus sugai rada lauksaimniecības un mežsaimniecības intensitātes pieaugums, tostarp zālāju pārvēršana par aramzemēm un ligzdošanai piemērotu koku trūkums. Aukstas ziemas palielina mirstību, kas daudzus gadus



3.91. attēls. Zaļās dzilnas ligzdošanas biotops.
Foto: Andris Klepers.

var atstāt ietekmi uz populāciju (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Zaļā dzilna nav izveidošanas mērķsuga nevienā no ĪADT vai putniem nozīmīgajām vietām, taču suga ir novērota vairākās no šīm teritorijām. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā zālāji, jāmazina pesticīdu lietojums, jānosaka mikroliegumi ligzdošanas vietās un jāsaglabā liela diametra koki.

Novērtējāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.92. attēls. Zaļās dzilnas ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Eurasian Green Woodpecker – *Picus viridis*. In Latvia, the distribution declined between 1980–1984 and 2000–2004, but the decline may have been exaggerated due to errors in species identification in 1980–1984. The distribution declined also between 2000–2004 and 2013–2017. The AOO of breeding population is 80 km², the EOO – 41,081 km². The breeding population is estimated at 1–4 pairs (2–8 adult individuals). The population is declining in the long term as well as in the short term. Over three generations, it has declined by 90%. The species inhabits a variety of forests that are interspersed with open landscapes, as well as parks. Sometimes – also on the outskirts of human settlements. In Latvia, the threats have not been studied, but according to the European assessment, the main threats to the species are posed by the increase in the intensity of agriculture and forestry, including the conversion of grasslands into arable land, and the lack of trees that are suitable for breeding. Cold winters can cause significant mortality, which can affect the population for many years. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. The species needs the conservation of grasslands, control of pesticide use, establishment of micro-reserves at breeding sites and conservation of large trees.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2016. *Picus viridis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22725022A87292744. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22725022A87292744.en>. [skatīts 09.01.2023.]
- BirdLife International 2021. *Picus viridis* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22725022A166429742. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22725022A166429742.en>. [skatīts 09.01.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 2002. Latvijas meža putni. 2. izdevums. Rīga, 224.

Purva piekūns

Falco columbarius

Linnaeus, 1758

CR Ligzdojošā populācija



3.93. attēls. Purva piekūns.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Mazākais no piekūniem. Tēviņam ķermeņa virspuse zilpelēka, astes galā plata, melna josla. Krūtis rūsgandzeltenas ar smalkām, tumšām svītrīnām. Mātītei ķermeņa virspuse brūnpelēka, aste tumši šķērsvītrotā. Krūtis bēši baltas, tumši svītrotas (Svensons u. c. 2021). Barojas ar maziem putniem, sikspārņiem, kukaiņiem un sīkiem zidītājiem (BirdLife International 2021b). Ligzdo vecās citu putnu ligzdās (gan vārnu dzimtas, gan vanagveidīgo) (BirdLife International 2021b; Strazds 2011). Dējuma 5–6 (retāk 2–7) olas, gadā viens perējums. Mazuļi ligzdguļi. Perē galvenokārt mātīte (Harrison, Castell 2002). Gājputns, ziemo Eiropas centrālajā, R un D daļā, Ziemeļāfrikā un Tuvajos Austrumos (Celmiņš 2022).

Izplatība. Cirkumpolārs ligzdošanas areāls iekļauj Islandi, Eiropas Z daļu, Āziju (dienvidos līdz Kazahstānai un Mongolijai) un Ziemeļamerikas Z daļu. Ziemeļamerikā un Eiropā ziemošanas areāls nedaudz pārklājas ar ligzdošanas areālu, bet sniedzas līdz Dienvidamerikas Z daļai, Ziemeļāfrikai un Centrālāzijai. Ziemo arī Ķīnas D daļā (BirdLife International 2021a). Eiropā kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība nedaudz mazinājusies, bet tas daļēji skaidrojams ar izpēti atšķirībām (Keller et al. 2020). Latvijā kopš 20. gs. 80. gadiem nav konstatētas būtiskas izplatības pārmaiņas (Ķerus u. c. 2021). Ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 56 km², sastopamības apgabals (EOO) – 19 743 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija ir stabila (BirdLife

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: piekūnu Falconidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C2a(i,ii); D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2021, VU 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (NT 2020), Somija (LC 2019), Igaunija (CR 2019), Lietuva (EN 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 1.1. Boreālais mežs, 5.4. Iekšzemes mitrāji – augstie, pārejas, zemie purvi.

Draudi: 2.3. Lopkopība un lauku sētas, 6.1. Rekreācija, 4.2. Komunālo pakalpojumu līnijas, 3.3. Atjaunojamā enerģija.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: CITES II, Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: ĪAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 2. kat. (1985), 1. kat. (2000).

International 2021a). Eiropā populācija sarūk. Lietuvā un Baltkrievijā populācija stabila, Krievijā – ilgtermiņā stabila, bet īstermiņā sarūk. Igaunijā populācija sarūk īstermiņā un ilgtermiņā (BirdLife International 2021b). Latvijā ligzdojošā populācija ir 20–60 pāru (40–120 pieaugušu indivīdu). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija mazinās (Ķerus u. c. 2021). Trijās paaudzēs populācija ir samazinājusies par 27%.

Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo augstos purvus un mežus atklātu vietu tuvumā, dažkārt arī mežus pie apdzīvotām vietām (Andrušaitis 2000). Paaudzes ilgums: 4,4 gadi (BirdLife International 2021b).

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, taču Eiropas novērtējumā ir



3.94. attēls. Purva piekūna ligzdošanas biotops.
Foto: Uģis Bergmanis.

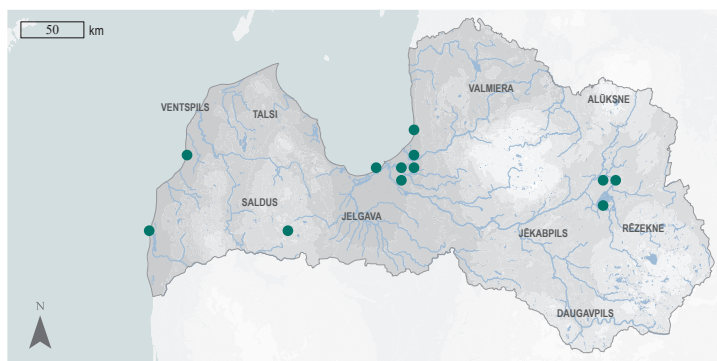
norādīts, ka tā tiek iegūta (BirdLife International 2021b).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novērtējumā

minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Sugu apdraud intensīvā lauksaimniecība, tostarp pārganišana. Tā ir jutīga pret traucējumu. Mēdz iet bojā elektrolīnijās, un potenciāli sugu var apdraudēt vējparku attīstība (BirdLife International 2021b).

Aizsardzība. Saskaņā ar likumu “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” purva piekūns ir viena no izveidošanas mērķsugām 22 ĪADT. Tā ir viena no mērķsugām putniem nozīmīgajās vietās “Ādaži”, “Irbes ieleja un Dižpurvs”, “Teiču un Pelečāres purvi” (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jānovērš traucējums ligzdošanas vietās.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.95. attēls. Purva piekūna ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Merlin – *Falco columbarius*. No significant changes in distribution have been observed in Latvia since the 1980s. The AOO of the breeding population is 56 km², the EOO – 19,743 km². The breeding population is estimated at 20–60 pairs (40–120 adult individuals). The population is declining in the long term, as well as in the short term. Over three generations, the population has declined by 27%. Inhabits raised bogs and forests near open areas, sometimes also forests near urban areas. The threats have not been studied in Latvia, therefore, the threats indicated in the European assessment that might be relevant for the Latvian population have been described here. The species is threatened by intensive agriculture, including overgrazing. It is sensitive to disturbance. The birds tend to die on power lines, and the species could be potentially threatened by the development of wind farms. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. To protect the species, disturbance at breeding sites must be prevented.

Literatūras saraksts

- Andrušaitis, G. (red.). 2000. Latvijas Sarkanā grāmata. 6. sējums. Putni un zīdītāji. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 274.
- BirdLife International 2021a. *Falco columbarius*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696453A154505853. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696453A154505853.en>. [skatīts 13.01.2023.]
- BirdLife International 2021b. *Falco columbarius* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22696453A166308600. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22696453A166308600.en>. [skatīts 13.01.2023.]
- Celmiņš, A. 2022. Purva piekūns *Falco columbarius*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/falcol.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Harrison, C.J.O., Castell, P. 2002. Bird Nests, Eggs and Nestlings of Britain and Europe with North Africa and the Middle East. London: HarperCollins Publishers, 474.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Strazds, M. 2011. Lielo ligzdu noteicējs. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 30.
- Svensons, L., Malernijs, K., Seterstremis, D. 2021. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 447.

Cekulainais cīrulis

Galerida cristata

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija



3.96. attēls. Cekulainais cīrulis.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Mazliet mazāks nekā lauku cīrulis, smilšu pelēkbrūni raibs putns ar izteikti nosmailotu cekulu. Parasti tekalē pa zemi ceļmalās, dažādos smiltājos u. tml. vietās. Neligzdošanas laikā sabiedrīks, nereti kopā ar zvirbuļiem. Pārtiek galvenokārt no dažādiem kukaiņiem un citiem bezmugurkaulniekiem, ēd arī augu sēklas. Ligzda uz zemes, parasti zāļu cinī, rūpīgi paslēpta. Dējumā 3–5 olas, gadā divi perējumi. Nometnieks (LOB 1998).

Izplatība. Izplatības areāls no Eiropas D un centrālās daļas un Ziemeļāfrikas sniedzas pāri Centrālāzijai līdz Korejas pussalai. Ziemu ligzdošanas areālā (BirdLife International 2019). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā ievērojami mazinājusies areāla Z daļā (Keller et al. 2020). Retās sastopamības dēļ izplatības pārmaiņas Latvijā nav iespējams objektīvi novērtēt (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 20 km², sastopamības apgabals (EOO) – 4615 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2019). Arī Eiropas populācija sarūk. Krievijā un ilgtermiņā arī Lietuvā populācija sarūk. Īstermiņā Lietuvas populācija stabila, taču vērtējums ir tikai 0–2 pāri. Baltkrievijā populācija ilgtermiņā stabila, bet īstermiņā pieaug. Igaunijas populācija 0–1 pāris, bet tendence nav zināma (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 18–22 pāri (36–44 pieauguši indivīdi). Īstermiņā populācija pieaug, bet ilgtermiņa tendence nav zināma (Ķerus u. c. 2021).

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: cīruļu Alaudidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2016, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (RE 2020).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 13.3. Piekrastes smilšu kāpas, 14.5. Urbānas teritorijas.

Draudi: –.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes III.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 4. kat. (1985), 3. kat. (2000).

Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo pļavas pilsētu nomalēs, tukšaines, smilšainas ceļmalas, dzelzceļmalas u. tml. ainavas (LOB 1998). Paaudzes ilgums: 3,1 gads (BirdLife International 2021).

Izmantošana un tirdzniecība. –

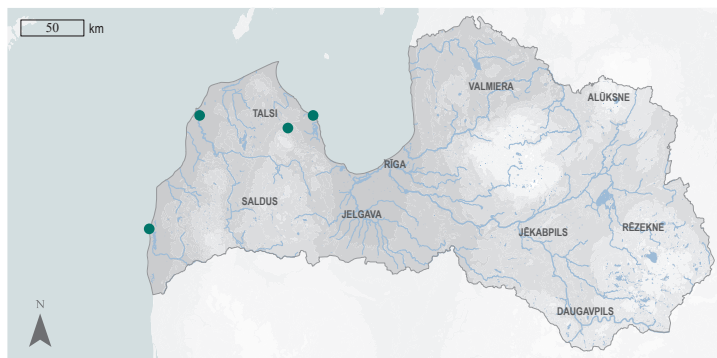


3.97. attēls. Cekulainā cīruļa ligzdošanas biotops.
Foto: Pēteris Daknis.

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti un nav zināmi, taču, ņemot vērā nelielo populāciju, jebkādas negatīvas ietekmes var būt nozīmīgas.

Aizsardzība. Cekulainais cīruļis nav sastopams ĪADT vai putniem nozīmīgajās vietās. Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš.



3.98. attēls. Cekulainā cīruļa ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Crested Lark – *Galerida cristata*. Due to the rare occurrence, an objective assessment of distribution changes in Latvia is impossible. The AOO of the population breeding in Latvia is 20 km², the EOO – 4,615 km². The breeding population is estimated at 18–22 pairs (36–44 adult individuals). The population is increasing in the short term, while the long-term trend is unknown. The species inhabits grasslands on the outskirts of towns, wastelands, sandy roadsides, railway verges, and similar landscapes. The threats have not been studied in Latvia and are unknown, but, given the small population size, any negative factors could have a significant impact. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2019. *Galerida cristata* (amended version of 2017 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2019: e.T22717383A155503110. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22717383A155503110.en>. [skatīts 21.01.2023.]
- BirdLife International 2021. *Galerida cristata* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22717383A166394681. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22717383A166394681.en>. [skatīts 21.01.2023.]
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1998. Latvijas lauku putni. Rīga, 208.



Ūdensstrazds

Cinclus cinclus

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija

EN Ziemujošā populācija

3.99. attēls. Ūdensstrazds.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Drukns mājas strazda lieluma putns ar īsu asti. Galva un muguras augšdaļa tumšbrūna, pārējā muguras daļa un spārni melnpelēki raibi. Krūtis baltas. Barojoties lec ūdenī un nirst, brīvi peld arī virs ūdens. Pārtiek galvenokārt no ūdens bezmugurkaulniekiem (maksteņu, strauteņu, viendienišu u. c. kāpuriem, vēžveidīgajiem), retāk – nelielām zivtiņām. Ligzdu ierīko pie, virs vai aiz strauji tekoša un krītoša ūdens – iežu atsegumu vai mūru nišās, uz tiltu sijām, arī piemērotos būrišos. Dējumā 4–7 olas, gadā viens perējums. Gājputns, pārziemo Eiropā, tostarp Latvijā. Ziemā ieceļo putni no Skandināvijas (LOB 1999; Kalvāns, Lediņš 2020).

Izplatība. Sadrumstalots izplatības areāls, galvenokārt saistīts ar kalnu reģioniem, stiepjās no Ziemeļāfrikas un Rietumeiropas līdz Mongolijai un Ķīnai. Ziemošanas areāls lielā mērā pārklājas ar ligzdošanas areālu (BirdLife International 2018). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā kopumā nav būtiski mainījies, bet redzams pieaugums Somijā, Igaunijā un Latvijā (Keller et al. 2020). Retās sastopamības dēļ ligzdošanas izplatības pārmaiņas Latvijā nevar objektīvi novērtēt (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 56 km², sastopamības apgabals (EOO) – 16 639 km². Latvijā ziemujošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 812 km², sastopamības apgabals (EOO) – 65 130 km².

Populācijas lielums un tā pārmaiņas. Pasaules populācija sarūk (BirdLife International 2018). Arī Eiropā ligzdojošā populācija mazinās. Krievijā ligzdojošā populācija sarūk,

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: ūdensstrazdu Cinclidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR D, 2023 [L], EN C1; D, 2023 [Z].

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (LC 2020), Somija (VU 2019), Igaunija (NA [L], LC [Z] 2019).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 5.1. Iekšzemes mitrāji – pastāvīgas upes/strauti/tērces (ieskaitot ūdenskritumus).

Draudi: 7.2. Dambji un ūdens saimniecības/izmantošana, 9.2. Rūpnieciskas un militāras izcelsmes piesārņojums.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II.

Putnu direktīvas pielikums: –.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 4. kat. (1985), 3. kat. (2000).

bet Igaunijas populācijas tendence nav zināma (BirdLife International 2021). Latvijā ligzdojošā populācija ir 1–10 pāri (2–20 pieaugušu indivīdu). Gan ilgtermiņā, gan īstermiņā populācija pieaug (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ziemujošās populācijas lielums nav zināms, tiek vērtēts, ka tā ir 50–100 pieaugušu indivīdu (A. Kalvāns, mutvārdu ziņojums). Desmit gados populācija samazinājusies par 39,7% (Stīpniece 2021; Kalvāns 2022).

Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo galvenokārt sekļus un straujus upju posmus ar akmeņainu vai oļainu grunti, parasti pie krācēm, aizsprostiem un ūdenskritumiem. Ligzdošanas laikā – tīras straujupītes smilšakmens vai dolomīta iežu atsegumu, ūdensdzirnavu un ligzdošanai piemērotu tiltu tuvumā (LOB 1999). Paaudzes ilgums: 2,7 gadi (BirdLife International 2021).



3.100. attēls. Ūdensstrazda ligzdošanas biotops.
Foto: Sandis Laime.

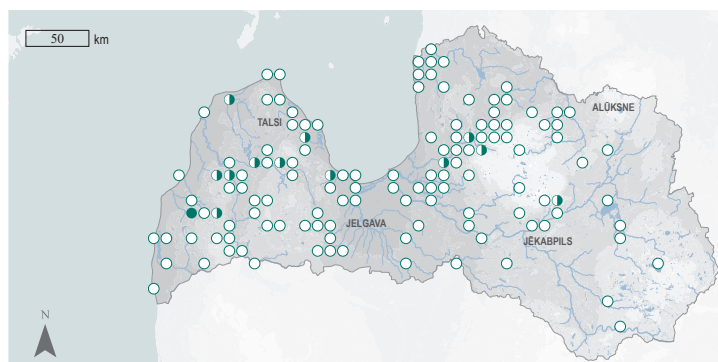
Izmantošana un tirdzniecība. –

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, tāpēc šeit ir aprakstīti Eiropas līmeņa novēr-

tējumā minētie draudi, kas varētu būt aktuāli Latvijas populācijai. Suga ļoti atkarīga no ūdens kvalitātes, tāpēc to apdraud ūdens piesārņojums. Draudi ir arī hidroelektrostacijas un apūdeņošanas pasākumi, kas mazina strauņu ātrumu (BirdLife International 2021).

Aizsardzība. Ūdensstrazds ir viena no izveidošanas mērķsugām Ķemeru Nacionālajā parkā, bet tam nav noteikta neviena putniem nozīmīgā vieta (Račinskis 2004). Sugas aizsardzības juridiskais statuss Latvijā ir jāsaglabā. Lai aizsargātu sugu, ir jāsaglabā straujteces un jāierobežo traucējums ligzdošanas vietās.

Novērtētāji: Viesturs Ķerus, Andris Avotiņš, Antra Stīpniece.



3.101. attēls. Ūdensstrazda izplatība.

- Ligzdojošā populācija
- Ziemujošā populācija
- Ligzdojošā un ziemujošā populācija

Summary

White-throated Dipper – *Cinclus cinclus*. Due to the rare occurrence, an objective assessment of breeding distribution changes in Latvia is impossible. The AOO of the breeding population is 56 km², the EOO – 16,639 km². The breeding population is estimated at 1–10 pairs (2–20 adult individuals). The population is increasing in the long term as well as in the short term. The AOO of the wintering population is 812 km², the EOO – 65,130 km². The size of the wintering population is unknown, but it is estimated to be less than 50–100 adult individuals. The population has declined by 39.7% within ten years. The species mainly inhabits shallow and swift stretches of rivers with rocky or pebbly bottoms, most often near rapids, dams and waterfalls. During the breeding season – clean streams near sandstone or dolomite rock outcrops, water mills and bridges that are suitable for building nests. The threats have not been studied in Latvia, but according to a European assessment, the species is threatened by water pollution, given its high dependence on water quality. Hydropower plants and irrigation measures that reduce the speed of streams also pose a threat. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Conservation of riffles and limiting of disturbances at the breeding sites are required for the protection of the species.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Cinclus cinclus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22708156A131946814. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22708156A131946814.en>. [skatīts 29.01.2023.]
- BirdLife International 2021. *Cinclus cinclus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22708156A166342358. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22708156A166342358.en>. [skatīts 29.01.2023.]
- Kalvāns, A. 2022. Ziemujošo ūdensstrazdu monitorings. Putni dabā, 2022/1: 8–9.
- Kalvāns, A., Lediņš, E. 2020. Ūdensstrazdu ligzdošana Latvijā. Putni dabā, 2020/2–3: 26–29.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdēga, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- LOB 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga, 208.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Stīpniece, A. 2021. Piekrastrē un iekšzemē ziemujošo ūdensputnu monitorings. Gala atskaite par 2021. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 48.

Stepes čipste

Anthus campestris

(Linnaeus, 1758)

CR Ligzdojošā populācija



3.102. attēls. Stepes čipste.
Foto: Selga Bērziņa.

Morfoloģija un bioloģija. Cielavas lieluma slaidis putns ar samērā vienkrāsainu smilškrāsas tērpu. Ķermeņa apakšpuse bēši balta, nesvītrotā, dažreiz dažas tikko manāmas, šauras svītras krūšu augšdaļas sānos (Svensons u. c. 2021). Pārtiek galvenokārt no kukaiņiem, taču ēd arī citus bezmugurkaulniekus un sēklas, retumis arī sīkus mugurkaulniekus (BirdLife International 2021). Ligzda no zāles, sausām augu daļām un saknēm uz zemes zem augu cera. Dējumā 4–5, retāk – sešas olas gadā, iespējams, divi perējumi (Harrison, Castell 2002). Gājputns, ziemo Āfrikā, Arābijas puslā un Indijā (Celmiņš 2022).

Izplatība. Ligzdošanas areāls sniedzas no Ziemeļāfrikas un Rietumeiropas pāri Eiropas centrālajai un D daļai līdz Mongolijas R daļai. Ziemo Āfrikā (galvenokārt Sāhela zonā, bet A daļā arī tālāk uz dienvidiem – līdz ekvatoram), Arābijas pussalā un Pakistānā – Indijas ZR daļā (BirdLife International 2021). Kopš 20. gs. 80. gadiem izplatība Eiropā samazinājusies, galvenokārt areāla Z daļā (Keller et al. 2020). Latvijā izplatība kopš 20. gs. 80. gadiem būtiski nav mainījusies, taču rezultātu varētu būt ietekmējies tas, ka nozīmīgas stepes čipstu ligzdošanas vietas (piekraste un Ādažu militārais poligons) 20. gs. 80. gados bija grūti pieejamas, un tādēļ par tām trūka informācijas (Ķerus u. c. 2021). Latvijā ligzdojošās populācijas apdzīvotā platība (AOO) ir 352 km², sastopamības apgabals (EOO) – 50 361 km².

Citi biežāk lietotie nosaukumi: –.

Dzimta: cielavu Motacillidae.

Kategorija un kritēriji Latvijā: CR C2a(ii), 2023.

Kategorija globāli, Eiropā: LC 2018, LC 2020.

Statuss tuvējās valstīs: Zviedrija (EN 2020), Igaunija (CR 2019), Lietuva (NT 2021).

Saskaņā ar IUCN metodiku.

Biotopi: 3.3. Boreālais krūmājs, 13.3. Piekrastes smilšu kāpas, 15.5. Raktuves (atvērtas).

Draudi: 6.1. Rekreācija, 7.3. Citas ekosistēmas izmaiņas, 6.2. Karš, nemieri, militāras mācības.

Aizsardzības pasākumi: 1.2. Resursu un biotopu aizsardzība.

Konvenciju pielikumi: Bernes II, Bonnas II.

Putnu direktīvas pielikums: I.

Aizsardzības statuss Latvijā: IAS.

LSG iepriekšējie izdevumi: 3. kat. (2000).

Populācijas lielums un tā pārmaiņas.

Pasaules populācija ir stabila (BirdLife International 2018). Eiropas populācijas tendence nav zināma. Igaunijā un Krievijā populācija sarūk, Baltkrievijā – stabila, Lietuvā – ilgtermiņā stabila, bet īstermiņā pieaug (BirdLife International 2018). Latvijā ligzdojošā populācija ir 75–130 pāri (150–260 pieaugušu indivīdu). Populācija sarūk gan ilgtermiņā, gan īstermiņā (Ķerus u. c. 2021). Desmit gados tā ir samazinājusies par 36%.

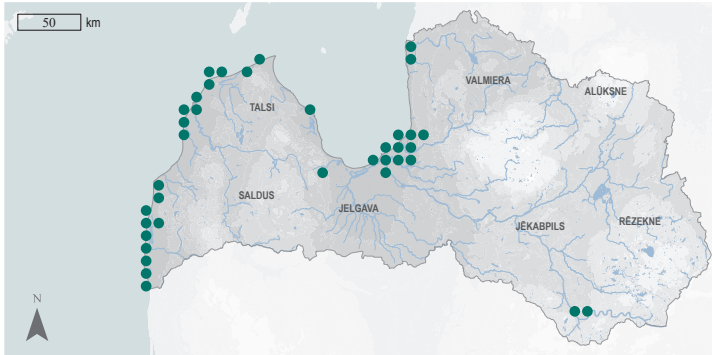
Biotopi un ekoloģija. Apdzīvo pelēkās kāpas, arī smiltājus Ādažu militārajā poligonā, retāk – karjerus (Dabasdati.lv 2023; DAP 2023). Paaudzes ilgums: 2,4 gadi (BirdLife International 2021).



3.103. attēls. Stepes čipstes ligzdošanas biotops.
Foto: Ieva Mārdega.

Izmantošana un tirdzniecība. Latvijā suga netiek medīta, taču tiek iegūta citur Eiropā (BirdLife International 2021).

Apdraudējums. Latvijā draudi nav pētīti, bet ir ticami, ka būtiska negatīva ietekme ir rekreācijai jūras piekrastē, tostarp kāpu izbraukāšanai. Draudus sugai var radīt arī ligzdošanas biotopu aizaugšana. Lai gan militārās mācības Ādažu poligonā nodrošina sugai dzīvotni, tās var radīt traucējumu un apdraudēt ligzdas.



3.104. attēls. Stepes čipstes ligzdojošās populācijas izplatība.

Summary

Tawny Pipit – *Anthus campestris*. In Latvia, the distribution has not changed significantly since the 1980s, but this may have been influenced by the fact that important breeding sites of the species (the coast and Ādaži military training area) were difficult to access in the 1980s. The AOO of the breeding population is 352 km², the EOO – 50,361 km². The breeding population is estimated at 75–130 pairs (150–260 adult individuals). The population is declining in the long term as well as in the short term. It has declined by 36% over the last ten years. It inhabits dunes along the coast, sand dunes at the Ādaži military training area, and, less frequently, – quarries. The threats have not been studied in Latvia, but it is likely that coastal recreation, including trampling and vehicle use on the dunes, have significant negative impacts. Overgrowth of breeding habitats can also pose a threat to the species. Although military exercises at the Ādaži military training area provide a habitat for the species, they can cause disturbance and threaten nests. The legal status of protected species needs to be maintained in Latvia. Conservation of the species requires habitat maintenance by preventing overgrowth, while protecting against depletion and minimising disturbance during the breeding season.

Literatūras saraksts

- BirdLife International 2018. *Anthus campestris*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22718501A131883347. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T22718501A131883347.en>. [skatīts 12.02.2023.]
- BirdLife International 2021. *Anthus campestris* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22718501A166403902. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22718501A166403902.en>. [skatīts 12.02.2023.]
- Celmiņš, A. 2022. Stepes čipste *Anthus campestris*. Latvijas putni 2000–2022. Interneta publikācija: <http://www.putni.lv/antcam.htm>. [skatīts 23.03.2022.]
- Dabasdati.lv 2023. Dabas novērojumu portāls. www.dabasdati.lv. [skatīts 12.02.2023.]
- DAP 2023. Dabas datu pārvaldības sistēma "Ozols". Dabas aizsardzības pārvalde, <https://ozols.gov.lv/>. [skatīts 12.02.2023.]
- Harrison, C.J.O., Castell, P. 2002. Bird Nests, Eggs and Nestlings of Britain and Europe with North Africa and the Middle East. London: HarperCollins Publishers, 474.
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanese, P., Marti, D., Anton, M., Klvaňova, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-B., Foppen, R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions, 967.
- Ķerus, V., Dekants, A., Auniņš, A., Mārdega, I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 511.
- Račinskis, E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 176.
- Svensons, L., Malerņijs, K., Seterstremis, D. 2021. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 447.